CARLOS FUENTES

KOCA GRİNGO

AFA ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI

11 Kasını 1928'de Mexico City'de doğan Carlos Fuentes uluslararası ün kazanmış Meksikalı romancı, öykü yazarı, eleştirmen ve diplomattır.

En önemli eserleri arasında *Los días enmascarado* (Maskeli Günler; 1954/1966), *La region más transparente* (Havanın Temiz Olduğu Yerler; 1958), *Las buenas conciencias* (Temiz Vicdan; 1962), *La muerte de Artemio Cruz* (Artemio Cruz'un Ölümü; 1962/1982), *Cantar de Eiegas* (Körlerin Şarkısı; 1954/1986), *Cambio de piel* (Deri Değiştirmek; 1967/1984) sayılabilir.

AFA - Çağdaş Dünya Edebiyatı: 14
AFA - Yayınları: 122

ISBN - 975 - 414 - 058 - 8

Haziran, 1990

©Fondo de Cultura Economica, 1985
ONK Ajans

El Gringo Viejo adlı kitap
yazarı tarafından gözden geçirilen
İngilizce baskısından dilimize çevrilmiştir.

Kitabın Türkçe hakları AFA Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Gülen Ofset
Kapak: Reyo Basımevi

AFA Yayıncılık A.Ş., Babıali Cad. Sıhhiye Apt. 19/8 Cağaloğlu - İSTANBUL
☎526 39 80

CARLOS FUENTES

Koca Gringo

Çeviren:
Nihal Yeğinobalı

AFA
YAYINLARI

Ölmek denilen şey
Yalnızca en son ıstıraptır.

Ambroce Bierce

Amerika İç Savaş düşünü
babasıyla paylaştığım
William Styron'a

1

Kadın şimdi tek başına oturmuş, eskileri anımsıyor.

Tomás Arroyo'nun, o ay yüzlü kadının ve yaşlı gringonun hayaletlerinin pencerenin önünden gelip geçtiklerini görüyor hep. Ama hortlak değil bunlar. Yalnızca geçmişlerini seferber etmişler, onun da böyle yapıp kendilerine katılmasını umarak.

Ama onun bunu yapabilmesi uzun zaman aldı.

İlkin, ona, ne olabileceğini gösterdiği, sonra da olabileceğini olmasını yasakladığı için, Tomás Arroyo'ya duyduğu kinin geçmesi gerekmişti.

Tomás Arroyo onun öyle olmayacağını bal gibi biliyordu, bile bile izin vermişti bu olasılığı görmesine.

Onun geldiği yere döneceğini başından beri biliyordu Arroyo.

Yine de, kalırsa ne olabileceğini ona göstermişti.

Bu kinden kendini arındırması gerekliydi. Bunu yapabilmesi uzun yıllarını, aldı. Artık yaşlı gringo yoktu ona yardım edecek. Arroyo yoktu. Tom Brook. Arroyo ona bu isimde bir çocuk verebilirdi istese. Ama bunu düşünmeye hakkı yoktu. Ay yüzlü kadın Arroyo'yu alıp götürmüştü, adsız yazgılarına doğru. Tomás Arroyo konusu kapanmıştı.

Bu yüzden şimdi onun elinde kalan tek an, sınırı geçip de geriye dönerek o iki erkeğe, Inocencio adındaki askerle Pedrito adındaki gence baktığı andı. Bu ikisinin ardından kalkan tozların kıvrılıp bükülerek ona eskiyi anımsamasını söyleyen sessiz bir kronoloji oluşturduğunu şimdi görür gibi oluyordu. Ülkesine anısız dönmüştü, Meksika da elinin altında değildi artık, Meksi-

ka ebediyen gözden yitmişti. Gelgelelim, işte şu köprünün karşısında, ırmağın karşı kıyısında anı tüten bir toz bulutu onun için kıvrılıp bükülerek türlü biçimlere girmekte direniyordu: sınırdan geçerek çalıların, buğday tarlalarının üzerinden süzülmekte, ovalarla başı dumanlı dağları aşmakta, yaşlı adamın burnunda tütmüş olan derin yeşil ırmakları atlayarak dünyanın merkezine, Atlantik Okyanusuna, ta onun Washington'da, Potomac kıyısındaki apartman katma gelmekte direniyordu.

Toz bulutu dalgalanarak ona yalnız olduğunu söylüyordu.

O şimdi eskileri anıyor.

Tek başına.

2

"Yaşlı gringo Meksika'ya ölmeye gelmişti."

Albay Frutos García, fenerlerin tümseğin üstüne daire biçiminde yerleştirilmesini buyurdu. Belden yukarıları çıplak, boyunları ıpıslak, terli neferler küreklerini kavradılar, *mesquite* çalılarına saplayarak toprağa canla başla kazmaya giriştiler.

Yaşlı Gringo: Albay adamın bu adla anıldığını anımsarken genç Pedro çöl gecesinde ter döken askerlerin çalışmalarını izliyor ve gene bir kurşunun havada gümüş bir pesoyu delişini görür gibi oluyordu.

"O sabah Chihuahua'da karşılaşmamız salt bir raslantıydı. O bize asla söylemedi ama onun neden geldiğini hepimiz biliyorduk. Bizim, biz Meksikalıların onu öldürmemizi istiyordu. Bu nedenle buraya gelmişti. Bu nedenle sınırı geçmişti, ta o zaman, pek azımızın doğduğumuz yerleri bırakıp gittiği o günlerde."

Kürelenen topraklar gökyüzünden inip gelmiş kırmızı bulutları andırıyordu, çok alçak, fenerlerin ışığına çok yakın. Ama *onlar* yaparlardı bunu, diyordu Albay García; evet, gringolar öyleydi. Ömürlerini sınırları aşmakla geçirirlerdi, kendi sınırlarını, başkalarının sınırlarını, şimdi de bu ihtiyar adam sınırın güneyine geçmişti çünkü kendi ülkesinde geçmedik sınır bırakmamıştı.

"Yavaş olun!"

"Ya buradaki sınır?" diye sormuştu Kuzey Amerikalı kadın parmağıyla alnına vurarak. General Arroyo da, "Ya buradaki sınır?" diye elini yüreğine götürerek karşılık vermişti. "Sadece geceleri geçmeye cesaret edebildiğimiz bir sınır var," demişti yaşlı

gringo. "Başkalarıyla aramızdaki farklılıkların, kendi kendimizle yürüttüğümüz mücadelelerin sınırı."

"Yaşlı gringo Meksika'da öldü. Sırf sınırı geçmiş olduğu için. Yeterli bir neden değil mi ki bu?" diye sordu Albay Frutos García.

Inocencio Mansalvo, "Hatırlar mısınız, traş olurken yüzünü kesecek olsa nasıl titrerdi?" dedi; o yeşil gözleri birer çizgiden ibaretti.

"Kuduz köpeklerden de nasıl korkardı?" diye ekledi Albay.

"Doğru değil bu," dedi genç Pedro. "Cesurdu."

La Garduña, "Doğrusu, ben onu hep bir evliya olarak görürdüm," dedi gülerek.

Harriet Winslow, "Yok," diyordu. "Onun tek istediği, her zaman olduğu gibi anımsanmaktı."

"Yavaş. Yavaş olun!"

"Çok sonradan, hayatının bölük pörçük parçalarını yavaş yavaş birbirine eklemeyi öğrendiğimiz zaman, yaşlı gringonun Meksika'ya neden geldiğini anladık. Doğru olanı yapmıştı, herhalde. Daha gelir gelmez herkese söylemişti yorgun olduğunu, hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmadığını; ama biz, ona saygı duyardık, çünkü buradayken yorulduğunu hiç görmemiştik, hem de cesurlar kadar cesur olduğunu kanıtlamıştı. Sen haklısın delikanlı, kendi kendine zarar verecek kadar cesurdu."

"Yavaş."

Kürekler tahtaya vurmuştu; askerler bir an dinlenerek alınlarındaki terleri sildiler.

Yaşlı Gringo latife ederdi: "Şu Meksikalıların doğru nişan alıp almadıklarını görmek istiyorum. İşim bitmiş, ben de öyle." Seviyorum bu oyunu, derdi, savaşı seviyorum; görmek istiyorum.

"Evet, evet, 'veda'yı okuyabilirdiniz onun gözlerinde."

"Kimi, kimsesi yoktu."

"Emekli olmuş, sonra gençliğinin geçtiği yerleri dolaşmış; ga-

zeteci olarak çalıştığı Kaliforniya; İç Savaş sırasında dövüştüğü güney illeri; içip zamparalık ettiği, şeytana papucunu ters giydirdiğini düşünmekten hoşlandığı günlerin New Orleans'ı."

"Ah, bizim her şeyi bilen albayımız!"

"Albayımızın yanında tetikte dur. İçip sızmış sanırsın ya, aslında seni dinliyordur."

"Şimdi de Meksika: Bir aile yadigârı. Babası da burada bulunmuş, asker olarak, hani yarım yüzyılı aşmış bir süre önce bizi istila ettikleri sırada."

"Askermiş, çıplak vahşilerle dövüşmüş ve ülkesinin bayrağının ardından ta güneylere yürümüş, uygar bir ırkın başkentine."

Yaşlı gringo latife ederdi: Şu Meksikalıların doğru nişan alıp almadığım görmek istiyorum. "İşim bitmiş, ben de öyle."

"Biz bunu anlayamamıştık çünkü bizim gördüğümüz, dimdik, ihtiyar bir adamdı, çakı gibi dimdik, sinirleri taş gibi sağlam. Evet, General Arroyo'nun askerlerine katıldıysa bu, sen onu bu fırsatı verdiğin içindi, Pedrito. Bu şansı bir Colt 44'le kazandı o."

Adamlar, üstü açılmış mezarın çevresine diz çökmüşler, çam ağacından yapılma sandığın köşelerini eşelemekteydiler.

"Ama aynı zamanda, Meksika'da bir taş duvarın önünde dikilip kurşuna dizilerek paramparça olmak da bu yaşama veda etmenin iyi bir yolu sayılır, derdi. 'İhtiyarlığa, hastalığa, bodrum merdiveninden aşağı yuvarlanmaya fark atar,' derdi gülümseyerek."

Albay bir an sustu: Çölün ortasında gökten bir damla yağmur düştüğünü duymuş gibi belirgin bir izlenime kapılmıştı. Dupduru olan göğe baktı. Okyanusun sesi silinip gitti.

Albay, "Onun gerçek adını asla bilmedik," diye ekledi, yarı çıplak, ter içinde, ağır tabutun önünde diz çökmüş duran Inocencio Manselvo'ya bakarak. Tabut inatla çöle yapışıyordu, bu kadar kısa bir sürede kök salmışcasına. "Gringo adları zor gelir

bize, gringo çehreleri gibi; hepsi birbirine benzer; dilleri Çince gibi gelir kulağımıza."

Mezardan çıkarma törenleri hadi hadi ya, toprağa verme törenlerini bile dünyada kaçırmak istemeyen La Garduña kahkahasını böğürürcesine patlattı. "Onların silik yüzleri Çinli yüzlü gibidir bizim için, hepsi birbirinin aynısı."

Inocencio Mansalvo yarı çürümüş bir tahtayı tabuttan ayırınca yaşlı gringonun, ölümden çok, gece tarafından yenmiş yüzünü gördüler; doğa tarafından yenmiş, diye düşündü. Albay Frutos García. Havanın yıprattığı o yeşilimsi yüzde tuhaf bir gülümseyiş vardı; ölüm kasılmasının ortaya çıkardığı çenelerle o uzun uzun dişler –bir gringonun ya da bir atın dişleri– ölümsüz bir alaycı sırıtış yaratmıştı.

Hepsi de bir an öylece durarak gecenin açığa vurduğu şeye, cesedin çökük ama açık duran gözlerinin çifte ışığına baktılar. Çocuğun dikkatini çeken, gringonun saçlarının ölümde bile düzgünce taranmış gibi durmasıydı; o beyaz tellerin her biri yerli yerindeydi, sanki orda, yerin altında saçlardan sorumlu minik bir ifrit vardı da, insanlar kendilerini Azrail'in tırpanıyla yüz yüze bulduklarında, kafalarının yeni biçilmiş bir tarla gibi düzgün olmasını sağlıyordu.

Adına La Garduña denen kadın, "Azrail'in tırpanı!" diye ağız dolusu güldü.

Albay Frutos García, "Çabuk tutun elinizi, daha çabuk," diye buyurdu. "Götürelim artık onu buradan. Yarın sabah erkenden Camargo'ya teslim etmemiz gerek koca deyyusu." Sesi gergindi. "Acele edin. Uzun, tozlu bir yol var önümüzde; hele bir rüzgar çıkarsa yaşlı gringo hepten yokolur..."

Doğrusu ya, nerdeyse öyle oluyordu; o tuzlu, çorak, batak toprakların üstünde rüzgar esmekteydi, gözüpek sığır hırsızlarıyla karanlık cehennem sellerine terkedilmiş madenlerin ülkesi olan bu topraklarda, kaçak İspanyollarla Kızılderililerin fethedilmiş topraklarında. Doğrusu, yaşlı gringonun cesedi de nerdeyse

dağılıp çöl rüzgarına karışıyordu; bir gün geçmiş olduğu o sınır, sanki toprak değil de havaymış gibi, topraktan çıkarılan cesedi kucaklayan herkesin anımsayabildiği bütün zamanları kapsıyormuş gibi: Yaşh gringonun üstündeki toprakları silkerek inildeyen, acele acele yürüyen La Garduña, ölüye dokunmaya cesaret edemeyen genç çocuk ve diğerleri bilinçsizce anımsıyorlardı, kuzeye doğru tıpkı Rio Grande gibi açılan o yaranın iki yanındaki uçsuz bucaksız alanları; sarp kanyonlardan aşağı çağlayan sular, ta yukarlarda kuzey çöllerinin adaları olan Sangre de Cristo Dağlarını bölüp geçiyordu; İspanya'nın Yeni Dünya'daki sergüzeştlerinin ancak kısmen başeğdirebildiği Puebloların, Navajolarm, Apaçilerin eski diyarlarının, Chihuahua'ların ülkelerinden geçiyordu. İkisi de, ırmak ve yara, burada son buluyordu sanki, bir avuç askerin bulunduğu bu yüksek ovada. Yaptıkları işten ve bu işin yarattığı iç burkuntusundan sersemleyen askerler, birkaç saniye için bir Pietà tablosu oluşturmuşlardı; sonra albay büyüyü bozdu: Acele edin çocuklar, gringoyu kendi ülkesine götürmemiz gerekiyor, Generalimizin buyruğu böyle.

Derken ölünün o çukura batmış mavi gözlerini gördü, korktu, çünkü bu gözler bir an için insanların ölümde aradıkları uzaklığı ortadan kaldırmışlardı. Hâlâ öylesine canlı gibiydiler ki Albay seslendi onlara: "Hiç düşünmediniz mi, siz gringolar, bütün bu topraklar bir zamanlar bizimdi, hiç düşünmediniz mi? Evet ya, garezimizle anılarımız her zaman eleledir, bizim."

Inocencio Mansalvo albayına uzun uzun baktı, sonra o kire bulanmış Stetson şapkasını başına geçirdi. Şapkasından tozlar saçarak atına doğru yürüdü; derken her şey birden hız kazandı, devinimler, buyruklar, uğraşlar: Tek bir tablo, giderek uzaklaştı, uzaklaştı, sonra askerler görünmez oldu: Albay Frutos García, genç Pedro, kaba kahkahalarıyla Garduña, bitkin düşmüş Inocencio Mansalvo, askerler, yaşlı gringonun battaniyeye sarılıp çölün kızağına bağlanmış o kaskatı ölüsü, gözü bağlı iki beygirin çektiği bir *ocote* ve meşin sırım kalabalığı.

Albay, "Meksika'da gringo olmak," diyerek gülümsedi. "'Ah, ölüme çağrı çıkarmaktadır bu.' Yaşlı gringo böyle derdi."

3

Rio Grande'yi geçer geçmez patlamayı duydu, dönüp arkasına baktığında köprüyü alevler içinde gördü.

Trenden El Paso'da indi; elinde o zamanlar Gladstone denilen körüklü siyah çantası vardı, gömleğinin önüyle kol manşetlerinin beyazı dışında tepeden tırnağa siyahlar içindeydi. Kendi kendine, bu yolculukta çok eşyaya gereksinme duymayacağını söylemişti. Bu sınır kentinin içinde birkaç sokak yürüdü. Burasını aslında olduğundan daha kasvetli, daha durgun ve eski bir yer olarak düşünmüştü; hem de Devrim'den, sınırın öte yanında kopan kıyametten bıkmış olacağını düşünmüştü. Oysa gıcır gıcır otomobiller, binbir çeşit ucuz mal satan mağazalar ve genç insanlarla dolu bir yerdi burası. İnsanlar öylesine gençtiler ki, ondokuzuncu yüzyılda doğmuş bile olamazlardı. Gözleri, kafasında canlandırdığı "Amerikan sınır bölgesi"ni boşuna aradı durdu. Atlının nereye gideceği konusunda sorulan münasebetsiz soruları göğüslemek zorunda kalmadan bir at satın alabilmek kolay olmayacaktı.

Sınırı geçip Meksika'da bir at alabilirdi. Gelgelelim bu yaşlı adam hayatı, kendisi için zorlaştırmak istiyordu. Hem zaten kendisine bir Amerikan atının gerekli olduğunu kafasına takmıştı. Gümrükte bavulunu açarlarsa yalnızca birkaç jambonlu sandviç, bir traş makinesi, bir diş fırçası, kendi kitaplarından bir ikisini, bir kopya *Don Kişot*, temiz bir gömlek ve çamaşırlarına sarılı bir Colt 44 bulurlardı. Yanında neden bu denli az, gene de titizlikle seçilmiş eşyalar bulundurduğunu açıklamak istemiyordu.

"Yakışıklı bir ceset olmaya niyetim var."

"Ya kitaplar, senyor?"

"Onlar benimdir."

"Çaldınız diyen olmadı ki?"

Duruma çaresizlik içinde boyun eğen yaşlı adam başka hiçbir açıklamada bulunmayacaktı. "Ömrüm boyunca *Don Kişot*'u okumak istemedim. Ölmeden önce yapabilmek isterim bunu. Yazı yazmaktan temelli vazgeçtim."

Bu sahneyi gözünde canlandırdı ve ona atı satan adama kentin kuzeyinde inşaat yapabileceği bir arazi aramaya gideceğini söyledi. Fundalık yerlerde at, hâlâ o Tanrının cezası otomobillerden daha çok işe yarıyordu. Satıcı bunun çok doğru olduğunu söyledi; keşke herkes onun gibi düşünseydi, çünkü bu günlerde Meksikalı isyancıların adamları dışında hiç kimse at satın almaz olmuştu. Öte yandan fiyatın biraz yüksek olmasının nedeni de buydu ya: Sınırın öte yanında bir devrim vardı, devrimler de işleri açardı.

Yaşlı adam, "Evet, iyi bir atın hâlâ işe yaradığı yerler var," dedi ve geceleyin göze çarparak sahibinin hayatını -güçleşmesini istediği zaman- güçleştirecek olan kır kısrağını sürdü, gitti.

Şimdi yön duygusunu yitirmemesi gerekiyordu, çünkü El Paso'yu Ciudad Juárez'den ayıran ırmağın sınırı açıkça çizmesine karşın daha ötelerde, gökyüzüyle o çorak, kirli ovanın birleştiği yerdeki çizgiden başka hiçbir belirgin işaret yoktu.

Yaşlı adam atını sürdükçe ufuk çizgisi geriye kaçıyordu. Adam o uzun bacaklarını atının karnından aşağı sarkıtmış, siyah çantasını kucağına almıştı. El Paso'nun yirmi kilometre kadar batısında, herkesin dikkati köprünün uçmasına yönelmişken o ırmağı en dar, en sığ yerinden geçti. O anda bu yaşlı adamın duru gözlerinde, bütün o altın kentleri, geri dönmeyen keşif heyetleri, yitik papazlar birarada kaynaşmıştı; Avrupalıların kırımlarını atlattıktan sonra İspanyol kentlerinden kaçarak ata binmekte, ok, yay, daha sonra da tüfek kullanmakta ustalaşan ve artık soyları tükenmekte olan göçebe Tobosso ve Lagunero kabilelerinin

yaşantılarındaki başlangıç ve bitişlerin o sonsuz gelgiti, madenlerden servet fışkırması ve buhran, bu topraklar kadar sonsuz ve gene bu topraklarda yaşayanların küskünlük birikimi kadar unutulmuş soykırımlar, hepsi gözlerinde kaynaşmıştı.

Başkaldırı ve bastırma, kırım ve açlık... Yaşlı adam huzursuz Chihuahua ve Rio Grande topraklarına girmekte olduğunu, yüzotuz göçmenle ve yedibin baş sığırla kurulmuş olan El Paso'nun güvenli sınırlarını artık geride bıraktığını biliyordu. Hem kuzeyden hem güneyden gelen kaçakların kutsal barınağını bırakıp gidiyordu: Haşin çöl toprakları ortasında enti püften, güvenilmez sığınak: Tek bir ana cadde, bir otelle bir pianola, soda makineleri, hıçkırık tutmuş Ford'lar ve istilacı kuzeyin çöl serapları-na verdiği yanıt: Demirden bir asma köprü, bir tren istasyonu, Chicago ve Philadelphia'dan ithal edilmiş bir mavi pus.

Kendisi de artık gönüllü bir kaçaktı; çok eskiden Concho'larla Apaçlerin elinden kurtulan ve kahredici yokluğun, hastalığın ve düş kırıklığının etkisiyle yeniden göçer olan adamlar gibi; Meksika'yla Amerika Birleşik Devletlerinin arasındaki sınırı geçerken yaşlı gringonun kafasında bütün bunlar kazılıydı. Tevekkeli değil o adamlar sürekli kaçıştan usanç geçtirmiş, yüzyılı aşkın bir süredir hasiyenda düzeninin dikenlerine takılıp kalmışlardı!

Ama o bambaşka bir korkuyla dolu belki de, sınırı geçerken dile getirdiği bir korku: "Korkarım gerçek sınırı her birimiz kendi içimizde taşıyoruz."

Köprü ta uzakta havaya uçtu, o da sağa, güneye doğru yöneldi. Yönünden emindi (Meksika'daydı ya artık, bu yeterdi). Derken hava kararmaya başladığı sırada sıcak *tortilla* ve fasulye kokusu aldı.

Kerpiçten yapılmış o küçük, kulübeye yaklaştı, aksanlı İspanyolcasıyla biraz yemek, üstünde yatıp uyumak için de bir battaniye istedi. İçini duman basmış evin şişman sahipleri, peki, dedi-

ler, *ésta es su casa, señor.**

Yaşlı gringo bu ağızlarını bilirdi; gene de, evini sunduktan sahibinin, ona özellikle kıskanç kuşkulardan doğan bir sürü kapris yapabileceğini ve aşağılamaya yelteneceğini de tahmin ediyordu. Ama içindeki hır çıkarma isteğini gemledi, henüz erken, dedi kendi kendine, henüz erken. O gece, hasır yaygı üstünde o kara giysileriyle uyuklarken ev sahipleriyle köpeklerinin derin solumalarına kulak veriyor, karı kocanın kendi kokusundan farklı olan -çünkü onların beslenmeleri de, düşünmeleri, sevmeleri, korkmaları da farklıydı- ağır kokularını soluyor ve evlerini ona sunmuş olmalarından hoşnutluk duyuyordu. Kendisinin peşpeşe gelen dört onarılmaz darbeyle yitirdiği de bundan başka neydi ki? Ve sonuç olarak, başını alıp güneye gelmekte başkaca bir nedeni yoktu ki... Uykulu gözünün hınzır kırpılışına karşı çıkarak itiraf etti bunu... Geçmediği son sınır bu değil miydi, yetmişbir yıllık ömrünü Kuzey Amerika kıtasının öbür üç sınırını -hatta 1861'de Federasyoncularm çekmeye çalıştığı siyah sınırı bile- geçmekle tükettikten sonra? Geriye bir tek güney sınırı kalıyordu, kaderin o kör, öldürücü beşinci darbesiyle buluşmaya gidebilmesi için açık olan tek kapı.

Şafak dağın kenarından uç verdi.

Yaşlı adam, "Chihuahua yolu burası mı?" diye sordu şişman ev sahibine.

Meksikalı, evet gibisinden baş salladı, sonra evinin kapısından yana kıskanç bir bakış fırlatarak o da bir soru sordu: "Ya Chihuahua'da ne işiniz var, *mister*?"

İspanyolca konuşarak mister'in ardına belli belirsiz eklediği bir *ii* sesiyle sözcüğü *misterii*'ye** benzetmişti. Yaşlı adam bunu duyunca bir gringonun bir Meksikalı karşısındaki avantajının gizemli olmak olduğunu düşündü, Meksikalının neye yora-

* Burası sizin eviniz, senyör.
* Gizem

cağını bilemediği bir şey: Dost mu, düşman mı? Gerçi genelde bu kuşkuya düştüklerinde yorumları gringonun lehine olmadı ya...

Meksikalı, "Savaş çok şiddetli orda," diye ekledi. "Orası Pancho Villa'nın bölgesi."

Bakışlarıysa sözlerinden daha çok şey söylüyordu. Yaşlı adam ona teşekkür ederek oradan ayrıldı. Arkada Meksikalının kapıyı açtığını, ancak şimdi gizlice dışarı bakmayı göze alabilmiş olan kadını azarladığını duydu. Kadının gözlerindeki kara hüznü görür gibi oldu; yolculuk, geride kalmak zorunda olan için acı, gene de yolcunun kendisi için asla olmayacağı derecede güzeldir. Yaşlı gringo, bir başka erkeğin evindeki varlığının hâlâ kıskançlık yaratabileceği düşüncesindeki avuntuyu dışlamaya çalışıyordu.

Dağlar aşınmış, esmer tenli yumruklar gibi yükseliyorlardı. Yaşlı adam Meksikalının gövdesini, gözünde dev bir ceset gibi canlandırdı: Kemikleri gümüşten, gözleri altından, etleri taştan ve hüsyeleri bakır kadar sert.

Yumrukları da dağlardı. Bu yumrukları zorla açacaktı, birer birer, avuç çizgileri boyunca koşuşup duran bir karınca gibi en sonunda aradığını bulabilmek umuduyla.

O gece, atını org borusu biçimindeki koskocaman bir kaktüse bağlayıp üstündeki yün çamaşırlara şükrederek hasret kaldığı uykuya daldı. Rüyasında, uykuya dalmadan önce gördüğü şeyleri gördü: Mavimtrak yeni yıldızlarla can çekişen sarı yıldızlar. Ölmüş çocuklarını unutmaya çalışarak, yıldızlardan acaba hangileri sönmüştür de ışıkları birer yanılsamadan ibarettir, diye düşündü: Sönmüş yıldızlardan insan gözlerine kalan, eskil bir alev ve duman felaketinde yokoluşlarından sonra yüzyıllar boyunca onları övmeyi sürdürecek olan bir miras.

Alev alev yanan bir köprüden geçtiğini gördü rüyasında. Uyandı. Rüya değildi gördüğü. Köprüyü o sabah Meksika'ya giderken görmüştü. Ama şimdi yıldızlara bakarken kendi kendi-

ne, "Gözlerim yıldızlardan daha parlak," dedi. "Hiç kimse beni kocamış ve düşkün görmeyecek. Her zaman genç olacağım ben, çünkü bugün yeniden genç olmaya cüret edebiliyorum. Hep eskiden olduğum gibi anımsanacağım."

Kırçıl, nerdeyse sarı kaşların altında çelik mavisi gözler. Azgın güneşle yakıcı rüzgara karşı pek iyi bir savunma sağladıkları söylenemezdi. Bu güneşle rüzgar onu ertesi gün çölün göbeğine götürdü, arada bir kurumuş bir sandviçi geveliyor, o biçimini kaybetmiş, siyah Stetson'unu gümüş rengi gür saçlarının üstüne indiriyordu. Kendini dev bir albino yaratık gibi görüyordu, güneşin kendi gözdeleri için, karanlığın esirgediği bir gölgeler halkı için ayırdığı bir dünyada. Rüzgar dinmişti ama güneş yakmayı sürdürüyordu. Öğleden sonra derisi soyulmaya başlardı artık. Meksika çölünün içlerindeydi: Büyük Sahra'yla Gobi'nin kızkardeşi, Arizona ve Yuma çöllerinin uzantısı, yer yuvarlağım kuşatan kısır görkemler kuşağının aynası olan Meksika çölünün. Soğuk kumlar, tutuşmuş gökler ve çorak güzellikler dünyayı yeni baştan (ve döl yatağı olan çöllerden) fethedebilmek için sabırla ama tetikle beklemekte ve bunu sanki yeryüzüne anımsatmaktaydılar.

"Yaşlı gringo Meksika'ya ölmeye gelmişti."

Gene de, kır atının üstünde hep ileriye doğru yol alırken içindeki ölme isteğinin alaycılıktan başka bir şey olmadığım duyumsuyordu. Çepeçevre çöllere bakıyordu. Sabır otları kılıç ucu gibi dimdikti. Mum ağacının dalındaki dikenler, vahşi kırmızı bir çiçeğin dokunulmaz güzelliğini korumaktaydı. Çöl söğüdü o iç bayıltan kokusunun olanca tatlılığını tek bir solgun, morumsu çiçekte yoğunlaştırmıştı. Nazlı ve yüksek çoyalar sarı çiçeklerini sipere almışlardı. Gringo, Villa'yı ve Devrim'i aramaya gelmiş olabilirdi ama çöl daha şimdiden savaş görüntüsündeydi. İspanyol süngüleri, Apaçi savaşçılarının püsküllleri ve *palo verde*'lerin o kancaya benzer, saldırgan dikenleri. Çölün öncü muhafızları

da yabani horoz ibikleriydi; gece gezen kurt sürülerinin botanik kardeşleri.

Tepede leş kargaları dönüp dolaşıyordu; yaşlı adam başını kaldırdı, sonra hemen yere baktı. Çölde akreplerle yılanlar yalnızca yabancıları sokar. Yolcular her zaman yabancı sayılır. Yaşlı gringo gözü kamaşarak bir yukarı bakıyordu, bir yere; ok gibi hızla uçup geçen koyu renkli kumruların elemli şarkısını duyuyor, şahinlerin uçuşu kafasını karıştırıyordu. Ta yükseklerdeki kuşlar kuru ot hışırtısına benzer bir sesi peşlerinden sürümekteydiler.

Yaşlı adam gözlerini yumdu ama atım mahmuzlamadı.

O zaman çöl ona ölümün doğa yasalarının tükenmesinden başka bir şey olmadığını söyledi: hayat oyunun kuralıdır, istisnası değil, dışardan ölü gibi görünen çöl bile bağrında, insan hayatının kurallarını doğuran, uzatan, onlara öykünen minyatür bir dünya saklar. Hiç kimseden, "Koca gringo, kalk çöllere git," diye buyruk almadan, kendi özgür iradesiyle gelmiş olduğu bu çoraklığın yaşam dolu buyurganlığından şimdi artık kendini istese de kopartamazdı.

Kumlar mesquite çalılarının üstüne tırmanır. Ufuk ışıklı titreşimlerle gözler önünde yükselir. Aman vermeyen bulut gölgeleri toprağa benekli peçeleri giydirir. Toprak kokuları havayı doldurur. Bir gökkuşağı kendi aynasının içine akar. Küme küme yılankökleri sarı çiçek toplarıyla çevreye ışık saçar. Ve alkalik bir rüzgar bulutu her şeyi kasıp kavurur.

Yaşlı gringo öksürüp yüzünü siyah bir atkıyla örtüyor. Soluğu içine doğru çekiliyor, çok eskiden suların topraktan çekilip çölü yaratması gibi. Yaşlı gringo havaya susuyor, kavrulmuş çay yataklarındaki sedir ağaçlarının neme susamaları gibi.

Astımdan boğularak duruyor, soluk almakta zorluk çekerek atından iniyor, çaresiz, yüzünü dua edercesine kısrağının döşüne gömüyor. Gene de, her şeye karşın "Kaderimin ipleri benim elimde," diyor.

4

Inocencio Mansalvo, gringonun kamp yerine yaklaştığını görür görmez, "Bu adam ölmeye geldi buraya," dedi.

Pedro daha onbir yaşında olduğu ve Coahuila'daki Torreón'dan gelen bu adam gibi yiğit bir gerillayla eşit sayılabilmesi için daha çok fırın ekmek yemesi gerektiğinden, Inocencio'nun ne demek istediğini pek çıkartamamıştı. Mansalvo dövüşte aslan kesilirdi ya, hele insanların kaderini okumaya gelince daha da yamandı. Gerçekten de yaşlı gringonun Chihuahua Savaşlarında dövüşen herkesten daha cesur olduğu sonradan anlaşılacaktı. Onun bu kendi hayatını hiçe sayan cesaretini Mansalvo belki de ilk gördüğü an sezmişti de o dediğini onun için demişti.

"Atını sürüp öyle bir gelişi vardı ki, kavgaya hazırdı sanki, sanki hepimizle birden kavgaya tutuşmak istiyordu, böyle bir şeyin sonunda biz onu ufak ufak parçalara doğrayacak bile olsak."

Babası İspanyol olan Albay Frutos García, "Onurlu bir insan olduğu belli; kötü niyetle gelmiyor," dedi. "Hemen anlaşılıyor bu."

"Size, ölmeye geldi diyorum, " diye diretti Inocencio.

Albay, "Ama onuruyla," dedi gene.

Mansalvo, "Gringo olduğuna göre onuruyla mı, değil mi bilmem. Ama ölmeye geldiği kesin," diye tekrarladı. "Bir gringo bizden ne umabilir ki ölümden başka?"

"Böyle olması neden kaçınılmaz, acaba?"

Inocencio'nun dişleri öyle bir parladı ki gözlerinde yeşil bir ışık belirdi. "Sınırı aştı da ondan. Yeterli neden değil mi bu?"

La Garduña gülerek, "Tanrım, hayır," dedi. Askerlerin peşi-

ne takılmış Durango'lu iğrenç bir orospuydu, "bizim" General Arroyo'muzun askerlerinin peşinden gelen sayısız namuslu kadının arkasındaki tek profesyonel. "Onun yaptığı dua etmek. Müberak bir adam olsa gerek." Öyle bir gülme tutturdu ki, o şişko yanaklarındaki boya güneşte kurumuş cila gibi çatladı. La Garduña burnunu, hep kalbinin üstünde iğnelenmiş duran kuru gül demetine bastırdı.

Sonradan, Villa'nın askerlerine katıldığı o birkaç gün, boyunca Inocencio da Albay da yaşlı gringonun, ilk balosuna hazırlanan bir genç kız kadar görünümüne düşkün olduğunu gördüler. Kendine ait özel bir usturası vardı ve bunu keskin tutmaya özen gösteriyordu. Kamp yerinde arayıp, tarayıp, sonunda sıcak su bularak sinekkaydı traş oluyordu. Zamanla öyle şımardı ki – koca tavus! – ısıtılmış havlu bile bekler oldu. Gerçi General Arroyo'nun vagonunda iyi bir ayna da bulmuştu ama eli titrer de yüzünü keserse hani, yok mu! Ondan başka hiçbirimiz aynaya bakarak traş olmazdık, hep el yordamıyla ya da bilemedin bir çayın akar aynasında. Ama, ah, o ihtiyar yüzünü kesmeye görsün, hop oturur hop kalkardı: Yüzü daha da solgunlaşır, kan kaybından ölecekmiş gibi kesilen yere pamuk bastırır dururdu. Sonra minicik, beyaz kağıt parçaları çıkartıp kesiğin üstüne yapıştırırdı. Görünümü onun için mikrop kapma olasılığından daha önemliydi sanki.

Durango'daki bir genelevden çok genelevin yanındaki, hani papazların onun gibi kadınları gömmeyi reddettikleri yerden çıkıp gelmişe benzeyen La Garduña, "Mesele şu, bu yaşlı gringo bundan önce ömründe hiç ölmemiş!" diyerek çığlık gibi bir kahkaha attı.

Göğsündeki çiçekler hâlâ tazeymiş gibi hapşırarak, "Siz hepiniz onu ölüm gönderdi diyorsunuz," diye ekledi. "Ben şeytan yolladı diyorum, çünkü şeytan bile istemiyor onu. Ne işi var burda? Sizler kadar yoksul olması gerek ya da benim kadar sikilmiş ya da... tıpkı kendisi gibi huysuz, sevimsiz."

Mansalvo, "Dua ediyormuş gibi bir hali var, bir şeyler arıyormuş gibi," dedi uzaktan.

La Garduña birden, "Hüzün var gözlerinde," dedi ve o andan sonra yaşlı gringoya saygı duymaya başladı.

Sonunda buradaydı işte, ovayı görebiliyordu, dört gün boyunca o kupkuru topraklar üstünde at sürdükten sonra. Rayların üzerine çakılıp kalmış felçli bir trenin çevresinde kreozot çalıları gibi serpilmiş, duman tüttüren kamplar. Yaşlı adam şimdi atını tırısa kaldırarak yabani adaçayı fundalarının arasından geçerken sahne gözlerinin önünde serildi: Vagonlar, tepelerine tünemiş, gevşek sarılı, sarımtırak sigaralar tüttürerek dinlenen askerlerin kadınlarıyla çocukları için tekerlekli birer ev gibiydi.

Gelebilmişti.

Burdaydı, en sonunda. Atını eşkin sürerken, bu ülke üstüne bir şey biliyor muyum gerçekten diye kendi kendine soruyordu. *San Francisco Choronicle*'daki yazı işleri odasının uzak imgesi o mavi gözlerinde bir an şimşek gibi çaktı: Meksika haberleri bu odanın havasında sis gibi tembel tembel salınır, muhabirleri oradan oraya koşuşturan yerel skandalların, ülke olaylarının, ok gibi haberlerine hiç benzemezdi. William Randolph Hearst İmparatorluğunun muhabirleri de Meksika tosbağalarına hiç benzemeyen, enerjik Amerikan Akhilleus'larıydı; haberin izini hızla sürer, gerekirse kendileri haber yaratırlardı. Onların av yadigarları olan haber yazıları, Hearst yazı işleri odasının penceresinden dışarı saçılırdı: Wisconsin'de La Follette populist bir programla seçimi kazanmış; Upton Sinclair *The Jungle*'ı yayınlıyor; Taft başkanlık yemini ederek vergi reformları vaadediyor; Chapultepec Kalesine ise ihtiyar, madalyalı bir firavun yerleşerek her Tanrının akşamı, "Öldürün onları, daha dumanları tüterken," diyor ve ancak, Meksika'nın saraylarıyla kiliseleri çevresinde dönen şahinleri her an düşmanca göz altında tutarak hayatta kalabiliyor. Gazetecilerin bayıldığı açıkgöz, tetikte bir ihtiyar; alıntı yapılmaya uygun laflar etmekte üstüne olmayan yaşlı bir

despot: "Zavallı Meksika, Tanrıdan öylesine uzak, Birleşik Devletler'e öylesine yakın!" Önemsiz, can sıkıcı haberler: *San Francisco Chronicle*'ın haber odasına, büyük, haylaz, kahverengi vantilatörlerin ağır, sıcak havayı kıpırdatmak için boş yere çabaladığı o odaya, bir yaz öğleden sonrasında vızıldayan şişman sinekler gibi giren haberler. Princeton Üniversitesi, içinden bir Wilson çıkartmıştı; Teddy Roosevelt Bull Moose Partisinden kopmuştu; ve Meksika'da Carranza, Obrengon, Villa, Zapata adında eşkiyalar silaha sarılmışlardı. İkincil amaçları Madero'nun ölümünün öcünü almak ve Victoriano Huberto denilen o ayyaş despotu devirmekse asıl amaçları Hearst'ün malım mülkünü çalmaktı. Wilson Yeni Özgürlük'ten dem vurarak Meksikalılara demokrasi öğreteceğini söylüyordu. Hearst'ün talepleri: Müdahale, Savaş ve Tazminat'tı.

"Oğlum, öldürülmek istiyorsan ille de Meksika'ya gelmen gerekmezdi ki," diyordu babasının hayaleti. "İlk yazı yazmaya başladığın günleri hatırlıyor musun? Sana ömür biçip bahse tutuşanlar vardı."

"Dua etmek onun yaptığı şey," diyordu La Garduña. "Mübarek bir adam olsa gerek."

Inocêncio gülerek, "Seni asla mübarek toprağa gömmezler," dedi.

La Garduña, "Yok yahu?" diye karşılık verdi. "Durango'daki ailemle birlikte çözümledim ben o işi. Öldüğümde benim aslında teyzem Josefa Arreola olduğumu söyleyecekler. Kendisi ömür boyu bakire kalmıştı. Öylesine tertemizdi ki, kimsenin ona ilişkin bir anısı yok. Papazlar ancak günahkarları anımsar."

"Eh, gringonun hangi taraftan olduğunu görürüz bakalım, azizlerden mi yoksa günahkarlardan mı?"

"Bir gringo ne umabilir ki bizden?"

Yaşlı gringo biliyordu; Pancho Villa'nın ordusunun çevresinde dolaşan, Kuzey Amerika'nın her yanından gelen bir sürü gazeteci olduğunu biliyordu. Bu yüzden de kamp yerinden geçer-

ken onu kimse durdurmadı. Ama kararsızlıkla bakıyorlardı ona: "Bu adam gazeteciye benzemiyor," derdi Albay Frutos García her zaman. Bacakları üzengilerden aşağı sarkan, pembe yüzünün cildi mısır tarlaları gibi yol yol kırışmış bu beyaz saçlı, mavi gözlü, upuzun, sıska ihtiyarı görenlerin öyle tuhaf tuhaf bakmalarına şaşmamak gerekiyordu. Frutos García, babası bir İspanyol ve Guanajuato'nun Salamanca kentinde bir iş adamı olduğu için, "Don Kişot o sıska, yaşlı beygirini sürüp mızrağıyla büyücü ordularına saldırarak çat kapı köylerine geldiğinde keçi çobanlarıyla yontulmamış hizmetçi kızlar da ona işte böyle bakmışlar," demişti.

Elindeki siyah çantayı görünce o kalabalık vagonların içindekiler yaşlı gringoya, "Doktor! Doktor!" diye bağırdılar.

O da bağırarak, "Yok. Doktor değil. Villa. Pancho Villa'yı arıyorum," diye yanıtladı.

Hepsi bir ağızdan, "Villa! Villa! Viva Villa!" diye bir bağırış tutturdular. Sonunda yol yol ter ve kir lekeli sarı sombrero giymiş bir asker, bir yük vagonunun tepesinden gülerek bağırdı: "Biz hepimiz Villa'yız!"

Yaşlı gringo birilerinin pantolon paçasından çekiştirdiğini farkederek baktı. Göğsüne iki fişeklik asmış, gözleri siyah misketlere benzeyen, onbir yaşlarında bir çocuk, "Pancho Villa'nın yanına gitmek mi istiyorsunuz?" dedi. "General bu gece onunla buluşuyor. Gelin de Generali görün, senyor."

Çocuk ihtiyarın atının dizginlerini tutarak onu tren vagonlarından birine götürdü. Burada sert bir çenesi, seyrek bıyıkları ve kısık sarı gözleri olan bir adam, arada bir gözlerine giren bakır renginde, uzun, isyankar bir saç perçemini üfleyerek tako yemekteydi.

"Kimsin sen, gringo, gazetecilerden biri misin?" diye sordu kısık gözlü adam, meşin dizlikli bacaklarını vagonun açık kapısından dışarı doğru sallayarak. "Yoksa bize erzak falan mı getirdin?"

Inocencio Mansalvo "Bu adam buraya ölümü aramaya gelmiş," demek istedi komutanına, ama La Garduña tam zamanında atılıp eliyle onun ağızını kapattı: O sabah üç arkadaşının aklından geçenlerin doğru olup olmadığını anlamak istiyordu. Yabancının atını onbir yaşındaki çocuk getirmişti.

Yaşlı adam başını iki yana sallayarak Villa'nın ordusuna katılmaya geldiğini söyledi. "Dövüşmek istiyorum."

Kısık gözler belli belirsiz aralandı, o tozlu mask bir kahkahayla yarıldı. La Garduña kahkahayı yankıladı; yük vagonunun öte ucundaki mutfaktan rezobolarına sarınıp Generalin böylesi yüksek sesle neye güldüğünü görmeye gelmiş olan uzun, partal etekli kadınlar da ona katıldılar.

"İhtiyar! İhtiyar!" dedi genç general gülerek. "Yaşın geçmiş artık senin! Git, bahçeni sula, be koca adam! Ne işin var burda? Fazlalık taşımak istemiyoruz biz; yanımızsıra taşımayalım diye savaş tutsaklarımızı bile öldürüyoruz. Bu bir gerilla ordusudur, anlıyor musun ne olduğunu?"

Gringo, "Dövüşmeye geldim," dedi.

"Ölmeye gelmiş," dedi Inocencio Mansalvo.

"Hız yapar, ses yapmayız. Senin saçın geceleyin meşale gibi parlar, be koca adam. Git işine, düş yakamızdan. Ordu burası, yaşlılar evi değil."

Yaşlı adam, "Bir dene beni," dedi; sesinin buz gibi olduğunu Albay anımsıyor.

Kadınlar cıvıldaşıyorlardı ya, General ihtiyara ihtiyarın sesi kadar buz gibi bir ifadeyle bakınca seslerini kestiler. General uzun bir Colt 44 çekip çıkardı. Yaşlı adam eğerin üstünde öylece oturuyordu. Sonra General tabancayı ona fırlattı, yaşlı adam bunu havada kaptı.

Gene bir bekleyiş. General elini o beyaz köylü pantolonunun derin cebine sokarak yumurta büyüklüğünde, cep saati gibi yassı, ışıl ışık bir gümüş peso çıkardı ve dümdüz, ta havaya fırlattı. Yaşlı adam paranın Generalin burnundan yarım metre yuka-

rıya kadar inmesini hiç kıpırdamadan bekledi, sonra ateş etti. Kadınlar çığlık attılar; La Garduña onlara baktı; Albayla Inocencio komutanlarına baktılar; yalnızca çocuk gringoya bakıyordu.

General başını belli belirsiz kapırdattı. Çocuk koşup parayı aradı, tozların arasından bulup çıkardı belli belirsiz bükülmüş olan yüzeyini fişekliğine silerek Generale uzattı. Kartalın kafasının üzerinde kusursuz bir delik vardı.

General, "Para sende kalsın Pedrito, gringoyu bize sen getirdin," diye gülümsedi ve gümüş para çocuğun adeta parmaklarını yaktı. "Bir Colt 44'den başka hiçbir şey pesoyu böyle delemezdi bana sorarsan. Bu peso benim ilk hazinemdi. Onu sen hakettin, Pedrito, sende kalsın."

"Bu adam ölmeye gelmiş," dedi Mansalvo.

La Garduña, "Mübarek bir adam olduğunu pek sanmıyorum artık," diyerek güllerini kokladı.

Albay, bu gringonun Meksika'da işi ne, diye sordu kendi kendine.

"Gözleri dualarla doluydu." Kadın şimdi tek başına oturmuş bunları ammsıyor. Yaşlı gringo eğer kendisinin o tunç dağlardan çöle inişini seyredenlerin aklmdan geçenleri okumadıysa bile kendi yazılı sözlerini onlara tekrarlamıştı ta uzaktan: "Bu insanlık parçası, bu keskin heyecan simgesi, insanla hayvanın el emeği olan bu yapıt, bu alçakgönüllü, kendi halindeki Prometheus unutulabilmeyi dileyerek, hayır yalvararak çıkıyor karşınıza.

"Toprakla birlikte gökyüzüne, çölün bitkilerine, biçimi ya da bilinci olan her şeye bu sessiz yalvarışı yöneltiyor bu insan kılığındaki acı: 'Ölmeye geldim. Vurun, kurtarın beni'."

5

Yaşlı gringo gülümsüyordu. General Tomás Arroyo gözüne giren bakır rengindeki saç perçemini üfledi, soluk almak için alt dudağını sarkıtarak yere atladı ve yumruklarını kalçasına dayayarak yabancının karşısına geçip durdu. "Ben General Tomás Arroyo."

Adını keskin bir anlamla havaya fırlatmıştı ama asıl attığı taş askeri unvanıydı. Yaşlı gringo karşısındakiler onun nereye değin dayanacağını kestirinceye kadar Meksika "maşizmo"sunun bütün beylik laflarının birer birer başına yağacağını hemen o anda anladı. Sınayacaklardı onu, evet ama bir yandan da karşısında maskelerini takacaklar, gerçek yüzlerini ona göstermeyi reddedeceklerdi.

Colt 44'le gösterdiği ustalıktan sonra hepsi ona alkış tuttular, geniş kenarlı yeni bir sombrero verdiler, ağız yakan, acı biberli takolardan, kan dolmalarından zorla yedirdiler; dibinde şişman bir solucan duran, nanemolla mideleri sınamakta kullanılan bir şişe meskal gösterdiler.

"Demek aramızda bir gringo general var."

Yaşlı adam, "Topoğrafya mühendisi," dedi. "Indiana Gönüllülerinin Dokuzuncu Alayından. Kuzey Amerika İç Savaşı."

"İç Savaş ha! Kuzum, o elli yıl önce sona erdi, biz burda kendimizi Fransızlara karşı savunduğumuz sırada."

"Ne var bu takolarm içinde?"

"Boğa yumurtasıyla boğa kanı var, Indianalı General. Pancho Villa'nın ordusuna katılırsan ikisine de ihtiyacın olacak."

"Ya alkolün içinde ne var?"

"Merak etme, Indiana'lı General. Küçük solucan canlı değil. Yalnızca meskalin ömrünü uzatıyor."

Kadınlar takoları dağıttılar. Arroya ile adamları kendi aralarında bakıştılar; yüzleri bomboştu. Yaşlı gringo ses etmeden yiyor, acı Şili biberlerini bütün bütün yutuyordu. Ne gözleri sulandı ne de yüzüne kan bastı. Gringolar Meksika'ya gelince midelerini bozmaktan yakınırlar. Oysa hiçbir Meksikalı kendi ülkesinde yeyip içmekten ishal olup ölmez. Bu iş tıpkı bu şişe gibidir, diyordu Arroyo. Bu şişe gibi sen de o küçük solucanı ömür boyu içinde barındırırsan zamanla ikiniz iki candan dost olarak yaşlanırsınız. Bazı şeyleri solucan yer, bazılarını da sen yersin. Ama eğer sen hep benim El Paso'da gördüğüm gibi şeyler yersen, kağıda sarılmış, sineklerin bile dokunamayacağı yiyecekler... o zaman solucan sana saldırır Indiana'lı General, çünkü ne sen onu tanıyorsundur ne de o seni.

Yaşlı gringoya öyle geldi ki General Tomás Arroyo'nun dünyaya göstermediği yüzünü kendisine sunması için olanca sabrıyla bekleyebilirdi... iman yoluyla cennete gideceklerinden emin olan serinkanlı Protestan dedelerinin olanca sabrıyla.

Generalin özel vagonundaydılar. Burası yaşlı gringoya New Orleans'ta ziyaret etmeyi pek sevdiği randevuevlerinden birinin içini çağrıştırdı. Yaşlı gringo kendini kırmızı bir kadife koltuğun derinliklerine bıraktı, altın yaldızlı perdenin püsküllerini alay edercesine okşadı. Tepelerinde düştüdüşecek gibi sarkan avize, tren hareket edince şıngırdamaya başladı. Genç General Arroyo bardağındaki meskali bir dikişte bitirdi; yaşlı adam da tek söz söylemeden onun gibi yaptı.

Onun bu şatafatlı vagonun içini, lake duvarlarla püsküllü tavanı süzerken gözlerinde beliren alaycılık Arroyo'nun dikkatinden kaçmamıştı. Yaşlı gringo da latifeyi seven alaycı huyuna sıkıca gem vuruyor, kendi kendini durmadan, "Daha sırası değil," diye uyarıyordu.

Garip olan bir şey de, işin başından beri bambaşka bir duy-

guya, Arroyo'ya karşı içinde uyanan baba sevecenliğine de gem vurmak gereğini duymasıydı. Bu duyguların ikisini de baskı altında tutmak istiyordu, ne var ki, o kısık gözlerini karşısındakine göstermeyen Arroyo yalnızca baskı altında tutulan alaycılığı görüyor ya da yalnızca bunu görmek istiyordu. Tren şimdi duralamanın sırası olmadığına karar vermiş gibiydi. Hızlanarak iyi bir tempo tutturmuş, çölün o ıssız alacakaranlığının içinde ilerliyor, giderek dağlardan uzaklaşıyordu. Dağlar hâlâ, onları doğuran o tanrısal çabanın kanıtları gibi duruyor, bel vermemek için birbirlerine dayanmış, tepeleri altın rengiyle kızıla boyalı ulu kulelerini arada bir homurdanarak gölgelerin arasına doğru uzatıyorlardı. O hantal gövdeleri yol yol mavi, yeşil damarlıydı. Çölün sessiz denizi ayaklarının dibinde uzanıyordu şimdi. Yaşlı gringo pencereden bakınca duman ağaçlarının sinsi biçimini seçti.

Arroyo ona trenin eskiden zengin bir aileye ait olduğunu anlatıyordu. Chihuahua ilinin yarısıyla birlikte Durango ile Coahuila'nın kimi bölümleri de bunlarınmış. Gringo acaba onu karşılayan kişilere dikkat etmiş miydi? Örneğin o başındaki Stetson şapkası toprak içinde olan, masum görünüşlü gençle o paçası düşük orospuya? Gringo onu buraya getiren çocuğa dikkat etmişti herhalde, hani Arroyo'nun, o kafası delik kartallı gümüş peso sende kalsın, dediği. İşte, şimdi bu tren bu kişilerin malıydı. Arroyo böyle bir trenin neden gerekli olduğunu anlayabildiğini söylüyordu -safrası kabarmış gibi suratını buruşturarak söylemişti bunu- çünkü Miranda ailesinin topraklarını bir baştan öbür başa geçmek iki gün bir gece sürüyormuş.

"Bu toprakların sahipleri mi?" diye yaşlı adam sordu, yüzünde donuk bir ifadeyle.

"Kanıtla!"

Gringo omuzlarını silkti. "Sen kendin söyledin ya. Burası onların toprakları."

"Ama onların malı değil."

Bir şeye, senin olmayan bir şeye el koymak *bir* şeydir, diyor-

du Arroyo, Miranda ailesi kuzeyde bir çölle çevrili bu otlaklara el koymuştu ve bu çölün vahşi ve çorak kalmasını istiyordu kendi savunması için: Çaldıkları topraklara siper olan bir güneş ve mesquite duvarı. Oysa kazanmak için alnının teriyle çalıştığın bir şeyin gerçek sahibi olmak *bambaşka* bir şeydir. Arroyo elini sırma perdeden çekti ve yaşlı gringodan bu eldeki nasırları saymasını istedi. Gringo onu anlayışla karşıladığını söyledi: General, Miranda çiftliğinde ırgatlık etmişti, şimdi de bir zamanlar efendilerine ait olan cafcaflı özel trende gezerek öç alıyordu. Böyle değil miydi işin aslı?

Arroyo şaşkın, boğuk bir sesle, "Anlamıyorsun, gringo," dedi. "Gerçekten, anlamıyorsun. Bizim tapularımız onlarınkinden daha eski."

Yumuşak, yastıkların ardında saklı duran bir kasayı gidip açtı, çatlak gül ağacından yapılma, yıpranmış yeşil kadife kaplı uzun, yassı bir kutu çıkardı. Yaşlı adamın gözleri önünde bunu açtı.

General ve gringo eski bir ipek parçası kadar yıpranmış, kırılgan duran kağıtlara baktılar.

Generalle gringo birbirlerine baktılar, sessizlik içinde, derin bir uçurumun iki karşı yakasından birbirlerine seslendiler: Bakışları sözleriydi ve her ikisinin de arkasındaki tren penceresinin dışından akıp geçen topraklar bu kağıtların öyküsünü anlatıyordu ve bu Arroyo'nun öyküsüydü ama aynı zamanda, kitaplardaki tarihti ki, bu da gringonun öyküsüydü. (Yaşlı adam acı bir gülüşle düşünüyordu: Sonunda her iki taraf içindi bu kağıtlar ama bunları anlamakla anlamamanın ve saklamanın yöntemleri öyle değişikti ki: *Şu çöl arşivi pencere boyunca akıp gidiyor, nerede biteceğini bilmiyorum, bilemiyorum*. Yaşlı gringo bu kadarını kabul ediyordu, *ama ben ne istediğimi biliyorum*. Arroyo'nun ona başka sözcüklerle söylemekte olduğunu onun gözlerinde görüyordu; dışarda akıp geçen Chihuahua görüntüleriyle bunların sergilediği trajik yitim duygusunda Arroyo'nun anlatabileceklerden

daha azını ama kendi bildiğinden daha çoğunu buluyordu. Bu öyle bir gringoydu ki bir ülkenin tarihini bilmiyorsa o ülkeye ayak basmazdı. Bu gringo yetmişbir yıllık etiyle kemiğini vermek için seçtiği diyara ilişkin en ufak ayrıntıları bile mutlaka bilmek isterdi. Öykü trenin de Arroyo'nun anılarının da ritmini kesmeden (Arroyo'nun anılara dalmış olduğunu gringo biliyordu ama bildiği yalnızca şuydu: Genç Meksikalı kutudaki kağıtları annesinin yanağını ya da sevgilisinin yuvarlak kalçasını okşar gibi okşuyordu) akıp geçmeyi sürdürüyormuşçasına, ikisi de birbirlerinin gözlerindeki hareketleri, hamlelerle geri çekilmeleri gözlüyorlardı: kaç İspanyollardan, kaç Kızılderililerden, kaç *encomienda*'nın tutsak ırgatlığından; geniş sığır çiftliklerini kötünün iyisi diye kabullen; az sayıdaki kamu topraklarını, Nueva Vizcaya'da İspanya Kralının tanıdığı toprak ve su kullanma hakkını paha biçilmez birer ada gibi koru ve sakla; zoraki işçilikten kaçın; sığır hırsızı, köle, isyancı ve göçe zorlanmış Kızılderili olmaya bak. Ne var ki, en sonunda onlar bile, hepsinin en güçlüsü, en onurlusu, en alçakgönüllüsü olmakla birlikte en gururlusu olan onlar bile bir yenilgiler yazgısına boyun eğmişlerdi: Köle, sığır hırsızı, ama baş kaldırmadıkça asla özgür değil. Bu ülkenin öyküsü buydu işte; Amerikan kitaplıklarının yıllanmış kitap kurdu bunu biliyor, Arroyo'nun da bildiğini doğrulamak için gözlerinin içine bakıyordu: Köle ya da sığır hırsızı, asla özgür değil, oysa şimdi özgür olmalarına izin veren hak ellerindeydi: Başkaldırıları.

"Görüyor musun, gringo General? Ne yazıyor burda, görüyorsun ya? Görüyorsun ya şu yazıları? Şu kıymetli kırmızı mühürü? Bu topraklar oldum olası bizimdir, *bizim*: *Encomienda* düzeniyle Toboso Kızılderililerinin saldırılarına karşı korunacakları garanti edilmiş olan bir avuç emekçinin. Bizzat İspanya Kralı demişti bunu. İşte burda da yazıyor. Kralın kendi el yazısıyla. Onun imzasıdır bu. Ben de bu tapuların mutemediyim. Bu topraklarda bizden başka kimsenin hakkı bulunmadığını bu kağıtlar kanıtlıyor."

"Azizim General, okumanız da var ha?" diye sordu yaşlı gringo, gözlerinde birden çakan bir gülümseyişle. İçtiği meskal en kötü içgüdülerini dürten ateş gibi bir şeydi. Ama içindeki baba sevecenliğini de depreştiriyordu. Arroyo onun elini sertçe ama tehdit etmeden sıktı. Okşadı adeta ve bir muhabbet taşımı yaşlı adamın o gönülsüz sataşmasını susturdu, içini birden iki oğlunun düşüncesiyle, gözlerini karartan acısıyla doldurdu. General, bak, diyordu, geride bıraktığımız beldeye güneş batmadan bak, su depolamaya çabalayan bitkilerin susamış yontularına bak: Umudun henüz varolduğunu, tüm görünüşe karşın daha ölmediklerini söylemeye çalışıyorlar sanki, can çekişen çöle.

"Org borusuna benzer kaktüslerin okuması vardır da benim yok mudur, sanıyorsun? Budalasın sen, gringo. Okumayı bilmiyor olabilirim ama belleğim var. Halkımız için sakladım bu kağıtları ben okuyamıyorum; Albayımız Frutos García bunları benim için okumak iyiliğinde bulunuyor. Gene de elimdeki bu kağıtların ne anlama geldiğini ben okuması olanlardan daha iyi bilirim. Anlıyor musun?"

Yaşlı adam karşılık olarak, mülkün el değiştirmesinin pazar yerinin yasası olduğunu, duragan mülkün zenginlik üretemeyeceğini söylemekle yetindi. Pencereye bakan yanağında bir yanma vardı. Yaşlı adam bir an bunun güneşin her akşam bizi terk ederken kıvılcımlandırdığı dehşete -güneşin dehşeti, bizim dehşetimizkendisinin verdiği bir tepki olduğunu sandı. Tomás Arroyo'nun o çakmak çakmak sarı gözlerinin ta içine baktı. General işaret parmağının ucuyla sürekli alnına vurmaktaydı: Tüm öyküler, tüm tarihler işte burda, kafamın içinde, koskoca bir kitaplık dolusu sözcük; memleketlilerimin, köyümün, acımızın tarihçesi, burda, kafamın içinde.

"Ben kim olduğumu biliyorum, ihtiyar. Ya sen?"

Gringonun pencereye bakan yanağındaki yanma, batan güneşin ışığından değildi. Ovadaki bir yangındandı. Gözden yiten güneşin yerini yangın almıştı.

"Ah, şu benim çocuklar!" diye içini çekti General Arroyo övünürcesine. Vagonun arkasındaki sahanlığa çıktı. Yaşlı adam da elinde geldiğince ağırbaşlı görünmeye çalışarak onu izledi.

"Ah, bu çocuklar! Benden önce gelmişler." Arroyo yangını göstererek, bak, ihtiyar, diyordu, Miranda'ların saltanatı yanıp kül olmakta. Adamlarına kendisinin hava kararırken buraya ulaşacağını söylemişti. Onlar daha önce gelmişlerdi. Ama onu umduğu zevkten yoksun bırakmıyorlardı; tam hasiyendanın tutuşup alevler içinde kaldığı sırada buraya ulaşmanın ona keyif vereceğini biliyorlardı.

"İyi tasarlanmış bir iş, gringo."

"Kötü bir iş, General."

Tren Miranda hasiyendasının istasyonuna yanaşırken bir bando *Zacatecas Marşı*'nı çalmaktaydı. Gringo yanan hasiyendanın kokusunu yanmış tortilla kokusundan ayırdedemedi. Yoğun, küllerle karışık duman kadınlarla erkekleri, çocukları, derme çatma mutfakları, atları, başıboş sığırları, trenlerle terkedilmiş vagonları sarmıştı. Yangının kulağa nerdeyse doğal gelen hırıltısı arasından Albay García'yla Inocencio Mansalvo'nun bağırarak verdikleri buyruk duyuluyordu.

"Nöbetçi, dur...!"

"Generalimizin atı için mısır!"

"Albay, hazır ol!"

"Bu gece bize şenlik var!"

Köpek havlalamaları arasında General Arroyo vagondan indi; gümüş rengi asma yapraklarıyla işli olan o kocaman sombrerosu gölgeli yüzünün yukarsında bir savaş tacı gibi duruyordu. Gözlerini kaldırdı ve yaşlı gringonun yüzünde ilk olarak korku gördü. Köpek havlamaları, bundan sonraki adımı atarak yere sıçramayı göze alamayan yabancı içindi.

"Gel, Mansalvo," diye buyurdu Arroyo. "Şu köpekleri gringo generalden uzaklaştır." Sonra gülümsedi. "Ah, benim yiğit

gringom! Sizin Federasyonun askerleri benim şu uyuz sokak köpeklerinden daha yırtıcıdır."

Ama yüzü keyifli değildi. Yaşlı gringo onu izledi; o uzun boylu hantal yapısı Generalin daha kısa, daha genç, daha çarpıcı biçimde atletik olan yapısıyla çelişiyordu. General metalik mahmuz, kemer, silah şakırtılarının arasında istasyonun arasındaki tozlu düzlükten alevler içindeki ana yapıya doğru yöneldi. Çöl rüzgarının giderek yükselen mırıltısı Generalin sombrerosundaki gümüş yaprakların üzerinde oynaşıyordu; görünürdeki tek yaprak onlardı.

Her yanı ıshğımsı bir ses sarmış gibiydi ve yaşlı gringo atavik bir dehşetle, telgraf direklerinden sallandırılıp asılmış bir sıra insana bakıyordu: Ağızları açık, dilleri dışarı sarkmış. Hepsi de yanan hasiyendaya giden geniş yol boyunca ıslık çalarak o yumuşacık çöl rüzgarında sallanıyorlardı.

6

Kadın oradaydı. Kalabalığın ortasında kendi yerini bulmaya çalışarak çırpmıyor, çevresindekileri iteliyor, hepsi birbirine karışıp silikleşen yüzlere bakıyor, gösteriye tanık olmayı istiyordu. Sombrerolarla rezobolarm oluşturduğu sessiz kalabalığın orta yerinde o kurşuni gözler belirginleşti: Beklenmeyenin baş döndürücü dehşeti arasında bu gözler kendi kimliklerinin, bir kişisel saygınlık ve cesaret duygusunun bilincini elde tutmaya çalışıyorlardı.

Yaşlı adam onu ilk olarak gördü ve kendi kendine, önceden uyarılmıştı herhalde, dedi.

Gene de kadın oradaydı işte, hiç kuşkusuz katır gibi inatçı, pek gerçekçi de değil. Yaşlı adam onu görünce tüm hayatı boyunca tanıdığı birçok kadını görür gibi oldu, bunların arasında kendi karısının gençliği ve o güzelim kızı da vardı. Kendi kendine, onu başka bir yerde görseydim bana neler çağrıştırırdı, diye sordu. "Başka bir yer" derken bu genç kadına uygun bir yer ve durum, demek istiyordu. Kibar, genç bir hanıma yaraşır. Yok, bundan da öte, iyi yetiştirilmiş, annesinin öğretilerini dinleyerek aydın, kültürlü bir genç kadın olmaya çalışan bir genç kız. Yakında bir evli genç kadın olmaya aday. Daha değil. Ne var ki, artık yalnızca cep harçlığıyla da kısıtlı değil.

Ne diyebilirdi bu kadın? Kendisi ondan ne bekleyebilirdi? onun gündelik yaşantısının beylik lafları nelerdi, Generalin o şişko solucanıyla, o kan dolmalarıyla kıyaslanabilecek? "Ben Amerikan vatandaşıyım. Konsolosumuzu görmek istiyorum. Birtakım anayasal haklarım var. Beni burda tutamazsınız. Karşınızda-

kinin kim olduğunu biliyorsunuz." Yok. Bunların hiçbiri değil. Onu orda zorla tutuyorlardı çünkü hasiyende yanıyordu; belki de içlerinden bir ses onlara, bu kadının buraya yerleşip çalışmaya, yaşamaya geldiğini, hiç kimsenin onu, üstüne duman püskürtülmüş adi bir böcek gibi, bir aylık da peşin almış olduğu işyerinden kaçırtamayacağını fısıldıyordu.

Aslında kadının onlara söylediği de buydu. Yaşlı adam onun şivesini Doğuya, Atlantik kıyısında bir yere yakıştırdı -hiç kuşkusuz New York- ama hemen sonra güneye doğru indi: Manhattan'ın üstüne geçirilmiş en hafifinden bir Virginia ağzı. Her neyse işte, görünüşe bakılırsa onun dediklerini kendisinden başka anlayan yoktu, belki çat pat, General Arroyo. El Paso'da bulunduğunu söylemişti ya... belki sürgünde belki silah kaçakçılığı için.

"Maaşımı peşin aldım, burda oturup onların dönüşünü bekleyeceğim. Çocuklara İngilizce öğretip aldığım parayı hakedeceğim. İşte bu kadar!"

Arroyo ona önce, yüreğe korku salmayı amaçlayan bir sırıtışla baktıysa da çok geçmeden kendini bırakıp kahkahayı bastı; aptal bir gülüş ama etkili, genç ve insan budalalığı konusunda derin bir deneyimle dopdolu. Yaşlı adam, sonradan her zaman, o anda Arroyo'nun ona trajik bir soytarıyı anımsattığını söyleyecekti: Ciddiye alınması gereken bir palyaço. Arroyo kadının sözlerini kendi diline çevirdi. Erkekler açıktan açığa güldüler; kadınlar rezobolarının ardından boğuk, kuş gibi sesler çıkardılar. Küçük Miranda'lara İngilizce öğreteceğim, diyor, duydunuz mu bunu? Onları dönecek sanıyor, duydunuz mu? Hani be, Inocencio, doğruyu söyle ona. Onlar hiç dönmeyecekler senyorita, tam zamanında Fransa'ya gittiler, Paris'e. Alevlerin bacayı sardığını sezer sezmez hasiyendayı satıp orada kocaman bir ev aldılar. Asla geri dönmeyecekler, diye bağırdı La Garduña tiz bir sesle, göğüslerini, kalbinin üzerindeki o kuru çiçek buketini hoşnutlukla sarsıyordu. Onlar sizinle yalnızca eğlendiler, senyorita, yok yere

buraya getirttiler sizi, burada kalacaklarına bizi inandırmak için, diye Albay Frutos García daha ağırbaşlı bir sesle konuştu. Sonra La Garduña: "Hepimize dağ başında ıslık çaldırdılar, senyo-r-r-rita!"

Yaşlı adam İngilizce olarak, "Yani, zor durumda bıraktılar demek istiyor," dedi. Kadın ona baktı. O duman, ateş, yabancı yüzler kargaşası arasında hangi bir kimseyi görmek güçtü, gene de kadın ondan yana baktı.

"Bana yardım edin," diye mırıldandı.

Yaşlı adam bunu söylemenin, bir başkasından yardım istemenin onun için kolay olmadığını biliyordu: Çenesinde, gözlerinde, göğsünün inip kalkışında görmüştü bunu. Bu genç kadının yaptıklarıyla söylediklerini -ikisini de saygıyla karşılayarak- yorumlamanın kendisine düştüğünü o dakikada anladı. Yok, bu kadın çevresindekileri aldatmaya çalışmıyordu, yalnızca kendi kendisiyle uzlaşmaya çabalıyordu; yaşlı adamın onun o kadın saydamlığında açıkça görebildiği çatışmayı çözümlemeye çalışıyordu. Adam ona baktı ve şöyle düşündü: Ben ona ilişkin her şeyi biliyorum, gene de kim olduğunu benden gizlemek onun hakkı, buna saygı göstermek de benim boynumun borcu. Bağımsız ruhlu bir kadın, zengin değil, rahat da değil ama rahatsızlığına parasızlık ya da aile görgüsüzlüğü neden olmuyor. Rahatsız, çünkü o da buraya benim gibi özbenliği uğruna mücadele etmeye gelmiş. Kadın saydamdı ve gringo ona bakarken içinden, belki ben de saydamımdır, diye geçirdi. Kişiler vardır, dışa yansıyan realitelerinde cömertlik bulunur, çünkü bu realite saydamdır, çünkü onlarla ilgili her şeyi okuyabilir, anlayabilir, benimseyebilirsiniz. Kendi güneşlerini yanlarında taşıyan kişilerdir onlar.

Kısık göz kapaklarının ardından Arroyo onları süzmekteydi, ilkin yaşlı gringo, sonra gringo kadın, Arroyo saydam değildi, içini dışına vurmuyordu; bu onun erdemi diye düşündü yaşlı adam ona bakarak. Onun cömertliği bilmecesindeydi: anlaşılabilmesi, kendini verebilmesi için yüzeyin ta derinlerini yoklamanız gerek-

liydi. Dünyanın yarısı saydamsa yarısı değildir. Arroyo: O rakun maskesinin ardına gizlenmiş şimşek hızında bir şey, beyninin ta derinlerinde bir çağıltı.

"Pekala, onunla sen ilgilen, Indiana'lı General. Dikkat et başını derde sokmasın."

Arroyo kendi insanlarının kabaran dalgasına kapılıp gitti, onlar yalnız kaldılar, dikkatle birbirini süzen iki insan: Yaşlı adam tetikteydi; içindeki gazetecinin, geri zekalı kitlelere bir şeyi hemencecik anlatmak ve böylece onların koltuklarını kabartmak için anında bir prototip yaratma eğiliminden çekiniyordu. Her şeye bir etiket: Patronu Bay Hearst'ün "amentü"sü buydu. Yaşlı adam kadının bir bir buçuk metre gerisinde yürüdü, sözde ona korunduğunu hissetirmek için, ama aslında onu inceleyerek, yürüyüşünü, duruşunu, gururunun incinmişliğini ele veren ufak jestlerini ve bunları hemen izleyen kararlılığını, atılganlık çabalarını. Gazetesine yazıyor olsa Hearst'ün bayıldığı o sivriliklerden biriyle, öğretmen hanım numarası yapan hafif bir kadın, tanımını kullanırdı ya da ömrünün ilk serüvenini aramaya çıkmış bir öğretmen hanım. Beri yandan pamuk yetiştiren güney illerinden gelme bir beyefendinin görüş açısını benimseyerek kendi kendine yalnızca, bu Kuzeyli kız erkeklerdeki şövalye ruhunun ne olduğunu biliyor mu acaba, diye de sorabilirdi.

Kadın kapalı bir cam kapının önünde duraladı. Tam uzanıp tokmağı tutarak kapıyı kendi açacağı sırada yaşlı adam ilerledi.

"İzin verin, hanımefendi," dedi; o da bunu kabul etti. Memnun olmuştu; onun da önyargıları vardı. Yaşı da artık, hani derler ya, ilk baharında değildi.

Kendilerini küçük bir balo salonunda buldular. Yaşlı adam çevresine bakmadı. Kadına bakıyor ve yaşadığı şu hummalı "gözlemleyip algılama" sevdasından ötürü kendi kendini paylıyordu. Daha serinkanlı olan kadın çevresine bakındı, bir köşeye oturup karşılıklı bilgi ve isim alış verişi yapmalarını önerdi: O, Washington D.C.'den Harriet Winslow'du. Adam adını vermedi, yalnız-

ca, ben de Kaliforniya'danım, dedi, San Francisco'dan. Kadın kendi öyküsünü yineledi: Miranda ailesinin üç çocuğuna İngilizce dersi vermeye gelmişti.

Şimdi yaşlı adam ona bakıyordu da, aslında onu daha yeni görüyordu: saydam ve aslı gibi değil de ayrıntılarıyla kendini donuklaştıran bir kadın. Harriet Winslow'un boyunbağıyla pilili etekliğini bir düzeltmesi vardı, kendi kendinden apayrı bir kadındı sanki, Amerika'daki çalışan kızların üniformasını giymiş bir kadın: Tipik bir "Gibson Girl". Hayır, ömrünün pek de birinci baharında sayılmazdı, gene de hâlâ genç, güzeldi ve şimdi artık bağımsız olduğunu, annesinin beşiğinden kocasmınkine geçmek zorunda kalmayacağını da biliyordu. Hayatı gül pembe, yaşantısı el bebek gül bebek değildi. Şu sırada değildi. Belki gelecekte bir zaman olabilirdi, o benzersiz nitelikler sonradan edinilme değil de ana koynunda öğrenilmişse. Otuzunda güzel bir kadının canlı, kendinden emin zarifliği.

Kendilerinden sözetmediler. Kadın kendini Meksika'ya getiren koşulları adama anlatmadı. Adam da buraya ölmeye geldiğini, çünkü sevdiği her şeyin kendinden önce öldüğünü ona söylemedi. Dillerinin ucuna gelen şeyleri bile söylemediler. "Kaçış" sözcüğünü hiç anmadılar çünkü tutsak olduklarını itiraf etmek istemiyorlardı.

Yaşlı adam yalnızca, "Sizi burada tutan hiçbir şey yok, biliyorsunuz," dedi. "Bu ihtilalden ve işvereninizin kaçmış olmasından siz sorumlu değilsiniz. Aldığınız para sizindir."

"Ama kazanmadım ki, efendim."

Sözcükler kulaklarına kof geliyordu. Tutsak olduklarını başkasının söylemesine gerek yoktu ki! Çevrelerinin yabancılığı içlerine, kapana kısılmış gibi bir duygu veriyordu; çevrelerindeki kokular, sesler, dışardaki bayram sarhoşluğunun şimdi daha yaklaşmış gibi gelen şamatası; çölün sıkılı yumruğu.

"General sizin taşıt bulmanıza yardımcı olur, eminim, hanımefendi."

"Ne generali?"

"Biliyorsunuz. Hani sizi bana emanet eden."

"General ha?" Harriet'in o iri gözleri daha da iri iri açıldı. "Benim bildiğim generallere hiç benzemiyor."

"Yani kibar bir beyefendiye benzemiyor."

"Nasıl isterseniz. Ama beyefendi olsun olmasın, generale hiç benzemiyor. Kim vermiş ona generalliği? Kendi kendine vermiştir, eminim."

"Olur bazen, olağanüstü durumlarda. Ama siz gerçekten sinirlenmiş gibisiniz, hanımefendi."

Kadın yaşlı adama yarım gülümseyerek baktı. "Affedersiniz. Önyargılıymış gibi konuşmak istemedim. Ama tedirginim de. Ordu benim gözümde çok büyük önem taşır."

"Ben de meraklıymış gibi konuşmak istemem ama şöyle bir bakışta, sizi orduyla bağdaştırmak bence hiç..."

"Ha, ben kendim değil, babam. İspanyol-Amerikan Savaşında kayboldu. Ordu ona saygınlık bağışlamıştı, tabii bize de. Ordu olmasa babam yardıma muhtaç duruma düşecekti. Tabii biz de. Annemle ben demek istiyorum."

Sonra bu, artık varolmayan bir hasiyendada, hiç görmemiş olduğu, tanımadığı, varolup olmadıklarını bile bilmediği çocuklara ders vermeye gelmiş olan öğretmen hanım başını yaralı bir kuş gibi salladı ve tam o sırada dışardaki asker bayramı iki Amerikalının sığınmış oldukları balo salonunun kapısında patladı. Çakal bağırışı gibi bağırışlar duyuluyordu ve hiçbir zaman İspanyollar gibi yüksek sesle ya da mestizo'lar gibi garezle kahkaha atmayan Kızılderililerin usul usul gülüşleri.

Gizli gülüşler, akortsuz bir trompet. Derken ani bir sessizlik.

Harriet yaşlı adama sokularak, "Bizi gördüler," dedi.

Kendi kendilerini görmüşlerdi.

Miranda'ların balo salonu minyatür bir Versailles'dı. Duvarlar, yerden tavana, uzun iki sıra aynadan ibaretti: Bir aynalar ga-

lerisi ki, Senyor Miranda'nın Fransadan getirttiği şık parke zemin üzerinde vals ve kadril yapmak için Chihuahua'dan, El Paso'dan, başka hasiyendalardan gelen çiftlerin zarif adamlarıyla dönüşlerini sonu gelmez keyif helezonları olarak çoğaltmak amacı güdüyordu.

Arroyo'nun ordusundaki erkeklerle kadınlar şimdi kendilerine bakmaktaydılar. Kendi imgeleri, varlıklarının boy görüntüsü, bedenlerinin bütünlüğü onları felce uğramıştı. Bunun yeni bir yanılsama olmadığından emin olmak istercesine ağır ağır dönüyorlardı. Yaşlı gringo Harriet'le kendisinin salona girdiklerinde aynaların ayırdına bile varmamış olduklarını algıladı. Herhalde ikisi de balo salonlarına alışıktılar: Kendisi San Francisco'da, büyük zelzeleden sonra yapılmış olan büyük, modern otellerde; kadın da Washington'da, kavalyesinin zarif çağrısı üzerine gittiği askeri balolarda.

Yaşlı adam başını salladı: Hayır, salona girdiğinde aynaları görmemişti çünkü gözleri Harriet'ten başka hiçbir şey görmüyordu.

Arroyo'nun askerlerinden biri kolunu aynaya doğru uzattı. "Bak, bu sensin."

Yanındaki de öbür aynadaki aksini gösterdi. "Bu benim."

"Biziz."

Sözcük ağızdan ağıza dolaştı –biziz, biziz– sonra başka birçok sesin katılmasıyla bir gitar sesi duyuldu, süvariler içeri girdiler ve Miranda'ların hasiyendasında gene şenlik düzenlenmiş oldu, iki gringonun varlığına boşveren bir eğlenti ve dans. Derken bir akordiyon bir *norteña* polkası tutturdu. Süvariler dansederken mahmuzları o güzelim parke zemini çiziyor, parçalıyordu. Yaşlı adam Harriet'in içgüdüsel davranışını engelledi.

"Onların eğlentisi bu. Karışmayın."

Kadın ellerini öfkeyle onun ellerinden çekti. "Parkeyi mahvediyorlar."

Yaşlı adam sinirlenerek, "Parası sizin cebinizden çıkmadı ya?" dedi. "Karışmayın, dedim."

Harriet, gururlu, dimdik, "Ben sorumluyum!" dedi. "Senyor Miranda bana bir aylık peşin verdi. Onun yokluğunda malına zarar gelmemesinden ben sorumluyum. Sorumluyum, diyorum size."

"Demek memlekete dönmeye niyetiniz yok ha, hanımefendi?"

Harriet gülümsedi: Memlekete asla dönmemek konusundaki nedenlerini önceden belirlemiş olsaydı yaşlı adam da böyle gülümserdi herhalde.

"Yok ya! Bu gece burayı gördükten sonra!"

Genç kadın derin, çok derin bir soluk aldı ve anlattı: Okuldan yüksek notlarla mezun olmuş, sonra kendi öğrettiklerini zaten düşünmekte olan çocuklara ders vermekten tat almadığını ayrımsamıştı. Teşvikten, uyarıcıdan yoksundu. Birleşik Devletler'de kalması demek rutine boyun eğmesi demek olacaktı. Meksika'ya gelmeyi görev gibi görmüştü.

"Ders vermeye geldiğim çocuklar gitmiş olduğuna göre ben de burda kalır, bu çocuklara ders veririm," diye, utanç ve gururu eşit oranda yansıtan bir sesle konuştu.

Ordunun ve köyün erkeklerle kadınları birarada dansediyor, kaçamak öpücükler alıp veriyorlardı. Ötekilerin, aynalardaki benliklerinin varlığından sıyrılmışlardı artık.

Adam, "Onları bilmiyorsunuz," dedi. "Hiç bilmiyorsunuz." İçinde ona karşı uyanan, uyanmasını istemediği duyguları bastırmaya yelteniyordu: Sevecen bir küçümseme, kendi eski benliğinin, Meksika'ya gelme kararından önceki benliğinin bir çağrışımı.

Bu düşüncenin üzerine, kızarmış ekmeğe tereyağ sürer gibi bir düşünce daha sürdü: Balo salonuna girdiklerinde Harriet Winslow aynalardaki kendi aksine bakmış mıydı? Ne var ki, şim-

di Harriet, özgüvenini tümüyle yeniden kazanmış, onun savına karşılık vermekteydi: *Onlar da beni bilmiyorlar*!

"Bakın şunlara! Bu insanlara eğitim gerek, silah değil. Bir güzel yıkayıp paklayacaksınız, sonra da onlara Amerika'da bizim işlerimizi nasıl yaptığımızı göstereceksiniz, ondan sonra bakın bu karmaşa nasıl sona erer."

"Onları uygarlaştıracaksınız demek?" diye sordu yaşlı adam hafif bir alayla.

"Ha şunu bileydiniz! Hem de yarından başlayarak."

Adam, "Biraz bekleyin hele," dedi. "İspanyolcada *mañane* derler. Zaten ne olursa olsun bu gece bir yerde yatıp uyumanız gerek."

"Söyledim size, gerçek sahipleri gelinceye değin bu yeri ben yönetmek niyetindeyim. Siz de aynı şeyi yapmaz mıydınız?"

"'Bu yer' diye bir şey yok artık. Yanıp kül olmuş. Sahiplerinin de geri döneceği yok. Burada kalıp çevrenizi eğitecek falan değilsiniz. Sanırım önce onlar sizi eğitirler, Bayan Winslow, hem de pek hoş bir ders olmaz bu."

Harriet adama şaşkınlıkla baktı. "Ben sizi bir centilmen sanmıştım, beyefendi."

"Öyleyim, efendim, yemin ederim öyleyim. İşte bu yüzden size gözkulak olacağım ya."

Kadını bir taşbebekmişcesine tutup kaldırdı, o mahvolmuş parke zeminden havalandırıp kendi yaşlı ama gene de güçlü omzuna vurduğu gibi dışarı götürdü. Şaşkınlıktan soluğu tıkanan kadın bir aynalar ormanında çoğaldı gitti, ışıl ışıl bir gümüş rüyada gibi. Yaşlı adam onu, Generalin buyruğuyla çıkartılan yangından öylesine gizemli bir biçimde kurtulan o müzik ve ayna habbesinden dışarı taşıdı: Alaylı bayram kahkahalarıyla çığlıkların, bir zafer çılgınlığının arasında gerileyen iki gringo: Soğuk çöl gecesinde adam, kadının çırpınıp tepinmelerine aldırmadan meydan ateşlerine, hayvan tersi ve tortilla kokan dumanlara doğru yürüdü.

"Onunla ilgilen, Indiana'lı General."

Birden algıladı ki sığınabileceği tek şey o esmer, küstah General Arroyo'nun sunduğu korumaydı. Gringo genç devrimcinin tuzağına yakalanmıştı. Harriet Winslow'u nerdeyse o cafcaflı tren vagonuna, okuması yazması olmayan bir gerillanın özel randevu evine götürmek üzereydi. Bu gerillanın kafası adaletsizlik, haksızlık anılarıyla dolu olabilirdi ama eninde sonunda okumasını yazmasını bile bilmeyen bir adamdı işte. Yaşlı gringo şimdi Harriet Winslow'a baktı ve kendi kendine sormakta olduğu soruyu ona yöneltti: Bu kadın haklı olabilir miydi?

Onu dikkatle yere bıraktı, bir an kollarında tuttuktan sonra çevresine bakındı, Chihuahua devrim ordusunun ateş başında serapelerine sarınmış oturan erkekleriyle kadınlarına.

Harriet'le gringo bakışıyorlardı, üzgün, birbirlerinin bakışlarında yalnızlıklarını yansıtarak. Geceleyin çöl kocaman bir açık hava kubbesi, dünyanın en geniş yatak odasıdır. Birbirlerine sarılmış, kocaman bir yatağın derinlerine gömülüp gider gibiydiler: Bu kalın kumlu çanağı bir zamanlar doldurmuş, sonra çekilerek arkasında su hayaletlerinin –denizler, okyanuslar, var ya da olası olan bütün ırmaklar– kol gezdiği bir çoraklık bırakmış olan okyanusun yatağı.

"Harriet, o balo salonuna girdiğimizde aynada kendine baktın mı?"

"Bilmem. Ne var?"

Harriet ona sormak istiyordu: Sen de bu savaşın içinde misin? Nedir senin burdaki yerin? Hasiyendanın yakılmasından önce herkes ona bunun savaşta bir dönüm noktası olduğunu söylemişti; çabuk davranmaları, gözükara olmaları gerekiyordu yoksa Devrim gerçekleşmezdi. Ele geçirdikleri Federasyon askerlerinin hepsini telgraf direklerine astılar. Islık çalıyorlar, duyuyor musun? Çok korkunç. Sen de onlardan mısın? Onlarla birlikte mi dövüşüyorsun? Burda ölüm tehlikesiyle karşı karşıya mısın?

Yaşlı adamsa yalnızca deminki sorusunu yineledi: "Aynada

kendine baktın mı?"

Harriet karşılık vermedi çünkü tam o sırada Generalin vagonundan çıkan, mavi rezoboya sarınmış, yüzü demin batan ay gibi yuvarlak, gözleri hüzünlü bademlere benzeyen ufak tefek bir kadın senyoritanın kendi yanında yatacağını bildirdi. General yaşlı gringoyu bekliyormuş. Yarın dövüşeceklermiş.

7

"Kadın şimdi ne yapıyor acaba?"

"Şimdi tek başına oturmuş, eskileri anıyor."

"Hayır. Şimdi hep uyuyor."

"Düş görüyor. Düşünde yaşı belirsiz."

"Düş gördüğü zaman düşünün alın yazısı olacağını düşünüyor."

"Yaşlı bir adamın (babası mı?) savaşa gitmezden önce onu uyurken öpeceğini düşlüyor."

"Babası Küba'dan geri dönmedi."

"Arlington'da boş bir mezar var."

"*Öldüğümde utançtan, garezden, suçluluktan ve kuşkulardan arınmış olmak istiyorum; kendimden emin, bağımsız düşünceli, gene de ukala, sofu, iki yüzlü olmaksızın.*"

"Baban Küba'ya gitmişti, şimdi de sen Meksika'ya gidiyorsun. Winslow'lar Amerika'nın arka avlularına nasıl da meraklıymışlar meğer."

"Arka avlumüzun şu haritasma bak: İşte Küba. İşte Meksika. Burası Santo Domingo. Şurası Honduras. Bu da Nikaragua."

"Şu komşularımızı hiç anlayamayacağım. Onları yemeğe çağırıyoruz, sonra biraz daha kalıp bulaşıkları yıkamaya yanaşmıyorlar."

"Haritaya bakın, çocuklar. Öğrenin bunları."

"Yalnızlık bir zaman boşluğudur."

"Kalk, Harriet, kalk. Saat geç oldu."

Annesinin her zaman söylediğine göre kızlığında katır inatlıy-

mış ama pek gerçekçi sayılmazmış; çeyizsiz, ağırlıksız bir genç kız için kötü bir bileşim, hele kızın davranışları da yeterince ağırbaşlı ve kusursuz değilse.

Washington Star'daki ilanı okuyunca yüreği derinden atmaya başlamıştı. Neden olmasın? İlkokul sınıflarına verdiği dersler rutinleşip çıkmıştı, her pazar annesiyle kiliseye gitmesi gibi, kırkiki yaşına basmış olan kavalyesiyle şu son sekiz yıldır "şaperon" gözetiminde yaptığı gezintiler gibi.

"Belirli bir yaştan sonra toplum kişiyi olduğu gibi kabul eder, yeter ki hiçbir şey değişmesin, herhangi bir şaşırtmaca olmasın."

Neden olmasın! diye kendi kendine sormuştu, o Gibson Girl kılığının kravatını dişleyerek. Uzun, karpuz kollu beyaz buluz; kravat; uzun bol yün etek; yüksek, düğmeli botlar. Neden *olmasın*! Öyle ya, onun sayesinde annesi mutluydu; ihtiyarlığında terkedilmemiş olduğunu hissediyor, tek kızının hâlâ onunla aynı çatı altında yatmasının, her pazar onunla birlikte Onbeşinci Sokaktaki Methodist kilisesine gelmesinin değerini biliyordu. Harriet'in kavalyesi Delaney de mutluydu çünkü kulübündeki, bekar yaşantısının alışılmış hizmetlerini en az masrafla sağlayan rahat dairesinden ayrılmak zorunda kalmamış, Birleşik Devletler hükümeti nezdinde birtakım özel çıkarların lobiciliğini yapan bir adam için gerekli olan bağımsızlığını da tehlikeye atmamıştı.

Avrupa üzerinde toplanmaya başlayan savaş bulutlarını günlük gazete manşetlerinden okudukça, "Dünyada güvenlikli yer kalmadı," derdi.

Annesi Harriet'e tatlı ve hınzır bir gülüşle, "Neden hâlâ burda, benim yanımda oturuyorsun?" diye sorardı. "Canın sıkılmıyor mu?"

Sonra kızının yanağını öper, onu da başını eğerek kendi buruşuk yanağına dokunmaya zorlardı. Böylece ana kucağında tutsak kalan Harriet, çaresiz, annesinin vahlamalarını dinlerdi; evet, senin üzüntülerini anlıyorum; New York'ta zengin bir

genç kız olarak yetişebilirdin ama annen gibi bekleyip durmak zorundasın, hiç gelmeyen bir haberi ömür boyu beklemek. Bir mirasa konmuş muyuzdur acaba? Babam Küba'da ölmüş müdür acaba? Bir genç erkek çıkıp da seni gezmeye çıkartacak mı acaba? Yok, hayır, hayatları kolay değildi çünkü yardım ve sadaka kabul etmezlerdi; öyle değil mi, kızım? Zaten hangi genç erkek gelir de gezmeye çağırırdı onu, Birleşik Devletler ordusundaki bir yüzbaşının dul karısının meteleksiz kızını? New York'tan ayrılmak, Washington D.C.'de bir öğretmen okulunda okumak zorunda kalmış olan bir kız. Washington'a, emekli asker maaşlarının kaynağına -Tanrı bilir neden?- yakın olmak için gelmişlerdi; onca yıl orada görev yapmış olan bir babanın anısına, onun nerde olduğu, Küba seferi sırasında nerde düştüğü bilinse resmi törenle gömülecek olduğu Arlington Mezarlığına yakın olabilmek için.

Bir Washington yazının kuşatması sırasında. Washington yazları ki bitkileri bir an kendi haline bırakırsanız balta girmemiş ormanlar geri döner, gür tropik bitkiler, sarmaşıklar, çürüyen manolyalar bütün kenti yutar.

"Washington yazlarının tropik ormanlarına insanın verdiği yanıt eski Yunan ve Romaya layık bir panteon kurmak olmuştur."

Harriet gitmeye karar verdiği zaman annesinin elini tuttu, annesi mırıldandı: İyi yetişmiş genç bir hanım ama katır inatlı, pek gerçekçi de değil. Sonra içini çekerek, her şeye karşın, dedi, umarım mutlu olursun. Her şeye karşın, diye yineledi, aramızdaki görüş ayrılıklarına karşın.

"Anne, sen beni dinlemiyorsun."

"Elbette dinliyorum, kızım. Ben her şeyi biliyorum. Al. Bu mektup sana geldi."

Zarf Meksika damgalıydı. Üzerinde açıkça, *Miss Harriet Winslow, Ondördüncü Sokak No. 2400, Washington, D.C., Amerika Birleşik Devletleri*, yazılıydı.

"Neden açtın bunu, anne? Kim...?"

Ama Harriet cümlesini bitirmek, tartışmak istemiyordu. Miranda ailesinden gelen öneriyi bir an önce kabul etmeye karar verdi, herhangi bir şey olmadan; annesi ölmeden, babası dönüp gelmeden, Delaney devleti dolandırmak suçuyla falan yargılamadan, diye kendi kendine yemin etti. Meksika'ya gitmeye kararlıydı çünkü, Amerikan çocuklarına öğretebileceği her şeyi öğretmiş gibi geliyordu. *Star*'daki o ilanı okuyunca, Meksika'ya gidersе Meksikalı çocuklara nasıl kendi bildiği her şeyi öğretebileceğini düşünmüştü. İşte gereksindiğim teşvik, diye düşündü, bir gün o siyah kurdeleli, cilalı hasır şapkasını giyerken. İspanyolcası, öğretmen okulundan diplomalı bir öğretmenin Küba'da düşmüş babasına gösterebileceği en aşağı düzeydeki bir saygı jestiydi. Chihuahua'daki hasiyendada Miranda ailesinin çocuklarına İngilizce öğretirken işine yarayacaktı.

"Gitme, Harriet. Şu sırada bırakıp gitme beni."

Harriet kavalyesi Bay Delaney'e, "Kararımı bunu öğrenmezden önce vermiştim," dedi.

Annesi aile ağacının köklerinin burada, Potomac kıyılarında değil, orada Hudson kıyılarında olduğunu anımsattığı zaman Harriet, "New York'u neden bırakıp geldik ki?" diye sorardı.

Sonra güler ve, "Biz New York'u bırakmadık, New York bizi bıraktı," derdi. Onaltı yaşındayken babası Küba'ya gidip de bir daha dönmediği zaman öyle çok soru yanıtsız kalmıştı ki!

Her sabah Ondördüncü Sokaktaki o küçücük yatak odasında, aynasının karşısına geçerdi. Bir gün geldi, yüzünün ona hoşuna gitmeyen bir öykü anlatmaya başlamış olduğunu itiraf etti.

Olup olacağı otuzbir yaşındaydı, ne var ki parmaklarının ucuyla -kendi serin şakaklarına bastırmazdan önce- aynadaki yüz çizgilerine usul usul dokunduğunda bu çizgiler on yıl -hatta iki yıl- öncesine oranla belki daha yaşlı değil ama daha boş, daha okunmaz geliyordu ona: Bir kitabın, üstündeki sözcükler silindikten sonraki ağarmış sayfaları gibi.

Çok düş kuran bir kadındı o. Ruhu düşlerinden ayrı olmadı-

ğına göre o, her ikisinin de bir anda parlayıveren türden olduğunu kabul edebilirdi. Düşleri gibi ruhu da kendini bir kıvılcım çakımıyla dışarı vururdu. Düşlerinde, hayır, ruh öyle değildir, diye kendi kendisiyle tartışırdı, çünkü dininin öğretileri düşünün en derinlerine kadar sızardı. O da böyle düşündüğü için kendi kendini paylayarak, hayır, ruh böyle değildir, derdi; insanın ruhu yaşanan dakikaya ait olan bir şey değildir. Tanrıya aittir ve de ölümsüzdür.

Söyleyebilecekken söylemediği şeyleri düşünerek uyanıyordu uykularından, uyanıkken yapıp söylediklerindeki yanlışlıklarla boşlukların hayaleti gece boyunca peşini bırakmıyordu.

Bu, gölgelerin diyarıydı; beri yandan aydınlık onun için daha da beter bir işkenceydi. Rüyaların karanlığında o kendi uyuyan bedeninin ısısına gömüldükçe yaz mevsiminin sıcacık gelgitli sularına gömülmüş gibi olurdu. Potomac kıyılarının, kentteki ıslak, gevşemiş bitkilerin nemini paylaşırdı. Yalnızca dış görünümleriyle evcilleşmiş olan bu bitkiler aslında unutulmuş bahçelerle lağım çukurlarımn en uzak köşelerini istila ederdi, su sızdıran yeşil damların gölgelediği, ağaçlardan dökülmüş ölü çiçeklerin halısıyla kaplı arka avlular ve bu en bunaltıcı yaz günlerinin sisi içinde sürüklenircesine dolaşan zencilerin ekşimtrak tatlı kokusu –terli bedenler, tembelce pudralanmış yüzler.

Washington'la Meksika arasında, yarı yolda, Washington'da yaz varsa Meksika'da ışık var diye düşünecekti. İmgeleminde, geleceğe ilişkin hayallerle geçmişin anıları arasında kalan bu aydınlıkların ikisi de çevrelerindeki düzlemleri çırılçıplak bırakır gibiydiler. Meksika güneşi, altında uzanan yerleri ateşiyle çıplaklaştırabilirdi. Potomac güneşi ışıltılı bir sise dönüşerek ev içlerinin çizgi ve biçimlerini yutup silikleştirirdi: Salonlar, yatak odaları, kedilerin yavrulamak için sığındıkları bodrumların kof loşlukları, bavullarıyla gelip giden insanların Washington'da bıraktıkları halıların, eşyanın, eski giysilerin yorgun varlıkları, hepsi

ağır yosun ve naftalin kokuları arasında uyuşuk, kayıtsız hortlaklar gibi birbirine karışırdı.

Arada kendi kendine soruyordu: "En mutlu olduğum zaman hangi zamandı?"

Bunun yanıtını biliyordu: Taparcasına sevdiği babasının gitmesinin ardından, artık sorumluluğun kendisinde olabileceğini düşündüğü zaman. Şimdi sorumluluk ondaydı artık. Çocukluğunu, Onaltıncı Sokakta yeni yapılmış ama şimdiden çürümeye başlamış bir büyük evde, parlak sarı bir ışığın ağır ağır odadan odaya geçmesini büyülenmişcesine seyrederek geçirmişti. Terkedilmiş bir tenis kortundan dimdik aşağıya, ölmüş manolyalarla kaplı bir çimliğe inen yamaçtaki inatçı yaz fundalarının ardına gizlenir, sarı ışığın ağır ağır gelmesini ve gitmesini seyrederdi. Işık, evin o yumuşacık içerlek düzlemlerinde, bir eski zaman malikanesinin fantezisine benzeyen o kurumlu, rutubetli taş oymaların ardındakı vıcık kuytularda erir giderdi.

Kimdi elinde o lambayı tutan? Neden ışık kendine sesleniyormuş gibi gelirdi ona? Orada kimler otururdu? Harriet hiçbir zaman gözünün önünde bir çehre göremiyordu.

Şimdi de annesinin en sevdiği masanın ortasındaki ışığa bakıyordu; bir zamanlar babasının her akşam kağıtlarıyla faturalarını düzenlemek için, ailenin yemek yemek için kullandığı bu masayı şimdi annesi yalnızca yemek masası olarak kullanıyordu. Harriet şimdi bu evcimen ışığa baktıkça anlıyordu ki bu basit ev eşyasına, her gün kullanılan bu nesneye, bu yeşil gölgelikli lambaya, o rutubetli yazlık köşkten anımsadığı sarı ışığın olanca ateşli özlemini sindirmişti.

Uzandı, annesinin elini tuttu, gitmeye karar verdiğini bildirmek için. Annesi zaten biliyordu. Miranda'lardan gelen mektubu açmıştı, onun iznini almadan; sonradan özür de dilemiş değildi.

Miss Harriet Winslow, Ondördüncü Sokak, No.2400...

"İyi yetişmiş bir genç hanım ama dik kafalı, hayalci..."

Önemi yoktu artık; bir daha annesinin sözünü hiç dinlemiycekti.

Daha ayırdında değildi ama kızın mutluluk ve gençlik umutları yalnızca annenin yüzüne vurmuştu. Işığın işiydi bu iletişim, kızın anneye armağanı. Bir ışık. Bir zamanlar o çürüyen konakta hayalet gibi izleyip durduğu o aynı ışık belki de; o ışık buraya, bu minicik apartman dairesine gelmişti, genç Bayan Winslow'un arzusunu yerine getirmek için: Annesi onun çocukluğunun parlak ışığını yansıtsın diye; kızı da annesinin hüzünlü gölgesini artık yansıtmasın diye.

Düş görüyordu: Işık servis merdiveninin dibinde, bodrumun yanıbaşmda duralamıştı. Bodrum, Washington lüksünün, Washington işlevlerinin o işe yaramaz kabuğundaki; kentin beyaz panteonlarıyla kapkara kuyularındaki en son, en karanlık labirentti. Koku yoğunlaşmıştı. Harriet ilkin kokunun yarısını tanıdı, eski şiltelerle nemli halıların kokusu; sonra öbür yarısı, orada yatan çiftin kokusu, aşkla kanın, terli koltukaltlarıyla jenital spazmların kokusu, babasının bu evde yalnız yaşayan zenci kadına -kimbilir, belki uzaktaki efendilerin hizmetçisi belki de kendisi o evin hanımı- sahip oluşunun kokusu.

"Yüşbaşı Winslow, çok yalnızım. Canınız istediğinde bana sahip olabilirsiniz."

Sekiz yıldır kavalyesi olan Bay Delaney, yaz akşamları gezintilerinde Harriet'ten öpücük çaldığı sıralarda bir çamaşırhane gibi kokardı. Sonradan, her şey olup bittikten sonra, Harriet onun o kolalı gömlek yakasını takmadığı zaman yaşlı ve yorgun olduğunu gördü, Bay Delaney de Harriet'e: Eh, kadınlar ya sürtük ya da bakire olmak dışında ne yapabilirler ki! dedi.

"Seni ideal sevgilim olarak seçtiğime sevinmiyor musun, Harriet?"

8

Şafakta General Arroyo yaşlı gringoya görevlerinin o yöreyi temizlemek, direniş kalıntılarını silip süpürmek olduğunu bildirdi. Federal Orduya mensup asker kümeleri Sierra Madre dağlarında yuvalanmaya, oradan ateş açarak onları durdurmaya çalışıyorlardı. Villa'nın tümeninin büyük bölümüyse ta Güneydeydi; Laguna yöresindeki kentleri ele geçirmiş durumdaydılar. General katı, yoğun bir sesle, ilerlememiz gerek, diyordu, ama ilkin bu araziyi temizlemek zorundayız.

Yani şu sıra Villa'nın yanına gitmiyor muyuz, diye sordu yaşlı adam tedirginlikle. Arroyo, hayır diye yanıtladı. General Villa'yla daha sonra buluşacağız, o karar verdiği zaman; sonra birlikte Zacatecas kentinin üstüne yürüyeceğiz, oradan da Mexico City'ye. Bu savaşın ganimeti orası. Obregón'un, Carranza'nın adamlarından önce oraya varmamız gerek. Pancho Villa bunun devrim için önemli olduğunu söylüyor. Biz halkı temsil ediyoruz. Onlarsa bir avuç süslü beyzadeden başka bir şey değil. Villa ileri doğru bastırıyor; artçıları temizlememiz gerek ki bizi arkadan gafil avlamasınlar, dedi Arroyo gülümseyerek. "Bizler, hani, 'yüzen alay' dediklerindeniz. Görevlilerin en şanlısı değil ama..."

Yaşlı adam ortada gülümsenecek bir şey göremiyordu. Saat vurmuştu, oysa Pancho Villa hâlâ uzaklardaydı. Gringo beş dakikada hazır olacağını söyledi. Vagonun gerisinde, ay yüzlü kadının uzanmış uyumakta olduğu yere gitti. Kadın yatağını Harriet Winslow'a vermişti. Adamın içeri girmesiyle uyandı. Adam ona sesini çıkarmasın diye işaret yaptı. Kadın ürkmüş değildi, gene

gözlerini yumdu. Adam bir an durup uyuyan Amerikalı kadının güzel yüzüne baktı, o parlak, koyu kumral saçlarını okşadı, hafifçe dışarı taşmış, küçük, yuvarlak bir memenin üzerine serapeyi çekti ve dudaklarını o sıcasık yanağa usulca dokundurdu. Ay yüzlü kadın onun bu sevecenliğini anlıyordu belki de (ya da gringo öyle olmasını istiyordu).

Yaşlı gringo uyuyan Harriet'i öperken içinden, düşler bizim kişisel söylencemizdir, diye geçirdi ve onun düşlerinin savaştan daha dayanıklı çıkmasını, savaşın kendine karşı bir zafer kazanmasını diledi. Ki kendisi –sağ ya da ölü– ona döndüğü zaman Harriet onu bu kesintisiz düş içinde karşılayabilsindi. Kendisi şimdi bu düşü –arzusunun gücüyle– bir düşün o kısacık süresi boyunca görüp anlayabiliyordu. Ama sonradan anılar ya da anıların yokluğu, düşü, ayrıntılar, kurgular ve olaylarla yükleyerek yeniden yaratacaktı. Belki de o Harriet'i kendi düşüne davet etmek istiyordu ya, onunkisi hiç kimseyle paylaşılmayacak bir ölüm düşüydü. Gene de yaşadıkları sürece, aralarındaki mesafe ne denli büyük olursa olsun, birbirlerinin düşlerine sızabilecek, bu düşleri paylaşabileceklerdi. Yaşlı gringo, hayatının son uğraşı olabilirmişçesine muazzam bir çaba harcadı ve gözleri açık, dudakları kısılı durduğu bir an içinde Harriet'in düşünü olduğu gibi düşledi, her şeyi: Yitik baba, gölgelerin tutsağı olan anne, masa üstündeki sabit ışığın terkedilmiş evdeki kayan ışıkla özdeşleşmesi.

"Çok yalnızım."

"Canınız istediğinde bana sahip olabilirsiniz."

"... aynada kendine baktın mı..?"

"Dün aynada kendilerine nasıl bakıyorlardı, gördün mü?" diye sordu Arroyo, kır atlı gringonun yanında siyah atına binerken. Yaşlı adam o beyaz kaşlarının altından ona bakmaktaydı. Başındaki eski püskü Stetson, bakışlarının buz mavisini gizleyemiyordu. Evet, der gibi başım salladı.

"Şimdiye kadar bedenlerinin bütününü hiç görmemişlerdi.

Bedenleri hayal ettikleri bir şey midir, bir ırmağın suyundaki kırık dökük bir yansıma mıdır, bilemezlerdi. Şimdi artık biliyorlar."

"Balo salonuna bu yüzden mi ilişmediler?"

"Çok doğru, gringo. Aynen bu yüzden."

"Bunun dışında her şey neden yakılıp yıkıldı peki? Ne geçti elinize?"

"Şu tarlalara baksana, Indiana'lı General," dedi Arroyo, hızlı, yorgun bir devinimle kolunu kaldırıp işaret edince sombrerosu omzuna düştü. "Buralarda pek bir şey yetişmez. Anılar ve garez dışında."

Yaşlı adam gülümseyerek, "Siz de garezle adaletin aynı şey olduğuna inanıyorsunuz, öyle değil mi, General?" dedi.

Arroyo'nun tek yanıtı, "Dağın eteğindeki alçak tepelere yaklaşıyoruz," demek oldu.

Derken oraya vardılar. Yaşlı adam sarı bazalt çentikli bir dağ silsilesi gördü. Sıra dağlar, ölçümsüz derecede kayıtsız ve üretken bir engebenin döl yatağından dışarı itilmiş ihtiyar, yorgun canavarlar gibi duruyorlardı. Bu dağlarda saklanan Federasyon askerlerinin ise hiç de yorgun olmadığını anımsamak için yaşlı adam kendi kendini zorladı. Uyanık olması gerekiyordu, tıpkı Fayetville'in düşmesinden sonra, Johnston'un isyancı ordusundan arda kalanları temizlemekte Indiana Gönüllülerinin Sherman'a yardımcı olduğu zamandaki gibi. Yaşlı gringonun kafasını o anda müthiş bir boşluk, nerdeyse bir unutuş doldurdu. Gençliğinde Mavi'lerin saflarında, Birlik'in yanında dövüşmek istemişti, isyancıların Gri'sine karşı, çünkü babasının Konfederasyon Ordusunda, Lincoln'a karşı dövüştüğünü düşlemişti. Düşlediği şeyi istiyordu: Oğulla babayı karşı karşıya getiren devrimsel dram.

"Saldıracaklarsa şimdi saldırırlar ya da hiç saldırmazlar," diyen yaşlı adam, avının üstüne atılan bir şahin gibi gerçek yaşama döndü. "İyice göz önündeyiz şimdi."

Arroyo, "Saldırırlarsa nerde olduklarını öğreniriz," dedi.

Kurşunlar beş, altı metre ötedeki sert kabuklu toprağı deldi.

Arroyo, ağzı kulaklarına vararak, "Ürküyorlar," dedi. "Onun için bize ateş etmiyorlar."

Dur emri verdi, herkes atından indi. Yaşlı gringo dışında. O, ilerlemeyi sürdürdü.

"Hey, Indiana'lı General. Atma hakim olamıyor musun? Dur emri verdim!" diye bağırdı Arroyo.

Yaşlı adam dosdoğru kurşunların geldiği sarp kayalığa doğru atını sürerken Arroyo bağırıp duruyordu. "Hey, aptal gringo. Duymadın mı verdiğim emri? Buraya dön, koca bunak!"

Ama yaşlı adam dosdoğru sürüyor, makineli ateşi başının üstünden uçup geçiyordu. Ateşin hedefi Arroyo ile askerleriydi, yoksa bu seraba benzer beyaz atlı beyaz şövalye değil. Öylesine göz önündeydi ki görünmez olmuş gibiydi, ateşin ayırdında değilmiş gibi ilerlerken bir yandan da hazırlanıyor, eğerinin topuzundaki kemendini gevşetiyordu. Arroyo ile adamları yamyassı yere uzanmışlardı. Kendilerinden ya da pusuda yatan Federallerden çok yaşlı gringo adına korkuyorlardı. Orada, öyle karın üstü yatarken Federallerin yanlış hesap yaptıklarının ayırdına vardılar: Makineli ateşi ne onlara ulaşabiliyor ne de ihtiyara isabet ediyordu. Ne var ki, yanlışlarını her an anlayabilirlerdi. O zaman, adios, yaşlı gringo, diye mırıldandı Arroyo, göğsü yere dayalı.

Federaller onun gelişini görüyorlardı ama doğrusu ya, gözlerine inanmıyorlardı. Yaşlı adam onların o şaşkın suratlarını görür görmez durumu anladı. Onlara benzemiyordu o, beyaz bir öc şeytanıydı; yalnızca kiliselerdeki Tanrıda gördükleri gibi gözleri vardı; başındaki Stetsonu uçunca askerler gözlerinin önünde Kutsal Tanrı Babanın imgesini gördüler. Kendi imgelerinde yaşayan bir şeydi o, sahici değildi. O bir avuç Federasyon askeri öylesine sersemlemişti ki kafalarını toplamaları uzun sürdü, makineliyi bırakıp tüfeklerini alırken elleri dolaştı. Hiç ayırdında

değiller ki arkalarında, kılıcını kınından çıkarmış, at üstünde bir Konfederasyon Generali onları zafer kazanmaya zorlamaktaydı ve yaşlı gringo dağ doruğundan öfke saçan bu atlıya doğru gitmekteydi, onlara doğru değil. Önce makineli kemende takılıp yuvarlanarak gitti. Ardından o yalın, yaşlı hayalet dört keskin nişancıya ateş etti; dördü de kızgın güneşin altında cansız, yere düştüler, boylu boyunca, kızgın kayaların üzerine, yüzlerinde ölüm sıcağı, ayakları o şaşırıp kalmış tozların içine gömülü, ölümlerine doğru koşmak, ölümü bir koşuya davet etmek istercesine. İsyancılar ordusundan tek bir haykırış koptuysa da yaşlı gringo duymadı bunu. O hâlâ yukarıya, doruklara doğru ateş etmekteydi. Derken doruklarda ilerleyen atlı da düştü; griler giyinmiş ama ihtiyardan da beyaz, boşluğa yuvarlandı: Göklerdeki süvari.

Herkes göğüslerindeki tozları, diken pıtraklarını silkeleyerek yaşlı gringoya doğru koştu, onu durdurmak için, kutlamak için. O ise hâlâ yamaca doğru, göğe doğru ateş ediyordu. Arkadaşlarının ayırdında bile değildi. Onlar da bilemezdiler ki yaşlı gringo için bir öykü, heyulamsı bir gerçeğe dönüşmekteydi. Bu öyküde o, Birlik Ordusunun bir nöbetçisiydi; bir an uyuyakalmış, sonra hiçbir ölümlünün duymamış olduğu bir sesle uyanmıştı, yüksek bir tepenin sırtı boyunca kır atını süren Güneyli babasının sesi: Görev bildiğiniz şeyi yapın, efendim.

"Babamı öldürdüm."

Arroyo, "Sen yiğit bir insansın, Indiana'lı General," dedi.

Yaşlı adam gözlerini kısarak, uzun uzun Generalin gözlerinin içine baktı; ona birçok şey söyleyebileceğini düşünüyordu. Gelgelelim kendi öyküsüyle hiç kimse ilgilenmezdi ki. Yalnızca belki Harriet Winslow. O bile, babasını savaşta yitiren o bile, böyle bir öyküyü aşırı bir gerçeklikle yorumlayabilirdi. Realiteyi kurgudan ayıran gezegenin kırılganlığı karşısında serseme dönmüş olan yaşlı gringo için sorun bambaşkaydı: İster gazeteci olsun ister yazar, peşinde hâlâ seçenekler vardı. Aynı şey değildi,

gene de bütün seçenekleri kafasından atmak zorundaydı. Yaşayıp çalışacağına, Hearst'le okurlarına yönelik haberlerle babasına ve bu kadına yönelik kurgular arasında bir seçim yapabileceğine inanmayı sürdüremezdi; ikincisini birincisine feda etmeyi sürdürmesi de olanaksızdı artık. Tek bir seçeneği vardı, o da bu yüzden Arroyo'ya yalnızca, "İnsan ölmekten korkmuyorsa yiğitlik zor değildir," diye karşılık vermekle yetindi.

Oysa Arroyo dağlarm daha şimdiden, –uçurumdan doruğa, mağaradan yara, derin hendekler ve kupkuru çaylar boyunca– bunu bağırdıklarını biliyordu: Yiğit bir adam geldi buraya, yiğit bir adam var aramızda, taşlarımızın üstüne yiğit bir adam ayak bastı.

9

Ama çöl bizi unutur, dedi yaşlı gringo o sabah, kendi kendine. Aynı dakikada gökleri süzmekte olan Arroyo, kendisiyle bulutlar dışında herkesin bir evi olduğunu düşünüyordu. Harriet Winslow dudaklarında *mañana* sözcüğüyle uyandı. Sözcüğü, uykusuna sızmak, sonra da onu bazı görevlerini savsaklamış gibi tedirgin bir his içinde uyandırmakla suçladı. Yaşlı adamın sorusu (balo salonunun aynasında kendine bakmış mıydı?) durup durup aklına takılıyor, zihnini kurcalıyordu. Hem neden bakmayacakmış? Aynalar ona hoşuna gitmeyen bir öykü anlatmaya başlamış bile olsa. Belki de dün gece yaşlı adam ona, hasiyendanın aynalarında değişik bir şey mi gördün, yoksa her zaman gördüğünü mü, diye sormak istemişti.

"Ruhun düşlerinden farklı değli. İkisi de bir anda parlayıveren türden."

"Ruh tek bir ana ait değildir. Düş de değildir. Ölümsüzdür."

İşte bu nedenle, henüz bilmediği o çatışmanın sabahında Harriet kesin adımlarla, hasiyendaya bitişik olan köye yürüdü. Bluzu, kravatı, bol, pilili yün eteği, düğmeli yüksek botları, ensede topuz yapılmış kumral saçlarıyla taptaze ve dinçti. Her şey sırasıyla, diye mırıldandı; o sabah uyandığında, yaşlı adam ve Generalle yaptığı konuşmalarda söyleyebilecekken söylememiş olduğu şeyler konusunda kararsız kaldığını, uyanıkken söyleyip yaptıklarındaki boşlukların hayaletinin uykusunda bile onu rahat bırakmadığını unutmuştu. Oysa bu tedirginlik gündüzki etkinlikleri daha da önemli kılıyordu. Ama o gene uyuyacak, gene rüya görecekti: Gerçek içsel zamanı her gün etkinlik değirmeninde

öğüten saat yelkovanın rüyalar tarafından duralatılması, ölümsüz anlar dünyasını yalnızca vurgulayıp yoğunlaştırmaya yarar. Ölümsüz anların dünyası geceleyin geri gelecekti gene, onun yapayalnız uyuduğu ve rüya gördüğü sırada.

Bölük alacakaranlıkta geri döndüğü zaman Arroyo çiftlikte kalıp hasiyendanın yıkıntıları arasında çalışmış olan erkekleri, kocaman kovalarla badana için kireç hazırlayan kadınları ve yangından kurtulmuş olan balo salonunda, Harriet Winslow'un çevresinde oturan çocukları buldu. Çocuklar aynalarda kendilerine bakmaktan kaçınıyorlardı. Öğretmen, kibiri yerin dibine batıran bir konuşma yapmıştı: Bu balo salonu Şeytanın, sizin Hıristiyanlığa yaraşır alçakgönüllülüğünüzü sınamak için icat ettiği bir şeydir; özenti denen günahla dolu bir balo salonu.

"Balo salonuna girdiğiniz zaman aynada kendinize baktınız mı?"

Washington'daki öğretmen okulunda Harriet biraz İspanyolca öğrenmişti. Korkmadığı zamanlarda –dün gece korkmuştu– İspanyolcayı güvenle, hatta oldukça yanlışsız konuşabilirdi: Özenti, Kibir, Şeytan, Günah. Çocuklar bu güleryüzlü Amerikalı hanımın verdiği dersin hasiyendadaki köy papazının vaazlarından pek de farklı olmadığını düşünüyorlardı. Yalnız kilisede, papaz konuşurken insanın bakabileceği daha güzel, daha oyalayıcı şeyler vardı. Harriet Winslow onlara sorular sormuş, zeki ve konuşkan olduklarını görmüştü. Siz o küçük, güzel kiliseye hiç gittiniz mi, senyorita?

"Washington'da gördüğünüzden farklı bir şey gördünüz mü, yoksa imge hep aynı mı?"

Tomás Arroyo, elinde kırbaç, balo salonuna girdiğinde Harriet Winslow onun bakışlarına kendi dimdik bakışlarıyla karşılık verdi. Onun baskı altında tuttuğu öfkeyi gördü, yüreği zaferle doldu. Hasiyendayı onarmak izinini senyoritaya kim vermişti? Senyorita hangi hakla onun adamlarına el koymuştu?

Harriet, "İnsanların başları üstünde bir çatı olabilsin iste-

dim," diye yalın bir karşılık verdi. "Herkes Vanderbilt'ler için yapılmış tren vagonlarında yatamaz ya!"

General ona her zamankinden daha kısık gözlerle baktı. "Ben burasının harabe olmasını istiyorum. Miranda'ların evinin harabe *kalmasını* istiyorum."

Harriet takınabildiği olanca serinkanlılıkla, "Siz delisiniz, efendim," dedi.

Arroyo, topukları göz dağı verircesine çınlayarak ona doğru yürüdü ama dokunmadan durdu. "Arroyo. Adım General Arroyo."

Bekledi ama kadın karşılık vermiyordu. Arroyo bağırmaya başladı: "Anlıyor musun şimdi? Bu yere el sürülmeyecek. Olduğu gibi kalacak."

"Siz delisiniz, efendim."

Harriet'in sesinde şimdi aşağılama vardı. Arroyo hoyratça onun kolunu kavradı; Harriet dudaklarına gelen iniltiyi bastırdı.

"Neden söylemiyorsun? General. General Arroyo!"

"Bırak beni."

"Cevap ver bana, diyorum!"

"Çünkü sen general falan değilsin de ondan. Kimse vermedi bu rütbeyi sana. Sen kendi kendine aldın."

"Gel benimle."

Arroyo genç kadını dışarı, akşam saatinin ışığına sürükledi. Yaşlı gringo Generalin vagonunda bir bardak tequila içmekteyken şamatayı duyup sahanlığa çıktı. Batan güneşin önünde onları açıkça gördü: Kadın uzun boylu, ince yapılı; Arroyo kısa boylu sayılırdı ama atletikti, kişiliğinden taşan erkeklik, Amerikalı kadının gözünde eksiklik sayılabilecek olan şeyleri telafi ediyordu: Boyunun kısalığı, kibarlık bilmemesi ve onun şu anda kadında görüp de korktuğu, arzuladığı her şey. Bunlar, onları seyredip dinleyen yaşlı adamın kafasından geçen düşüncelerdi, yiğitlik göstermiş olduğu bugünün akşamında. Bugün bedensel çabasının bedeli olarak oturup yazı yazmak içinden gelmemişti; o da

oturmuş kafa çekiyor ve bugünün bir an önce bitmesi, ertesi günün, ölüm gününün bir an önce gelmesi için dua ediyordu. Gene de biliyordu ki ödülü, her zaman, yiğit olan değil, genç olan alır: Ölümde de, yazıda da, aşkta da. Gözlerini korkuyla yumdu: Uzaktan gördüğü şey kendi kızıyla oğluydu: Kızı saydamdı, oğlu içini göstermiyordu ama ikisi de imgelemin şiir ve aşk denen tohumundan üremişlerdi. Yaşlı gringo korku içindeydi çünkü hayatında artık bir daha sevmek istemiyordu.

Arroyo Harriet'e, bak, diyordu, o sabah yaşlı gringoya demiş olduğu gibi, şu topraklara bak. Harriet kurak, çirkin gene de olağanüstü dramatik bir dünya gördü: Güçlü, cömertlik yoksunu, kolay derlenir meyvelere yabancı. Kıt meyvelerinin, cansız annesinin döl yatağından doğmak için çırpınan bir çocuk gibi, cansız bir dölyatağından dünyaya gelmek zorunda oldukları bir toprak gördü.

Harriet de yaşlı adam da öteki yerleri düşünüyorlardı, daha zengin beldeleri, uzun, ağır ağır akan, verimli ırmakları, dumanlı mavi dağlara doğru çarşaf gibi dümdüz uzanan topraklar üstünde dalgalanan buğday tarlalarının görkemini, orman kaplı, yumuşak eğimli dağ yamaçlarını. Irmaklar: İkisi de özellikle Kuzeyin ırmaklarını düşünüyorlardı. Tespih dizisi gibi isimler o kuru, susamış Meksika akşamı içinde bir yitik kıvançlar akımı gibi dudaklarından dökülüyordu. Hudson, diyordu yaşlı adam; genç kadın uzaktan uzağa, Ohio, Mississippi, diye yanıtlıyordu. Yaşlı gringo, Missouri, Potomac, Delaware, diye listeye son verdi: Bereketli, yemyeşil sular.

Ne demişti yaşlı gringo Bayan Harriet'e dün gece? Hiç görmediği ve artık varolmayan bir hasiyendada, bilmediği, var olsalar bile hiç tanımadığı çocuklara İngilizce öğretmeye geldiğini söylemişti.

Arroyo, "Canları sıkılırdı," dedi, özleri bu ırmaksız toprağın üzerinde ağır ve kupkuruydu.

Canları sıkılırdı: Hasiyendanın sahipleri buraya ayda yılda

bir, tatil yapmaya gelirlerdi. Her şeyi onların adına bir vekilharç yönetirdi. Gözü her an sığırların üzerinde olan, her dirhem buğdayı eliyle tartan toprak sahiplerinin çağı kapanmıştı artık. Şimdiki sahipler geldiğinde canları sıkılır, konyak içerlerdi. Genç boğalarla güreşirlerdi. Sürülmüş topraklar üzerinde atlarını dörtnala sürerler, Chihuahua'da yetişen kendi halinde ürünlerin –fasulye, yaban marulu, cılız buğdaylar– üzerine eğilen ırgatların ödünü koparırlardı. Adamların en güçsüzlerinin sırtım palalarıyla döverler, kadınların en güçsüzlerini kementleriyle avlayıp hasiyendanın ahırlarında ırzlarına geçerlerdi; bu genç beylerin anaları bizim analarımızın çığlıklarım duymazdan gelirler, babalarıysa kitaplıkta konyaklarını yudumlarken, delikanlı onlar derlerdi, kurtlarını dökmenin tam yaşı, vaktiyle döküp kurtulsunlar. Sonra durulup otururlar. Biz de böyleydik.

Şimdi Arroyo eliyle bu lanetli toprağı gösteriyordu. Harriet'i hasiyendanın isli harabelerine bakmaya zorluyordu. Harriet ona bedensel olarak karşı koymadı çünkü zihniyle de karşı koymuyordu. Arroyo'nun hakkını Arroyo'ya veriyor, diye düşündü yaşlı gringo kendi kendine. Sabahki savaş deneyimlerinin, içinde yeniden kıpırdanan yazarlık kurdunun, ölme isteğinin, çirkinleşerek ölmek korkusunun etkisiyle sarhoştu. Köpekler, bıçaklar, bir başkasının çektiği can acısının benimsenmesi, astımdan tıkanarak ölmek korkusu, bir başkasının eliyle ölmek isteği. Bütün bu düşünceler birarada: "Yakışıklı bir ceset olmak istiyorum."

"Ben adamın birinin döktüğü kurtların oğluyum, senyorita, raslantıların, kem talihin oğluyum. Annemi koruyan olmamış. Genç bir kızmış. Ne kocası varmış, ne de bir savunanı. Ben onu korumak için dünyaya geldim. Bak, işte, bayan. Buralarda kimse kimseyi savunmamıştı. Boğaları bile. Boğaları iğdiş etmek, evet, köy kızlarını düzmekten daha heyecanlıydı. Boğaları iğdiş etmek, evet, köy kızlarını düzmekten daha heyecanlıydı. Boğala-

rın taşaklarını keserken gözlerinin parıldadığını görürdüm. Öküz, öküz, taşaksız inek! diye bağırırlardı."

Arroyo Harriet'in omzunu kavramıştı ama Harriet karşı koymuyordu çünkü Arroyo'nun bu şeyleri kimseye söylemediğini biliyordu; belki de Arroyo'nun sözlerinin, salt dünyayı tanımadığı için doğru olduğunu anlıyordu. "Beni kim mi general yaptı? Söyleyivereyim sana. Kem talih general yaptı beni. Suskunluk general yaptı beni, dilimi tutma zurunluluğu. Yatarken çıt çıkardı diye adamı öldürürlerdi burda. Bir kadınla erkek yatakta sevişirken inildeseler kırbaçtan geçerlerdi. Miranda'lara saygısızlık sayılırdı bu. Namuslu kişilerdi onlar. Bizler de çıt çıkarmadan sevişir, çıt çıkarmadan doğum yapardık, senyorita. Ses yerine bir kağıdım var benim. İhtiyar dostuna sor istersen. Sana iyi bakıyor mu?" diye sordu Arroyo, geleneğe hiç aldırmaksızm dramdan komediye geçerek.

Harriet onu anlamazlıktan gelerek, "Öç," dedi. "Senin amacın öç almak. Bu senin öce diktiğin anıt, aynı zamanda kendi insanlarım küçümsemenin anıtı. Ama öç karın doyurmaz, General."

Arroyo adamlarını göstererek, "Onlara sor, öyleyse," dedi.

(Gözüpek Inocencio Mansalvo kadına şöyle dedi: "Beni sorarsan, bu toprağı sevmiyorum, senyorita. Seviyorum dersem sana yalan söylemiş olurum. Ömrümü tarlada iki büklüm geçirmek istemiyorum. Hasiyendanın ortadan kalkmasını istiyorum. Toprağı işleyen herkesin özgür kalmasını istiyorum ki dilediğimiz yerde çalışabilelim, büyük kentte ya da Kuzeyde, sizin ülkenizde, senyorita. Eğer böyle olmazsa ben de sonsuza değin savaşmayı sürdürürüm. Artık iki büklüm çalışmaya paydos; insanlar gözlerimin içine bakabilsinler istiyorum.")

(La Garduña ona şöyle dedi: "Babam dikkafalı bir adamdı. Elimize geçirdiğimiz o beş para etmez toprak parçasını savunmayı aklına koymuştu. Ne var ki hasiyendadan silahlı adamlar gelerek babamı öldürdüler, annemi de. Annem bana bir küçük

kardeş getirecekti, kız mı, oğlan mı, kim bilecek artık..? Ben küçücük bir çocuktum, bir kazanın altına girip saklandım. Komşular beni Durango'ya gönderdiler, kız kurusu teyzem Doña Josefa Arreola'nın yanına. Derken bir gün ihtilal patladı, yakınımızdan savrulup geçti. Genç bir oğlan dikkatimi çekti, her haliyle beni çağırıyor gibiydi... Vah benim zavallı babacığım, vah benim zavallı anacığım, vah zavallı küçük ölmüş melek...")

(Albay García ona dedi ki: "Bu taşra kentlerinde bizi boğuyorlardı, Senyorita Winslow. Buraların havası bile yasla doluydu. Kimi zaman burda en aşağı düzeyden insanlar görürsünüz, eski hırsızlar, hiçbir şeyleri olmaya köylüler ya da resmen hırgürden hoşlananlar. Ama bir de bana bakın. Ben bir tüccar oğluyum. Sorun kendinize, bana benzer kaç kişinin Devrimi desteklemek için silaha sarıldığım. Meslek sahiplerinden sözediyorum hem de, yazar, öğretmen, küçük imalatçılar. Bizler kendi kendimizi yönetebiliriz, inanın bana, senyorita. Bıktık artık önce Kızılderili reislerce sonra da Kilise ve cakalı aristokratlarca yönetilmekten. Bizi yeterli görmüyor musunuz? Yoksa özgürlükten önce kaçınılmaz olan şiddetten mi korkuyorsunuz?")

"Onlara sor öyleyse," dedi Arroyo eliyle adamlarını göstererek. Harriet'e sırtını döndü, başı bir yana eğik, gururlu adımlarla yürüyüp gitti.

Pulman vagonunun sahanlığından yaşlı adam bakıyor, dinliyor, düşlüyordu.

"Sevmek için en etkin bahane nedir? Sahneye çıkmak bahanesinden farklı mıdır bu?"

Her neyse, yaşlı gringo Arroyo'nun, "kafasının içinde" alfabe yerine ne taşıdığını ona göstermek için bu fırsattan yararlandığını anlıyordu.

10

Alkolün etkisini hissetmeye başlamıştı gene de kadını vagonun sahanlığında karşıladı, bir eski zaman beyefendisi gibi ona kolunu verdi ve içindeki tüm çatışmalar eriyerek bu gerçeklikte çözüm buldu: Bütün kararların ötesindeki keyifli bir sosyal konumda, genç, güzel bir kadın; hayatın ta kendisi...

Harriet onun elinden bir bardak tequila aldı.

"Evet!" diye içini çekti. Akşam saatinde bir başka Amerikalıyla şöyle rahatça bir bardak bir şey içmeye hazırlanan bir Kuzey Amerikalı kadını oynuyordu. "New York'u bırakıp gitmek kolay değildir. Washington gerçek bir kent değil, bir konaklama yeri. Başroldeki oyuncular öyle sık değişiyor ki!" İçin için güldü ve yaşlı adam bu konuşmanın vahşi bir Meksika çölünde, gece karanlığının bastığı saatte geçtiğine nerdeyse inanamadı.

"Neden bırakıp gittiniz New York'u?" diye sordu.

"New York bizi neden bıraktı?" Harriet'in o hafif kahkahası duyduğu keyfi dışarı vuruyordu. Yaşlı adam içinden, onun içkisinin kendisininkinden daha çabuk ve daha baş döndürücü etki bıraktığını düşündü. Şu anda gene sormak istediği tek şey şuydu: Balo salonuna girerken aynalarda kendine baktın mı?

Ne var ki, birkaç dakika önce resmen genç bir yabancının kolları arasında olan genç kadından yana şöyle bir bakış fırlatınca onun bu konuyu konuşmamayı yeğleyeceğini anladı. Beri yandan kadın ona kendi hayatıyla ilgili sorular sorarak çiğ görünmek de istemiyordu. O sabah onun açık duran bavulunu görmüştü. İngilizce iki kitap, ikisi de aynı yazardan ve bir *Don Kişot*. Şimdi de onun kadehinin yanında birkaç sayfa yazıyla dibi-

ne yaklaşmış bir kalem görüyordu. Harriet'ten, Harriet'in geçmişinden konuşmak ikisi için de daha kolaydı. Ama yaşlı adam bu sabah savaşa katılmıştı; ölebilirdi. Harriet içkisini yudumlarken ona sözcük kullanmadan, bugün savaşa katıldığını biliyorum, heyecanın yüzünden okunuyor, diyordu; biraz açık sözlülüğü, gerekirse biraz sıcaklığı senden esirgeyecek değilim. İşte bu nedenle kendinden sözetmeyi yeğliyor, adamın ısrarlı sorusunu dolaylı olarak yanıtlıyordu: "Babam Küba'ya gittiği zaman öyle çok şey yanıtsız kaldı ki. Onaltı yaşındaydım. Babam geri gelmedi."

Aile tarihçesinin çok garip olduğunu söyledi ona; kendisinin uydurduğu sanılabilirdi, hele "bu yerde anlattığım zaman." 1840'larda büyük amcası New York'un en zengin adamlarından biriymiş. Övünç kaynağı olan bir oğlu varmış; büyük amca onu adam olsun diye Avrupa'ya yollamış. Aynı zamanda, babalık güveninin bir belirtisi olarak onu, Eski Ustaların tablolarından satın almakla görevlendirmiş. Oysa "harika Lewis Amca" tutmuş, o çağda kimsenin değer vermediği tablolar satın almış: Giotto'lar, primitif ustaların resimleri. "Sonra biliyor musunuz? Büyük Amcam Halston onu evlatlıktan reddetmiş! Oğlunun böyle feci, kaba saba resimler almakla onu aptal yerine koyduğunu düşünüyormuş. Long Island Körfezinin kıyısındaki bir malikanenin salonunda, hanımfendilerle beyefendilere gösterilmeye hiç mi hiç uygun olmayan resimler.

"Büyük amcam bütün parasını iki kızına bırakmış. Lewis'e de tamamen değersiz saydığı tabloları bırakmış, şaka niyetine. Lewis tabloları elinden çıkarmayarak beş parasız öldü. Hiç evlenmemiş bir halamız tabloları evinin tavanarasında saklardı. Sonunda babaanneme kaldı tablolar, o onları birilerine verdi. En sonunda açık arttırmayla sattıklarında, bundan yirmi yıl önce, beş milyon dolara gittiler. Lewis Amcam hepsine beşbin vermişti. Neylersiniz ki bizim için iş işten geçmişti."

Harriet kadehini kaldırarak yaşlı gringoya sordu: Düşünebili-

yor musunuz? O da evet, dedi, yüzyılın başlangıcında, yaşamın tatlı olduğu New York'taki bir genç kızın zengin olma düşleri kurmasını düşünebiliyordu; "beklemek, annesinin de bir zamanlar beklediği gibi beklemek zorunda kalmak," kolay değildi, yok, hiç kolay değildi, çünkü hangi biçimde olursa olsun yardım kabul etmeye alışkın değildiler; çeyizi, ağırlığı olmayan bir kızın sayısız isteyeni çıkmıyordu, Küba seferinde düşmüş önemsiz bir subayın kızı, bir yüzbaşının dul karısının kızı. Tanrı bilir nelere yakın olmak için Washington D.C.'deki bir öğretmen okuluna giden bir kız...

"Her neyse işte... ya siz? Benim öyküm̈ün sonu bu."

"Bir düşünün..."

"Evet," dedi Harriet, "evet," diyerek gene yazılı kağıt sayfalarına, küçülmüş kaleme göz attı. "Okulda edebiyat okuduk efendim, Cervantes'in kitabını Meksika'ya getirmeniz saygı duyulacak bir şey."

"Hiç okumamıştım. Düşündüm ki burda...."

"Klasikleri okumanın yaşı yoktur." Bu kez Harriet bardağını uzattı ve gringo kendi beşinci ya da altıncı içkisini almadan önce onun bardağını doldurdu... "Çağdaş yazarlarımızı da. Yaşayan bir Amerikalı yazarın iki kitabını getirmişsiniz, görüyorum..."

Yaşlı adam tequilanın acısını bıyığından silerek, "Okumayın onları," dedi. "Çok karamsar, küskün kitaplar, şeytanın sözlükleri...."

"Ya siz?" diye kadın üsteledi, nasıl ki o da üsteleyip durmuştu: Balo salonuna girerken aynalarda kendine baktın mı? Aynalar hangi öyküyü anlattı sana?

O mu? Bu kadın onun bütün hissettiklerini anlatacağını mı sanıyordu? Ölmeye geldim buraya, yazarım, yakışıklı bir ölü olmak istiyorum, traş olurken yüzümü kesmeye dayanamam, kuduz bir köpek tarafından ısırılıp çirkinleşerek ölme korkusuyla yaşıyorum, kurşundan korkmam, ölmeden önce *Don Kişot*'u

okumak istiyorum, Meksika'da bir gringo olmak ölmenin bir türüdür, ben...

"Hayata küsmüş ihtiyarın biriyim. Sen bana aldırış etme. Bizi raslantılar biraraya getirdi. Seninle karşılaşmamış olaydım karşıma, eminim, Villa'nın izini süren gazetecilerden biri çıkardı, ben de ona hayatımı anlatmak zorunda kalmazdım, Bayan Harriet, çünkü o bunu nasılsa bilirdi."

Harriet Winslow, "Ama beni bilmiyorum," dedi. "Ben sizinle açık konuştum. Hayata küsmüş bir ihtiyar mı dediniz?"

"Hem de nasıl! Çirkefleri eşeleyen, aşağılık bir gazete muhabiri. Çamur attığı kimseler kadar namussuz bir gazete kralının hizmetinde. Gene de ben temizdim, Bayan Harriet, inanıyor musun bana? Temiz ama öfkeli. Herkesin şerefine de, şerefsizliğine de saldırıyordum, ayrım tanımadan. O sıralar benden korkarlar, nefret ederlerdi. Buyur, bir tane daha iç, hem öyle bakma bana. Açık konuş, dedin ya. Ben de açık konuşacağım. Açık konuşmak benim en iyi yaptığım şeydir."

"Doğruyu söylemek gerekirse hiç emin değilim, ben..."

Yaşlı gringo buyurgan bir sesle, "Yok, yok, yok"!" dedi. "Bugün neden beni dinlemek zorunda olduğunu sen de biliyorsun."

"Yarın... adınızı bilirim."

Adam yüzünü alaycılıkla buruşturdu. "Adım soğuklukla eşanlamlıydı, duygusal olmamakla. Şeytanın çömeziydim ya, aslında şeytanı bile efendiliğe kabul etmezdim. Hele Tanrıyı hiç. Onu küfürden öte bir şeyle aşağılardım: Yaratmış olduğu her şeyi lanetleyerek."

Genç kadın konuyu tatlılıkla değiştirmeye yeltendi: Kendisi bir Metodistti, o şimdi hayal kuruyordu, Harriet bir dakika izin istedi çünkü bunu kendisi de hayalinde canlandırmak istiyordu. Ama yaşlı gringonun oyuna gelmeye, konuyu değiştirmeye hiç niyeti yoktu. "Yeni bir on emir icat etmiştim," dedi sert sesle. "Ülke parasının üstündekiler dışında hiçbir surete tapma. Öldürme, çünkü ölüm düşmanını zulmün sürekli sıkıntısından kurta-

rır. Hırsızlık salaklıktır, dolandırıcılık daha büyük kâr bırakır. Ana babanı say; olur da mirasları sana zenginlik yolunu açabilir."

"Böylece kendim için yepyeni bir aile icat ettim, düşgücümün ailesi kurduğum Ana Baba Katilleri Kulübü yoluyla, m. hvedilmeye aday. Ulu tanrım, annemin memesinde bile yamyamlık belirtileri gözlemliyor, sevgilileri öpüşürken birbirlerini ısırmaya teşvik ediyordum; evet, dişleyin, ısırın, hayvanlar, ısırın öbür hayvanları, sonra... hah!"

Birden yerinden fırlayınca oturmakta olduğu koltuğun kolunda, kıl payı bir dengede duran kalemle kağıtlar yere saçıldı. Sahanlıktan çöl gecesinin, yitik denizle akrabalığını yenilemekte olduğunu gördüler. Uzaklardaki haşin, kel dağlar piramitlerin rengindeydi. Kuşlar kuru, hışırtılı otların sesini sürüyerek uçup geçiyordu.

Yaşlı adam, "Evet, şan ve şerefi ben de yakalamıştım bir an için," dedi, buruk bir alayla. Dizlerinin üstüne çökmüş, dağılmış yazı malzemelerini topluyordu. "Kaliforniya'nın en büyük rüşvetçisi ve yiyicisi için öyle bir intikam meleği kesilmiştim ki adam sonunda beni ofisine davet etti, satın almaya çalıştı. Ben, 'Yoo, olamaz, beni satın alamazsınız,' dedim. Adam güldü, Bayan Harriet, şimdi benim güldüğüm gibi gülerek, 'Herkesin bir fiyatı vardır,' dedi. Ben de, 'Haklısınız, bana yetmişbeş milyon dolarlık bir çek yazın,' dedim. Leland Stanford, 'Adınıza mı yoksa hamiline mi?' diye sordu. Çek defterini açmış, kalem elinde, benimle alay ediyordu ama alaydan daha kötü bir şeyle: O fare grisi gözlerindeki suç ortaklığı ifadesiyle. Ben, 'Hayır,' diye yanıtladım. 'Amerika Birleşik Devletleri Hazinesi adına, çaldığınız kamu topraklarının tam karşılığını yazın!'Bayan Harriet, bunu söylediğim zaman Stanford'un yüzünün aldığı hal dünyada görülmemiştir! Hah!"

Yaşlı adam cüretinin keyfini şimdi, Stanford'un ofisindekinden daha çok çıkartıyordu. O zaman asık yüzlü durmak zorunda

kalmıştı, şimdi o durumun tadına varabilirdi; anı olaydan daha zevkliydi, evet, öyle bir gülebilirdi ki şimdi! Demek yarın ölecekti, öyle mi? Gülmekten yaşaran gözlerini püsküllü kırmızı masa örtüsünün ucuyla silerek, doğru söylüyorum, inan, dedi; Tanrının nasıl Şeytana, çiçeğin gübreye ihtiyacı varsa, çamuru çomaklayan bir gazeteciye de bir Hırsızlar Kralı gereklidir. Aşağılık şeyler olmasa şan ve şerefi neyle kıyaslayabiliriz?

Yaşlı gringo bir an sustu, kadın da bu sessizliği paylaştı. Adam günler önce, at sırtında dağlardan geçişini anımsıyor, Sierra Madre'den esen o güçlü, yaratıcı soğuğu şimdi bile duyar gibi oluyordu.

"Stanford'un önerisini kabul edip işimle maaşımı Hearst'ün yüzüne çalmak varmış. Ama ben bunu yapacağım yerde, üç kuruşla geçinmeye çalışarak karımla çocuklarımın rahatlarını kısıtlamayı sürdürdüm. Bu yetmezmiş gibi bir de elimdeki üç kuruşu San Francisco'nun o yere batası barlarında har vurup harman savuruyordum. Bütün sadık Kaliforniya'lılar bu barlarda toplanıp denize bakarlardı. Amaç kendi kendimize: Macera ruhu diye bir şey kalmadı, çocuklar, demekti, kıtamız öldü: *Manifest Destiny** dediğimiz şey bir sepet içinde cehennemin dibine gitti; öyleyse nerde serüven bulacağız biz? Bir çöl serabında mı?"

Ve bir bardak daha içtikten sonra: "Batı yok artık, çocuklar; Batı ancak boş bir viski bardağının silik sınırlarında şimdi."

Harriet yaşlı gringonun titreyen elini aldı, sözlerini sürdürmeyi gerçekten isteyip istemediğini sordu ona, bu söyledikleri yeterli bir yenilgi sayılmaz mıydı, anılar yoluyla günah çıkartmak? Ama o, hayır, diye yanıtladı, günah çıkartmak değildi, çünkü kendi kendini haklı göstermeye çalışıp durmuştu; sorumlu değildi.

"Nasıl diyeyim, bir çeşit intikam meleği olarak görüyordum

**Manifest Destiny*: ABD'nin topraklarının Pasifik'ten Atlantik'e kadar genişlemesinin yazgısından olduğunu savunan 19. yüzyıl doktrini.

kendimi. Şeytanın ölkeli ve alaycı çömeziydim, çünkü ben de hor gördüğüm insanlar kadar erdemlilik ve namus taslamaya çalışıyordum. Sen herhalde anlarsın, bir Metodistsin, ben de Calvinist. Her birimiz öbüründen daha erdemli olmaya, 'bakalım en sofu kim?' yarışını kazanmaya çalışırız ve bu arada en yakınlarımızı gücendiririz. Çünkü anlarsın ya, Bayan Harriet, gücümün tek yettiği kişiler karımla çocuklarımdı benim, okurlarım değil. Okurlarım da tıpkı benim gibi kendini beğenmiştiler ya da Hearst gibi. Her biri kesinlikle ahlaktan, doğruluktan, haksızlığa kızmaktan yanaydı. Her biri de, 'Senin yerin dibine batırdığın insan ben değilim,' diyordu, 'Yoo, benim aşağılık kardeşimdir o, öbür okuyucu.' Hayır, Bayan Harriet, bir gazeteci olarak ölkemin yöneldiği hedefler üzerinde hiç etkim yoktu; hele ölkemi kendi amaçlarına kullanan adamlar üzerinde daha bile hiç. Çok yaşasın demokrasi!"

Harriet onun elini bırakmadı. (Şimdi tek başına oturmuş, bunları anımsıyor.) Neden bu ikisinin arasında bir seçim yapmak zorundayım ki? diye düşünüyordu: Burda ölüm belasını arayan ama gene de son dakikalarını anlaşma arayarak yaşayanlar, orada ölümü yaşamın bir bağışı olarak gören ama bu bağışa el sürmeyi reddederek sırt çevirenler arasında bir seçim yapmak. Erkeğin o kalın nikah halkalı, sert elini okşayıp duruyordu. Tek söyleyebildiği, içinde uyanan bir sevecenlikle, "Öyleyse nasıl oluyor da yenilmenin ne demek olduğunu biliyorsunuz?" diye sormak oldu. İngilizce konuşuyordu ama ses tonunda belli belirsiz bir değişim, İspanyolcanın "tú"sunda dışavurulan sevecen senlibenliğe doğru bir kıpırdanışla. Yaşlı gringo anılarına öyle dalmıştı ki bunun ayırdına varmadı. Bir mırıltıyla sözünü sürdürdü, günün birinde bu öfkeli koca sinik, aslında kendisinin de hor gördüğü kişiler kadar aşırı duygusal olduğunu ayrımsamıştı: Sevgi ve kahkaha anılarının, nostaljinin içinde boğulmakta olan bir ihtiyar.

"Sevdiklerimin çektiği acıya dayanamıyordum. Kem talih om-

zuma vurduğunda sulugözlü bir budalaya dönüştüğüm için kendi kendimi de çekemiyordum."

Harriet Winslow'un ellerini sıktı. Dışardan geçen gece bulutları boş yere çöldeki aynalarını arıyor sonra gene başıboş kaderlerinin peşine düşüyorlardı. Yaşlı gringo, "Oysa öyle değilim," diye Harriet'e yemin etti, onun da kendi bahtsızlığını paylaşmasını isteyerek, "Ne var ki yarın, belki de..." Harriet anlıyordu onu; onu anlayabilecek tek kişi kendisiydi. Bunu bilmek ikisine de azıcık mutluluk verdi.

"Benim paylaşacak bir bahtsızlığım yok ki!" dedi Harriet Winslow birden, haşin, soğuk bir sesle. "Benim başımdan yalnızca küşük düşürücü şeyler geçti; dedikoduyu da çok ayıplarım."

Adam onu dinlemiyordu artık, onun ruh halinin değişen renklerini -kaprisli, dikbaşlı, vakur, zayıf- ölçmek de elinden gelmiyordu. Gene de ellerini ellerinden bırakmadı.

"Benim sana söylemek istediğim yalnızca şu ki, kendi yazgısına egemen olduğunu sanan bir adamın yenilgiye uğramasını anlamalısın; bu adam, suçlamak ve alaya almaktan ibaret bir gazetecilik yoluyla başkalarının kaderlerini biçimlendirebileceğine bile inanmıştı. Ben Eflatun'un değil, gerçeğin dostu olduğuma yemin ededurayım benim ve basının patronu olan efendimiz, benim öfkemle kendi siyasal çıkarlarının, kabarık satış rakamlarının, kabarık banka hesaplarının görkemini besliyordu, bir yamyam gibi. Ah, nasıl enayiydim, Bayan Harriet! Ama onlar bana bunun için para ödüyorlardı, patronumun, efendimin emrinde bir enayi, bir soytarı olayım diye."

Harriet'i usulca kucakladı, yüzünü çölün canlı bir yanıtı olan o saçlara gömdü. Düşünüyordu da onu yaşamayı sürdürmeye iten şey bedensel sevginin kıpırdanmasıydı yalnızca, o tiksindiği duygusallık ve merhamet değil. Kadının böyle bir ayrımı anlayıp kabul edebileceğini umuyordu, görmek, dinlemek istediği bu yaşlı gringoyu kendi babasının adına kabul edebileceğini; hem de bir gazeteci olarak değil de savaşta kaybolmuş bir asker ola-

rak, onun verebileceği dışında bir avuntusu olmayan, çöllerde kaybolmuş bir asker olarak. Kadın, onun yurttaşı, askerlik onuruna ve yabancı bir ülkede yurttaşların birbirlerinin imdadına yetişmeleri gerektiğine inanan biri olarak onu kabul etmeliydi. Yaşlı gringo Harriet'e, oğlum iki kez öldü, dedi, ilkin bir alkolik olarak sonra da benim yazdıklarımı okuduktan ve bana sen benim ölümümün planını çizmişsin, babalık, ah, çok sevgili babalık, dedikten sonra intihar ederek.

"İğrenç, ıstıraplı bir hastalığı olan, sevdiklerine ağır bir yük veren, delilik tehlikesiyle karşı karşıya bulunan, malsız mülksüz, işsiz umutsuz, kendi kendini rezil etmiş, umarsızca içki tutkunu olan birisi! Kahraman bir askere, bir itfaiyeciye şeref madalyası veriyoruz madem, uslu uslu, intihar eden birine neden vermeyelim?"

"Nasıl anlatayım Harriet," dedi yaşlı adam, dudaklarına böylesi yakın olan o ılık, nemli kulağa değil de ölmüş yıldızlara sesleniyormuşcasına, kadının kolları onu bağrına basmazmışcasına. "Karşıt oldukları ben değildim aslında, sürdüğüm yaşamdı. Büyük oğlum olan adam benim kendisi için yazmış olduğum o korkunç, çirkin dünyada ölmeye karar verdi. Küçük oğlum olan adam da bana cesaret uğruna ölecek kadar cesur olduğunu kanıtlayarak ölmeye karar verdi."

Yüksek sesle güldü. "Sanırım oğullarım patronum William Randolph Hearst'ün gazetelerinde onları gülünç düşürmeyeyim diye kendilerini öldürdüler."

"Ya karınız?"

Yaşlı gringonun gözleri cılız çayın kıyısındaki tuz sedirlerinin çizgisini izliyordu. Bu susamış, gür bitkiler çayın kıt suyunu emer, sonra da hiçbir işe yaramayan tuzlu, acı bir sıvıya dönüştürürlerdi. Karım, garez dolu ve gücenik, yapayalnız öldü; ağır, kemirici bir hastalıktan öldü; ömrünü boşa geçirmiş olduğunu duyumsayarak; günlerce birbirine tek laf etmeyen, hatta bakmayan iki insanın, karınlık bir mağaradaki iki kör hayvanın sayısız

hazin suçlamalarıyla koca bir ömrü boşa tüketmiş olduğunu düşünerek.

"Ancak ölüm telafi edebilir bunca hınçlı safrayı, o sessizlik buyruklarını, çünkü 'dahimiz yazı başında,' falan filan da, peki bu göklere kadar çıkartılan yeteneğin kanıtı hani?" diye sordu yaşlı adam gerçek yaşama dönerek. Kafasını içindeki sancının ayırdına vararak, günah çıkartma hücresinden uzaklaşan ve diz çöküp cezasını doldurabileceği bir yer arayan günahkâr gibi Harriet'ten uzaklaştı. Gözleriyle çölün zifiri karanlığını delip geçmek, zehirli kökleri yakınlarında yetişen her şeyi öldürdüğü için öbür bitkilerle aralarındaki mesafeyi koruyan Kreozot çalılarını gözlerinde canlandırmak istiyordu. Harriet Winslow'dan uzaklaştı.

"Ya kızınız?" diye sordu Harriet. Sesi ilk olarak titremişti. Genç kadın kendini ele veren bu duygu belirtisinden anında pişman oldu.

Adam kendini toparlamaya çalışarak, "Kızım beni bir daha görmeyeceğine yemin etti," diye yanıtladı; elleri boş yere bir bardak, bir parça kağıt aranıyordu. "Bana dedi ki: Seni bir daha hiç görmeden öleceğim, umarım sen de beni ne kadar özleyeceğini öğrenmeden ölürsün... Ama ben buna inanmıyorum, Bayan Harriet, inanmıyorum çünkü onun gözlerinde ateşli bir umut görmüştüm: Bizi her şeye karşın bunca yıl birarada tutan bütün o küçük küçük şeylerin hiçbirini unutmayacağımı umuyordu. Siz üçünüz de böyle miydiniz, Bayan Harriet, siz, babanız, anneniz?"

Harriet karşılık vermedi. Öykünün sonunu dinlemek istiyordu. Adamın gene olmayacak benzerlikler arayarak, kör gözlerle çöl gecesine bakmasını istemiyordu. (Hâlâ oturmuş, eskileri anımsıyor. Adamın öyküsünü bitirmesini istiyordu ki kendisi başlamak zorunda kalmasın.) Kendi Büyük Amcası Halston'la İtalyan tablolarının trajikomik öyküsü, bu yaşlı yazar yurttaşın ken-

disine armağan ettiği yaşam öyküsünün bedelini ödemeye yetmezdi, Harriet biliyordu bunu.

"Ya kızınız?"

"Babayla kız arasında paylaşılan o sayısız küçük küçük zevkleri anımsıyor musunuz ve sonra hepsinin ebediyen yokolduğunu kavramanın o derin acısını?"

"Ya kızınız?" Harriet Winslow nerdeyse çığlık atar gibiydi ama denetimli, inatçı bir soğuklukla.

"İki erkek kardeşinin cesetleri karşısında duyduğu ölümcül acıyı asla bağışlamayacağını söyledi bana. İkisini de sen öldürdün, diyordu, ikisini de."

"Ya vatanınız?" Harriet şimdi tek başına olmama korkusunu maskeleyerek öfkeyle ayağa kalkmıştı, ona karşılık vermeliyim, ya vatanınız? Ve yaşlı gringo bu tuzağa düştü. Ben onu da alaya alırdım, doğallıkla. Onun ulusal onur, vatani görev, bayrağa bağlılık gibi kavramlara da burun kıvırdığını öğrenmek istiyor muydu Harriet? Ya, evet, onlara bile! Aile bireyleri de ondan bu nedenle korkuyorlardı işte. Tanrıyı, Vatanını, Parayı alaya almıştı o, Tanrı adına: Öyleyse sıra ne zaman kendilerine gelecekti? Bunu kendi kendilerine sormuş olsalar gerekti: Sıra ne zaman bize gelecek? Şu lanet olası babamız ne zaman bizim de aleyhimize dönecek, bizi yargılayacak, "Siz de istisna değilsiniz, kuralı kanıtlıyorsunuz, sen de eşim ve sen, benim güzel kızım, sizler, oğullarım, hepiniz insanlık dediğimiz bu gülünesi pisliğin, bu Tanrı osuruğunun bir parçasısınız," diyecek?

Hepinizi alaylarımla mahvedeceğim, zehirli kahkahalarımın altına gömeceğim hepinizi. Amerika Birleşik Devletleri'ne, o gülünç ordusuyla bayrağına nasıl gülüyorsam size de öyle güleceğim," dedi yaşlı adam soluğu kesilerek, astımdan tıkanarak.

Senin için ey vatan,
Güzel cinayet yurdu...

Harriet ona yardım etmeye kalkışmadı. Onun sahanlıktaki

küçük hasır kotlukta, ikiye katlanmış bir traş bıçağı gibi iki büklüm, zorlukla solumasını öylece seyretti.

"Dedim size, benim orduya saygım vardır." Harriet tartışıyormuş gibi görünmemek için elinden geldiğince tarafsız konuşmuştu çünkü adam hiç değilse ona yalan söylemiş değildi.

"Sizin yoksullar evine düşmenizi önlediği için mi?" Sesi ıslık gibi çıkıyor, gözleri yaşlarla parlıyordu, gene de yaşlı gringo kendi alaycılığının bıçak sırtında, kendi kahkahasıyla tıkanarak ölmeye kararlıydı. "Demek *önleyemedi*. Üzgünüm."

"Ben ulusumuzdan, atalarımızdan utanmıyorum. Dedim size, babam Küba'da öldü, savaşta kayıp..."

"Üzgünüm." Yaşlı adam tıkanıp gidiyordu, o ki birkaç dakika önce yüzünü bu güzel kadının kumral saçlarına gömmüş, onun ellerini okşamıştı. "Bayan Harriet, gözlerini aç da anımsa: Bizler Kızılderililerimizi nasıl öldürdük; kadınlarıyla sevişerek hiç değilse kırma bir ulus yaratmayı bile göze alamadık. Sonsuza değin, derisi başka renk olan insanları öldürmek uğraşına saplanıp kalmışız biz. Meksika, eğer isteseydik neler olabileceğimizin kanıtıdır; bu yüzden dört aç gözlerini."

"Şimdi anlıyorum. Benimle açık açık, insanca konuştuğunuz için utanıyorsunuz. Sevdiklerinizin çektiği acıya dayanamıyorsunuz."

Yaşlı gringo babasına ilişkin upuzun bir yazı yazmıştı. Babası askerdi, çıplak vahşilerle dövüşmüş, ülkesinin bayrağının ardından ta güneylere yürümüştü, uygar bir ırkın başkentine. Ama şimdi bunu kadına söylemedi; onunla başkaca bir şey paylaşmak, onun herhangi bir konuda haklı olduğuna inanmasını sağlamak istemiyordu. Acaba ortaklaşa yönümüz yalnızca bu mu? diye merak etti: Kardeşler arasında savaş, "vahşiler"e karşı savaş, zayıf ve yabancı olana karşı savaş. Yaşlı gringo hiçbir şey söylemedi çünkü başkaca bir şeylerin, başka birilerinin onları gene birleştirebileceğini umuyordu ama kadın bu ülkeye ilişkin herhangi bir şey anlayabilmek için ona güvenmek zorunda olma-

malıydı. Yaşlı gringo onun saçlarının kokusunu, teninin yumuşaklığım, o istek uyandıran ellerini kolay kolay unutamayacaktı. Belki daha şimdiden iş işten geçmişti: Harriet gözden yitmişti ve kendisi çölle yüzyüze, yalnız kalmıştı. Harriet'in düşlerine girebilirdi, belki. Dün gece balo salonuna giren kadın belki de aynada kendine bakmamış, kendi kendini düşünde görmüştü.

11

General Arroyo'nun ona dediğine göre, subayları Fransız Askeri Akademisinde okumuş olan Federal Ordu, kurallarını kendilerinin bilip gerillaların bilmediği resmi bir savaşta onlarla dövüşmek için bekliyormuş. Genç Meksikalı general, cilalı bir gömlek gibi sert ve esmer, "Bakirelere benziyorlar," diyordu. "Kurallara uymak istiyorlar. Bense kuralları yaratmak istiyorum."

Yaşlı gringo Senyorita Winslow'un dün gece dediğini duymuş muydu? Kamptakilerin, hasiyendadakilerin dediklerini duymuş muydu? İnsanlar burada, kendi ülkelerinde neden kendi kendilerini yönetemiyorlardı: Çok mu aşırı bir şeydi bunu düşlemek? Arroyo çenesini kısarak kendisiyle senyoritanın belki de aynı şeyleri istediklerini söyledi. Yalnız senyorita bundan önce gelip geçmesi kaçınılmaz olan şiddeti istemiyordu. Ne var ki Arroyo biliyordu, yaşlı gringoya söylediğine göre, eski şiddeti sona erdirmek için yeni bir şiddet gerektiğini biliyordu. Albay Frutos García birçok kitap okumuş olan bir adamdı; o da diyordu ki yeni şiddet olmazsa eski şiddet sonsuza değin sürer gider, hiç değişmeden, öyle değil mi? Nasıl, öyle değil mi, Indiana'lı General?

. Yaşlı adam bakışlarını izlemekte oldukları patikadan uzun süre ayırmadı. Sonra, Generalin söylemeye çalıştığı şeyi anladığını ve onun bunları söylemek için sözcük bulmasına minnet duyduğunu söyledi. Erkekçe sözler bunlar, dedi ve Generale teşükkür etti çünkü bunlar onu yeni baştan başka erkeklere bağlıyordu, oysa o dayanışmayı, beraberliği reddetmeyi meslek haline getirmişti, daha doğrusu –ne diye yadsımalı– her türlü erde-

mi reddetmeyi, dedi yaşlı gringo, şapkasının gülümsemesini gözden gizlediğini umarak.

Atlarını sessizlik içinde, yalnız başlarına, buluşma yerine doğru sürüyorlardı. Yaşlı adam düşünüyordu da, işte Meksika'daydı, ölümün peşinde, gelgelelim bu ülkeye ilişkin ne biliyordu? Dün gece, babasının 1847 İstilasına, Mexico City'nin işgaline katıldığını anımsayarak çöle bir tümce okumuştu. Sonra da Hearst'ün, Porfirio Díaz'ın Meksikası'nı yazsın diye buraya gazetesinden bir radikali yolladığını anımsamıştı: Bu gazeteci dönüşünde, Díaz'in muhalefet kabul etmez bir despot olduğunu, ülkeyi bir kölelik havasında dondurduğunu, halkın büyük toprak sahipleriyle ordunun ve yabancıların uşağı olduğunu anlatmıştı. Hearst yazının yayınlanmasına izin vermemişti: Bu güçlü gazete kralında hem bir radikal hem de bir despot vardı: Hearst bunların ikisini de seviyor ama yalnızca despotu savunuyordu. Tamam, Díaz despotsa ne olmuş yani, halkının babasıydı, sıkı disiplinli bir babaya gereksinmesi olan zayıf bir halkın demişti Hearst, malikanesinin depolarındaki kutularda, talaşlar, çiviler içinde saklanan hazinelerin arasında dolaşarak...

Arroyo gringoya, "Senin bilmediğin bir şey var," dedi. "Gençliğinde Porfirio Díaz yiğit bir askerdi, Maximilian'la Fransız ordusuna karşı dövüşen gerillaların en iyisi. Benim yaşımdayken o da tıpkı benim gibi yoksul bir generaldi, bir devrimci, bir vatansever. Bunu bilmiyordun, kalabımı basarım!"

Hayır, gringo bunu hiç duymamıştı. O yalnızca şunu biliyordu ki, karşı tarafın ordusunda savaşan babalar geceleyin, yüksek bir yamacın üstende bir siluet gibi oğullarına görünür ve "Görevinizi yerine getirin. Babalarınızın üstüne ateş edin," diye buyururlar.

Bu erken çöl saatinde dağlar her uçurumda bir atlıyı bekler gibidirler, atlılar gerçekten göklerden gelecekmiş gibi; ufuklar silinir ve bir keçi yolunun dönemecinde dağlar kudurgan canavarlar gibi atlının üstüne saldırmak için fırsat kollarlar. Çölde insan

günde iki üç kez Tanrının yüzünü görebilirmiş, denilenlere göre. Yaşlı gringo da böyle bir sondan korkuyordu: Babasının yüzünü görmek. Kendisi bir oğulun yanında atını sürmekteydi: Arroyo, kem talihin oğlu.

Bu erken saatte yaşlı gringo düşünüyordu da, bir babanın bütün babalarından aldığı, sonra da kendi oğullarına ilettiği bilgi inceden ince, ne gizemliydi! Şimdi de yüksek sesle konuşarak, sanırım ben bunu çoklarından daha iyi bilirim, dedi. Arroyo'nun onu anlayıp anlamadığını bilmiyor, umursamıyordu: Bunları söylemek zorundaydı. Kurgusal ana baba katilliğiyle suçlanmıştı ama tarihini, artık işe yaramayan ihtiyar babaların ardarda katledilmesi biçiminde yaşayan koca bir halkın düzeyinde değil. Yok, yok, ne dediğini biliyordu o, Harriet Winslow'u öyle çarçabuk yorumlayıp dosyaladığı zaman bile. O, yaşlı adam, kişisel direncinin sonuna gelmiş olan öfkeli soytarı. Cehennem ateşine inanan, aynı zamanda Byron'u seven, uyurken oğlunun onu öldüreceğinden korkan bir babanın oğlu. Başlangıçta aşırı hayalciyken sonraları ailesine soydan kalan ve sürdürmeyi doğallıkla umdukları bütün değerlere –tutumluluk, kanaatkarlık, iman, ana baba sevgisi, sorumluluk duygusu– çirkin bir karşıtlık bayrağı açan bu evlat. Arroyo'ya baktı; Arroyo onu duymamıştı bile. Gringo, oğulun da şimdi babanın 1847'de izlediği yoldan geçmesinin ne denli ironik olduğunu düşündü.

Arroyo, "Sığırlara bak, ölüyorlar," dedi.

Ama gringo Miranda'ların otlaklarını görmüyordu; ölmüş babasını Meksika'da, başka bir yüzyılda canlı olarak düşündükçe gözleri kendi kendini yalanlamanın sisiyle kör olmuştu. Baba, oğula soruyordu: Yapılan suçlamaları, Meksikalıların tüm Amerikalılara karşı beslediği garezi bildiğine göre sakın salt bu nedenle gelmiş olmasındı buraya? Ülkesinin açtığı yaraya kendi tuzunu bastırarak, yapmayı göze alamadığı şeyi bir onur, bir özsaygı duygusu içinde Meksika'ya yaptırmak için gelmiş olmasındı:

İlkin düşündüğü üzere ölmek için değil de genç bir kadının aşkına teslim olmak için?

"Sen benim yaşımda olsan genç bir kadına gönül verir miydin?" diye sordu yaşlı gringo şaka yollu.

Arroyo da ona bakıp gülümseyerek, "Genç kadınlara kol kanat germeyi, onları korumayı kendine görev bilmelisin," dedi. "Söyledim ya sana, bu kadının güvenliğini sağla, öz kızın gibi tut onu."

"Ben de bunu demek istemiştim, General."

"Yalnızca bunu mu demek istemiştin, Indiana'lı General?"

Yaşlı adam gülümsedi. Günün birinde canının istediğini yapmaya başlaması gerekiyordu; öyleyse şimdi başlasa ne çıkardı? Bugünün en seçkin ölüsünün o değil Arroyo olmayacağını kim bilebilirdi?

"Evet, ben de senin başına gelebilecekleri düşünüyordum, General Arroyo."

Arroyo güldü: "Başıma gelecekler beni ilgilendirir."

Yaşlı gringo ona aldırış etmeden, "Diyelim ki senin kaderin de Porfirio Díaz'ınki gibi olacak," diye sözlerini sürdürdü. "İzin verirsen senin için kudret, güç, baskı, gurur, kayıtsızlık dolu bir gelecek canlandırayım gözümde. Bu yazgıdan kurtulabilmiş tek bir devrim biliyor musun sen, General? Devrim ananın çocukları neden onun yazgısını yenebilsin?"

"Sen yanıtla bunu. Bu kötülüklerden kaçınabilmiş ülke var mıdır... seninkisi dahil, gringo?" diye sordu Arroyo, eğerinde öne doğru eğilerek, yaşlı gringo kadar serinkanlıydı.

"Yok, ben senin kişisel kaderini düşünüyorum, General Arroyo, herhangi bir ülkenin kaderini değil. Bozulup kokuşmaktan kaçınmak için senin tek çıkar yolun genç ölmektir."

Yaşlı adamın niyetinin tam tersine, bu sözler Arroyo'nun hoşuna gitmiş gibiydi. "Aklımdan geçenleri okudun, Indiana'lı General. Ben kendimi asla ihtiyar bir adam olarak düşünmedim.

Ya sen? Sen neden zamanında ölmedin, koca deyus?" Arroyo yüksek sesle güldü.

Yaşlı gringo onun şakasına teslim oldu ve yalnızca, kimi zaman yıldızlara söylediği şeyi söyledi: Bu ülke... Bu ülkeyi bundan önce hiç görmemişti. Meksika'da çiftlikleri ve başkaca muazzam yatırımları olan ve devrimden korkan patronu Hearst'ün buyruğuyla bu ülkeye saldırmıştı. Hearst, git, benim mallarımı koru, diyemediğine göre, git, canımızı koru; Kuzey Amerikalıların hayatı tehlikede, müdahale et, demek zorundaydı.

Arroyo keskin, acı bir alaycılıkla, "Ah, bu gringolar!" diye bağırdı. "Hepsi Çince konuşur, demedim miydi size... Bizim nelere hakkımız olduğu konusunda hiçbir fikriniz yok, hiçbir şey bilmiyorsunuz bu konuda! Burnunda saz damların pis kokusuyla doğmuş olanların her şeye hakkı vardır, Indiana'lı General, her şeye!"

Karşılık verecek, hatta düşünecek zaman yoktu çünkü bir gözcünün Generali beklemekte olduğu dimdik, taşlı bir bayıra gelmişlerdi. Gözcü her şeyin, Generalin emrettiği üzere hazır olduğunu bildirdi.

Arroyo yaşlı adamın gözlerinin içine bakarak onun şimdi bir seçim yapmak zorunda olduğunu söyledi. Federasyon askerlerine oyun oynayacaklardı. İsyancıların yarısı ovadan giderek hükümet ordusunu, onların yeğlediği gibi, akademilerinde okumuş oldukları gibi, yüzyüze karşılayacaktı. Diğer yarısıysa Federasyon hatlarının gerisine dağılarak gizlenecek, kertenkeleler gibi dağlara karışacaktı, buna emin olabilirsin, diye ters ters güldü Arroyo ağız dolusu. Federaller ovada göstermelik gerilla gücüyle resmi dövüşlerini yürütedursun, berikiler onların ikmal hatlarını keserek arkadan saldıracak, onları fare gibi kapana kıstıracaklardı.

"Seçim yapmak zorundasın, diyordun?"

"Evet, Indiana'lı General. Sen nerde olmak istersin?"

Yaşlı adam bir an bile duraksamadan, "Ovada," diye yanıtladı. "Bunun şanı için değil, anlarsın ya, tehlikesi için."

"Ya demek gerilla savaşının o kadar tehlikeli olmadığını düşünüyorsun?"

"Daha tehlikeli ama daha az şanlı. Gizlenerek dövüşüyorsunuz, General Arroyo. Öyleyse duruma göre, doğaçlama yaparak dövüşmek zorundasınız. Eğer ben rolümü doğru anlıyorsam, ovada yapmam gereken tek şey yiğit bir tavır takınarak ilerlemek, bir top mermisinin her an kafamı uçurabileceğini düşünmemeye çalışmak. İzin ver de bunu yapayım."

Arroyo'nun yüzündeki Asyalı maskesi dışarı hiçbir duygu sızdırmıyordu. Arroyo atını mahmuzlayarak taşlı bayıra saptı, gözcü de yaşlı adamı ovadaki askerlerin yanma götürdü. Gringo askerlerin, Arroyo'nun yüzü kadar ifadesiz yüzlerine baktı. Onlar da kendi aklından geçenleri mi düşünüyorlardı acaba? Gerçeği biliyorlar mıydı? Kendisi gibi cesur muydular yoksa yalnızca emirlere mi boyun eğiyorlardı, şanslı olacaklarını umarak? İlginç komutanları General Arroyo'nun kurduğu tiyatro sahnesinde inanarak mı dövüşeceklerdi? Gringo şimdi Arroyo'yu tahilsizliğin değil de karmaşık bir mirasın evladı olarak düşünüyordu: Genetik General Arroyo mu demeli yoksa?

Bir kez savaş başlayınca yaşlı adam düşünmeyi bıraktı. Ya da başka kimsenin düşünmediği şeyleri düşünüyordu: Bir at seline batmış olduğunu, burnundan soluyan hayvanların katı çöl toprağında gökgürültüsünü andıran nal seslerinin zelzelesini, öğle bulutlarının duraganlığıyla ağır, hareketsiz Fransız toplarının üstünde çakan ve geride ölüler bırakan gerilla süngülerinin hızını. Ve bu arada serseme dönmüş topçular, arkalarında bir çağlayan gibi gürleyen sesleri korku içinde işitip hissediyorlardı: Dağların böğründen kopup gelen zangırtılı, sağır edici bir gürleme; çevik, korkusuz atların, naralar atarak bağrışan isyancıların, çıplak göğüslerdeki fişekliklerde ışıldayan kurşunların, fırıldayarak

dönen güneşe birer eş gibi havaya fırlatılan sombreroların yarattığı çığ.

"Federal"ler, o sımsıkı Fransız Yabancı Lejyon üniformalarının, kafataslarını sıkan o gülünç keplerinin içinde pişerken korkusuz gringonun komutasındaki isyancılar, ovaya yayılmış duran cesetlere tek bir bakış bile fırlatmadan atlarını dosdoğru topçulara doğru sürüyorlardı. Cesetleri şimdi havadan, Meksika göklerinin hiç eksilmeyen şahinleri kuşatmıştı, yerden de sefil bir balçık kulübenin ahırından salıverilmiş kuşkucu domuzlar: Cesetlerin gerçekten ölmüş ve zararsız olduklarına inanmak için havayı koklayan, sonra homurdayıp soluyarak ölülere yaklaşan, tam kızıl günbatımı saatinde şölen yapmaya başlayan sert kıllı, balgam renginde hayvanlar.

Yaralanmamıştı. Ölmemişti.

Onu şaşırtan tek şey buydu; o kırlaşmış yaşlı kafası şaşkındı. Ele geçirilen Federal'leri biraraya topladılar; iki isyancı güç, zafer kazanmış olarak buluştu. Bu kez bir gün öncesinin kutlama şenliklerini yinelemediler. Belki de savaş alanında çok fazla arkadaşları ölmüştü. Ama ölmüş olan onlardı, kendisi değildi. Kendisi ölümü istiyordu ve hâlâ buradaydı; ironik bir acımaya layık olduğunu düşünerek Federasyon alayından arta kalanların toplanmasına yardımcı oldu ve nicedir beklemekte olduğu kızgın kini en sonunda hissetti: Gringo ölmedi, en yiğidimiz oydu, dosdoğru düşmanın üstüne yürüdü dünkü gibi, hiçbir şeyden, hiç kimseden korkmazmış gibi, ama ölmedi: Koca gringo!

Domuzların aç bir dehşet içinde ahırından kaçmış olduğu kulübenin yıkık dökük duvarlarının yanına alelacele kurulan kampta gördüğü, duyduğu şeyler yaşlı gringoyu fazla şaşırtmadı. Arroyo tutsaklara, Pancho Villa'nm devrimci ordusuna katılmak isteyen herkesin dostça kabul edileceğini söyledi ama kabul etmeyenler hemen o gece idam edilecekti. Çünkü fazla yük taşımıyorlardı ve yanlarında bir sürü işe yaramaz tutsak sürüklemeye hiç niyetleri yoktu.

Askerlerin büyük çoğunluğu Federasyon ordusunun rütbe işaretlerini sessizce sökerek Villa'nın ordusuna katıldılar. Kimileri direniyorlardı. Gringo onlara, insanların bütün istisnalara yönelttiği bakışla bakıyordu. Bu adamların yüzlerinde gurur ya da delilik ya da yalnızca bitkinlik okunuyordu. Hiçbiri yerinden kıpırdamamış olan beş subayın arkasında sıralandılar.

Şimdi gece rüzgarı esmeye başlamıştı; yaşlı gringo soluğunu tıkayan eski düşmanının geri geleceğinden korkuyordu. Arroyo'nun önerisinin ardından gelen sessiz edimlerin çevresindeki sessizliği savaş alanındaki domuzların aç solumaları doldurmuştu. Federasyon ordusunun komutam olan albay, Arroyo'nun yanına geldi ve ona büyük bir gururla ufak, parlak, oyuncağımsı bir kılıç sundu. Arroyo kılıcı törensiz aldı, ateşin üzerinde kızarmakta olan süt domuzlarından birinin kasığından bir dilim et kesmekte kullandı.

Albay, "Biliyorsunuz," dedi. "Savaşta ele geçirilen subay ve erleri idam etmek bir suçtur."

Ağır kapaklı, uykulu yeşil gözleri, sivri uçlu, gür, sarı bir bıyığı vardı. Gringo, ne külfet, diye düşündü, şu uçları sabah akşam mumla sivriltip durmak.

Arroyo, "Sen cesursun, yani senin için sorun yok," diye yanıtlayarak domuz dilimine dişlerini geçirdi.

Uykulu gözlerine karşın gururlu olan albay, "Sözleriniz ne anlama geliyor?" diye sordu. "Cesaretin bununla bir ilişkisi yok. Ben yasalardan sözediyorum."

"Arroyo onu ciddi, hüzünlü bir bakışla süzerek, "Tabii, yasalar," dedi. "Ama ben sana şunu soruyorum: Hangisi daha önemli, nasıl yaşadığımız mı, nasıl öldüğümüz mü?"

Albay bir an duraksadı. "Böyle sorunca elbet, önemli olan kişinin nasıl öldüğüdür."

Yaşlı gringo hiçbir şey demiyor, Arroyo'nun söylediklerini zihninde evirip çeviriyordu: Belki de Arroyo'nun onur yasasıydı bu sözler ve o, istese, bu sözlerin kendisine yöneltildiğini varsa-

yabilirdi belki. Arroyo kılıcı gringoya uzattı, onu domuz etinden yemeye davet etti, nasıl ki domuzlar da savaş alanındaki insan ölülerini yiyorlardı. Gringo çok yoğun düşünüyor olsa gerek ki Albay'm önce gözlerinin, sonra sözlerinin hedefi oldu.

Albay, "İşte cesur bir adam," dedi; gözleri ölüme hazırdı. Arroyo hafifçe ıhladı; Albay da, "Ama ben de cesurdum," diye ekledi. "Kabul ediyor musunuz bunu?" Arroyo gene ıhladı. "Gene de o cesur ihtiyar ölmeyecek. Ben öleceğim. Öbür türlü olabilirdi. Ama ne yaparsın, savaş bu."

"Hayır," dedi Arroyo en sonunda. "Hayat bu."

"Ve de ölüm," diye ekledi Albay çizmeyi aşan bir içli dışlılık ifadesiyle.

Arroyo, "İkisini birbirinden ayırt etmediğin sürece," dedi.

Albay gülümseyerek, hayatta olsun ölümde olsun aşırı cesaret göstermekte bir seçkinlik bulduğunu söyledi. Kendisi, örneğin, doğup büyüdüğü yer olan Veracruz'un denizinden çok uzaklarda, yüksek, soğuk bir çölde ölecekti, o ki teninde hâlâ limana demirlemiş Avrupa gemilerinin kokusunu duyabiliyordu, meydan ateşleri ve domuz homurtularıyla dolu bir gecede kurşuna dizilecekti. Yiğitçe ölüp ölmemesi hiçbir şey yazmayacaktı, bir süre sonra kimse onu hatırlamayacaktı. Ama aşırı cesur olup da hâlâ yaşayabilmek, işte bu bir sorun, General, iki tarafın ordusu için de bir sorun bu: Yakışıksız derecede cesur olan kişi. Hepimizi de zor duruma sokuyor. Hepimizi de gülünç düşürüyor.

"Anlatabiliyor muyum?" dedi Albay. "Hepimiz korkaklardan korkarız, bunu da itiraf ederiz. Ama cesurlardan daha da çok korktuğumuzu, çünkü onların yanında korkak kaldığımızı kimse itiraf etmez. Savaş sırasında az buçuk korkuya kapılmak kötü bir şey değildir. O zaman biz de herkese benzeriz. Gelgelelim hiç korkmayan adam herkesin moralini bozar. Size bir şey söyleyim, General. İki taraf da birleşmeli, cesur adamı aradan çıkarmalı, söz gelişi. Onurlandıralım ama uğrunda gözyaşı dökmeyelim."

Konuşkan Veracruz'lunun sözleri, topukları üzerine çömelerek kıvrak parmaklarıyla domuz etli bir tako sarmakta olan Arroyo'yu pek etkilemişe benzemiyordu.

Arroyo, "O adam sen misin?" diye sordu.

Albay tedirgin ama yumuşak bir gülüşle güldü. "Yoo, ne münasebet. Ben olamam. Hiçbir yönden."

Yaşlı gringo takosunu yiyişine kimsenin bakmadığını umuyordu; bu, dumanı tüten kahve ve yumurtadan oluşmuş sabah kahvaltısından beri yediği ilk yemekti. Arroyo onlara Villa'nın sağ kolu olan yiğit General Fierro'nun başarısını anlatıyordu. Fierro elindeki tutsaklardan kurtulmak için, kurşunlarıyla vurulmadan mahpushane avlusundan koşup duvardan atlayabilen bütün askerleri serbest bırakacağını söylemiş; tek koşul onun aynı adama iki kez ateş edemeyeceğiymiş. Yalnızca üç tutsak kaçabilmiş. Fierro üçyüz asker öldürmüş o gece.

O, Arroyo, Kuzey Tümeninin Generali, Villa'nm bir avuç gözdesinden, altın çocukları Dorado'lardan biri olan Fierro'yla yarışacak değildi. Buna kalkışmayacak kadar alçak gönüllüydü o. Ama yanında cesur bir adam vardı, Kuzey Amerika İç Savaşından bir General, içlerinde en yiğitleri, bunu o gün herkes görmüştü. Arroyo bir dağ kedisi gibi ayağa fırladı. Şimdi tutsak subaya değil, yaşlı adama sesleniyordu. Hah! Indiana'lı General hep savaşın en cesur askeri olmak istemişti, işte şimdi en yiğit celladı olacaktı. Ölümle yüz yüzeyken cesursa eğer, yaşamla yüz yüzeyken de cesur olmalıydı... öyle değil mi?... ikisi aynı şey olduğuna göre. Gringo Meksika'ya bunu öğrenmeye gelmiş ve öğrenmişti, öyle değil mi? Şimdiye değin öğrenmemişse eğer, yaptığı yolculuk bir boka yaramamıştı, öyle değil mi ama?

Fierro'nun geçen gece yaptığını bu gece yaşlı gringo yapacaktı. Anlamışlardı: Huerto denilen o pis ayyaşın adamlarına şu yıkık kerpiç duvardan domuz ahırının kapısına, oradan da ceset ve domuz dolu alana koşabilme şansı tanınacaktı. Indiana'lı General adamların ahır kapısına kadar kaçmalarına izin verecekti.

Sonra ateş açacaktı. İsabet almazsa Federale'ler birer tavşan gibi kaçabilirlerdi. İsabet alırsa ölürlerdi. Cesur Indiana'lı General!

Yaşlı adam sonradan (ama hayatının ölçüsüne göre sonradan anlamında değil, çünkü hayatı askıdaydı, zaman kavramının dışında bir sonra: Tek kalmış bir kış yaprağının üzerine bir damla su düşününce ortaya çıkan tek sorun hangisinin, yaprağın mı, damlanın mı daha önce düşeceğidir ya, işte öyle,) yapabileceği tek şeyi yaptığını söyleyecekti. Harriet Winslow'a söyledi bunu, kadının "*şimdi*"sinde, ki bu yaşlı adamın olasız "*o zaman*"ını içeriyordu: Yapabileceğim tek şeyi yaptım, çünkü savaş alanında bilinmedik birinin eliyle sessiz sedasız ya da doğal olarak, hatta biraz soylucasına ölmek bahtiyarlığına erememiştim.

"Domuzların tıkındığı cesetlerden bir ceset olabilirdim. Tanrım, o buz gibi gece havasında nasıl da homurdanıp sıçıyorlardı ya!"

(Rüzgarın küheylanına binmiş babası, "Neydi yapabileceğin tek şey?" diye soruyordu.

"Kendim için istediğim ölümü başkasından esirgemek.")

Ah, o sırada o uykulu, küçümseyen gülümseyişiyle, bir savaş gününün sonunda hâlâ dinamik duran o mumlu bıyığıyla birazcık kadınsı gene de garip biçimde yiğit olan Albayın yerinde olabilmeyi nasıl da istemişti. Albay kerpiç duvara yürümüş, orda durup gözlerini gringoya dikerek emrin verilmesini beklemişti.

"Anlarsın ya baba, o adamın yerinde olmak istiyordum."

"Koş!" diye emir verdi Arroyo.

İstemeye istemeye, Albay birkaç adım yürüdü. Sanki bu yıkık dökük duvar ömrünce onun hayallerinin en son limanı olmuştu: Kendi yurdunda bir ocak. İlkin sırtını Arroyo'ya ve Colt'u sımsıkı elinde tutan yaşlı adama dönerek doğal biçimde yürüyordu, derken duraladı, yüzünü düşmanlarından yana döndü, onlara doğru yürümeye başladı; ona cellat olarak atanan adama bakıyordu, Arroyo'ya, Albay Frutos García'ya Inocenco

Mansalvo'ya; hepsi bir arada, onu yargılamadan ölüme mahkum etmiş olan tanınmaz çehreyi oluşturmaktaydılar. Beni sırtımdan vurmazsın ya? Albay, ihtiyarın böyle bir davranışla şerefine leke süreceğini sanmıyordu ve hem gringo hem de şimdi onunla göz göze gelen Arroyo tutsak albayın ne düşündüğünü biliyorlardı. Albayın durumu şimdi hafiften gülünçtü. Sendeleyip düştü, sonra ayağa kalkarak can havliyle bir koşu kopardı.

Arroyo, "Ateş!" diye gürledi.

Yaşlı adam tabancayı kaçan Albaya, sonra bir domuza yöneltti. Namluyu hayvanın üzerinden ayırmaksızın tetiği çekti ve kurşun çapulcu domuzun o kurt dolu, süngerimsi etini tertemiz delip geçti. Arroyo kendi tabancasını doğrultarak yerinden fırladı, kaçan tutsağın karaltısına bir el ateş etti. Geride kalan tutsaklar şaşkınlıkla bakıştılar.

Albay yüzüstü düşmüştü. Arroyo gringoyla aldırış etmeden yaralıya yürüdü ve "*coup de grâce**" kurşununu sıktı. Genç subay bir silkindi, sonra kıpırtısız kaldı. Tutsak subaylarla askerler –gururlu, inançlı ya da yalnızca bitkin, kim bilebilirdi?– kerpiç duvar önüne dizildiler, yaşlı adam da onların orda duruşuna baktı, orda duruşuna baktı, bu insanlar topluluğuna: Kimi donuna doldururuyor, kimi boş gözlerle bön bön bakıyor, kimi son bir sigara yakıyor, kimi akıllarına çoluk çocuğunu getiren bir türkü mırıldanıyordu. Bir tanesi de gülümsüyordu, bönce değil, bitkince değil, yiğitçe değil, yalnızca artık yaşamla ölümü birbirinden ayrımsayarak gülümsüyordu.

General Arroyo'nun dikkatini çeken o olmuştu. Pedrito, "General gözlerini dikip uzun uzun bakmıştı ona, anımsıyor musun?" diye sordu. Mansalvo, "Nasıl unutabilirim?" diye karşılık verdi.

"Liderimiz öyle lütufkârdı ki! Öldürmeyin onları, dedi bize.

**coup de grâce*: Ölüm acısına son vermek için indirilen son darbe.

Uyarı olsun diye kulaklarını kesin yalnızca; ikinci kez karşılaşırsak onları tanırız, bir daha elimizden canlarım kurtaramazlar, dedi."

"Generalimiz nasıl da yüce gönüllü!"

12

Kampa dönerlerken Arroyo bir tosbağa gibi kabuğuna çekildi. Serapesi kabuğuydu; burnuna kadar bunun içine sokuldu, sombrerosunu kulaklarının kökünü acıtıncaya kadar aşağı çekti. Tek görünen yeri o ışıldayan gözleriydi. Kimse de o derin, sapsarı kuyulara bakmak istemez, dedi Garduña onun kasabaya girişini gördüğü zaman. Dost değildi bu gözler. Inocencio Mansalvo, zaferin çok uzuk göründüğüne ilişkin bir fikir yürüttü.

Bir zafer yürüyüşü değildi bu. Tek umut, mutluluk, duyusal doyum (ya da herhangi bir şey) kıvılcımı –eğer Arroyo adalet ideallerinin ve adaleti hem haklı çıkarıp hem de küçük düşüren acele taktiklerinin altında bu gibi şeyler bulmayı umuyorduysa yani– adamlarının, ileri doğru gitmelerinde, yanmış hasiyendadan ayrılıp bir sonraki hedefe ulaşarak Villa'nın ana ordusuna katılıp başkente doğru ilerlemek ve belki de güneyli kardeşleri Zapata'nın elini sıkmak için duydukları kollektif istekteydi. Kuşkusuz Arroyo bunları düşlüyordu ya da adamları düşlediği için biliyordu. Sabahtan beri bunları yaşlı gringoya anlatmak istemişti, yaşlı gringo Bayan Harriet'i bir öpücükle selamlamadan önce. Beri yandan, karanlık, hülyalı bir istekle, doğup büyüdüğü bu hasiyendada geçirdiği zamanı uzatmak da istiyordu.

Mansalvo genç Pedrito'ya, "Şimdi yola çıkar mıyız artık?" diye sordu; gerçeğin yalnızca sarhoşlarla çocuklardan öğrenileceğini sanıyordu sanki.

Çocuk, "Bilmem ki," dedi. "Burda doğup büyümüş. Çok seviyor olmalı."

"Ama adamlar hiç sevmiyor; huzursuz olmaya başladılar," dedi Albay Frutos García.

Hasiyenda yolunu tuttukları zaman gringo havadaki gerginliği hemen hissetti. Arroyo'yu kışkırtmanın sırası değildi. Yaşlı yazar için için gülümseyerek savaşın ve Federal albayının ölümünün üstüne bir ölüm daha olmasının kurgusal bütünlük anlayışına ters düşeceğini düşündü. Sonra güldü: Shakespeare değildi o, sözkonusu olan kendi ölümü bile olsa. Geride kalarak piyadelerin yanına katıldı ama orda da gerginlik hissetti. Yorgunluklarına karşın hâlâ hainlikleri geçmemiş olan askerler onu arkaya, en arka sıralara doğru yönlendiriyorlardı. Burada Villa'nın saflarına geçmekle birlikte henüz kendilerini kanıtlamamış olan dönekler vardı. Gringoysa kendini kanıtlamıştı. Ömrümde ilk defa savaşta korkuyu tatmıştı, can acısının ya da aynanın karşısında duyulan o boş, kibirli korkuya benzemeyen ciddi, ağır bir korku. Şimdi yalnızca gülümsemekle yetindi ve atının başının ötesindeki tozların içine doğru tükürdü.

Devrimden sonra, Villa'nın yenilgisini telafi etmek ve devrimin sayısız hiziplerini birleştirmek için albaylıktan terfi ettirildikten sonra General Frutos García, "Yok, hiç unutmayacağım," diyecekti dostlarına, "Gringo buraya ölümü bulmak için gelmişti, hepsi bu. Oysa şan ve şeref buluyordu, bir de şan ve şerefin acı meyvesi olan haseti."

Gringo gene nişan aldı ve ta ötede, siyah tükürüğü havaya toz kaldırdı. Yaşlı adam kendi kendisine güldü. Yıllar önce İç Savaş üzerine bir şey yazmıştı: "İyi bir asker olabilmek için basit bir reçete: Her an kendinizi öldürtmeye bakın."

Her an kendinizi öldürtmeye bakın: 1964'de, Mexico City'deki evinde ölmeden önce General Frutos García'nın son sözleri bunlar olmuştu. Bu sözler devrim için savaşmış adamlar arasında anlatılan, yaşamdan alınma fıkralar arasında ünlenecekti.

Indiana'lı General eğerinin topuzunu yumrukladı: Yazarlığın hayal gücünden gelme heyecanın gene benliğini sardığını duyumsuyordu, çizmelerinde başlayıp o uzun, ince bacaklarından yukarı, göğsündeki sinir ağında düğümlenmiş duygu ve heyecanlar

yumağına doğru yükselen bir elektriklenme. Burada ölmek için mi bulunuyordu yoksa kuzey Meksika çöllerinde yitmiş bir Meksikalı generalle yaşlı bir gringo ve Washington'lu bir öğretmen üstüne bir roman yazmak için mi?

Kadım hayalinde canlandıracak ne zamanı ne de gücü vardı şu sırada. Kendileri cesaret ve ölüm içerikli erkek ayinlerini icra ederdursunlar o geride, hasiyendada kalmıştı ve kafasında Generalin düşünceleriyle doğrudan çatışan bir düşüncenin gücü vardı. Askerlerin çoğu gittikten sonra, uykulu garnizonda kadınlar ve çocuklarla başbaşa kaldığı zaman Harriet, haşin sabah güneşinin altında kravatını gevşetirken ötekilerin düşünce ve isteklerini oluşturan şeyleri, bir sonraki çatışmaya at sürmek, Villa'yla buluşmak, zafer kazanmış olarak Mexico City'ye yürümek gibi şeyleri düşünüyor değildi. Onun düşündüğü şeyler çocukların okuma yazma dersleri, kadınların o ağır, yıpratıcı uğraşları ve erkeklerin onarım işleri için temel bir izlence kurmaktı. *Mañana* değil, bugün çocuklar temel bilgileri edinmeye başlıyacaklardı: İngilizce öğreniminin üç temel taşı olan okuma, yazma ve aritmetik. Kadınlar, askerlerin yangından önce avlulara çıkarmış oldukları o kocaman dolaplarla mis kokulu çekmeceleri elden geçirerek, yanmışları yanmamışları ayıracak, düzgünce istifleyecek, yanmamış eşyaları gene yerli yerine koyduktan sonra yanmışları kesip dikerek kendileri için giysiler yapacaklardı. Onarım biter bitmez erkekler duvarları badanalayarak lekeleri örtecek, külleri temizleyeceklerdi. Kendisi de, Bayan Harriet Winslow, onlara örnek olacak, hasiyendayı eski durumuna getirme etkinliklerinin odaklandığı simgeyi oluşturacaktı.

Senyora Miranda, o telaş arasında, yatağının arkasındaki duvarın bir oyuğunda gizlenmiş duran küçük bir sandık bırakmıştı. Sandığın önüne siper olan kocaman haç yanmış ve gizlediği şeyi ortaya vurmuştu. Mücevher kutusunda bir sürü çok güzel ince gerdanlık vardı. Mücevherlerin can çekişen İsa figürünün ardında gizlenmiş olması (hem sonra bu İsa, ayak ucunda yatan zen-

gin karı kocanın bedensel tutkularına da kanat geriyordu demek) Harriet'in içinde bir tiksinti uyandırmıştı: Tanrının çektiği acılarla dünya nimetleri arasında uğursuz bir uzlaşma. O da kasayı gözönü bir yere koydu; o şıkır şıkır balo salonuna değil; buraya koymak, lüksü lüksle çiftleştirmek olurmuş gibi geliyordu ki onun düşünüşüne göre bu, puta tapmak değilse bile çiğlik, zevksizlik olurdu. Harriet kasayı balo salonuna giden o yalın, kubbeli geçite koydu; buradaki küçük bir ceviz masanın üzerinde yalnız gene de imrendirici bir görkem saçıyordu kasa. Bundaki ayartıcılığı kabul ediyordu, Bayan Winslow, ne var ki, bu insanlara özel mülke saygı göstermek gerektiğini, bunu bilmenin de okuma bilmek kadar önemli olduğunu öğretmek için önce onların ağzını sulandırmak zorunluydu.

Sabahki çalışmalar hızla ilerledi, sonra öğle saatinde Harriet'in beğinisine göre çok zengin, çok ezgotik olan yemekler geldi: Fokurdayan güveçler, çilli biberli soslar, mis kokulu otlar, dumanı tüten sıcacık tortillalar. Köylüler o zavallı ürünleriyle ilgilenmek üzere tarlalara gitmek, kendi ev işlerini yapmak için izin istemeden önce genç kadın en etkin, en şaşırtıcı, en kesin elini oynadı. Hepsini balo salonuna çağırdı ve düzenli olarak -durumlar öyle gerektirirse haftada bir- burada buluşacaklarını, kendi yöneticilerini -bir sekreterle muhasebeci- seçeceklerini, sığır yetiştirme, eğitim, bakım ve onarım konularına bakan komisyonlar kuracaklarını anlattı. Derhal işe başlamaları gerekiyordu. Yasal sahipler dönüp geldiklerinde bir oldu bittiyle karşılaşmalıydılar: Hasiyendada yaşayıp çalışanların, seslerini duyurup haklarını koruyan bir örgütleri olmalıydı. Bu sonradan olacak bir şeydi. Ama bugün, General Arroyo döndüğünde insanların daha şimdiden kendi kendilerini yönettiklerini, hem de savaş bitip de "millennium" geldiği zaman işlerin nasıl olacağı üstüne bir sürü belirsiz konuşma yapacakları yerde şimdi, şu anda kendi kendilerini yönetmekte olduklarını görecekti. Dinleyin beni, o ölünceye değin savaşmayı sürdürecek, savaşmayı asla bırakma-

yacak, zafer kazansa bile, ama siz hâlâ burada olacaksınız. O sizi özgürlüğe kavuşturduğunu söylüyor. Güzel, şimdi de gösterin ona doğru söylediğini, bu, onun söylediğini sorgulamak anlamına da gelse.

Bayan Harriet'in konuşmasından sonra köylüler ona, evet ya da hayır demeyen, anlıyoruz ya da anlamıyoruz ya da bizim kendi geleneklerimiz var ya da biz sensiz de her şeyi öğrenebiliriz, demeyen *campesino* maskelerinin ardından baktılar. Hayır, bunların hiçbirini söylemediler, o da onlara dersin bittiğini, yarın gene bir araya geleceklerini bildirdi.

Çarçabuk bluzunun yaka düğmelerini ilikledi ama köylüler hemen dağılıp gitmiyorlar, kendi aralarında usul usul konuşuyorlardı. Olup biteni hayretler içinde seyreden La Garduña'nın sonradan dediği gibi ona açımışlardı ya, acıdıklarını ortaya vurmak istemiyorlardı; onun bugün söylemiş olduklarını yarın yapmanın neden mümkün olmadığını ona bugün söylesinler mi, söylemesinler mi, hiçbiri bilemiyordu.

Kadının biri, zavallı senyorita, dedi; iyi kız ama yarının hangi gün olduğunu bilmiyor.

Hepsi de ona acıyor ve oyunbaz küçük kuşlar gibi gülüşüyorlardı.

O simdi oturmuş, bunları anımsıyor.

Sonunda siestaya boyun eğdi. İkindinin saat dördüne uyuyakaldığı için kendini kirlenmiş, aşağılanmış hissetti: Zihni hâlâ balo salonundaydı, tek başına, düşlerinin tedirginliğini paylaşacak gözleri boş yere arayarak. Kalmak istiyordu ama onu geri çeken, yatakta tutsak eden, o nemli, çıplak bedenini, ölmüş manolyalar ve küflü mahzenler gibi baharat kokan, onu gene uykuya doğru çeken bedenini ve bu bedeni saran çarşafı tere bulayan bir el vardı sanki.

Harriet Winslow bir önceki gün söylemiş ya da söylemeden bırakmış olduğu şeylere ilişkin bir suçluluk duygusuyla uyandı:

Geçmiş günün hataları ve savsaklamaları yüzünden duyulan suçluluk.

Bugün içindeki çatışma ve heyecan her zamankinden şiddetliydi ve onu -iradesi dışında (bundan emindi)- ikindinin dördünde yatağa mıhlı tutan soru daha önce de biçimlendirmiş olduğu soruydu: En mutlu olduğum zaman hangisiydi?

Bu soruyu kendi kendine pek sık sormazdı çünkü aklına hep annesinin o iyimser *ritornello*'su gelirdi: Mutluluk egemendir. Buna karşın Harriet kendi sorusunu yanıtladı: "En mutlu olduğum zaman, taptığım babam bizi bırakıp gittikten sonra, sorumluluğu benim yüklendiğim zamandı. Şimdi artık her şey bana bağlıymış gibi geliyordu; artık özveride bulunacak, çabalayacak, yollar bulacak olan bendim, hem de yalnız kendim için değil, beni sevenler için, sevdiklerim için." Görevimi yerine getirmenin mutluluğu. Düşleriyle edimleri arasındaki bu bağlantı onu babasının -hep böyle saklamak istediği- imgesine daha da yaklaştırıyordu. Babasının sofra başında, rasgele söyleyip geçtiği şeylere, herkesin evde duyup öğrendiği o düzensiz, başıboş felsefeye daha da yaklaştırıyordu onu: Hayat zordur, hayat kolaydır, her iş yoluna girecek, düzen ve asayiş baskın çıkacak, önce en yakınlarını sev, başkalarını kendinle bir tut; güçlü, tutumlu, olgun: Ağırbaşlı Metodistler, barok sunaklardan uzak, Tanrıdan korkan; babası gidince bütün bunlar annesinden çok onun görevi olmuştu. Harriet annesinin o üzgün bir gölge gibi haline katlanamıyordu. Ama arada annesi kızının çocukluktaki masumluk ışığını, babası evden ayrılıp da savaşta kaybolmadan önceki mutluluğunun yalancı yalınlığını yansıtır gibi olunca Harriet onu gene seviyordu.

"Neden burda benimle oturuyorsun, Harriet? Canın sıkılmıyor mu?"

Meksika'da bu görevler daha da boynunu borcuydu. Gelgelelim düşünde bir noksan vardı. Bir şey daha olmalıydı; bu olmadıkça salt görev insana yetmiyordu. Genç kadın düşünün için-

den başka bir düş yaratmaya yeltendi, bir ışık, dökülmüş bahar çiçekleriyle kaplı bir arka avlu, karanlık bir cehennem çukurundan gelen bir inilti.

Dönüş yolunda yaşlı gringo onu düşünmüyordu. Ne de Arroyo. Harriet birden uyandı. Yüzleri görüp sesleri duymadan önce, hâlâ düşünün içinde, "Hayatını uyanır uyanmaz düzene sokmazsan düşlerinle yüzleşmek zorunda kalırsın," diye mırıldandı. Bebeğim korkuyor, ah, öyle korkuyor ki! La Garduña, hoyrat, boyalı yüzlü, küçücük sivri dişli, yanıbaşında ağlamaktaydı, onu sarsıyor, anlayamadığı isterik, melodramatik bir hikaye anlatıyordu. Harriet tek bir şeyi anladı: Bize yardım edin, bayan, bebeğim ölüyor.

Küçük, mavimtrak bir çıkın, ıstırap renginden bir yüz, dışarda alkalik çöz rüzgarı eserken tıkanan, ölmek üzere olan bir çocuk ve Harriet, tren vagonunun içinde, dizlerinin üstünde, bir düşte gibi, kendi çocukluğunu görür gibi, bir asker çocuğu, hasta; ev, mutfak ve şimdi de hastane yerine geçen bir tren vagonunda: Çocukkenki "o" tıkanıyordu ve herkes bir ağızdan konuşuyordu, üzüntüden deliye dönmüş Garduña, ay yüzlü o kadın: Kurtar onu, bayan, ne yapacağımızı bilemiyoruz, durduk yerde oldu, La Garduña'nın bebeği, daha iki yaşında, ölmesine izin vermeyin, soluk alamıyor, cereyanda mı kalmış ne, rengine baksanıza; ve Harriet umarsız, ilaç yok, şırınga yok, valizindeki küçük bir şişe aspirinden, diş macunundan, saç, elbise ve diş fırçalarından başka bir şey yok: La Garduña'nın bıçak sivrisi dişleri ve Harriet'in o tertemiz, taptaze ağzı; ilaç yok, çocuğu ancak kendi bedeniyle kurtarabilirdi, gidip aspirin getir, ama biz aspirin vermedik ona, dallarla ovup temizledik, burada papaz da yok ki, kaçtı. Bedenim, diye düşündü Harriet: Ne zaman temizleyeceğim bedenimi, ne zaman yıkanacağım, pislik ve ölüm kaplı her yerim, ölüm ve düş, Küba seferinde kaybolan babamın Arlington'daki boş mezarını düşlüyorum, beraberimde düş ve ölüm taşıyorum Veracruz'da gemiden indiğimden beri, Küba ile

Veracruz, hep şu ülkemin arka avluları, ülkemce istila edilmiş çünkü bizim yazgımız zayıflara karşı güçlü davranmaktır, Amerikan bayrağına sözümona hakaret edildi diye Veracruz limanının Birleşik Devletler'in deniz piyadelerince işgal edilişi.

"Gemiden indiğinizde bir güçlülük çektiniz mi, Bayan Winslow?"

"İşgal makamları eşyanızı deşeleyip sorular sordular mı, Bayan Winslow?"

"Size, biraz da kabaca, nereye gittiğinizi, gezinizin amacının ne olduğunu sordular mı, Bayan Winslow?"

"Siz de onlara, kendi başınızın çaresine bakabileceğinizi, ekmek paranızı kazanabileceğinizi kanıtlayan o noter tasdikli kağıtları övünçle gösterdiniz mi, Bayan Winslow?"

"Yolunu kaybetmiş, aç kalmış bir Amerikalı kızı memlekete geri göndermek zorunda kalacaklar diye tasa etmemelerini, bu kızın zengin bir ailenin çocuklarına İngiliz dilini öğretmeye geldiğini onlara söylediniz mi, Bayan Winslow?"

"Dadı değil, öğretmen olduğunuzu, başlangıçtan beri mürebbiyelik değil, öğretmenlik ettiğinizi söylediniz mi onlara, Bayan Winslow?"

"Eski San Juan de Ulúa mahpushanesinin mermilerden çiçek bozuğuna dönmüş duvarlarını görünce bir gün sizin de oraya düşebileceğinizi hiç düşündünüz mü, Bayan Winslow?"

"Kentin sur duvarlarının da yakın geçmişte gringoların savaş gemilerinin top ateşiyle delik deşik olduğunun ayırdına vardınız mı, Bayan Winslow?"

"Sokaklardaki beyaz çiçekli beyaz mumların, Veracruz Deniz Kolejinin öğrencilerinin düştüğü yerleri gösterdiğini biliyor muydunuz, Bayan Winslow?"

"Sizi köpek sürüleri ve halkalanan şahinlerle dolu sokaklardan arabayla geçirerek trene kadar iki deniz piyadesi mi götürdü, Bayan Winslow?"

"Meksikalı bir keskin nişancı size düz bir damdan ateş mi et-

ti ve deniz piyadelerinden biri yambaşınızda cansız yere düşüp gül renkli bluzunuzu Ohio'nun buğday tarlalarının kanıyla lekemeden önce size nereli olduğunu söylemeyi başardı mı, Bayan Winslow?"

"Yabancı bir ihtilalden kaçarken bu ihtilale ilişkin karmakarışık söylentilere tutsak düşen papazların, genç erkeklerin, işadamlarının arasında, sizi Mexico City'ye götürecek olan trene tir tir titreyerek bindiniz mi, Bayan Winslow?"

"Veracruz'a gitmek isteyen genç adamları nasıl aldılar da trenle Chihuahua'ya yolladılar, gördünüz mü, Bayan Winslow?"

"Veracruz'da Yankee'lerle savaşmak istediklerini ama kuzeyde Villa'ya karşı savaşmaları için Huerta tarafından zorlandıklarını anlattılar mı size, Bayan Winslow?"

"Arka avlunuzda olup bitenlerden herhangi bir şey anlayabildiniz mi Bayan Winslow?"

Bahar çiçeklerinden bir hah. Derin, kapkara bir inilti. Harriet bütün bunlara yalnızca aklını verebiliyordu çünkü ağzını hasta çocuğun ağzına bastırmak zorundaydı, emmek, öpmek, havayı verip almak, tükürmek, tıkanıklık, çocuğun balgamı, düşünmek: Önemi yok, aşı yaptırdım, çocuk aşılı değil, tükür balgamı, pis, cıvık, simsiyah, masmavi, çocuğun o minicik gövdesi gibi, Meksika'ya gelişini düşünmek, şu anda yaptığı işi değil ve işte çocuk bağırdı, dupduru, gür, yeni doğmuş gibi.

La Garduña Harriet'in ellerini öpüyordu. "Tanrı sizden razı olsun, senyorita!"

Ay yüzlü kadın, "Mucize bu," diyordu.

Harriet, "Yok, yok." diye buna karşı çıktı. "Yapılması gerekli olan bir şeydi. Mucize değildi ama alnımıza yazılmış olabilir. Meksika'ya bunu yapmaya gelmişimdir belki. Şimdi çocuğa tuzlu su verin, şekerli su. Çocuk yaşayacak."

Çocuk yaşayacak çünkü onu ayaklarından başaşağı tuttum ve kıçını bir yaman tokatladım. Çocuk yaşayacak çünkü attığım tokat boğazındaki balgamı yerinden oynattı. Çocuk ağlıyor, artık pa-

taklamayayım diye bana yalvarıyordu. Ne var ki, onu pataklamak zevk veriyordu bana. Öfkem onu kurtardı. Benim hiç çocuğum olmadı ama bu çocuğu kurtardım. Bilmediğim şeyde sevgi bulmak bana zor gelir. Ben sevgiyi ulu bir gizem gibi döl yatağımda taşır, esirgerim."

Harriet Winslow bir gece General Tomás Arroyo'ya bunu söyledi.

"Benim hiç çocuğum olmayacak."

13

Şafakta yorgun asker kolları sürüklenircesine kampa döndüğünde kadınlar yüzlerini örttüler.

Onların dönüşünü seyreden kadınların sessizce gülmekte olduklarını, yalnızca en genç kızların, soğuk çöl şafağında elma gibi kızarmış olan o değirmi yüzlerini gösterdiklerini Pedrito anımsıyordu.

Albay García, "Birbirlerine aşık oldular," dedi aşkın ne olduğunu pek anlamayan çocuğa. Kaç kişinin geri döndüğünü, kimlerin kaybolduğunu görmek için adamları sayıyorlardı.

"Küba'da kaybolan zavallı babam."
"Veracruz'da ölen zavallı oğlum."

Bunlar daha durumlarından pek emin olmayan yeni askerlerdi, Villa'mn tarafına geçenler; salt bir köye ulaşıp yeni dostlar edinmek onlara mutluluk veriyordu. Yeniden canlanmış olan La Garduña göğsündeki kuru gül buketini düzelterek onları karşılamaya çıkmıştı; hayatın yaşayanlar için olduğunu söylüyordu onlara, onların da kendisi gibi olduklarını söylüyordu: Bundan önce köylerinden hiç ayrılmamışlardı ama şimdi her yeri geziyorlardı, Durango'da gebe kalıp Juárez'de doğurarak, Chihuahua'da çocuğu yitirerek. Ta zamanın başlangıcından bu yana onlar, unutulmuş köylerinde, çöldeki kulübelerinde, dağlardaki izbelerinde saplanıp kalmışlardı, dünyadan uzak, ama şimdi herkes herkesi tanıyordu, hem de trenlerle geziyorlardı, üstüne üstelik: Bin yaşasın Devrim ve de General Tomás Arroyo!

Yaşlı gringo bütün bu hoşgeldin diyen yüzleri gördü, içine bı-

çak gibi bir tamşlık duygusu saplandı, balo salonunda duyumsadığından da keskin. Kamp ateşlerinin çevresinden durup durup yükselen bir şarkı vardı: *Çıktı geldi kasırga, savurdu hepimizi.*

Albay García, "Bilmem gringo ile Senyörita Harriet ayırdında mıydılar, bu ihtilal, kadın erkek herkesi köklerinden koparan, bildik topraklarından, eski mezarlıklarından, o sakin köylerinden çok uzaklara savuran bir rüzgardı," dedi arkadaşı Inocencio Mansalvo'ya, Torreón'lu yiğit gerillanın asıldığı gün.

Inocencio, "Herhalde biliyorlardı," diye yanıtladı. "Amerikalıların her zaman Batıya doğru göçtüklerinin oysa İhtilalden önce Meksikalıların hiç yerlerinden kıpırdanmadıklarını hatırlamaları gerekir."

Mansalvo, Charco Blanco'da raydan çıkmış bir trenden altın çalarken yakalanmıştı; oracıkta astılar onu, çalıntı paraların şişirdiği meşin kesesiyle bilikte. Ölüm emrini veren Albay Frutos García, "Sakın el sürmeyin keseye," dedi. "O cesur bir adamdı. Parasını da yanında götürmek hakkıdır."

"Üzgünüm, Inocencio. Artık hiçbir yere kıpırdamayacaksın."

Yaşh gringo Harriet Winslow'a anlatacaktı: Kendisi zamanında bütün bir ulusun New York'tan Ohio'ya, oradan Georgia'daki, Carolina'lardaki savaş alanlarına, oradan da kıtanın, kimileyin de alın yazısının sona erdiği Kaliforniya'ya göçtüğünü görmüştü.

Meksikalılarsa eşkiya ya da köle olmadıkları zaman hiç yerlerinden kıpırdamamışlardı. Şimdiyse kıpırdıyorlardı işte, dövüşmek ve sevişmek için. La Garduña hoşuna gitmiş olan bir Federal askerin dikkatini çekmek için kollarını havaya kaldırdı.

Yaşh gringo Harriet'i yataklı vagondaki aynanın önünde, kumral saçlarını toplarken buldu. Mis kokulu, pudralı, yumuşak kadın etinin ve müzikli gülüşlerin yakınlığıyla başı dönerek bu tablo karşısında duraladı.

"Öyle bakmayın bana. Kadınlar testiler dolusu su getirip be-

ni yıkadılar. Buraya geldim geleli banyo yapmamıştım. Siz de bilirsiniz ki temizlik, imandan sonraki en büyük..."

Yaşlı adam, "Tabii," diye mırıldandı. Gözleri aynada karşılaştı. "Dün gece çok düşündüm seni. Düşlerimde öyle canlıydın ki! Rüyamda bile gördüm galiba. Sana öyle yakınlık duyuyordum ki, sanki senin..."

"Babam mıydınız?" Söz kesmek sırası şimdi Harriet'teydi. Genç kadın, "O kadar yakın mı?" diye sordu ama hiçbir heyecan belirtisi göstermeden, Gene de gözlerini hemen indirdi. "Döndüğünüze sevindim."

Birbiri ardına keskin silah sesleri duydular –sayısını bilmenin olanağı yoktu, çünkü patlamalar zamanı fitiller, saniyeleri darmaduman eder– ve Harriet, gemisi batmış bir denizcinin bir cankurtaran sandalına tutunması gibi elindeki saç firketesini sıktı. Hiçbir şey, yere bir şeyler düşürmekten, firketeleri düşürmekten daha gülünç olamazmış gibi geliyordu. Çözülen saçları omuzlarına döküldü ve Harriet adamın elini sımsıkı tuttu. "Aman Tanrım, döndüler!"

"Kimler?"

"Öbür askerler. Of, ben de bundan korkuyorum. Kimin hangi taraftan olduğunu bilemeyecekler."

"Seni Meksika'ya kolay heyecanlar bulmak için gelmiş Amerikalı bir macera kadını olarak göreceklerdir, Bayan Harriet."

Böylesine gülünç bir görüş Harriet Winslow'un korkusunu dağıttı; genç kadın gringonun elini kendi elinde sıktı. Durup durup ölümü düşünüyordu. Yaşlı adam onun gri mavi gözlerinin derinlerine baktı.

"Size yemin ederim, ben bu işi kabul ettiğimde hiçbir şey olmuş değildi daha; kavalyem Bay Delaney hükümeti dolandırmak suçundan yakayı ele vermiş, yaptığı iş duyulmuş değildi, yemin ederim..."

Yaşlı adam, "O konuda hiçbir şey bilmek istemiyorum," diyerek dudaklarını Harriet'in yanağına bastırdı.

"Gene de, Leland Stanford'a değindiniz. Böyle şeyler hep oluyor, biliyorsunuz. Ama yemin ederim ben kararımı önceden vermiştim. Buraya özgürce geldim, bunu bilmenizi isterim..."

Harriet hâlâ yaşlı adamın kolları arasında, omzunun üstünden Arroyo'nun, kompartımanının girişinde, bu krallara layık vagonun ağır, mavi ipek perdeleriyle kısmen gizlenmiş olarak durduğunu gördü. Sonra onun arkasından hafif bir hışırtı duydu; ince, yumuşak bir kadın eli Arroyo'nun kolunu kavradı. Harriet dudaklarını sımsıkı kıstı ve ay yüzlü kadının mavi rezobosunu gördü.

Patlamalar sıklaşarak sürüyor, gürültüleri artıyordu: Harriet yaşlı adamın sevecen kollarından sıyrıldı, bluzunu düğmeleme işini bitirdi. Ne olup bittiğini merak ediyor ama korkusunu da gizlemek istiyordu.

Korkusunu ortaya vurmaktan korkusu olmayan yaşlı adam, "Belki sahiden Federale'lerdir," dedi. "Eğer öyleyse şeytan bizlere acısın."

"Hayır." Ay yüzlü, ince, yumuşacık elli, ufak tefek kadın Generalin kompartımanından çıkarak geldi. "Bunlar havai fişek."

Kadın, köyün koruyucu ermişinin yortusu olduğunu söylüyordu. Bütün yörede büyük bir şölen günüymüş, onlar da göreceklermiş. Kadın böyle diyerek onları vagondan dışarı çıkardı. Hava bir gün önce Texas'dan kaçak gelen Winchester'lerle vuruşmuş olan adamların patlattığı barutun dumanıyla yoğunlaşmıştı. Kekre kokuda barutla günlük birbirine karışıyordu. Bir küme maskeli çocuk ihtiyarların dansına öykünen sarsak adımlarla sıçrayarak Harriet'in çevresini aldı. Yaşlı gringo döndü, vagondan yana baktı.

Arroyo sahanlıkta duruyordu, dişlerinin arasına sıkıştırılmış uzun, siyah bir yaprak sigarası, başının çevresinde dumandan bir hale, belden yukarısı çıplak, Harriet Winslow'la yaşlı adama bakıyordu, onlara bakıyordu. Kuzeyden gelme Kızılderililer kilisenin önünde bileklerindeki çıngırakları şıngırdatarak tekdüze

adımlarla dans etmekteydiler. Yaşlı adam Harriet'in peşisıra, iskeletten ibaret kalmış hasiyendanın harabesine doğru yürüdü. Yıkık sütunların altında köy kadınları utangaçlıkla karışık bir keyifle, Harriet'in onlara onarsınlar diye verdiği elbiseleri üzerlerinde denemekteydiler: Fiestalar her zaman insanlara en olmadık şeyleri yapmak için bahane yaratır. Harriet ise gringoya kendi başarısını göstermek istiyordu, düşlerini yenmek, geçmişi yenmek, geleceği düzene sokmak, bir hayat kurtarmak, ama bunu anlatmak istemiyordu ona; bırak, kendisi öğrensin.

İnciler yoktu; Harriet yerin dibine geçti, öfkeden köpürerek elleriyle boş kutuyu yokladı. Düşlediği, tasarladığı, kazandığı ne varsa acı bir umutsuzluk içinde uçup gitti (şimdi tek başına oturmuş, bunları anımsıyor).

"Ganimet," dedi. "Bütün istedikleri bu."

Yaşlı adam, "Korkma," dedi ansızın.

"Korkacak bir şeyi yok onun." Yüksek çizme ve güderi pantolondan başka bir şey giymemiş olan Arroyo o çıplak, dümdüz karnının iki yanına ağır meşin tabancalıklar takmaktaydı.

"Giyinmediğim için beni bağışlarsınız; acelem vardı da. Sonradan pişman olacağınız bir şey yapacaksınız diye korktum, senyorita."

Genç kadın, "Senin de ganimetin var," diye karşılık verdi, gururlu (bunu anımsıyor), burnu havada (şimdi ise tek başına) ve sözlerini Arroyo'nun duymuş olmasına sevinerek. "Aslında onların istediği tek şey bu ama, öyle değil mi? Gerisi laftan başka bir şey değil."

Arroyo boş kasaya baktı. Yaşlı adama baktı. Hoyratça Harriet'in bileğini kavradı. Harriet de yaşlı adama bakıyor, ondan yardım istiyordu, ne var ki gringo bu kadına el koyabileceği saatin gelmiş ve geçmiş olduğunu biliyordu. Belki Harriet hâlâ onun kucağına sokulmak, onu bir eş ve evlat gibi sevmek fırsatı bulurdu ama ne önemi vardı artık, iş işten geçmişti. Gringo Arroyo'-

nun yüzünü gördü, Arroyo'nun gövdesini, Arroyo'nun elini gördü ve teslim oldu. Oğlu ve kızı.

"Sen ki bir atlısın: Yaralanmış olan ya da acıdığın bir kadına el sürer miydin?"

Arroyo Harriet'in bileğini hâlâ sımsıkı tutuyordu; eğer ihtiyar Arroyo'nun ilk uyarısını dinleyip onu korumazsa Harriet çırpınmaya başlayacaktı; ne var ki gülünç görünme umacısı araya girdi. Harriet ona kendisinin de onun gibi güçlü olduğunu, istemeyerek geldiğini göstermeye karar vermişti; karşı çıkıp debelenmiyordu, onun gibi güçlü, onun yaratabileceği herhani bir duruma hazırlıklıydı. Arroyo Harriet'le gringoyu evden dışarı, yanan günün, o dumanlı, tozlu, karanlık günün içine çıkardı, tıklım tıkış kiliseye doğru kanlı dizlerinin üzerinde ilerleyen erkeklerle kadınların arasından geçirdi. Kadın şimdi tek başına oturuyor ve anımsıyor ki, Federale'lerin dönüşünden daha çok korktuğu şey bu ölümcül derecede yabancı ülkeydi: Tek realitesi kendi ezeli, sefil, karmaşık benliğinden başka benliğe bürünmemek konusundaki kararlılığı olan bu ülke: Onun kokusunu alıyor, onu duyumsuyordu. Bu, Meksika'ydı.

Yaşh adam Harriet'in korkusunun kokusunu alıyor ve kendi babasının, o gümbür gümbür Calvinistin bu kiliseye girecek olsa neler diyeceğini duyar gibi oluyordu:

"Ah, şu savurganlık, Tanrımızın meyvelerinin şu barok aşırılıkla putperestçe harcanmasının, har vurulup harman savrulmasının fecaati, sunağın her köşe bucağında altın varak, süslü püslü duvarlar, yaldızlı kabartmalarda incirler, elmalar, minik meleklerle borazanlar, bu çöldeki tozun, domuzların, dikenlerle çıplak ayakların, yırtık şallarla yanık kurbanların arasında şu Meksika ve İspanyol altınlarının ishali!"

Ölmüş İsa cam kafesinin içinde duruyordu. Kralların Kralı, çıplak, kırmızı kadife peleriniyle yarı örtülmüş. Ölümünden sonra da kazanmıştı. Özverisi yaşamının ve dirilişinin tutsaklığını yadsımış değildi, ne de zavallı, ölümlü bedeninin önceden buy-

rulmuş çilesini çekerken mutlu olabilmek için ettiği o müthiş duayı! Oysa bu bedenin o sırada Baba'yı düşünüyor olması gerekirdi: Göklerdeki baba, gökteki atlı, bir Calvinist kürsüsüne inmemecesine binmiş, tahtadan atı bu onun, kıyametlerle kaderlerin Clavileño'su. Amerikalı senyorita La Garduña'nın hasta çocuğunu kurtardı: Bu mucize; gerekli bir şey. İkisi, kendi sunaksız Kuzey dinlerinde yeniden biraraya geldiklerinde yaşlı gringo genç kadının gözlerinde dile getirilmeyen, soğuk bir ortaklık okudu. Sunaksız Kuzey dinlerinde Kurtarıcı İsa etle kemikten, imge ve resimden ebediyen kurtulmuş olarak yaşar, müziğin sunakları üzerinde taşman anlatımsız bir ruh: Gerçek bir Tanrı, Meksikalı İsa'nın tersine, asla kanayamaz, yemek yiyemez, cinsel ilişkide bulunamaz, bağırsaklarını boşaltamaz.

Arroyo Harriet'i iyice kendine çekerek, mumların ışığıyla yanıp sönen, kendi kendini yiyip bitiren pislik dolu sunağa, ne kanayan ne de sevişen Bakire'ye işaret etti: Tanrının tertemiz Anası, bütün o cilalı porselen görkemi içinde, yaldızlı, mavili giysilere bürünmüş, başı incilerle taçlanmış. Kadın şimdi tek başına oturmuş o incileri anımsıyor: Daha dün onları evin uzaktaki hanımının yanmış yatak odasından kurtarmış, ağzı açık bir sandıkta sunmuştu, akıl çelici olsun diye, bir tutumluluk ve onur anıtı olarak.

Utancım, hırsızlık suçlamasını, ihtiyar Halston'un gerçek yeğeni olduğunu ortaya vurmuş olmasını örtmek için tek söyleyebildiği, "Bütün bu... bu... bu savurganlığın parası kimden çıktı?" diye sormak oldu. Bütün yıl para biriktirirler, senyorita, tam gününde fiestalarını kutlayabilmek için boğazlarından keserler. Arroyo burada büyümüştü, sessizliğin ve talihsizliğin oğlu.

Sonu gelmeyen bir fiesta, kendi kendinin renk, ateş ve özveri aşırılıklarıyla beslenen bereketli bir enerji. Yaşlı adam onu saran, bastırarak ağır ağır kiliseye doğru iten yaşam kumkumasına bakarak kehanetlerde bulunmak, kader falları okumak istemiyordu. İnsan biçimine girmiş bir iman, özveri ve savurganlık seli

ki yılan gibi akarak onu sunağa doğru sürüklüyor, öbür ikisinden giderek uzaklaştırıyordu. Yaşlı adam Arroyo ile Harriet'ten kopmuştu şimdi; bu ikisi birlikteydiler ve onları sımsıkı saran kör yazgıyı yaşlı adam Harriet'in yüzünde okuyup anlayabiliyordu ama erkeğin yüzünde, hayır. Arroyo'nun yüzü. Yaşlı gringo'nun Arroyo'ya seslenen yüzü: Al onu, al benim kız çocuğumu. Diz çökmüş tövbekarların, yoğun günlük dumanlarıyla kolsuz entarilerin arasına kusursuz bir gümüş peso yuvarlandı ve tek hazinesini yitirmekten korkan genç Pedrito küçük bir hayvan gibi dört ayak olarak pesonun ardından koştu.

14

Peso yuvarlana yuvarlana küçük meydanın kenarına kadar gitti. Pedrito uzaktan bir piyanola duydu: Fiestanın kargaşası arasında bile müzik sesinin nerden geldiğini anladı. Müziğe uyarak mırıldanmaya başladı. Bu ezgiyi bilmeyen var mıydı ki? *Sobre las olas* diye fısıldadı Tomás Arroyo, Harriet Winslow'un kulağına. Harriet *yılın en güzel gecesi*, diye fısıldadı onun kulağına. Hasiyendanın unutulmuş, görünmez bir köşesinde piyanola şıngırdayıp duruyordu. Generalin yangından kurtardığı ve kadının dediği üzere mehtaplı geceye sunduğu balo salonunda bir erkek ve bir kadın.

Ağır ağır dansediyorlardı, aynalarda, tutanın elini kesen bir bıçaklar dünyası gibi çoğalarak.

"Bak. Bu ben."

"Bak. Bu sen."

"Bak. Bu biz."

Fiestanın bitimine yaklaşan saatlerde, birbirlerine sarılmış, dansediyorlardı. Harriet bu ağır valsi hem Arroyo hem de babasıyla yapıyordu: *Küba'dan henüz dönmüş olan babamla dansediyorum*, Küba'da nişan almış, Küba'da terfi etmiş, Küba tarafından kurtarılmış, Küba'nın kurtarıcısı.

"Küba'yı kurtarmaya gittik."

"Meksika'yı kurtarmaya geldik."

Harriet bu gece Küba kahramanlarına hoşgeldin diyen bir suarede dimdik sırtlı, göğsü nişanlı, yiğit babasıyla dansediyor, bütün kadınların göğüslerinde üç renkli rozetler, SAN JUAN TEPESİNİN KAHRAMANLARI VATANA HOŞGELDİNİZ,

Harriet'in üniformalı babası, bir tafta rüzgarıyla savrulup dönerek danseden incecik kızıyla övünç duyuyor, biraz değişik kokulu bir Yüzbaşı Winslow, Harriet burnunu babasının boynuna gömüyor, Washington kentinin kokusunu alıyor burda: Adını söylemeye cesaret edemeyen bir tropik iklimin vıcık çamuruna gömülmüş mermerleri, kubbeleri, sütunlarıyla bir yalancı Akropol, bir Güney boğuntusu, şatafatlı ve boş bir kabristana benzeyen bir mermer cangıl, hükumet ve adalet saraylarının yavaş yavaş içine gömüldüğü o birbirine girmiş, giderek yayılan, yutucu ekvator çalılığı; eksite olmuş bir zenci kadının apış arası kadar nemli olan bu kentin, Washington'un temellerine kök salmış bir bitkisel kanser: Harriet burnunu Tomás Arroyo'nun boynuna gömdü ve bir zenci kadının kabarmış, kadife seksinin kokusunu aldı: Yüzbaşı Winslow, çok yalnızım. Canınız istediğinde bana sahip olabilirsiniz.

Dansederken Tomás Arroyo yabancı kadının belini sıkıyor, onun karnının sıcaklığına sokuluyordu. Oradaki tüy kümesi gözünün önünde, her zaman uzaktan bakacağı güzel orman olarak canlanıyordu ve camlı bir kapının ardından çocuk Tomás çıkıp gelerek babasının yasal karısıyla, kendi annesiyle dansediyordu, dimdik temiz bir kadın; ne omuzlarında bir bulut yükü, ne güneşten kül rengine dönmüş gözler, ne başında soğuk rüzgarların tacı ama temiz, hepsi bu, tertemiz bir kadın, üstü başı temiz, düzgün taralı saçları temiz, ayakkabıları temiz, oğluyla *Sobre las olas* valsini yapıyordu: Meraklı gözlerden gizlense de müzik sesini zaptedemeyen büyük evde, çok zaman, uzaktan uzağa duydukları vals.

Müzik öylesine yoğundu ki hemen her zaman suskun olan toprağa ses veriyor ve onların -bak, bu biziz- işitilmekten korkmaksızın kendilerini aşka bırakabilmelerini sağlıyordu. Tomás Arroyo dilini Harriet Winslow'nun kulağına soktu.

O zaman genç kadın güzellikle tehlikeyi aynı anda tanımanın korkusunu duyumsadı.

Korku, salt akla gelmiş olmanın yoluyla zevke dönüştü. Harriet'in gerçek korkusu, başkaca bir şey olmayacak diyeydi. Tomás Arroyo dilini onun kulağına soktu ve Harriet Winslow korkunç bir yokluk duygusuna kapıldı, babasının değil yaşlı gringonun yokluğu.

"Memleketteki günlük yaşantıma dönmeden önce General Tomás Arroyo'yu fethedeceğim." Gelgelelim yaşlı gringo ona, Meksika'da ne boyun eğdirtecek ne de kurtarılacak bir şey olduğunu söylemişti.

"Bizim için anlaması güç olan da budur işte, çünkü dedelerimiz hiçbir şeyi fethetmemişler, oysa burada uygar bir ırk varmış. 1848 Savaşının sonrasında babam bunu söylemişti bana: 'Meksika kötü bir ülke değil. Yalnızca farklı bir ülke'."

Farklı bir dil, kulağının içinde: İşitilen, hissedilen, nemli, kaygan, Harriet'in kabul ettiği, bir yandan da düşüncelerini değişen mevsimlerde yoğunlaştırmak yoluyla kaçındığı bir dil. Harriet Arroyo'nun kollarında dansediyordu, gene de şu anda, bu yerde varolmayan mevsimlerle ilgili bir duyumu çevresine iletebilirdi: Gençkızlığının yazlarında Rock Creek Parkın serin mırıltılarının yakınında dansetmişti; bir kızağa binerek Meridian Hill Parkın karlı yamaçlarından aşağı kaymıştı; annesiyle elele Ondördüncü Sokakta yürümüş, o küçük, baharat kokulu Rum bakkallarından güz bademleri, güz elmaları almıştı; uçuşan polenler ve kiraz ağaçlarının harikasıyla dolu bir bahar gününde Arlington Mezarlığını ziyaret ederek boş bir mezara bakmıştı.

Bir şeyleri yitirmekten korkuyormuş gibi Tomás Arroyo'ya daha da sokuldu, gene de başını geriye doğru atınca Meksikalının gözlerinde kendi çılgın hayretini gördü.

"Buraya daha önce de gelmiştim ama ayrılıncaya kadar bilmeyeceğim bunu."

Arroyo onun kulağına fısıldıyordu, düş görmeyi sever miydi?

Evet, dedi kadın; düşlerinde yaşı belirsizdi.

Daha da iyisi: Uyandığı zaman nerde olduğunu bilmezdi.

Arroyo tek bir mevsim anımsıyordu: Hep aynı mevsimdi; burada zamanın öyle kilometre taşları yoktu; zamanı unutulmaz yaralarla ölçmek için duyulan şiddetli gereksinmenin açıklaması da buydu, onduktan sonra bile acıyan yaralar: Bu onun yaşamıydı.

"Bağışla beni, küçük gringa. Dünya konusunda fazla bilgim yok. Bazen çok tasalı, çok suratsız olurum. Kimi şeyleri de çok derinden anlar, çok derinden duyumsarım, küçük gringa, çok derinden, çünkü bunları anlayabilmek için duyumsamaktan başka yolum yoktur."

Valsi, bir öyküyü dansedercesine yapıyorlardı. Harriet, Arroyo'nun kulağına İngilizce bir şeyler fısıldıyordu; bunları eskiden olup bitmiş şeylermiş gibi anlatması Arroyo'nun anlamasını sağlayabilecekti sanki. *Delaney'yi bir daha hiç görmeyeceğim. Memlekete dönmekten sözederken gene aynı şeyleri yapacağımı söylemek istemiyorum. Oraya senin zamanını götüreceğim Arroyo, hem de yaşlı gringonun zamanını; gözüm gibi koruyacağım onları Arroyo. Sen bilmiyorsun ama burada kazandığım bütün zamanların efendisi olacağım. Bunu daha iyi anladıkça ben de daha güzel, daha mutlu olacağım, sizin zamanlarınızı koluma takıp gözüm gibi koruyarak gezerken, yazın Rock Creek çayının kıyılarında, kışın Meridian Hill tepesinin karlı yollarında, güzün ve baharda Onaltıncı Sokaktaki terkedilmiş bir evin önünde, batan güneşin değişken kıpırtılarını yansıtan pencerelerin karşısında oyalanarak. Zamanı kendime sakladığım için sen beni bağışlayacaksın, Arroyo ya da bir erkeğin hayatına karşılık kendimi sana vermemi isteyerek her şeyi alçaltacaksın...*

Arroyo bunu istemiyordu ama hak da vermiyordu ona. Bu yalnızca bir erkeğin öyküsü olmayacaktı artık. Bir varlık (Harriet, benim varlığım, diyordu) öyküyü değişime uğratacak. *Tek umudum ona salt olayların garanti edemeyeceği bir gizi ve bir tehlikeyi de verebilmek.*

"Yalnızlık bir zaman yokluğudur."

Arroyo kadını sımsıkı tutuyor, düşündüğü her şeyi ona söyleyebilmek istiyordu ki burdan gittiği zaman yakınacak bir şeyi olmasın, burda kazandığı her şeyin efendisi olduğunu bilsin. Kendisinin, Tomás Arroyo'nun zamanını da saklamasını isteyecekti ondan, kendisi kendi zamanını saklayamaz olunca. Yaşlı gringonun zamanını da. Evet, onu da. Arroyo başını salladı. Harriet kabul edecekti bunu. Zaman değiştokuşu yaparız diye gülümsedi Meksikalı: Hayatta kalan, öbür ikisinin zamanını alır saklar; bir sakınca olmaz bunda, öyle değil mi, diye sordu Genaral adeta çekinerek, adeta şefkatle, öyle değil mi, ne olursa olsun?

Bu iki gringonun Meksika'dan ayrıldıklarında, "Ben orada bulundum. Bu ülke artık ebediyen benim bir parçam olacak," demelerini istiyordu. Benim onlardan istediğim bu. Yemin ederim: Budur tek istediğim. Bizi unutmayın. Ama her şeyden önemlisi, bizi yaşayın, gene de kendiniz olun... Ve de her şeyi siktiredin.

Sonra Arroyo, Harriet'in korktuğu şeyi söyledi. "Gringonun ülkesine sağ dönüp dönmemesi senin elinde."

Harriet onun buna eklediği sözleri değil (İnatçı adam. Cesur adam. Benim adamlarıma kötü örnek oluyor), eklemediklerini duydu (*Bu geceyi sensiz geçirmeyeceğim. Seni hayal edebileceğinden çok istiyorum, küçük gringa. Söyleyivereyim, ne kadar çok. Annemin yeniden sağ olmasını istediğim kadar istiyorum. O kadar çok. Kusura bakma ama bu gece sana sahip olmak için ne yapmam gerekiyorsa yapacağım, benim güzel gringom*), çünkü Arroyo onun yeni banyodan çıkmış, göğsü nişanlı, vakur bir subayla dansettiğinin, kendisinin de, tam tersine, o namuslu, hanım hanımcık annesini terketmiş olduğunun ayırdında değildi: Harriet Arroyo'nun, çileler ve gölgelerle yüklü olan tüm kadınların apışı arasından çıktığını görüyordu.

Arroyo'nun kollarından sıyrıldığı zaman kendini duvarları aynalarla kaplı bir balo salonunda buldu. Aynaların içine kendine bakmadan girdiğini gördü çünkü aslında bir düşün içine giriyor-

du ve bu düşte babası hâlâ sağdı ve Arlington'da boş bir mezar vardı.

Arroyo'ya baktı, çılgın bir şaşkınlıkla Arroyo'yu öptü. Çocuk gümüş pesoyu düşürdü ama para şıngırdayarak yere düşmedi, çünkü beyaz tüylerle kaplı, kemikli çilli bir el onu havada yapmıştı.

15

Ay yüzlü, mavi rezobolu kadının sabır dolu varlığı karşısında küçüldüğünü hissediyordu. Kadının nemli gözlerinde derin, olgun bir vekar okunuyordu. Bir askerin kadını; yaşlı gringo kendi yaşamında bunları tanımış, geçmişle ilgili kitaplarda okumuştu. Ama şimdi kadın o ince, yumuşak eliyle ona dokunuyor, ondan hiçbir şey olmuyormuş gibi davranmasını sessizce istiyordu: Yalnızca oradaydılar işte, balo salonunun şıkır şıkır billur kafesinde, saydam tabutunda yatan İsa gibi ya da her yıl görkemli bir balo vererek Chihuahua ve El Paso'daki, hatta Mexico City'deki beylerle hanımları çağıran –şimdi uzaktaki– mülk sahipleri gibi.

Gibi yapmak. Yaşlı gringo küçüldüğünü hissediyordu, kadın değil.

"Kimileyin yalnızlık çeker; o, sapma kadar erkektir," dedi ay yüzlü kadın.

Yaşlı gringo, "Sen onu doyuramıyor musun?" diye taş yürekliliklе sordu.

Kadın alınmadı. "Kadınlarla erkekler birbirine benzemez."

"Doğru değil bu, sen de biliyorsun. Feminizm davasını savunuyor değilim. Benim burada bulunma nedenlerimden biri de, gözü dönmüş feministlerle dolu bir dünyadan korkmamdır, senyora: Katlanılmaz bir anaerkil toplum olur bu. Gerçek şu ki iki taraf da birbirimizi altetlemeye çalışır dururuz. Yalnız siz daha bir gizli kapaklı yaparsınız bu işi. Hepsi bu kadar."

Ay yüzlü kadın gringoya hak verdi. Bu kadarı kendisine yetiyordu ama Arroyo'ya yetmiyordu: Onu sevmediğinden değil. Ar-

royo onun sevgisini göstermek için, kendisinin aşka ondan daha çok ihtiyacı olduğunu kabul etmesini istemişti de ondan.

"Sen köylü değilsin."

Kadının ellerini tutup inceledi.

"Hayır. Okuma yazma biliyorum."

"Nerde buldu o seni?"

"O beni bulmadı ki! Ben onu buldum. Köyümüze genç bir küheylan gibi girmişti, esmer, pırıl pırıl. Sonra köy Federale'lerin eline geçti. Onu feci bir ölümden kurtardım, inanın bana, Indiana'lı General."

"Minnet."

"Ama ona minnet duyan benim. Bir erkeğin beni böyle sevebileceği aklımdan bile geçmezdi. Bizim köyde adet değildir. Evli çiftlerin bile gizlice, sessizce, karanlıkta yattıkları, zavallı bir yerdir orası."

- Bunun tersine Arroyo'nun giyinikken bile çıplak olduğunu ay yüzlü kadın yaşlı gringoya anlattı. Nasıl ki Arroyo konuşurken bile sessiz bir adamdı.

"O beni kurtarabilsin diye benim onu kurtarmam gerekiyordu. Şimdi birlikteyiz; ben onu anlıyorum."

"Buna sevindim."

Sonra konuşmadan, öylece durdular. Yaşlı gringo, şimdi bu kadın onunla konuşurken Arroyo'nun Harriet'e neler diyor olabileceğini kafasında canlandırmaya çalıştı ama Arroyo'nun da, kuzeyde, Huerto'ya karşı girişilen seferberliğin ilk günlerinde Federale'lerden gizlenirken ay yüzlü kadının kendisini nasıl kurtardığını Harriet'e anlattığı sırada, "acaba şimdi kadın yaşlı gringoya neler söylüyor?" diye düşünüyor olabileceği aklından geçmiyordu.

Federale'ler köyü sarmışlardı, onu bulurlarsa öldüreceklerini Arroyo biliyordu. Köyde kalan tek isyancı oydu; bir mahzene sığınmıştı. Ötekilerin tepesinden gelip geçtiklerini ve ele geçirdikleri isyancıları öldürdüklerini duyabiliyordu. Her şeyi duyu-

yordu çünkü mahzen bir deniz kabuğu gibi yankılanıyordu. Sonra bütün kapı ve pencereleri tahtalar çakarak kapadılar.

Arroyo neler olup bittiğini anlayamıyordu. İsyancılara kışlalık etti diye köyü ölüme mi mahkum etmişti Federale'ler? Onu da, orda olduğunu bilmeden mahzende hapis bırakmışlardı. Arroyo'nun burnu oldum olası iyi koku alırdı. Şimdi de bir köşede uyuyan köpeklerin kokusunu alıyordu; köpekler çekiç seslerine uyanmışlardı. Çelik kapanları andıran avurtlarıyla kocaman, çirkin ve boz renkliydiler. Arroyo şimdiye değin hiçbir şeyin uykudan uyanmasının böylesine uzun sürdüğünü görmemişti; sanki bu hayvanlar zamanın başlangıcından beri mahzenin köşesinde unutulmuşlardı.

Arroyo onların orada kendisi için bırakılmış olduklarını düşündü, her biçime girebilen hayvanlardandılar belki de, onun ruhunun *nahual*'ları. Aslında bunlar iki tane çirkin, yırtıcı boz mastiftiler. Sahipleri onları mahzene saklamıştı çünkü Federale'ler onun her şeyini çalmışlardı, adam da köpeklerini parasından –o da yoktu ya– ve de karısından –o vardı– daha çok seviyordu.

"Bakma bana öyle, gringa."

"İçimden gelen bu."

"Sen özgür iradenle burdasın."

"Evet ama sırf sana anlattığım nedenle. Biliyorsun bunu."

"Ha, evet, ihtiyarı sevdiğin için."

"Severim ya. Öyle acı çekiyor ki! Hiç değilse bunu anlıyorum."

"Ya benim acımı?"

"Sen başkalarına acı veriyorsun. Ben ona elimden gelen yardımı yapacağım. O yüzden buradayım."

"O kadının beni kurtardığı gibi mi kurtaracaksın onu?"

"O kadının seni nasıl kurtardığını bilmiyorum ki!"

Arroyo'yla köpekler birbirlerini gözlüyorlardı. Köpekler onun orda olduğunu biliyorlardı. O, köpeklerin orda olduğunu

biliyordu. Köpekler her zaman havlar ya da saldırırlar. Şaşılacak şey, bunlar havlamıyor, saldırmıyor, yalnızca Arroyo'yu gözlüyorlardı: Onun kendilerinden korktuğu kadar kendileri de ondan korkuyorlardı sanki. Belki onun da bir tür hayvan olduğunu sanıyorlardı ya da sahipleri onlara asker gibi kokan herkesten korkmayı öğretmişti belki. Kimbilir? Köpeklerin beşten çok duyusu vardır. Arroyo Harriet'e, bu öykü böylesine garip olmasa sana anlatmazdım, diyordu.

O gün hiç bitmeyecek gibi gelmişti. Arroyo yerinden kıpırdamamıştı. Köpeklere onlar kadar güçlü olduğunu ve şimdilik onlara bir zarar vermeyeceğini sezdirmişti. Gece oldu; Arroyo, köpeklerin diğer duyuları gözlerinden güçlü olduğu için şimdiye değin beklediklerini o zaman anladı. Hırıldanmaya başladılar. Arroyo'nun onlara saldırmaya hazırlandığını hissediyorlardı. Vahşi havlamalarla üstüne atıldılar. Arroyo ateş etti. Kurşunlar köpekleri, iki iri kartal misali havada yakaladı. Arroyo tabancasını boşalttı. Hayvanlar ürkütücü homurtularla yere düştüler. Arroyo onlara baktı. Silah seslerinin duyulmuş olamasından, onu da, onun köpekleri öldürdüğü gibi öldüreceklerinden korkuyordu. Hayvanları ayağının ucuyla itip ters çevirdi. İki yırtıcı, izbandut gibi köpek.

"Bunları sana anlatıyorum, çünkü artık en sonunda beni anlayacağını umuyorum."

"Benim neden burada olduğumu biliyorsun."

Günler geçiyor, Arroyo tepesinden gelen askerce komutları duyabiliyordu, hele kurşuna dizmelerle ilgili komutları. Bu arada açlıktan ölüyordu, bir elinde boş bir tabanca, ayaklarının dibinde iki ölü köpek. Keşke geriye bir kurşunum olsaydı, diye düşünüyordu. Öldürdüğü düşmanları yemekten daha iyi olurdu öylesi.

"Artık bana her dediğine inanacağım."

"Benim tutsağım değilsin."

"Bunu biliyorum artık."

"Sana söylediğime inan. İstediğin zaman gidebilirsin."

Geceleyin birinin yukardaki çakılı tahtalara vurduğunu işitti. Bir kadın sesi umutsuzluğa kapılmamasını söyledi ona. Tehlike geçer geçmez onu kurtaracaktı. Umudunu yitirme. Kadının bilmediği, Arroyo'nun köpekleri yiyebilecek kertede olmasıydı. Ama Arroyo onun sesine kulak vererek kendi kendine, ona inanmak zorunda olduğunu söyledi; inanmazlık göstererek onu aşağılayamazdı, hem zaten tek umudu da oydu. Şu leşleri yememeliydi. Sonradan ona, "Sana inandım ama beni kurtaracağına inanamadım; şimdi de senin dudaklarını, köpek eti yemiş olan şu dudaklarla öpüyorum," diyemezdi.

"Beni anla, sana karşı duyduğum bu geçici aşkı bağışla, gringa."

"Biliyorum. Bir erkeğin nasıl kurtarılacağını ben de biliyorum. Gerçi sonuçlar başka... Bana ne söylemek zorunda olduğunu çok iyi biliyorsun, General."

O da kadına savaşı izleyen gece, ortada iki ölüm olasılığı bulunduğunu söyledi. Biri gringonun ölümüydü, öbürü Federasyon ordusunun albayının. Birinden biri ölebilirdi.

"Sana Albayın yiğitçe öldüğünü söylemeye geldim."

"Senin şan ve şeref düşünün hiç sonu gelmiyor."

(Kadın şimdi yalnız ve bunları anımsıyor: Benim anlayışıma göre hayat bu değil. Öyleyse şimdi, en sonunda, hayatı anlıyor muydu, onun sevgisini tattıktan sonra?)

"Kendini beğenmiş, bazen de saçmasın ama bir yandan da içtenliklisin, kırılgansın. Şimdi seni sevdim ya, biliyorum bunu. Anlıyorum, ama senin hayatı anladığın gibi değil. Sen hayattan çok ölüme değer veriyorsun."

"Yaşıyorum. Dün bir kadın sayesinde, bugün de senden ötürü."

Hayır. Harriet o kumral saçlarını iki yana salladı. Arroyo bugün yaşıyordu çünkü ölümü için en uygun olan dakika henüz gel-

memişti. Arroyo bu dakikayı kaçırmamalıydı. Onun hayatındaki en önemli şey nasıl yaşadığı değil, nasıl öldüğü olacaktı.

"Haklısın. Umarım sen beni ölürken görürsün, gringam benim."

"Dedim sana. İhtiyardansa senin ölümünü görmeyi yeğlerim..."

"Çok ihtiyar."

"Gene de onun acısını nasıl yargılayacağımı bilemiyorum. Seninkiniyse biliyorum."

"Buraya geldin geleli beni yargılıyorsun zaten."

"Artık yapmayacağım, yemin ediyorum. İşte seninkine karşılık benim verdiğim söz. General Arroyo."

"Çok konuşuyorsun, güzel gringam benim. Çocukluğumda ben yalnızca sessizliği bilirdim. Sende duygudan çok söz var gibime geliyor."

"Hiç de değil. Çocukları çok severim ben. Çok iyi anlarım onları."

"Hadi, öyleyse, bir çocuk yapalım."

İkisi de güldüler; Arroyo kadını gene öptü; dili hırlayan köpeklerle bir mahzendeymişcesine ağzına gömülmüş, o günkü açlığıyla onun dilini yutuyordu.

"Hoşuma gitmiyor mu, ha gringuita? Verilmiş bir sözümüz olsun ya da olmasın, hoşuna gitmiyor mu bu? Söyle bana, benim biricik gringuitam, benim sevgi dolu, hüzün dolu gringuitam, böyle ilk olarak sahiden sevişirken, hayır deme bana güzelim benim, senin aşkın benim aşkıma bayılmıyor mu, ha?"

"Evet!"

Arroyo zevkten kendinden geçerek bağırdı ve ay yüzlü kadın yaşlı adamın elini tutup sıkarak Arroyo için, herkesin gringo için söylediği sözleri söyledi: "Ölmeye geldi buraya."

"Yüzbaşı Winslow, çok yalnızım, canınız istediğinde bana sahip olabilirsiniz."

Yaşlı gringo tren vagonuna doğru dönerken Arroyo'yu gördü: General tek başına gülerek çalımlı adımlarla tozlu kamp yerinde dolaşıyordu; düşmanın şu sırada ne yaptığının, ne dediğinin ayırdında değildi. Ama gringo onun böyle horoz gibi caka satarak kendisine, Amerikalı kadına sahip olduğunu bildirmek istediğini içi korkuyla dolarak kestirdi: O, Arroyo, maço Meksikalı, siktirici gringolardan baskın çıkıp Amerikalı karıyı düzmüş ve tek bir hızlı tohum fışkırtmasıyla Chapultepec ve Buenavista yenilgilerinin izini silmişti.

Ne var ki, Harriet yaşlı adamın düşüncelerini paylaşmıyordu. Arroyo onun yanından ayrıldığı zaman ay yüzlü kadın, Amerikalı kadınla paylaştığı kompartmana dönmüştü. Harriet sarsılmış, utanmıştı. Bu, Arroyo'nun gerçek kadınıydı.

"Anlamalısınız." Ay yüzlü kadının doğasının öylesine temel bir parçası olan o ince, yumuşak eller itirazı yasaklıyordu. "Seviştikleri duyulursa bir palanın düz yanıyla döverlermiş onları. Kimileyin öldüreyazarlarmış. Bunlar sessiz sedasız sevişip keyiflenmek zorundaymışlar. Bunu size bir kadın olarak söylüyorum. Hayvanlardan daha hor tutulurlarmış. Onun, sözlerini, seslerini duyurmaktan korkmaksızm sevdiği ilk kadın ben oldum. Benim içinde beli gelerek ömründe ilk kez zevkinden bağırdığı zaman kimseden dayak yemeyişini o asla unutamaz. Ben de unutamam, Senyorita Harriet. Onun aşkına karşı çıkmam, çünkü bu kendi aşkıma karşı çıkmak gibi olur. Ne var ki, bir daha hiç bağırmamıştı, bu gece, sizinle birlikte oluncaya kadar. İşte bu beni korkuttu, hemen itiraf etmeliyim bunu, hemen şimdi, önsezilerim başka bir şeye dönüşmeden önce. Tomás Arroyo sessizliğin oğludur. Onun gerçek sözleri, okuyamadığı halde herkesten iyi anladığı o kağıtlardır. Buraya, doğduğu yere dönecek diye hep korktum. İnsan temelli bıraktığı baba ocağına dönünce neler olacağını kim bilebilir?

Nasıl karşılık vereceğini bilemediği için Harriet kendisinin

de kendi ülkesinde bir sevgilisi olduğunu anlatmak için cılız bir çabada bulundu: Dürüst, sevecen bir adam, sorumluluk taşıyan, seçkin bir adam, bir... Ay yüzlü kadının gözlerinin içine bakınca konuşmasını sürdüremedi.

"Özgürsün, gringa," demişti Arroyo o akşam onun yanından ayrılırken, o da, evet, diye karşılık vermişti, gerçek aşk değil bu. İyi de, bu gece ne karşılık verirdi acaba, Arroyo, biraz sarhoş, gene gelir de, bir kez yetmedi, derse; ihtiyarın acısı benim acımın yanında hiç kalır, derse; ona bir daha sahip olamamanın acısı, onu gene istemenin, kollarında çıplak olarak düşünmenin, okşamayı düşlemenin..."

"Artık arzu edecek ve düşleyecek hiçbir şeyin kalmadı, General Arroyo."

"Beni cezalandırma, hadi, ne olur."

"Beni düşlemeyi mi yeğlersin yoksa? İşte şimdi eskiden tanıdığım bir erkek gibi konuşuyorsun. O da beni düşlemeyi yeğlerdi, başka kadınlarla yatardı, sırf ben onun ideal kadını olarak kalabileyim diye. Belki benim yazgım erkeklerin düşlerinde yaşamaktır."

Arroyo, Harriet'in geçmişine ilişkin hiçbir şey bilmediğini, bilmek de istemediğini söylemişti. Belki Harriet de kendince bir öç aldığını hissediyordu. Hepimiz ikinciyizdir, kimimiz öbürlerinden daha çok, demişti Arroyo. "Hepimiz intikam isteriz. Biz burada adlı adınca söyleriz bunu. Siz ne ad verirsiniz?"

Harriet Winslow, "Hayırseverlik... kader," diye mırıldandı.

Evet, diye itiraf etti Arroyo, savaşın gecesinde yaşlı gringoyu öldürmek istemişti, Harriet'e onun korkaklar gibi öldüğünü söyleyebilmek için. Harriet'in aslında istediği neydi? Yaşlı gringo gibi bir babasının olmasını mı, yoksa Arroyo'yla beraberken kendi babası gibi olmak mı? Genç kadın bunu duyunca titredi ve ona: Konuş, dedi; konuş, başka bir şey söyle, şu şimdi söylediğini deme, başka ne dersen de.

Arroyo kadını sevmeye karar vermeden önce yaşlı gringonun

Albayı öldürmeyi niçin reddettiğini, Generalin güvenini kazanma fırsatını niçin yitirdiğini asla bilmeyeceğini düşündü.

"Kendi kendime ilk söylediğim şey bu oldu, gringa." Hemen sonrasında aklına başka şeyler gelmişti. "İkincisi de şuydu: Arroyo, yaşlı gringoyu öldürürsen cici Amerikalıya dünyada sahip olamazsın. Bunun üzerine kafama küçük bir şeytan girerek bana dedi ki, Arroyo, belki bunların ikisi aynı şeydir, dedi. Bu kadını elden kaçırmayı ikiniz de istemiyorsunuz. Ve onun bir caniyle sevişmeyeceğini ikiniz de biliyorsunuz."

Bu, Harriet'i kızdırdı. Arroyo ölülerini nasıl sayıyordu ki? Yeni bir günün ölüleri bir öncesi günün cesetlerini ortadan siliyor muydu? Her sabah bir kan buğusu ve yeni bir ölü sayımıyla mı başlıyordu? Yarın, yarın... Arroyo da ona anlattığı hiçbir şeyin önemi olmadığını söyledi. Canının istediği herhangi bir şeyi söylemiş olabilirdi. İhtiyar için bambaşka bir kader icat etmiş olabilirdi. Harriet, sen benim en derin inancıma saldırıyorsun, diye ağladı. Bana inan, diye yalvardı ona; kendisi onun düşündüğü gibi düşünmüyordu; bunu sürdürmek çok zordu; bir daha beraber olmamalıydılar; bir kez, birbirlerine bir söz vermek için, birbirlerine zevk vermek için, evet, Harriet bunu kabul ediyordu, gelgelelim bir kaderi yeni baştan yaratmak, kendi kaderini... ve daha kötüsü, bir başkasının kaderini. Bu benim inancıma uymuyor, diye hıçkırıyordu Harriet Winslow. Bunu yanlız Tanrı yapabilir:

"Senin gibi bir insan değil."

"Onu öldürebilirdim."

"Öyleyse dediğin doğru, bana asla sahip olamazdın. Sırf onu öldürmek istediğini söylediğin için sana geldim. Kilisedeki o izdihamda, kollarımı ezdiğin sırada bunu söyledin bana." "Hey, sağ kolundaki şu ay ne?" "Aşı. Of, cevap ver bana! Sözünde durman gerek."

"Özgürsün, gringa. Aşı mı?"

"Sen benim sevmeden aşkı keşfetmemi mi istedin? Bir kadın

için gerçek özgürlük bu değildir ki! Yanılıyorsun."

Ve Arroyo gene sordu: Hoşuna gitmedi mi, gringuita? Söyle, verilmiş bir söz olsun olmasın hoşuma gitti de bana, hem de dahasını istediğini söyle, benim biricik gringuitam, tatlı gringuitam, benim ilk kez sahiden sevişen sevgi dolu, güzel gringacığım, aşılı maşılı, söyle bana, sevişmemize bayıldın, değil mi, gringuita?"

"Evet!"

Harriet Winslow'un Tomás Arroyo'da asla bağışlamadığı işte bu oldu.

16

Biliyor musun, neden geri geldim? diye Harriet Winslow'a sordu, sonra sormayıp bildirdi: Neden geri geldiğimi *biliyorsun*. Gözlerin senden kaçıyor, gringuita; bir şeye geri dönmeyi böylesine istiyorsan bu şeyden kaçıyorsun demektir: Dinle beni, kendini aynada gördün sen, bilmiyor muyum sanıyorsun? Ben de kendimi aynalarda görmüştüm, çocukluğumda. Adamlarımsa gövdelerinin bütünü hiç görmemişlerdi. Ben onlara bu armağanı vermek zorundayım, o fiestayı. Hadi bakalım, görün kendinizi, demek zorundayım: Kıpırdamayın, kolunuzu kaldırın, polka yapın! Kendi bedenlerinizi görmeden yaşadığınız onca yılın acısını çıkarın, karanlıkta dokunmanıza izin verilmeyen bütün o öteki bedenler gibi suskun ve yabancı olan bedeni tutun –kendi bedenlerinizi. Onlar da bir aynanın önüne geçmekle benim büyümü, benim efsunumu dağıtmış oldular, gringuita. Siz bilmezsiniz, bizim bura çocuklarının bir oyunu vardır. "Büyülenmiş" denir. Sana dokunan seni büyülemiş sayılır. Başka biri gelip dokununcaya değin öylece kalman gerekir. Sonra gene kıpırdayabilirsin. Bir başkası gelip sana yeniden büyü yapıncaya değin kaç zaman geçecek, kim bilebilir? Tehlikeli bir dünya bu. Gözlerin kamaşmıştır. Ama kendi kendinin sahibi değilsindir artık. Bir başkasına aitsindir; o da sana iyi ya da kötü davranabilir, nerden bilebilirsin? Dinle beni, gringuita, doğduğumdan beri bu evin büyüsü altındayım ben. Babamın şahane, perdeli karyolasında değil, hizmetçiler bölümünde, bir ot *petate* üzerinde doğmuşum. Otuz yıldır bu hasiyendayla ben yüz yüze bakışıyoruz, tıpkı senin aynayla yüz yüze gelmen gibi, adamlarımın kendilerini ayna-

da görmeleri gibi. Bu taşlar, kerpiçler, çiniler, camlar, porselenler, tahtalar beni felce uğratmıştı. Bir evin yapısında bütün bunlar vardır ama bunların çok ötesinde şeyler de vardır. Çocukluğunda senin, "benim" diyebileceğin bir evin oldu mu, gringuita? Yoksa sen de, "benim olabilirdi" dediğin, hatta bir bakıma, anlıyorsun ya, senin olan, gene de masallardaki saraylardan daha uzak bir eve karşıdan mı baktın? Kimi şeyler vardır, hem senindir hem değil; yüreğini dağlayarak senindirler çünkü senin *değildirler*. Anlıyor musun? Bir başka ev görürsün, belki de anlarsın o evi: Işıkların yandığını, pencereden pencereye kaydığını görürsün, sonra da geceleyin söndüklerini görürsün. Bu evin hem içindesindir, hem de dışında. Dışarda bırakıldığın için öfkeli, gene de evi görebildiğin için minnettar, çünkü ötekiler, geri kalan sayısız kişi evin içinde tutsaktır ve göremememektedir. O zaman dışarda kalan onlar olur, senin de sevinçten için içine sığmaz, mutlanırsın, yüreğin fiasta yapar, senin iki evin vardır, onlarınsa yalnızca bir.

Arroyo, daha çok apış arasına tekme yemiş bir kişinin iniltisini andıran ürpertici bir sesle iç geçirdi; gizli tutkularını istemeden dışarı vurmuş olmasını örtmek için öksürerek boğazını açtı, bir meskal bardağına koyu bir balgam tükürdü. Çirkin bir saheydi; Harriet bundan kaçındıysa da adam onun çenesini sertçe tuttu.

"Bak bana," dedi Arroyo, Harriet'in karşısında çırılçıplak diz çökmüş, o sımsıkı, esmer göğsü, derin göbek çukuru ve huzursuz seksiyle çıplak. Harriet bu seksin asla rahat durmadığını öğrenmişti, her zaman yarı doluydu, Arroyo'nun her gittiği yere yanında taşıdığı meskal şişesi gibi. Sanki o ince, gergin, tüysüz Kızılderili kasıklarının arasından bir çift tüylü avokado misali sarkan, o sallantılı gene de taş gibi sımsıkı testisler, hiç durmadan, o kalın, kıpırdak kamışı her an dolu tutma uğraşı içindeydiler. Kamışın kökünde de Harriet'in ömründe görmüş olduğu en kapkara tüylerden bir ayla vardı. (Genç kadın Delaney'in o kızı-

lımsı, seyrek dağınık pübik kıllarını düşünerek güldü. Yarı açık kalmış bir pantolon aralığından yalnızca bir kez görmüştü bunu, bir çamaşırcı dükkanında boynu bükük bir cüceye benziyordu, ama öyle çok kereler hissetmişti ki, Delaney, Benim kadınım ol, Harriet, diye ona yalvardığı zamanlarda: Sevgini kanıtla bana, hoşuma giden şeyi yap, sana hiçbir tehlikesi yok, meleğim, yalnızca o minik, pamuk ellerin, Harriet; sonra da Delaney'in o silkintili, küçük, soğuk keyifleri.) Arroyo ise düzenli, akıcı bir seks ırmağı gibiydi: Adı da o anlama geliyordu, Irmak, Çay, Nehir: Tom Creek*, Tom Brook**, Tomás Arroyo tipindeki bir adam için ne de uygun bir İngilizce isim! Genç kadın güldü. Arroyo orda, onun önünde diz çökmüş duruyordu; hiç eksilmeyen yarı kalkmışlığıyla caka satıyor da değildi. Harriet bunda biraz hüzünle baktı, dokundu, bunda anlaşılacak bir şey olmadığını, onun Arroyo'sunun, Tom Brook'unun öz ve kargaşasız bir damızlık er olduğunu anlayarak. Sığır güden, koyun kırkan, inşaatlarda çalışan ve benzeri erkeklerin el altında her zaman hazır bir ereksiyon bulundurduklarını, seks düşüncesiyle kafalarını karıştırmadıklarını, seksi, yürüyüp hapşırdıkları, yemek yedikleri gibi doğallıkla kullandıklarını Harriet duymuştu: Arroyo da böyle miydi? Genç kadın bir an için böyle düşündü, sonra ona gene tepeden baktığı için kendi kendinden nefret etti. Arroyo'nun kamışının, aslında Harriet'in tam olarak anlamaya gücünün yetmediği karmaşık bir imgelem sayesinde her zaman hazır ya da yarı hazır olduğunu düşünmek ne kadar daha iyiydi: Belki yalnızca Harriet'le beraberken böyleydi, başka kadınlarla değil?

Genç kadın, "Harriet Winslow!" diye kendi kendini sessizce payladı. "Kendini beğenmişlik günahtır. Bu yaşta sakın gözünü sevda bürümüş, budala bir kız olup çıkmayasın! Kimsenin aklını başından aldığın yok senin, ne Meksika'da ne de Washington'da. Sus, bebeğim, sus Bayan Harriet, sakin ol biraz."

* Nehir
** Dere, Çay

Kendi kendisiyle konuşmuyordu artık. Hayali onu babasının sevgilisinin kucağına atmıştı, merdivenlerinden ışıklar inip çıkan o suskun rutubetli malikanedeki nemli siyah kadının.

"Bak bana," diye tekrarladı Arroyo, karşında duran bana bak (böyle demek istemişti, hiç değilse, diye düşündü; şimdi tek başına oturmuş, bunları anımsıyor), karşında durmuş, kıpırdayamıyorum, güzelsin diye belki, ama tek nedeni güzellik değildir böyle kalakalmanın bir şey ya da bir insan karşısında: Ya da bir yılan –genç kadın keyifle güldü– örneğin, çölde bir serap ya da durmadan uyku boşluğunun içine düşüp duran kendi uykunun dışana koşarak bir türlü kurtulamadığın bir korkulu düş... Hayır, dedi Arroyo, sen acıklı ve çirkin şeyler düşünüyorsun, gringa, benim demek istediğimse güzellik ya da aşk, çünkü birden senin kim olduğunu anımsıyorum ya da sen benim kim olduğumu anımsamama neden oluyorsun ya da belki her birimiz kendimizce birisini anımsıyoruz gene de yüz yüze durduğumuz kişiye minnet duyuyoruz, bu tatlı hatırayı canlandırdığı için; evet –genç kadın avcunu açarak elini kaldırdı– ben bu gece asla burda bulunmayan nice şeyi hayal edebilir ya da bizim yaşamadığımız bir şeyi arzulayabilirim, dedi Arroyo avcunu onun avcuna dayayarak: Kadınınki serin ve kuru, onunki de kuru, sımsıcak, ikisi de dizlerinin üstünde, dizleri yatak çarşaflarını köpürtüyor, yatak tren hareket eder etmez –bundan sonraki hedefe doğru, son hızla, savaşa mı, sefer mi, Arroyo'nun yaşamında bundan sonra ne varsa– dalgalanacak durgun bir deniz gibi. O zaman onların şimdi sevdalar içinde diz çökmüş durdukları yatak, Miranda'ların yatağı, kendiliğinden yalpalayacaktı, ona şimdi ritim veren bedenlere aldırış etmeden. Bilinmez derinliklerinden apansız sıcak ışınlar çıkan yavaş, serin [illegible] bir deniz. Ahtapotlar beyinsiz bir korku için[illegible] yukarı doğ[illegible] burgulanarak kıpırtısızlığın birden açıklanan ateşiyle suları ısıtacak, o serin denizin aynalarını kırarak gerçeğin yüzeyini tuzla buz edecekti.

İkisi de yumruklarını öbürünün yumruğu üzerinde sıktı.

Arroyo hemen hemen otuz yıldır ipnotize edilmiş gibi gezdiğini söylüyordu, çocukluğunda, gençliğinde, hasiyendanın adamlarından biri olduğu sırada. Sonra bu ayaklanma başlamıştı. O başlatmamıştı bunu. Yalnızca ayaklananlara katılmıştı. Ama bunun devrimi, kendine ait olduğunu kavrıyordun, Chihuahua çölünün dölyatağında kendisi peydahlamışcasına, evet, gringuita, aynen böyle. Gene de önemli olan bu değildi. Önemli olan şuydu, kıpırdamıştı en sonunda, o ve bütün ötekiler afyonlu bir uykudan uyanırcasına kıpırdayıp davranarak ayağa kalkmışlardı: Ağır, esmer, susuzluktan çatlamış, yaralı hayvanlar, çölün yatağından, dağın kovuğundan, o küçük, pireli köylerin çıplak ayaklarından davranıp kalkmışlardı; Harriet La Luna'yla konuşmuş muydu, Kuzey Meksika'daki küçük bir kasabadan gelmiş olan o ay yüzlü kadınla? Her neyse, bu hareket Arroyo'ya heyecan vermişti, şimdi de, şimdi de – Harriet'in elini tutarak indirdi, o huzursuz kamışının üzerine bastırdı – şimdi de yalnızca ona söyleyebilirdi bunu, La Luna'ya asla söyleyemezdi, La Luna onu anlardı ama ihanete uğramış gibi olurdu, çünkü ikisi de Meksikalıydılar, şimdi bunu gringaya söyleyecekti çünkü ancak Birleşik Devletler kadar uzak ve tuhaf bir ülkeden gelmiş birine söyleyebilirdi. Öteki Dünyadan, Meksika olmayan dünyadan, Yankee'lerin, ağızlarının tadını bilmeyen, devrimin şiddetinden, kadınların tutsaklığından, kiliselerin güzelliğinden anlamayan, tüm geleneklerden salt kopmuş olmak için sanki iyi şeyler yalnızca gelecekte ve yenilikte bulunurmuş gibi kopan Yankee'lerin dünyasından. Bunu gringaya söyleyebiliyordu, yalnızca kendilerinden farklı olduğu için değil; şimdi onlar, yani Meksikalılar da, yalnızca bir an için gringaya, yaşlı gringoya, bütün Yankee'lere benzemiş gibilerdi de ondan: Huzursuzdular, tek bir yere, belirli bir toprağa, bir mezara karşı duydukları eski bağlılıkları unutmuş, ordan oraya göçer olmuşlardı.

İşte bunu ona söyleyecekti: "Gringa, ben gene hapisteyim."

Harriet irkilerek, "Ne demek istiyorsun?" diye sordu; bu adamın söyledikleri onu şaşkınlığa uğratıyordu.

"Şunu demek istiyorum. Anla beni. Gayret et. Hasiyendayla yüz yüzeyken felce uğramıştım, kendi hayaletimi görmüş gibi. Sonra silkinip kıpırdadım. Şimdi gene felç oldum."

"Buraya döndün diye mi?" Harriet insaflı olmaya çalışıyor-

"Yok, yok, yok." Arroyo başını sertçe iki yana salladı. "Bundan öte bir şey. Şimdi gene yaptığım şeyin tutsağı oldum. Sanki gene yerimden hiç kıpırdamıyorum."

Devrimin alınyazısının içinde hapisti, Harriet'in onu gafil avladığı yerde demek istiyordu. Yok, hasiyendaya geri dönmenin ötesinde bir şeydi bu, çok daha ötesinde –Arroyo başını Harriet'in çıplak kalçasına bıraktı: Hepimizin düşleri var ama düşlerimiz alınyazımız olur çıkarsa, gerçekleştiler diye mutluluk mu duymalıyız?

Arroyo bilmiyordu. Harriet de bilemedi. Yalnız şunu düşünmeye başladı, bu adam, "kimse yapmaz" denilen şeyi yapmayı belki de başarmıştı: Yuvaya dönmüştü, insanoğlunun en eski mitoslarından birini yeniden yaşamaya çalışıyordu, baba ocağına, toprağa, kökenlerimizin sıcak yuvasına dönüş.

Gerçekleşmez bu, diye düşündü Harriet, hem de salt yuvayı artık yerli yerinde bulamayacağımız için değil. O yer orda bile olsa artık hiçbir şey eskisi gibi olmaz: İnsanlar yaşlanır, nesneler kırılıp bozulur, duygular değişir. Yuvaya asla dönemezsin, aynı yer, aynı insanlar bir rastlantıyla orda olsalar bile, aynı değiller, ordadırlar yalnızca, benliklerinin özüyle. Yuva bir hatıradır. Tek gerçek yuva: Çünkü hatıralar yuvamızdır. Ve bu yüzden de gönlümüzün tek gerçek muradıdır: Gönlümüzün ta derinlerinde gömülü duran, ne yoksulluktan ne varsıllıktan, ne iyilikten ne de zalimlikten etkilenen o minicik, güvenceden yoksun cennetlerimizi yeniden bulmak için yürüttüğümüz o tutkulu ara-

yış. Yalnızca çocuklar için ışık saçan bir özbilgi cevheri mi diye Harriet sordu.

Arroyo, hayır dedi içgüdüsel. Çocuklar yalnızca birer tanıktır. Ben hasiyendanın tanığıydım. Hizmetçi bölümünde bir piç olduğum için *ötekilerin* doğal saydıklarını ben hayalimde canlandırmak zorundaydım. O evin her bir odasınm, her bir köşesinin kokusunu, havasını, seslerini duyumsayarak büyüdüm. Yerimden kıpırdamaksızm, gözlerimi açmaksızın biliyordum bunları, anlıyorsun ya, gringuita? O evle birlikte soluk alıp verebilir, her birinin kendi yatak odasında, banyoda, yemek odasında ne yaptığını görebilirdim; bu küçük tanık için hiçbir şey gizli ya da ortada değildi, Harriet, hepsini görüyor, hepsini duyuyor, gözümde canlandırıyor, hepsinin kokusunu alıyordum: Onların gereksinmedikleri için sahip olmadıkları ritimle soluk alıp vererek. Onlar her şeyi doğal sayıyorlardı ama ben hasiyendayı soluyarak içime sindirmek zorundaydım, en ufak boya kırıntısına kadar ciğerlerime doldurmak ve uzaktan uzağa tanıklık etmek zorundaydım, her çiftleşmeye, ister acele olsun ister aheste, ister oyalayıcı olsun ister sıkıcı, iniltili ya da mağrur, sevecen ya da soğuk; uzaktan uzağa tanıklık etmek zorundaydım her sıçmaya, katı ya da sulu, yeşil ya da kırmızı, düzgün ya da sindirilmemiş darılarla pırıltılı; her osuruğu duyuyordum, işitiyor musun beni, her geğirtiyi, her tükürük damlasını, her çiş akıntısını; sonra boğazları burkulan hindileri de görüyordum, iğdiş edilen öküzleri, içleri boşaltılıp şişe geçirilen keçileri. Sonra Coahuila vadilerinin huzursuz şaraplarıyla –çöle öylesine yakındırlar ki tatları kaktüs şarabına benzer– doldurulan şişelerin tıpalanmasını görebiliyordum ve ilaç şişelerinin tıpalarının açılmasını, müshil için Hintyağı gerektiği zamanlarda, ölüm, doğum ve çocuk hastalıkları sırasında ateşler yükselince; sonra hanımların kabarık etekleriyle şapkalarındaki kırmızı kadifelere, kaymak gibi organzelerle yeşil taftalara dokunabiliyordum, o uzun, dantel geceliklere ki tam oralarının üzerine İsanın Kutsal Yüreği işlenmiştir: Sürgit

bir kutsal orgazma yakalanmış gibi o turuncu mumlarını sessizce eritip giden adak kandillerinin önünde okunan alçakgönüllü, titrek dualar, sonra, gringa, bununla çelişen avizeler, o uçsuz bucaksız malikanenin pahalı parke döşemeleri, ağır perdeleriyle sırma püsküllleri, o sarkaçlı büyük saatler, yüksek arkalıklı koltukları, altın yaldızla boyanmış, sıska bacaklı sandalyeleri –hepsini görüyordum. Derken bir gün yaşlı dostum, hasiyendamn en yaşlı adamı, belki de hasiyenda kadar yaşlı, ömründe ayakkabı giymemiş olan, hiç ses çıkarmayan bir adam (Graciano'ydu adı, şimdi aklıma geldi) üzerinde beyaz bir köy mintanıyla pantolon, bir kayış parçasıydı bu ihtiyar, giysileri öylesine kat kat yamalı ki üzerindeki yamalarla yüzündeki buruşuklukları birbirinden ayırmanın yolu kalmamış, bedenine de binbir kez yama vurulmuş sanki: Başıyla çenesi kırçıllı Graciano her gece saatleri kurmakla yükümlü olan ihtiyardı; bir gece beni de yanına aldı.

Ben istemedim. O beni elimden tuttu. Sıra oturma odasındaki saate gelince –hepsi oturmuş yemekten sonra brendiyle kahve içiyorlardı– Graciano bana evin anahtarını verdi. Hizmetçi bölümünde kendisine evin anahtarları emanet edilen tek kişi oydu. İşte o gece, kendisi oturma salonunun girişindeki büyük sarkaçlı saati kurarken tutayım diye anahtarları bana verdi.

Gringa: Bu anahtarları bir an için elimde tuttum. Hem sıcaktılar hem de soğuk; sanki anahtarlar da açıp kapadıkları odalardaki yaşamlarla ölümleri söylüyorlardı.

Hangi odaların sıcak anahtarlarla, hangilerininse soğuk anahtarlarla açılacağını kestirmeye çalıştım.

Kısacık bir andı.

Avcumda sıktım anahtarları, bütün evi sıkarcasına. Bu an boyunca ev benim avcumun içindeydi. Hepsi benim avcumun içindeydi. Bunu onlar da sezinlemiş olsalar gerekti, çünkü (bundan eminim) evin tarihinde ilk kez olarak laflarını, içkilerini, sigaralarını bıraktılar, saati kurmakta olan ihtiyardan yana baktılar,

sonra yeşiller giyinmiş güzel bir hanım beni görüp yanıma geldi, önümde diz çökerek, "Ne şirin şey!" dedi.

Bu genç hanımın benim dokuz yaş şirinliğim konusundaki değerlendirmesini diğerleri paylaşmamışlardı. Onların başbaşa verdiklerini gördüm, alçak sesler duydum, sonra sıkıntılı bir sessizlik. Genç hanım beğenisini onlarla paylaşmak istercesine arkasına baktı ama yalnızca buz gibi bakışlarla karşılaştı ve o zaman "Şimdi ne yaptım?" diye sordu sessizce. Benim babamın en büyük oğlunun genç eşiydi, onun çocuklarının, benim yeğenlerimin annesi, hani senin İngilizce öğretmeye geldiğin çocuklar, gringa. Yirmi yıl önce o da Miranda'ların gidişatını anlıyabilmiş değildi daha. Ben, anahtarları avcumda sımsıkı tutmuş, gözlerimi ona dikmiştim.

Babam olan adam sert sesle buyurdu: "Graciano, al anahtarları şu piçin elinden."

İhtiyar elini uzatarak vermiş olduğu armağanı geri istedi.

Don Graciano'nun amacını anlamıştım. Anahtarları verdim ona; anahtarları elimde tuttuğum anda, onun bilinmez nedenlerle harika bir armağan vermiş olduğunu da anladığımı ona sezdirdim. Geri verdiğimde anahtarlar sımsıcaktı ama benim elim buz gibiydi.

Sonra Don Graciano beni hizmetçi bölümündeki ranzasına götürdü. Yatağının üzerine öylece oturuverdi, gözlerinde ırak bir bakış vardı ki sonradan bu bakışı, dünyadan ayrılmaları yaklaştığı halde bunu henüz bilmeyenlerin gözlerinde çok gördüm. Kimi zaman bu bakışı görünce, kimin ne zaman yolcu olduğunu onların kendinden önce anlarız. Bir ıraklık vardır gözlerde, içe yönelik bir bakış, "Bak bana, ben gidiyorum," der. "Daha bilmiyorum bunu, çünkü içimdeki benliğe bakıyorum, dışımdakine değil. Beni dışardan gören sen, söyle, dediklerim doğru değil mi, ha? Sonra bir de, evlat, sakın tek başıma ölüp gitmeme izin verme."

Don Graciano o gece bunlardan değil başka şeylerden sözet-

ti tabii ki. Anımsıyorum (Arroyo anımsıyordu), efendilerin eskiyen kent kılıklarını kaç kez ona vermek, böylelikle ona şeref, saygınlık bağışlamak istediklerini anlattı. Böyle elden düşmeleri asla kabul etmememi öğütledi. Her zaman iş kılığını giymemi söyledi. O gece söyledi bunu. Hayırseverlikten sözetti, bundan ne denli nefret ettiğinden. Konuşmaktan sözetti, papağan gibi efendilerin konuşmasına öykünmeyip kendi konuştuğumuz gibi konuşmaktan. Hiçbir şeyi açıklama, dedi bana; yakınıp açıklamalar yapmaktansa kırbaçlanmak yeğdir. Ayakta kalman gerekiyorsa, "niyetim o değildi" ya da "kendimi iyi hissetmiyorum" bile demeden ayakta kalacaksın. Graciano beni bağrına bastı; yüreğinin atışı, bazen, hizmetçi bölümünün yıkık bir köşesinden kaçarken yakaladığım o küçük çöl kertenkelerinin yürek atışından daha hafifti.

Hayırseverlik ve iane, dedi bana, vekarın düşmanıdır –günah olan gurur değildir, gurur yalnızca vekardır, dedi. Gurur bir hak değildir, dedi, ona yastık görevi gören dürülmüş yün *jorongo*'sunun içinde gizlediği, gülağacından yapılma güzel, yassı bir kutu çıkardı, gringa. Vekarın hak olduğunu, hakkın da işte bu kutunun içinde durduğunu söylüyordu: Anahtarları vermişti bana, ama sonra, çaresiz, geri almıştı, yoksa bir şeylerler döndüğünü *onlar* anlarlardı. Oysa bu tahta kutunun içindekini bana bırakabilirdi, çünkü bundan *onların* haberi yoktu ama benim haberim olmalıydı çünkü Miranda mülkünün gerçek mirasçısı bendim.

Merak ve heyecan içinde kutuyu aldım. Hiçbir şey anlamıyordum aslında ama o gün başımdan geçenler yüzünden adeta huşu içindeydim; bu küçük kutuyu canımmış gibi koruyacağım konusunda Don Graciano'ya söz verdim.

O gülümseyerek başını salladı. "Dedelerimiz ben gömülürken gelip beni karşılayacaklar çünkü emanet kağıtları iyi sakladım."

Yalnızca bunu söyledi. Başka bir şey demedi.

Sonra derin bir göğüs geçirip başımı okşadı, artık gidip yatmamı, ertesi gün onu görmeye gelmemi söyledi.

Sana yemin ederim, Harriet. Yarın konuşuruz, demedi; yarın mutlaka gel ki biraz daha konuşalım, demedi. Hele, Dinle Tomásito, ben öleceğim, seni yanıbaşımda istiyorum, sakın ola yarm gelmemezlik etme, hiç demedi. Yok, gringa, Dinle, Tomás, yanımda kal, bu gece başucumda kal da ölümümü gör, demedi bana: Bana bunu borçlusun, çünkü seni evin içine soktum, onları gördün, onlar da seni gördü, demedi: Onların görmek istedikleri gibi köle yığınları arasmda değil, anlarsın ya, hiç kimseyi ayırt etmemeye bayılır onlar, orda değilmişsin gibi tependen geçip gider bakışları, oysa ben onlara. İşte burada, demek istedim; Tomás Arroyo'yu görmezlikten gelemezsiniz. Hava cıva değildir o. Somdur o, sizi karı kılıklı pezevenkler; sizin, benim ya da onun görüp görebileceğimiz en sağlam mahpushanenin en kalın duvarı kadar somdur.

Bu Graciano'nun Miranda hasiyendasında geçirdiği yıllar yılına veda edişiydi.

Ertesi gün ranzasında ölü buldular onu. Alıp gömmeye götürürlerken gördüm. "Graciano," dediler. "Şimdi saatleri kim kuracak acaba?"

O da ihtiyardı, Harriet, senin yaşlı gringo gibi. Buraya, Indiana'lı Generalin ilk geldiğinde gördüğü çöle gömüldü. Ne var ki gömüldüğünde bütün atalarımız törene geldiler, anlıyorsun ya, toprak henüz sahipsizken buralarda avlanan Apaçiler, Toboso'lar, Lagunero'lar; sonra bu çölde var sandıkları altın kentlerin tutkusuyla çıkıp gelen İspanyollar; sonra buralarda altın olmadığı anlaşılınca haçlarını alıp gelenler ve en son olarak bu topraklara yerleşmeye gelenler ki gümüş kazıkları ve demir mahmuzlarıyla el koydular bu toprağa, onu Kızılderililerin elinden aldılar, onlar da geri dönüp yeni gelenlerin canına okumaya, ırzına geçmeye başladılar, yeni buldukları küheylanlarm nal şakırtıları arasmda; ama öldürüldüler ya da tropiklerdeki hapishanelere sürü-

lerek orada korkunç salgınlardan öldüler ya da dağlara kaçtılar, her seferinde biraz daha yükseklere çıka çıka sonunda yitip gittiler, kimi zaman en yüksek dorukların en tepesinde görülen duman gibi, sanki bu duman onların her Tanrının günü yaktıkları bir tütsüdür, kendimize ve başkalarına her gün için borçlu olduğumuz ölüme sunulan bir adak tütsüsü: Bu dünyadan ayrılan bir gri duman sütunu, günbegün bir şeylerden ayrıldıkça sevindiğimizi söyler, bu ayrıldığımız bir tutam bulutlu gökyüzü bile olsa, çünkü böylelikle temelli gitmemiz gerektiğinde buna alışmış oluruz da önümüz sıra giden ölümümüzde kendi kendimizi tanırız, gringuita, sen benim ölümümü yaşamımın bir parçası olarak görebiliyor musun?

Hayır, dedi genç kadın, yaşam bir şeydir, ölüm başka şey, birbirinin zıttıdır onlar, birbirinin düşmanı; onları biraraya getirmemeliyiz yoksa kırılgan olan, her an son bulabilen yaşamı koruyup saklayamayız. Arroyo, ha, demek yaşam gerçekten de özünde kendi ölümünü taşır, diye bu lafın üstüne atladı. Yok yok, -Harriet o dağınık saçlarını iki yana savuruyordu- yaşam düşmanıyla kuşatılmıştır; bizler bizi yadsıyan şeylerin, günahla ölümün, şeytanın, öbürsünün kuşatması altındayız. Harriet bakışlarını yere indirerek ekledi: Gene de iyi işler görerek, kişisel dürüstlüğümüzle, iştahlarımıza gem vurmakla -her yerde hazır ve nazır olan meskal şişesine yan gözle baktı, sonra hoşgörüsüzlüğünden ötürü kendini kınadı- ve Tanrının inayetiyle selamete erebiliriz. Tanrının inayeti her zaman vardır, elimizin altındadır çünkü boldur, o da zaten bu yüzden Efendimizdir. Arroyo ona dikkatle bakıyordu çünkü demin, bakışlarını yere indirmesinden önceki saniyede onun gözlerinde sözlerini gerçeğe dönüştüren hiçbir şey okuyamamıştı: Bunlar yalnızca birer kanıydı, bu da aynı şey değildir ya, gene de saygıyla mı karşılanması gerekiyordu?

"Biliyor musun, gringuita, Don Graciano çok uzun zaman yaşadı."

"Umarım yaşlı Amerikalı da payına düşen zamanı yaşar."

"Payına düşen zamanmış!" diye bağırdı Arroyo, sonra başını kadının seks tümseğine yaslayarak güldü. "Hele bir bırak şimdiye değin yaşadığı kadar daha yaşasın, yaşamını ikiye katlasın, bak görürsün, gringuita, nefret eder bundan. Bu zamanı ona bağışlarsak bizden nefret eder. Yok, gringa, yollarımız kesiştiği için ölürüz. Çöl büyüktür. Graciano, Don Graciano çöle gömüldü. Hep burda yaşamıştı. Ataları onun toprağa verilişini görmeye geldiler. Yaşlı gringo buraya kendisi geldi. Onu çağıran olmadı. Burada ataları da yok. Ölümü yapayalnız bir i lüm olur. Mezarını kimse ziyaret etmez. Mezarında ad bulunmaz. Söyle ona, çabuk gitsin, gringa. İçimizden biri değil o. Devrime inanmıyor ki! Ölüme inanıyor. Ondan korkuyorum, gringa. Onun bu çölde ataları yok."

Bana kendi cetlerini anlat, diye yalvardı Harriet çünkü bir anlık yakınlaşmadan sonra aralarına bir uzaklık girdiğini hissediyor, yakınlığın elden geldiğince sürmesini istiyordu. Yaşamla ölümün dostluğundan ya da düşmanlığından emin değilse bile yaşamda genel yazgının birliktelik değil, ayrılık olduğundan emindi; ve tek tek olmak, dedi Arroyo'ya, yumuşacık bir sesle, yaşamda ölümdü bu, öyle değil miydi onca da?

Arroyo yanıt olarak öyküsünü bıraktığı yerden ele aldı: İlkin beyaz adamlar, diyordu, sonra kısa zamanda toprağı iskan eden mestizo'lar; onlar da Kızılderililer gibi acı çekmiş, küçük arazilerini hasiyendaların sinsi yayılması karşısında yitirmişlerdi. Mexico City'den, yabancı ülkelerden destek gören bu büyük mülkler, açık arttırmalarda para bastırıp papazların elinden toprak koparmaya gücü olanları kaşla göz arasında birer beyefendi yapıp çıkıyordu. Küçük toprak sahipleri de onun halkı gibi, tarihin tozuna, dumanına terkedilmişti. Dağa çık, küçük Arroyo, Kızılderililerin arasında yaşa ve bir duman tutamına dönüş ya da gündüzleri kertenkeleler gibi çölde sürünüp dev kaktüslerin gölgelerinde gizlen, geceleyinse kurumuş, öksüz denizin üzerinde koşarak

kurtlar gibi saldır ya da burda, hasiyendada bir işçi ol: Belki, uslu durursan anahtarları gene eline verirler de ihtiyarlığında saatleri kurabilirsin, Tomás, elden düşme giysileri geri çevirerek vekarını koru. Fasulye tabağım uzatır mısın bana?

"Ben bu kaderi yıkmak için dönüp geldim, anlıyor musun?" Arroyo gözlerini kaldırıp Harriet'e baktı; bakışları karşılaştı; deniz dibindeki yaşamı çağrıştıran tuhaf gözler, torbamsı kaşlar, bıyıklar, rasgele pübik şakalarla vurgulanmış, gelgelelim erkeğin sesi öyle sert, öyle anlamsızdı ki, Harriet bunda gülecek bir şey bulamadı: "Bundan sonra hiç kimse, bana Meksika'da sunulan seçeneklerle karşı karşıya kalmasın diye geri geldim."

Harriet böyle bir savı duysa yaşlı gringonun kimbilir nasıl güleceğini düşünüyordu; peki kendisi neden gülmüyordu. öyleyse, neden başlangıçta, Arroyo'ya General demeyi reddettiği zamanki gibi siniri oynamıyordu? Neden? Neden? Genç kadın kendi ruhunu yokladı ve orada dağlayıcı bir ateş buldu; közlü küllerin ısısıydı bu, sönmeye yüz tutmuş bir ateş ki ateşlerin en kavurucusu, en dirençlisidir. Bu Arroyo'nun da ateşi miydi yoksa -Harriet şimdi Arroyo'nun gözleri olan o iki yüzen kaplumbağayı görmemek için çarçabuk kendi gözlerin yumdu- sahiden kendi ateşi miydi, Arroyo'nun tutuşturmasından sonra kendi ruhunun selameti için yalazlanan bir ateş, ama Arroyo'nun değil, yok, yalnızca bir an için Arroyo'nun olmuştu, Arroyo her zaman varolan bir ateşi canlandırmanın amacı olmuştu ama ateş Harriet'in ateşiydi, Halston hanesindeki sonbaharlara aitti, Sound'da hiçbir zaman görmedikleri o yazlara, annesine, babasına, babasının kara kadınına aitti; bütün bunlara ait bir ateşi, onun ateşini şimdi Arroyo o maço huysuzluğu ve aman dinlemez bir tiyatrosallıkla kendine mal etmek istiyordu. Harriet şimdi onu gene o yapmacıksız, içten gelen halleriyle görüyordu, geceleyin boş bir arenada, leşlerin ölü kokusuyla sarılı bir boğa güreşçisi, Harriet'in annesiyle birlikte, National Theater'de gördüğü İtalyan operalarından birindeki gafil tenor, ama dekorlardan, kostüm-

den, ağır brokar perdelerden yoksun: Çıplak bir şarkıcı, ah, o tedirgin, kabaran, yarı büyümüş halleriyle adeta bir çocuk. Harriet ömründe hiç yapmamış olduğu bir şeyi yaptı: Çıtkırıldım, gene de aç bir kuş gibi, erkeğin kasıklarının arasına eğildi, o tedirgin, kabaran, yarı büyümüş şeyi dudaklarının arasına aldı, en sonunda o tuhaf tohumun kokusunu duydu, okun ucuna doğru yaladı bu şeyi, ısırdı, emdi, inceden kendi içine akmış olan şeyi yuttu ve böylece, şimdi, kendisi erkeğin içine girmiş gibi oldu, sanki önceden erkek onu sahiplenmişken şimdi kendisi erkeği sahiplenmişti: Aradaki ayrım buydu işte; şimdi isterse bu şeyi ısırıp koparabileceğini hissediyordu, oysa önceden erkek bu şeyi kılıç gibi batırıp onu yarıdan bölebilmiş, delip geçmişti, bir kelebekmişçesine; önceden o erkeğin kurbanı olabilecekken şimdi erkek onun kurbanı olabilirdi ve bu yüzden Arroyo şimdi büyüyor ama bir türlü gelmiyordu, Tanrı cezasını versin, yere batasıca esmer domuz, kahrolasıca mendebur gelmek bilmiyordu çünkü Harriet'i boğmak, soluksuz bırakmak istiyordu, kamışını derinlere itip batırarak kıvranıyor, onun ağzının içine akmayı reddediyor, ay yüzlü kadınla beraber olduğu zamanki gibi bağırmayı reddediyordu, kahrolasıca, büzüşüp yenilgiye uğramayı reddediyor, onun ağzında, onun tutsağı olduğunu kabul etmeyi reddediyor ve onun gene, beli gelip küçülerek benim zaferi tatmama izin verebilmesi için önce boğulmam gerek, diye düşünmesine neden oluyordu.

Harriet genizden gelen yırtıcı bir sesle onu dışarı attı; ömründe kendi gırtlağından duyduğu en çirkin sesle o sert çıngıraklı yılanı dışarı tükürdü. Yılan dudaklarını ısırır, yanaklarına vurarak çırpınırken Harriet, neyin var senin diye bağırıyordu, neyin var senin, esmer derili pis nalet, senin yaşadığın kadar özgür bir kudret anını kadının da yaşamasına ne diye karşı çıkıyorsun?

Ve işte bu yüzden Harriet Winslow onu asla bağışlamadı.

17

Yaşlı adam düz bir çizgi tutturarak ağır aksak yürürken bir zamanlar yazmış olduğu öyküleri mırıldanıyor, Amerikan İç Savaşı üstüne zalim öyküler. Bu savaşta insanlar bölünmüş bir bilince sahip oldukları için düşüyor ya da ayakta kalıyorlardı: Çünkü insan aynı anda hem can çekişip – boynunda bir iple bir köprüden sallanarak – hem de kendi ölümünü çayın karşı kıyısından seyredebilir: Çünkü insan bir atlıyı düşlerken öz babasını öldürebilir, hem de aynı anda.

Avare, başıboş bilinç, bahar gününde polen gibi dağıtır kendini; onu paramparça eden şey aynı zamanda kurtarır da. Ne var ki, bu tuzla buz olmuş evren bilincinin yanısıra bir soru, yaşam boyu bizimle birlikte gelerek sorar durur: Sevmek için en iyi bahane nedir?

Yanında Harriet olmasına karşın yaşlı gringo kendi kendine mırıldanmayı sürdürüyordu; Harriet'in onu duyup duymaması, anlayıp anlamaması umurunda değildi. Atom misali parçalanmış benliğimiz gerekirse aşkı icat eder, düşler ya da taklit eder ama asla aşksız yaşamaz çünkü sınırsız saçılmanın orta yerinde, aşk, bir bahane olarak bile alınsa, bize yitirdiklerimizin ölçümünü bildirir.

Zaman gelir, bahaneden bile vazgeçmek gerekir. "Oyundan vazgeçmenin zamanı büyük bir şansı yitirdiğin zamandır: İlerde başarılı olmaya ilişkin budalaca umutlarını, metanetini ve oyun sevgini," diye yazmıştı bir zamanlar.

Şimdi adımlarını adımlarına uydurarak yanısıra yürümekte olan kadına baktı; kadın gringonun adımlarına yetişebiliyordu:

İspanyol dünyasının çocuklarının o kısa, çabuk, tıkırtılı adımlarına benzemeyen uzun uzun, sessiz adımlar. Gringo ondan yana baktı, kendisine kızım, karısının gençliğini anımsatan bu çevik, emin, zarif ve şık, otuzbir yaşındaki kadın. Harriet onu yakından izliyordu, gidip Arroyo'yu seyredebilmek için: Enerjik ve etkin, o uzak, tozlu ovada adamlarına konuşma yapmakta, Harriet Winslow'un inceden inceye kurmuş olduğunu belki de yıkmakta olan Arroyo. Harriet yaşlı gringoyu yakından izliyordu, en sonunda onun sözlerini anladı: Bir nesneymişsin gibi sahip oldu sana; o adamın hayvansal iştahıyla ırzına geçmesine izin verdin; küstahlığını, kibirini doyuma ulaştırmak için sahip oldu sana, başka bir şey değil.

"Hayır. O bana sahip olmadı. Ben ona sahip oldum."

Yaşlı gringo durdu, ilk olarak gerçek bir öfkeyle baktı ona. Küskün mavi gözleri de söylediği sözler kadar hüzünlü gibiydi ama gözleri sözcükleri yalancı çıkardı: Sözcükler gerçekten şiddet doluydu. "Öyleyse yalnız ve aç olan sendin, Harriet."

Demek istediği şuydu: Yalnızlık çekmene gerek yoktu çünkü karşılaştığımızdan beri sen ikinci bir yaşam sürmektesin, hiç farkında olmadan sevilmektesin benim hislerimle düşlerimin binbir parçasında. O balo salonundaki aynalarda bile, hiç kibirsiz içeri girdiğin zaman, unutulmuş bir rüyaya girer gibi, orada bile, haberin olmadan yaşıyor, seviliyordun.

"Hayır," diye Harriet karşılık verdi. "Sizin sandığınız nedenden ötürü gitmedim ona çünkü isteseydim başka yerde avuntu bulabileceğimi biliyordum."

Yaşlı gringo gözünü kırpmadı. Kadın onun düşüncelerini duymamıştı. O acı mavi bakış hiç titremedi.

"Öyleyse neden, Tanrı aşkına?"

"Sizi öldüreceğini söylüyordu. Hayatınızı kurtarmaya yarayacaksa onun olacağımı söyledim."

Gringo hemencecik tepki göstermedi; kadının sözlerini özümsemesi dakikalar aldı, sonra kahkahalarla gülmeye başladı;

çöl rüzgarlarıyla soluğu kesilmişcesine iki büklüm olmuş, gözlerinden yaşlar akarak, bağıra bağıra gülüyordu. Kadın durmuş, ona akıl erdiremeyerek bakıyor, kahkahaların boşluğunu ek özürlerle dolduruyordu: Arroyo sizi o gece öldürtebileceğini söyledi, ona karşı çıktığınız, Albayı öldürmeyi reddettiğinizde; bunun yeterli bir neden olduğunu söylüyordu; ona, komutanınıza baş kaldırmıştınız;. Arroyo'nun ordusuna katılmayı siz istemiştiniz, o sizi çağırmış değildi; onun güvenini kazanmaya çalıştığınızı sanıyormuş ve bu işi bir Federal Albayını öldürmek yerine neden havaya bir gümüş peso fırlatmak yoluyla yapmayı seçtiğinizi anlayamamış. Ben ona dedim ki: "Albayın yiğitçe öldüğünü söylüyorsun. Bu kadarı yetmez miydi?" O, "Hayır," dedi bana. "Yaşlı gringonun korkakça öldüğünü de söyleyebilirdim." "Neden, neden söylemek zorundaydın bana bunu?"

"Çünkü geçen gece onun seni öptüğünü gördüm. Gördüm onu. Senin yatak odanda gördüm, sonra bir kez daha, bir başka kez daha. Hoş bir şey değil, özür dilerim. İnsan gözetlemeyi çocukken öğrendim ben. Babam zengin bir toprak sahibiydi. İçki içer, karılarla düzüşürken gizlice seyrederdim onu; oğlunun kendini gözetlediğini, öldürmek için fırsat kolladığını o hiç bilmezdi. Ama öldürmedim onu. Babam kaçıp kurtuldu. Şimdi de isyancı gringo yakasını sıyırıp kurtulabiliyor çünkü senin bir katille asla sevişmeyeceğini ikimiz de biliyoruz."

"Yemin ederim, Meksika'ya gelmeye karar verdiğim zaman Bay Delaney'i yolsuzluk suçuyla henüz hapse..."

"Birleşik Devletler Hazinesine yazılmış yetmişbeş milyon dolarlık bir çek, Bay Stan..."

"Başkan Díaz'ın tek bir kılına gül yaprağıyla bile dokunulmasını istemiyorum. Patronumuz Bay Hearst'ün Meksika'daki sayısız çıkarı..."

"'Atın üstünde kimse var mıydı?' 'Evet, babam.' 'Ulu Tanrım!'"

"Küba'dan geri gelmedi. Savaşta kayboldu. Boş bir mezar. Ulu Tanrım!"

"Onun içki içip karılarla düzüşmesini gizlice seyrederdim. Elimden kurtulup kaçtı. Ulu Tanrım."

Yaşlı gringo gülmeyi kesip öksürmeye başladı, derinden derine, ciğeri sökülürcesine bir öksürük.

Zorlukla, "Başlangıçtan beri aldatıldın," dedi. Acaba, diye düşünüyordu, biz, iki gringo en sonunda gerçek duygularımızı ışığa çıkarabilecek miyiz, öldürmeden, gölgeli köşelerden yetişen çiçeklerin güneşe, açık havaya çıkarıldıklarında buruşup solmaları gibi? "İlkin Miranda'lar kuşkuyu dağıtıp daha rahat kaçabilmek için seni buraya getirdiler. Fransa'nın Capetian'ları tam kaçacakları gece bir hoca tutmayı akıl edebilselerdi canlarını kurtarabilirlerdi. Ne var ki, burası Varennes değil, Harriet. Şimdi de bedenini Generale vermekle beni kurtarabileceğine inanmış durumdasın."

Gene acı bir kahkaha patlattı. "Yoksul ya da zengin, Meksikalılar bizi her zaman yenilgiye uğratırlar. Nefret ederler bizden. Gringoyuz biz. Onların ebedi düşmanı."

Harriet, "Anlamıyorum," dedi, ona inanmayarak; kafası karışmıştı. "Sizi sahiden öldürecekti."

"Nedenini söyledi mi?"

"Korku bilmeyen bir adam onun yandaşlarıyla düşmanları için tehlike oluştururmuş da ondan. Böyle dedi, sanırım. Bazen cesaret korkudan beterdir de ondan."

"Yok. Gerçek nedeni."

Senin nedenin, demek istiyordu, senin kendi nedenin. Onun kendi mazisince hem tutsak alınıp hem de özgürlüğe kavuşturulduğunu gözünde canlandırıyordu, düşlenen mazi, o nemli, gelgitli yazlar, eski evin içindeki ışık, babası, zenci kadın, annesinin masasının üstünde duran lamba, babası gidip de geri gelmeyince yaşanan yalnızlık ve mutluluk, Mutlu değil misin diye soran kırkiki yaşındaki bir erkek arkadaş: Sen benim ideal kadınımsın.

"Haklısınız. Kıskançlık duyduğunu da söyledi."

Yaşlı adam, günün olaylarını kafasında evirip çevirerek gene yürümeye başlamıştı ama Harriet'in bu sözlerini duyunca duraladı, sonra onu kollarına alarak göğsüne bastırdı.

Onun, "Arroyo, seni öldürmek istiyordu, seni kurtarmak için kendimi ona verdim," demesinden bu yana duyduğu hislere gem vurarak, "Vah, çocuk, vah benim zavallı, güzel yavrum," dedi. "Vah benim güzel kızım. Beni hiçbir şeyden kurtarmış değilsin."

Sonra dehasının değilse bile imgeleminin damgası ve tutkusu olan o huzursuz bilinci yaşlı gringoya şöyle sordu: Tıpkı senin onu yaratman gibi onun da seni yarattığını biliyor muydun, ihtiyar? Senin için yaşamak için bir plan yarattığını biliyor muydun? Hepimiz bir başkasının imgeleminin yaratısıyızdır, haberin var mıydı bundan?

"Anlamıyor musun? Ben ölmek istiyorum. Bu yüzden geldim buraya. Öldürülmek için."

Yaşlı adamın göğsüne sokulmuş duran Harriet onun gömleğindeki taptaze losyon kokusunu aldı, elini sevgiyle uzatarak onun, o her zamanki kırçıl kıllarından nasılsa arınmış olan traşlı, etsiz yanaklarını okşadı. Yakışıklı bir ihtiyar. Onun sanki bir büyük törene hazırlanışmışcasma kokular sürünmüş, tertemiz, traşlı olduğunu algılamak Harriet'i birden korkuttu. Ne var ki köyden gelen uzak şamata hiç beklenmedik biçimde dikkatini dağıttı. Arroyo köylülerle konuşuyor, hızlı, buyurgan adımlarla onların arasında dolaşıyordu. Gringolar uzaktan bakıyor, gene de onu en ince ayrıntılarıyla görüyorlardı: Zalim ve şefkatli, adil ve adaletsiz, tetikte ve gevşek, kinci ve kendinden emin, etkin ve tembel, alçakgönüllü ve küstah: Tam bir Latin Amerika Kızılderilisi! İki gringo kucaklaşmış durdukları yerden, kokular ve aldatmacalarla sarılmış olarak seyrediyorlardı onu, batan güneşe karşı iki siluet, kendi kentleriyle ırmaklarından uzak, tıpkı "çölde Tanrının yüzünü görmek" gibi insana hayatta ya bir ya iki kez nasip olan o vahiy duygusuna yenik düşmüş.

Yaşlı adam çarçabuk kadının kulağına fısıldadı: "Kendimi asla öldürmeyeceğim çünkü oğlum öyle öldü, ben de onun acısının kopyasını çıkarmak istemem."

Yakınmaya, hele sonunda kötü talih onu buldu diye kendini acındırmaya hakkı olmadığını söylüyordu. Hakkı yoktu çünkü başkalarının mutsuzluğunu alaya almıştı; ömrü, insanları mutsuz oldukları için suçlamakla geçmişti. Ailesinin çevresini onlara yabancı olan bir kinle kuşatmıştı.

"Belki çocuklarım benim tüm evrenden nefret ettiğimin kanıtıdırlar. Ama öyle de olsa onlar benden nefret ediyorlardı."

Genç kadın onu dinliyordu ama yalnızca hayatın yaşamaya değer olduğunu, bunu ona kanıtlayacağını söyledi; köyde bir çocuk vardı, iki yaşında bir kız çocuğu... Ne var ki yaşlı gringo onu kendinden uzak tutarak, biliyorum, diyor, Meksika'ya ayak basar basmaz duyularının uyanmış olduğunu söylüyordu. Dağları ve çölü aşarken işitme, görme, koku ve tat duyularının ömründe bilmediği bir keskinlik kazandığını sezmişti, yeniden gençleşmişcesine, gençleşmişten daha bile iyi -yaşlı gringo gülümsedi- çünkü gençlikte deneyim eksikliği kıyaslamalar yapabilmeyi engellerdi, oysa şimdi o pis gazete odalarından, sarı gaz lambalı salonlardan, oğlunun ölümüne, kendi yaşamının yosun tutmasına sahne olan barlardan kurtulduğunu duyumsuyordu: Bütün Kaliforniyalı ölülerin kadehlerini kaldırarak eli kulağında olan zelzeleyi, El Dorado'nun ebediyen denize gömülmek üzere oluşunu ve insanoğlunun güzel talihini kutladıkları o pis kokulu barlardan ve Hearst'ten kurtulduğunu, ünlü yazarların tepesinde Meksika'nın eksilmez leş kargaları gibi halkalanan o genç ana baba katillerinden kurtulduğunu ve hayranlarına bitkin, tükenmiş bir ihtiyarın anısını değil de gökyüzünde bir atlının hayalini bırakmış olduğunu duyumsuyordu.

"Yakışıklı bir ceset olmak istiyorum." Mavi gözler kıvılcımlanıyordu.

"Meksika'da bir gringo olmak... ah, ölüme çağrı çıkarmaktır bu."

Şimdi bakır renkli dağlarla ışık titreşimli saydam akşamın, tortilla ve chili biberi kokularıyla uzaktan gelen gitar seslerinin –Arroyo yangından kurtardığı balo salonunun aynalı kafesine gömülmüştü– arasında yaşlı gringo sesleri, lezzetleri, kokuları nerdeyse doğaüstü bir keskinlikle duyuyordu, Owl Creek Köprüsünden asılan o adamın can verdiği anda her bir yaprağın damarlarını bir bir seçtiği, dahası, üzerlerindeki böcekleri, dahası, binlerce sap otun üzerindeki çiy tanelerinin gökkuşağı renklerini görebildiği gibi.

Nihai birliğe varmakta olan düşünce silsilesi ona bunun, yitirmeyi hak ettiği için yitirdiği sevgilere karşılık verilen büyük bir avuntu olduğunu söylüyordu. Meksika onu ölüm yerine bir yaşamla ödüllendirmişti: Ölümün yakınlığıyla uyuşukluktan silkinen duyularının yaşamı; hayatının son mutluluğu olarak doğanın vekarı: Şimdi de bu kadını dün gece Arroyo'ya ait olan bedenini ona sunarak bütün bu kazancı saptıracak mıydı?

Yaşlı gringo gülümseyerek, "Son bir kibirli düşüncem vardı," dedi. "Pancho Villa'nın eliyle öldürülmek istiyordum. Çok sevgili bir dostuma, bir kadın şaire yazdığım veda mektubunda da bunu söylemek istedim: Beni bir daha görmeyeceksiniz. Meksika'da beni bir taş duvarın önüne dikip kurşunlarla delik deşik ettikleri kulağınıza gelebilir. Bodrum merdiveninden aşağı yuvarlanıp ölmekten yeğdir."

Durmuş Harriet'in gri mavi gözlerinin içine bakıyordu. Bu dakikanın sessiz, ciddi, uzayıp gitmesini sağladı, en son katresine değin duyumsayabilmeleri için.

"Sana gönül vermekten korkuyorum," dedi, ömründe ilk söylediği sözcükler bunlarmışcasına. Bölünmüş bilinçli sanatçının çılgın düşünün en son yanıtı olmuştu bu kadın. Açık duran bavulundaki kitapları bu kadın görmüştü. *Don Kişot*'u yanında getirmiş olduğunu biliyordu da ölmeden önce okumak istediğini bil-

miyordu. Karalamalarla dolu kağıtları, aşınmış kalemleri görmüştü. Hiçbir şeyin, yazar adım koymadan önce gözle görülemediğini belki de biliyordu. Dil bizim eşyayı görmemize izin verir. Söz yoksa hepimiz körüzdür. Yaşlı gringo kadını öptü, bir sevgili gibi öptü, erkek gibi, Arroyo'nun şehvetiyle değil ama paylaşılan bir açgözlülükle.

Harriet yeni bilinçlenmesinin noktaladığı bir içtenlik ve ivedilikle, "Biliyor musunuz," diye sordu. "Babamı ikinci bir ölümden kurtarmak için sizi kurtarmak istedim? Biliyor musunuz, Arroyo'yla birlikteyken ben de babam gibi olabiliyorum, serbest, şehvetli, oysa sizde bir baba buluyorum. Biliyor musunuz bunu?"

"Evet!" dedi yaşlı gringo. "Evet!" tıpkı Harriet'in Arroyo'ya dediği gibi, Arroyo'nun karşısında kendini bir orospu gibi hissettiği ve hor gördüğü bir kişiliği benimsemekten kıvanç duyduğu sırada. Yaşlı gringo Harriet'i kendinden uzak tutmaya çalıştı –salt o güzel gözlerin yaş içinde olduğuna inanç getirmek için– ama sonra onu gene hemencecik göğsüne bastırdı: Ona söylemesi gerekeni şimdi söylemek istiyordu, her şeyi bildiğine inanmışken ve her şeyi bildiği halde hâlâ bilmediği bir şey kaldığını anlamışken. Harriet ebediyen değişmişti, sarılışından anlaşılıyordu bu, sıcaklığından, yakınlığından: Onun karısı ya da kızı olabilecek güzel bir genç kadın, ki ne karısı ne de kızıydı, yalnızca kendisiydi en sonunda. Gringo kişinin –kadın ya da erkek– ebediyen değiştiği, yazgısı olan dakikaya sıkı sıkı sarıldığı, sonra da pişmanlık duymadan, gene de hüzünle bu dakikayı elden bıraktığı anın ayrıcalıklı bir tanığı olmuştu. Genç kadın ebediyen değişmişti; kızı, oğlunun kolları ve bacakları arasında değişmişti ve onun icat edebileceği hiçbir şey, hiçbir alay, hiçbir suçlama, hiçbir şeytan kelamı bunun önüne geçemezdi. Geriye kalan tek şey Harriet'te Arroyo'nun yırtıcı aşkının etkisiyle oluşan değişimi sineye çekmek ve ondan olasız bir aşk adına, kendini ölüme hazırlayan yaşlı bir erkekle yaşama doğmuş genç bir kadın arasındaki

aşk adına bir istekte bulunmaktı: "Şimdi, doğruyu söyle bana, kutsal bildiğin ne varsa onun adına; sırrını öğrenmeden yollama beni."

(Kadın, yalnız başına oturmuş, bunları anımsıyor. Sevgilim. Kızım.)

"Peki. Babam şavaşta ölmedi. Bizim yanımızda canı sıkılmıştı, bir zenci kadınla yaşamak için Küba'da kaldı. Ama biz herkese onun öldüğünü söyledik, geçinebilmek için onun emeklilik maaşını aldık. Babam bana gizlice mektup yazdı, onu anlamam için yalvardı. Ama ben ne anlayabilirdim, hissetmesini bilmezken? Babam böyle demedi ama biz, annemle ben, yaşayabilmek için onu öldürdük. İşin en kötüsü, hiç öğrenemedim, benim bildiğimi annem de biliyor muydu, yoksa her ay emeklilik çekini temiz yüreklilikle mi bozduruyordu. Şunu söyleyeyim size, ben anlamak istemiyordum, hissetmek istiyordum..."

Yaşama ruh, heyecan, hareket katmak, bunları biraraya getirmek. Kimse anlamıyordu onu. Yaşlı adam anlıyor muydu? Yaşlı adam, evet, diye başını salladı. Harriet de onun kim olduğunu bilmesine karşın kimseye söylemeyeceğine yemin etti. Bu kendisinin onu sevme tarzı olacaktı bundan böyle.

"Gerçek adınızı unutacağım."

Gringo kısaca, "Sağol," dedi, sonra onun yaşam sunmaya gelmişken çaresizce ölüme tanık olmak zorunda kalacağı için üzgün olduğunu ekledi.

Genç kadın gözlerini, burnunu bluzunun o bol koluna silerek, "Yani buraya ders vermeye gelmişken ders alan ben oluyorum, öyle mi?" dedi. Şimdi yaşlı gringonun güdümüne girmişti, bu andan itibaren onun sadık Vesta bakiresiydi; bölünmüş bilinçlerini sonunda birleştirmeyi –ikisi de birbirinin– başardıkları bu kısacık dakikaları kutsuyordu. Nihai dağılmanın yakın olduğunu biliyorlardı: Zaman, Meksika, savaş, anılar, tenin kendisi, onlara, çoğu erkek ve kadına nasip olandan daha fazla zaman bağışlamıştı.

Yaşlı gringo, "Belki," dedi. "Hepimiz erdemli olmaya çalışıyoruz. Bizim ulusal eğlencemiz bu."

"Arroyo'yla, sizin hayatınızı kurtarıp kendimi erdemli saymak için yatmadığımı, onun bedenini istediğim için yattığımı, bundan da zevk aldığımı söyleyeyim istiyorsunuz size."

"Evet, iyi olur. Öbür ulusal eğlencemizin de doğruyu söylemek olmasına karşın bizler sır saklayamayız. Bu da erdemli olduğumuza inanmak için, tabii. Başkan Washington, çocukluğunda kiraz ağacını kestiğini yadsıyamıyor. Oysa Juárez delikanlılığında efendisinin kıymetli kızına göz koymuş olduğunu gizleyebilmişti."

"Zevk aldım," dedi Harriet, onun söylediklerini dinlemeden.

Arroyo'nun sevişmesinden zevk aldığını söylüyordu (erkek bunu duydu ve onun zevkini kendine, kendi yaşlı bedenine maletti); gringonun bunu bilmesini istiyordu. "Şunu da bilmenizi istiyorum ki Arroyo'nun benim bedenim üzerinde hiçbir hakkı yoktu ve ben bunu ona ödeteceğim."

Harriet yaşlı gringoya, tam onun ölmeden önce birilerinin kendine bakmasını istediği gibi bakıyordu. Bu bakış onun Harriet Winslow'u hayal etmesinin -balo salonundaki aynalarda başlayan- bölük pörçük süreçlerini bütünlüyormuş gibi geliyordu ona. Bir düşün eşiğinden başka bir şey olmayan balo salonunda binbir düşsel saniyeye bölünen bu süreç şimdi genç kadının sözlerinde biraraya gelmekteydi: Harriet yaşlı gringoya, şehvetinin yaşayan bir kanıtının varolmasına izin vermeyeceğini söylüyordu; Harriet Winslow üstüne düş kurmak hakkını ona tanıdığını Arroyo'ya tanımadığını söylüyordu.

18

Ay yüzlü kadın gramofonu kurdu ve iğneyi dönen plağın üzerine gizlice koydu. Yollu, bej bir bereket boynuzuna benzeyen (diye düşünüyordu Harriet) ve Sahibinin Sesi'ni dinleyen o küçük siyahlı beyazlı köpek resmiyle süslenmiş olan borunun içinden Nora Bayes'in, "Gümüş Ayın Işığında" şarkısını söyleyen yırtıcı gene de tiz sesi yükseldi.

gümüş ay ay ayın ışığında...

Harriet, Wabash'ı ve Kuzey Amerika'nın öbür tembel ırklarını düşündü, sonra Meksika çölünde duran trenin penceresinden dışarı bakmayı reddetti.

Ay yüzlü kadın bunu açıkça söylememişti, gene de sesini alçaltması bu cızırtılı müziği, sözleri duyulmasın diye çaldığım belirtiyordu: Her an sözlerinin erkeklerce duyulmasından korkan bir kadın bu, diye düşündü Harriet belirli bir küçümsemeyle.

Hasiyendadaki teneke tınılı kilise çanının sesi duyuldu.

Adına La Luna denilen kadın bir çan sesi duyup da çalınmasındaki nedeni bilememenin çok tuhaf olduğunu söylüyordu. Kendisi devrimin Durango'daki o küçük taşra kasabasına geldi-

böyle anlamıştı: Çanların ne akşam duası, ne sabah duası de başka bir şey denebilecek bir zamanda çalınmaya başlamasıyla. Yeni bir zaman gibiydi, diyordu ay yüzlü kadın, kafamızda canlandıramayacağımız bir zaman. Sonra kendi zamanımızın düzenliliğini düşünmüştü; geleneksel mevsimlere, geleneksel saatlere, hatta geleneksel dakikalara bağlı kalan sayısız kuşaklar. Kendisi böyle yetişmişti, namuslu, dürüst, çok zengin de-

gilse de rahat yaşamaya yetecek kadar paralı. Babası bir tahıl tüccarıydı, kocası aynı küçük kasabada bir tefeci, burada herkes, çocuk ya da kadın, sabahın beşinde kalkardı, ortalık henüz karanlıkken giyinebilmek için (bu son derece önemliydi, kişinin kendi gövdesini asla görmemesi); saat altıda kiliseye giderler, sonra eve dönerlerdi, aç açına, İsa'nın gövdesini yemiş olmalarına karşın (onun, anılarına yaşam katan ve imgelemini kışkırtan bu gizem: Bir parça ekmeğin içindeki insan gövdesi, erkek tenini hiçbir zaman tanımamış bir kadından doğan bir erkeğin gövdesi, anlıyorsunuz ya, Bayan Winslow, bu ülkede bizler müthiş dolambaçlı konuşuruz, çocukluğumuzda *bacak* sözcüğünü anmamamız öğretildi bize, oysa bacaklarımla yürüyorum, *kıç* sözcüğünü anmamamız, oysa kıçımın üstüne oturuyorum – kadın usulca güldü, göğüs geçirircesine; Tanrı olan bir erkeğin gövdesi, Tanrısallığını başka iki adamla paylaşan bir erkeğin gövdesi; La Luna gözünde onları da erkek olarak canlandırıyordu: Bir ikinci sakallı erkek taht üstüne kurulup oturmuş, ihtiyar, görkemli ve aynı zamanda istavroza çivilenmiş olan genç adamın ta kendisi; sonra bir üçüncü erkek, hayal gibi, yaşı belirsiz, kendine Ruh, hem de Kutsal Ruh diyen bir sihirbaz, ki küçük kızın hayalinde bütün öteki değişimlerden de sorumluydu: Birken üç olmak, üçün tekleşmesi, tekin bakireyle birleşip bakireden ayrılması, sonra ölmesi, sonra dirilmesi ve herhalde gene üçleşmesi, tek olmayı bırakmaksızın, sonra tekleşen üçün ekmek parçasını ve Sihirbazın, bir Heyula Dünyanın Ruhunun, sürüp giden marifetleri). Böylece kilise bir heyula olup çıkmıştı, tıpkı evim gibi, alın yazım gibi. Hepimiz belirli vardiyalarla ortalıkta dolaşan birer hayalettik: Kahvaltı, sonra ev ekonomisi denilen konuda aldığımız dersler, sonra öğle yemeği, sonra pasta yapımı, sonra dua, sonra akşam yemeği, sonra biraz piyano, sonra karanlıkta soyunup yatağa girmek, tıpkı çocuklar gibi, şimdi siz diyeceksiniz ki hiç de kötü değilmiş. Ne var ki, Bayan Harriet, bir erkeğin yaşamı bir çocuk gelinin yaşamıyla aynı boyunduruğa koşulursa o ya-

şam karanlık, tekdüze bir şey olur çıkar, duraganlaşan, filiz sürüp açılmayan, yerinde sayan her şey gibi. O düzende erkek, baba, koca, kadının hep bir çocuk gelin olarak kalmasını, evliliğin ya da evliliğinin bir korku töreni olmasını sağlamak için vardı: Artık küçük bir kız çocuğu olmadığınız için seksiyle cezalandırıyor sizi, cinsel kanamanızla, cinsel tüylerinizle ona ihanet ettiğiniz için... Hele ben, kısır olduğum çok geçmeden anlaşılınca, bu yüzden durumum daha da beterdi: O çirkin, kıllı tümseğimi, o vahşi tüylü koltuk altlarımı, o lağım gibi bol aybaşı kanamalarımı, o şişkin, pespembe, huysuz ama sütsüz meme başlarımı bağışlatacak hiçbir özürüm yoktu. Kocam bana uzun, kaba saba gecelikler giydiriyordu, tam oramın önünde bir yarık, üzerine kalın kırmızı ve simli ipeklerle İsa'nın Kutsal Yüreği işlenmiş; benim murdar kadınlığımın, şimdi onun yüce seksiyle gerçekleştirdiği kör buluşma sayesinde mübarekleştiğinin donmuş bir amblemi: Acele bir şişleme, derin bir iç çekiş, birkaç saniye bir şey... Onun birçok kereler bana dokunmamak için kendi kendini tatmin ettiğini biliyordum. Ama hayal gücü kısırlaştığı zaman ya da kendi erkekliğini kendine kanıtlamak için bana ihtiyaç duyduğunda, o zaman bile, ilkin kendi kendisiyle oynardı ki seksini hemencecik içime sokmaya, beli geldiği zaman da hızla çıkarmaya hazır olsun... Ben asla zevk duymamalıydım, nitekim duymuyordum, ne onunla ne de onsuz. Aldığım onca terbiyeye ihanet ederek kendime birkaç kez aynada baktım ama sonra vazgeçtim; şeytana uyarak ellerimi o kabarık meme başlarımın üzerinden, o gür, kapkara apış arama doğru gezdirmek istediğim için değil de o aynada kendimi yüzyıllık bir çocuk gibi gördüğüm için: Çocuk saçmalıkları zırvalayan budala bir acuze, açık saçık çocuk tekerlemeleri söyleyerek oyuncak bebeklerin hayali çüklerini o büzüşmüş, eriğe dönmüş vaginasına sokan eski püskü bir taş bebek -çalman çanlar, sabah duaları, akşam duaları, günah çıkarmalar, komünyonlar, Selam Meryem'ler, mea culpa'lar, Credo'lar, kilisenin içinde ve dışında bir koyu duman, iç sıkan

vaazlar, Cehennem korkusu, İsa sevgisi, erkek İsa'nın sevgisi, haç üzerindeki çıplak İsa'nın sevgisi, annesinin titrek dizleri üstünde oynayan o tombul çüklü, güzelim Çocuk İsa. Hayat yerinde sayıyordu. Kocamın talimatı üzerine muhasebecisi her cumartesi günü öğleden sonra kasabadaki işçileri kabul ederdi; kahverengi fötr şapkaları, yakasız, yollu gömlekleri ve yelekleriyle esnaf ve zanaatçılar, aynı zamanda yoksul sokak satıcıları, mum, şeker, süpürge satanlar, yüzlerini gizlemek için şallara bürünmüş birkaç kadın, sonra hiçbir hasiyendaya bağlı çalışmayan, hepsi de kocama borçlu olan toprak işçilerinin giderek uzayan sıraları, upuzun bir insan sırası, tozlu, sıcak bir cumartesi sokağında kıvrım kıvrım, panjurları kapalı, alçacık evler arasında, kendi kendilerine zincir vurmuş evler, kocaman kapılar üzerindeki asma kilitler bekaret kemeri gibi dururdu, senyorita, kendi zindanlarına kapanıp kalmış evler, demir parmaklıklı, alçak balkonlar evlerin yüzünde birer kafes gibi, köpeklere vurulan ağızlıklar gibi, senyorita, amiga, dostum, böyle diyebilir miyim sana?

Kimi zaman onları görürdüm, cumartesileri, öğleden sonra günah çıkartmaya giderken, onlarla göz göze gelmeye çalışırdım; derken bir gün çok etkileyici bir adamla göz göze geldim. Beyazlar giymiş, o güçlü ellerinde bir sombrero tutan, yoksul, kendi halinde bir ırgattı, ama yüzünün yeni olduğu dikkatimi çekti, bu yüzde hiçbir düşkünlük yoktu: Yırtıcı bir gurur okunuyordu. Bana baktı, bakışlarımı bakışlarıyla hapsetti ve o anda bu bakışlarla bana herhalde duymak istediğim şeyleri söyleyiverdi (La Luna sözlerini sürdürdü: "Ben yoksulum, borç zincirine vurulmuşum. Sen zenginsin, sevgisizlik zincirine vurulmuşsun. Bırak, bir gece seni seveyim"); gözlerindeki gururlu ateşle arzu, o gülümseyen beyaz dişlerinin şakacı, meydan okuyan aralanışı, o kocaman, kapkara bıyığının çapkınlığı, başının duruşundaki o dağınık, uykusuz küstahlık işte böyleydi. Kendimi tutamadım, senyorita. Bana belletilmiş olan her şey bu işi yapmamı söylüyor-

du. Başımı eğip kiliseye gitmeli, çaprazlanmış ellerimdeki tespihi çekmeliydim. Oysa durdum.

Kısa, güçlü gövdesine göre başı pek büyükmüş gibi duran bu adama tek söyleyebildiğim, "Adın ne?" diye sormak oldu.

Bütün evlerin panjurları ansızın açıldı. Bütün ev içlerinin gölgeleri arasında o evlerin yüzleri ansızın gözüktü.

Adam, "Doroteo," diye yanıtladı. "Doroteo Arango."

Başımı eğerek yürüyüp gittim. Kiliseye vardım. Günah çıkartma hücresinde diz çöktüm, hanım hanımcık, utangaç. Aradaki kafes beni papazın solüğundan değilse bile ellerinden ayırıyordu. Her zamanki küçük ve bağışlanabilir günahlarımı itiraf ettim. Papaz başını salladı: "Bir şeyi unutuyorsun."

"Neyi, Padre?"

"Yolda durup yabancı erkeklerle konuşmuşsun. Irgatlarla. Kocana borçlu olan adamlarla. Ne demek oluyor bu, kızım? Senin adına korkuyorum!"

Evime döndüğüm sırada yoldaki insan kuyruğu yoktu artık, panjurlar da kapalıydı.

Ertesi gün kilisede, günahımı çıkarmış olan papaz hoşgörü ve inayet konulu bir vaaz verdi. İsa'nın tefecileri Tapınaktan kovması üzerine St. John'un söylediklerinden bir alıntı yaptı. Bir yandan da İsa'nın kutsal öfkesinin tefeci tüccarlara karşı hoşgörüsüzlükten değil, Tapınağı savunma isteğinden kaynaklandığını söyledi. İsa tüccarları bağışlamıştı, çünkü O'nun sesi ayrımsız ve sonsuz inayetin sesiydi.

O gece yemekte kocama ve hep bizimle beraber olan ailesine, papazın ayin sırasında söylediklerini düşündüğümü ve acaba "inayet"in borçları da bağışlamak anlamına gelip gelmediğini merak ettiğimi anlattım.

Sözcük masaya bir buz tabakasının çatırtısıyla düştü.

Borçlar, dedim ben gene. Borçları da bağışlayın. Yalnızca günahları değil.

Aç karnına sofradan kovuldum: Hep çocuktum zaten, anlıyorsun ya, senyorita, amiga, dostum diyebilir miyim sana?

Kocam odaya geldiği zaman korkusuzdum çünkü ne diyeceğimi biliyordum.

Seni kendimce seviyorum. Dinle beni, dedim ona, kendi iyiliğin için.

Utanmazsın, diye benim sözümü kesti, sofra başında yüz kızartıcı şeyler söylüyorsun, sokakta yüz kızartıcı şeyler yapıyorsun, durup tanımadığın erkeklerle konuşuyorsun, adi heriflerle, nasıl cesaret edebiliyorsun buna, gülünç, küçük orospu, sen de?

Gözlerinin içine baktım, o Doroteo adındaki adamın bana baktığı gibi, sonra ona dedim ki: Korkman gerek senin. O adamın gözlerine bakmalıydın, benim baktığım gibi. Korkman gerek. Bu adamlar başka. Katlanabilecekleri kadarına katlanmışlar. Şimdi artık gözlerinin içine baka baka senin canını alacaklar. Tetik dur.

Kocam bana vurdu, bir daha edepsizlik edersem beni mahzene kapayacağım söyledi.

Mahzende ne vardı?

Oraya hiç inmemiştim.

Gelgelelim ertesi gece, pazartesi gecesi, evin karnından her saatte gurultu gibi homurtular yükselmeye başladı. Kocam, sanki beni cezalandırmak için oraya kapayacağını salt söylemekle mahzenin içine sesler, canavarlar, hayaletler, uğultulu aletler doluşmuştu. Kulaklarımı dört açtım, sesin kaynağını seçmeye çalıştım, bir armoninin doğumu ki, benim kulağıma belki bin kat tuğla ve tahtadan, kerpiç ve duvar kağıdından, çivi ve kireçten süzülerek ulaşıyordu, evet, hatta daha da fazlasından: O evde taşıdığımız kişiliklerden süzülerek geliyordu, benim, kocamın, hısımlarımızın, cumartesileri öğleden sonra dışarda bekleyen erkeklerle kadınların kişiliklerinden, onların sessiz konuşmalarıyla düşüncelerinden: Ödünç para alabilecek miyim, borcumu öde-

mem gerekecek mi, yoksa bir lütuf bulabilecek miyim, inayet, acıma?

Söyle bana senyorita, dostum (diyebilir miyim?) seslerin gerçek kaynağını nasıl seçebilirdim, aradaki bunca kat engelin arasından? Varolmakla olmamak, garez, umutsuzluk, çocukluğumu unutma korkusu, çocukluğumdan başka hiçbir şey yaşayamamak korkusu, asla gerçek bir kadın olmamak, dedim ya, mezarlıkta çürümeye bırakılmış bir armut gibi, hiçbir işe yaramadan buruşup çürüyerek ölüp gitmek korkusu.

Mahzenden gelen mırıltılar, en sevdiğim *Sobre las olas* valsini döne döne, usulca çalan bir piyanonun ezgileri miydi yoksa?

Hayır, diye kocam haykırdı, sokaktaki gürültüler evin karnından gelen sesleri bastırdığında, hayır, tutsakların bağırışları bu, silaha sarılıp ayaklanan bu deyyusları geberteceğiz, pis sıçanlar, bir bir ezeceğiz ama ilkin onları mahzenime kapayayım ki derilerini diri diri yüzebilelim, birer sıçan onlar, hep sıçandılar zaten, dedi, çay fincanı tabağına çarpıp şıngırdadı; artık yalnızca sözde kalmayacak, sahiden yüzeceğiz derilerini –yerin sedir ağacından döşemesine o bej tozluklu, minik minik düğmeli potinleriyle vurup duruyordu– derileri yüzülecek, çok olgun birer muz gibi, resmen derileri soyulacak, kurtlu elmalar gibi, mezarlıkta çürüyen armutlar gibi. Hah! diye bağırınca çay fincanı elinden düşerek bej renkli tozluklarını leke içinde bıraktı –her cumartesi borç ödemek için kuyruğa girmezlerse her Tanrının günü ölesiye kırbaçlanmak için kuyruğa girecekler, senin mahzenden duyduğun sesler de bu olacak, hayatım, dedi kocam tozluklarını silmek için eğilirken: *Şimdi biliyorsun.*

"Peki, ya daha öncesi?" diye sormayı göze aldım. "Bundan önce ordan gelen gürültüler neydi?"

Kocam, "Hangi cesaretle sorguya çekiyorsun beni?" diye bağırarak bana gözdağı verdi ve işte tam o anda, yemin ederim *mi amiga*, dostum, çanlar hiç nedensiz çalınmaya başladı, ne sabah duası, ne akşam duası ne de zaman içinde bildiğim herhangi bir

an. Bir patlama kapımızı söküp açtı; başları lekeli Stetson'lu, geniş göğüsleri çapraz fişekli adamlar içeri girerek o incecik çay fincanını çiğnediler, içlerinden biri kocamı göstererek, "İşte o, işte kan emici!" diye bağırdı ve bir de baktım, kaç zaman önce o cumartesi günü kuyrukta gördüğüm adam, gözlerinde o korkunç gururu okuduğum adam, hiç konuşmadan bana, "Ben yoksulum, borç zincirine vurulmuşum. Sen zenginsin, sevgisizlik zincirine vurulmuşsun. Bırak bir gece seni seveyim," diyen adam, işte o adam şimdi benim oturma odamdaydı.

Onu tanıdım.

Yüzünü kaç kereler görmüştüm, kilisedeki haber tahtasında, araftaki ruhların selameti için okunan novena çağrılarının, St. Anthony şöleninin gününü bildiren yazıların yanısıra iğnelenmiş "Aranıyor" posterlerinde. Posterler onun sığır hırsızı Doroteo Arango olduğunu söylüyorlardı ve o şimdi benim oturma odamdaydı. Benim yüzüme bile bakmadan, "Alın götürün, kan emiciyi, hemen vurun," diyordu. "Zamanımız yok. Federale'ler peşimizde."

Derken çanların çalınması durdu, ağılda tüfekler patlayarak öğleden sonranın havasını patiska yırtar gibi yırttı. Oturma odamda yalnız kaldım; bayılmışım.

Ayıldığımda, Senyorita Winslow, dostum diyebilir miyim...? Yanımda kimse yoktu. Dört bir yanım ürkütücü bir sessizlikle çevriliydi. Adamlar gitmişlerdi, ben de evin arkasındaki ağıla gitmek, orda olduğunu bildiğim şeyi görmek istemiyordum.

Derken Federale'ler çıkageldi, ne oldu, diye sordular. Uyuşmuştum. Hiçbir şey bilmiyordum. Kocam belki de öldürülmüştü. Doroteo Arango...

"Pancho Villa," diye yanlışımı düzelttiler. Bu isim benim için o zaman anlam taşımıyordu.

Kısaca, "Gittiler artık," dedim.

"Biz onları yeniyoruz, hiç kaygılanma," dediler.

"Kaygılanmıyorum."

"Hepsinin gittiğinden emin misiniz?"

Evet gibilerden başımı salladım.

Gelgelelim o gece ağıla hâlâ gitmemiş, orda olması gereken şeyi görmemiştim, mahzenden gelen sesleri duydum ama bu kez farklıydılar. Demek istediğim eski gürültüler yerli yerindeydi ama şimdi bir şey daha vardı, yalnızca benim duyabildiğim bir mırıltı, değişik bir nefesin müziği, ki kocamın korkuma karşılık bana sunduğu o sinir bozucu solumadan, bana evlilik adı altında, evliliğin eşiti olarak aşıladığı korkuya sunulmuş en değerli armağan olan solumasından bambaşkaydı. Evet, evlilik korkuydu; bunu ondan öğrenmek ve kabul etmek zorundaydım, yoksa aramızdaki bağın hiçbir gerçekliği kalmıyordu, anlıyorsun. Çıkıp gömmedim onu. Ortalıkta kaç ceset bulunduğunu bilemiyordum, devrimin ölüleri – kurbanları değil, onlara böyle demeyi reddediyorum, çünkü senyorita, *mi amiga*, kimin adil olup kimin olmadığını ne zaman bilebileceğiz? Ben bilmiyordum. O sırada. Ne de henüz. Ve o yeni ses içime yeni bir korku salıyordu. Evimizin (ancak şimdi, kocam, kesin ölmüş olduğu için evimiz, diyordum) mahzeninde belki de daha iyi bir şey vardı, bir gömü, evet (çocukluk yanılsamalarımın sona erişi, Senyorita Harriet) ama bunu kocamın en sonunda izlediği ölüm yolundan uzakta tutmak gerektiğini biliyordum.

Bütün bunlar olup bittikten sonraki ilk gece ne yapacağımı bilemedim.

Rüyamda kocamın ölmemiş olduğunu, tel kafesli kümesteki tavuklar arasında saklandığını gördüm; o gece yanıma geliyor, yatak odasının kapısını o çirkin kamışıyla itip açıyordu; bense dehşet içinde çığlık çığlık bağırıyordum: Kocam sağdı ama kanla sıvanmıştı.

Sonra da rüyamda Federale'ler geri geldikleri zaman, mahzende gizli olan şey her neyse onu elimden alacaklarını gördüm.

İşte buna, anlayamadığım bir nedenden ötürü, katlanamadım.

Ertesi şabah çok erken dışarı çıkıp ağıla gittim.

Yere bakmıyordum ya, sineklerin uğultusunu duyuyordum.

Kümesin tahtalarını söktüm, biraraya yığdım, sonra elimden geldiğince iterek, çekerek, mahzen merdiveninin başına taşıdım.

Hiç alışık olmadığım bu uğraş sırtımdaki uzun siyah elbiseyi yırtmıştı, şimdiye değin yalnızca pasta yapıp tespih çekmiş ya da yalnızlık çeken meme başlarıma dokunmuş olan ellerimi de.

Ömrümde ilk kez, dua etmekten başka bir şey için dizlerimin üstündeydim.

Terliyordum, Bayan Winslow, bedenimde varolduğunu o zamana değin bilmediğim kokular saçan bir neme batmıştım.

İçerdeki şeyi korumak istiyordum.

Ya da, bilmem, kocamı Hristiyanlığa yaraşır biçimde gömmeye karar verseydim ne yapacaksam onu yapıyordum.

Davranışlar birbirinin benzeriydi ama kocamın ölüsü orda değildi.

Yorgun bedenimi dinlendirmek için tahtaların üzerine bıraktım. "Başka bir bedenin kokusunu alıyorsun," dedim kendi kendime. "Başka bir soluğu paylaşıyorsun. Canavar falan değil, seni mahzende bekleyen şey. Kocanın sana söylediği ürküler değil mahzende gizli olan."

Öyleyse *neydi* aşağıda gizlenen?

Bu uzun ölüm nöbeti sırasında, diş bilediğim şeyleri arzuladığım şeylerden ayrıt etmeyi istedim. Kocam aşağıda gömülü değilse bile ona ait olan bir şeyin orda olduğu su götürmezdi, pis kokulu, çürümüş, gazla şişmiş, kıllı, boklu, ter damlatan, iğrenç bir şey. Kokusu burnuma geliyordu.

Ama başka bir şeyin de kokusunu alıyordum, istediğim bir şeyin.

Derken çanlar gene çalındı, Federale'lerin gitmiş, Villa'nın adamlarının kasabayı yeniden ele geçirmiş olduklarını anladım. Ama belki yanılıyordum, hiçbir anlama gelmeyen çan sesleri

başka bir anlama geliyordu belki de. Dünya, gerçeklerini sırf benim hatırım için değiştiriyor değildi ya.

Mahzenden gelen yüksek bir silah sesi kuşkularımı sona erdirdi. İlk patlamayı bir ikincisi izledi, sonra sessizlik.

Evimin içersinde bu ikinci tabanca patlayışıydı ama bu kez korkmadım.

Tahtaları ellerimle söktüm; tabancayla ateş etmiş olan adamı kurtarmam gerektiğini biliyordum. Mahzenin kapısını söküp açarak yerde yatan köpek leşlerini görmem gerektiğini biliyordum, yalnızca köpekleri, daha fazlasını değil.

Onun yukarı çıktığını görmek, dudakları temiz olarak.

"Nihayet köpektiler." Onun bana ilk sözleri bu oldu, senyorita, *mi amiga*, sana dostum diyebilir miyim artık? Anlıyor musun, Bayan Winslow?

19

Derken Harriet Winslow, General Tomás Arroyo'nun vagonuna döndüğünü gördü; başı alışık olmadıkları bir biçimde eğik, çizmelerinin o tozlu burunlarını inceliyormuş gibiydi, sanki çevresinden habersiz. Yaşlı gringo Harriet'i kollarından bırakarak, "Bir keresinde çok komik bir şey yazdım," dedi. "'Zamanın başlangıcından bu yana olaylar birbirine eklenip duruyor, salt ben gelip burada ölebileyim diye'."

Konuşurken sert bakışlı gözleri parlıyordu. Buraya öldürülmek için geldiğini çünkü kendi kendini öldürmekten aciz olduğunu söyledi, mırıldanarak. Juárez'de sınırı geçer geçmez, ayrı bir dünyaya ayak basmışçasına bir kurtuluş duygusuna kapılmıştı. Şimdi artık emindi: Her birimizin içinde gizli bir sınır vardır, bu da geçilmesi en zor olan sınırdır, çünkü hepimiz oraya varınca tek başımıza olacağımızı umar ama kendimizi her zamankinden çok başkalarının arasında buluruz.

Yaşlı adam bir an duraksadı, sonra, "Hiç beklenmedik bir şey bu," diye ekledi. "Ürkütücü. Istıraplı. Ama iyi."

O traş yanağını erkekçe bir teslimiyet jestiyle ovuşturdu, Harriet'in yanından ayrılmadan önce, "Nasılsın bu gece?" diye sordu.

Harriet sözle yanıtlamadı. Başını eğişi ona yakışıklı bir ihtiyar olduğunu söyledi.

Arroyo adamlarına şöyle demişti: "Gringoya saygı gösterin. Bu onunla benim aramda bir şey."

Harriet'in tek anımsadığı, yaşlı gringonun General Arroyo'nun özel vagonuna girişiydi, bir de onun bilinç parçalanması ko-

nusunda bir şeyler yazmış olduğu. Harriet bunu anlamaya çalışadursun Arroyo, iki gringonun gizeminden habersiz, kendi zihninde Harriet'in bilincinin bir parçasını taşıyarak yaklaşmaktaydı: Kendi ülkesinin dışındaki dünyayı zerrece anlamamış olduğu için bilge ve yiğit olan bu general, çevresindekilerin inançlarıyla oyunlar oynayan ve "dünya nimetlerinin ulu dağıtıcısı" rolüne soyunan bu cakalı, küstah adam. Harriet bütün bunları açıkça görebiliyordu, çöl ışığında, ikisi de ölgün, çöl de ışık da, ama General capcanlı: Peşindeki hizmetçi, müşteri, yoldaş, dalkavuk ve paralı asker sürüsüyle bu Meksikalı, İspanyol, Arap kırması; ona el koyan ve onun şehvetine tanıklık eden, bedeninin tepkileriyle ruhunun çakışmasında hazır bulunan, Harriet Winslow'un –New York'ta servet içinde büyümesi gerekirken Washington'da bir emekli maaşıyla ve kibar bir yoksulluk içinde büyümüştü– edebiyen değiştiği anı görmüş olan bir adam; ve bu değişimin öbür tanığı da vagondaydı, buraya öldürülmeye gelen adam, Indiana Gönüllülerinin harita mühendisi ki kağıtların değerini bilirdi, General Arroyo'nun seferberliğini –bereket ve intikam ve tutku ve gurur ve de çok yalın olarak emsalleri tarafından kabulü– yasal kılan kağıtların. Harriet Winslow'un parçalanmış bilinci boşlukta sıçrayarak General Tomás Arroyo'nun zihnine girmişti, o da Harriet gibi babasızdı, babaların ikisi de ya ölmüş ya da habersiz ya da neyse, çocuklarından habersiz, Harriet'le Tomás'dan: Her şeyin sonu ölüm ve habersizlik değil miydi zaten, yaşam ve bilinç yokluğunun o dilsiz, duyusuz huzuru.

Şimdi Arroyo vagonun basamaklarını tırmanmaktaydı ve Harriet, Dur! dur! diye bağırarak ona doğru koşuyordu, ay yüzlü kadın da vagonun öbür yanından koşup gelmiş, öteki kadını tutmaya çalışıyordu ki silah seslerini duydular, bunların yanısıra Arroyo'nun genzinde gargaralanan öfke seslerini de ama yaşlı gringonun hiç sesi çıkmıyordu. Sendeleyerek sahanlığa çıkmayı başarmıştı, elinde yanık kağıtlar, arkasında Arroyo hâlâ ateş edi-

yordu, Harriet'in ömründe görmemiş olduğu, bir daha da göreceğini sanmadığı müthiş bir öfkeyle. Arroyo nasıl onun şehvetine tanık olmuşsa o da şimdi ölüme tanık oluyordu. Arroyo durmuş, bir elinde dumanı tüten bir revolver, öbür elinde gülağacından yapılma uzun, yassı boş bir kutu.

Genç kadın Arroyo'yu durdurmak için bağırmıştı: Düşün; birbirleriyle sevişirlerken kim olduklarını öğrenmişlerdi; ikisi de yitik bir babaya veda etmişti, aynı zamanda gençliklerine: Kadın bilinçli olarak, erkek salt içgüdüsüyle. Yitik gençlikleri adına Harriet şimdi ona, ikisinin de bildiği tek babayı öldürmesin diye yalvarıyordu.

Kendisinin zevkten ilk bağırması onunla olmuştu, onunkisiyse ay yüzlü kadınla, hasiyendanın kölelerine dayattığı sessizliğin içinde yaşadığı onca zamanın sonunda.

Yaşlı gringo cansız yere yığıldı ve Harriet onun, (şimdi kendisinin yaptığı gibi) acaba bu gece güneş doğacak mı, diye sorarak öldüğüne inanmak istedi çünkü bundan böyle Harriet'in en büyük korkusu güneş olacaktı, karanlık değil (şimdi tek başına oturmuş bunu anımsıyor). Yaşlı gringo cansız yere düştü, dünya denizin ortasında ebediyen yalnız kaldı ve çöl dünyanın orta yerinde ebediyen yalnız kaldı: Adam dünyanın benzersiz denizinin üstüne düşüp ölmüştü. Yaşlı gringo cansız yere düştü ve sözcükler kül kesildi. Yaşlı gringo cansız yere düştü; şimdi yanındakilerin konuşması gerekiyordu çünkü tarihçelerini yazan kağıtlar bundan böyle onların adına konuşamayacaktı. Yanındakiler diyeceklerdi ki: Biz bu toprağı bin yıl işledik, ondan sonra ölçümcülerle avukatlar ve ordu gelerek bize, bu toprak sizin değil, bu toprak satıldı, dediler; gene de burda kalm, yeni sahibe hizmet edin çünkü etmezseniz açlıktan ölürsünüz, dediler. Yaşlı gringo öldü ve kağıtların üstündeki sözcükler, dövüşmeyi severiz biz, diye uçuşarak çöle dağıldılar; dövüşmezsek ölmüş gibi oluruz; dua edin Tanrıya, bu ayaklanma hiç bitmesin, ama bitse de biz gider yeni bir devrim için dövüşürüz, düşüp mezara girene değin dövü-

şürüz. Yaşlı gringo cansız yere düştü ve kavrulmuş sözcükler hasiyendadan, köyden, kiliseden uzaklara doğru uçuştular. Bu yörenin dışında kimseyi tanımamıştık biz, diyerek: Mısır tarlalarımızın ötesinde bir dünyanın varlığından habersizdik, oysa şimdi her yöreden insanlar tanıyoruz; şarkılarımızı birlikte söyleyip düşlerimizi birlikte kuruyoruz ve tartışıyoruz: Ücra köylerimizde kapalıyken mi daha mutluyduk, yoksa şimdi böyle, bunca düş ve bunca değişik şarkıyla sarhoş, dört bir yanda dönenirken mi daha mutluyuz, diyerek. Yaşlı gringo cansız yere düştü ve kavrulmuş sözcüklerin şarkısı, göl, ırmak, deniz hayaletlerinin kol gezdiği çölün üzerinde dağıldı: Şimdi bunların hepsi bizim çünkü el koyduk, kadın, giysi, para, at; tek istediğimiz bunun ölümümüze değin böyle sürüp gitmesi. Yaşlı gringo ölmüştü, sırtı kurşun yaralarıyla delik deşik ve sözcükleri, onun bir daha asla içine çekmeyeceği çöl rüzgarı yalayıp yutmuştu, sağır çöl rüzgarı ki bu sözcükleri asla duymayacaktı: Sabahın dördünde kalkıp akşamlara değin çalışmıyoruz diye dövüldük, seviştiğimizi duydukları zaman dövüldük; ancak kucakta ağlayan birer bebeyken ve ölüm döşeğinde birer ihtiyarken kurtulabilirdik dayak yemekten. Yaşlı gringo ölünce tozların içine yüzüstü düştü, dağlar birer adım yakma geldiler, alçalan bulutlar toprakta aynalarını aradılar ve imgelerini şu ateşten sözlerde buldular: En kötü efendi bize bir baba gibi sevdiğini söyleyen, sevecenliğiyle bize aşağılayan, bizi çocukmuşuz, budalaymışız, vahşiymişiz gibi davranandı, oysa biz bunların hiçbiri değiliz; olmadığımızı içimizden biliyoruz. Yaşlı gringo Meksika'da tozlarla kucaklaşınca çöle yağmur düştü, hem kanları hem de tozları bastırmak istercesine; gökten boşanan sular toprağın kefenini sırılsıklam ıslattı ve kavrulmuş sözcükler suya dönüşürken, her şey çok uzaklardaydı, şimdi yakma geldiler, bunun iyi mi kötü mü olduğunu bilemiyoruz, dediler; şimdi her şey öyle yakınımızda ki ellerimizle dokunabiliyoruz ve korku içindeyiz: Devrim denen şey bu mu ki? Yaşlı gringo ebediyen uzaklaşınca dağlar taş kesilmiş kuma

benzediler ve gökyüzü ölür gibi oldu bir sözcük yağmurunun altında: Her şey uzaktaydı ama Pancho Villa yakında ve bize benziyor, biz hepimiz birer Villa'yız, diyen sözcüklerin.

Yaşlı gringo ölünce yaşam duraklamayı göze alamadı.

Harriet Winslow'la yaşlı gringo daha önce onu uzaktan, işitemeyecekleri bir yerden seyretmişlerdi: Arroyo köyde bir konuşma yapıyor, adamlarına laf anlatmaya çalışırken kolunu bir bu adamın omzuna doluyor, bir o kadının yanağını çimdikliyor, onların derslere ya da kurullara gereksinmeleri olmadığını söylüyordu. Onlara tek gereken savaşmak için yiğitlik ve barış için sevgiydi, gündüz makineliler, geceleyin öpücükler. Erkek dediğin kendini nerde kanıtlar? Dövüşte ve yatakta, yoksa siktirici bir seçimde değil, diye bağırıyordu Arroyo, ağızlıkları köpüklerle benciklenmiş merkeplerin anırmalarını bastırarak: Devrim tek ve büyük bir ailedir, hepimiz birlikte gidiyoruz, önemli olan hep birlikte ileriye doğru gitmemiz; ben Villa'ya babammış gibi güveniyorum, size de ailemmişsiniz gibi. Her şey bekleyebilir, bu savaşı kazanmanın dışında. Arroyo çıplak bir çocuğu kaldırmış, şakadan kıçına şaplak atmıştı. Onlar da uzaktan seyretmişler ve onun köylülere, gringayı düzdüm ama bunun önemi yoktu, dediğini kafalarında canlandırmışlardı. Toprağa sahip olmak dışında hiçbir şeyin önemi yoktu, topraktan başka her şey insana sahip olurdu ve insanın erkek gibi yaşayıp şan şeref uğruna ölmek yerine sahip olduğu şeyleri düşünüp yitirmekten korkarak yaşayıp gitmesi yanlıştı.

Ama şimdi yaşlı gringo ölmüş, yağmur dinmiş, çöl buram buram ıslak kreozot fundası kokuyor ve General o kalabalık, sessiz, yalınayak ailesine sesleniyordu: Baksanıza, bakın, neyi kurtardım sizler için, balo salonunu, salt onlara mahsus olan özel yerleri. Buna ilişmedim ama başka her şeyi yaktım: Köleliğinizin imgelerini: Torunlarımızın bile gırtlaklarına değin borçlu doğmasını sağlayan mağaza, onu yaktım; atların bizden daha

tok yaşadığı ahırları, Federale'lerin kışlalarını, hani bütün gün bizi gözlerlerdi, dişlerini karıştırıp süngülerini bileyerek, anımsıyorsunuz değil mi bunları? Onların tıkındıkları yemek salonları, düzüşmeleriyle, horultularıyla doldurdukları yatak odaları, o mikroplu sular, kokuları burun direklerimizi kıran genel helalar, rüyalarımda görüp korktuğum o kuduz köpekler, ulu Tanrım, bunların hepsini yakıp yıktım sizin adınıza, bir tek bu yapıyı ayakta bıraktım ki biz ayakta kalabilirsek sizin malınız olacak. Aynalardan kurulu bir balo salonu.

"Çocukluğumu çevremi gizlice gözleyerek geçirdim. Beni kimse bilmiyordu. Bense gizlendiğim yerlerden onların hepsini biliyordum. Çünkü günün birinde aynalardan kurulu bir balo salonu keşfetmiştim, bir yüzüm, bir gövdem olduğunu keşfetmiştim. Kendi kendimi görebilmiştim. Tomás Arroyo. Senin için, Rosario, Remedios, Jesús, Benjamín, José, Albay García, Chencho Mansálvo, hatta senin için La Garduña, bütün o pirelerin, kıtık döşeklerin adına, bütün o..."

Şimdi hepsi ona bir tür korkuyla bakıyorlar, hem kendileri hem de onun için korkuyorlardı. Önderlerine bakıyorlardı, koruyucularına; hüzne benzer bir duyguyla bakıyorlardı. Pedrito ona bakıyordu; 1914'de Pedrito gömlek cebinde delik bir gümüş peso taşıyan onbir yaşında bir çocuktu; pesoyu kilisede yerden, insanların ayakları arasında almıştı: Bu aynaya bakın, kendinizi göreceksiniz.

"Benim sizlerin herhangi birinizden üstün bir yanım yok, çocuklarım. Ne var ki kağıtları koruyan, saklayan kişi benim. Birinin bu işi yapması gerek. O kağıtlar bu toprakların bize ait olduğunu ispatlayan tek delil. Onlar cetlerimizin vasiyetnamesidir. Kağıtlar olmazsa biz birer yetim gibiyiz. Ben dövüşüyorsam, sen dövüşüyorsan, her birimiz dövüşüyorsak bu kağıtların saygı görmesini sağlamak içindir. Yaşamlarımız... canlarımız..."

Harriet, "Seni asla anlamayacağım," demişti.

İşte şimdi yağmur dinmişti ve Arroyo'nun adamlarına, "Saygı gösterin," dediği yaşlı gringo alacakaranlığın üstüne akan bir gökkuşağının altında yatmaktaydı. Çöl kendi aynasına yansımış, o eskil denizin dibini, çekilen suların geride bıraktığı o büyük kumsalın iri taneli kumlarını kemiriyordu ve kağıtlar elinde olduğu için hiçbir zaman çok konuşmamış olan General Tomás Arroyo şimdi bu yanmış kağıtlar adına konuşmak zorundaydı. Oysa ay yüzlü kadın Tomás Arroyo'nun, sözleri harcayan değil saklayan adam olduğunu biliyordu.

İşte bu yüzden, titreyip durmakta olan Amerikalı kadına, "Bu kadar çok konuştuğu zaman başına bir şey gelecek demektir," dedi. "Onun iyi dostu sessizliktir."

Önderlerinin sözlerini sona erdiren bizzat askerler oldu. Kendi seslerinin kabaran dalgasıyla öne doğru taşarak onu harekete geçmeye zorladılar, haklı olduğunu, ona karşın yaşayacaklarını söylediler. "İlerlememizin zamanıdır. Aynaları geride bırakmanın zamanıdır, General. Gidip Villa'yı bulmazsak durumumuz kötüye gider. Yüzen bir alay olabiliriz, ne var ki kendi başımıza Mexico City'ye varamayız.

Yalnız kaldığı zaman Arroyo, "Ahnyazım benim almyazımdır," dedi.

"Gringa ne yapacak ona?" diye sordu ay yüzlü kadın La Garduña'ya, insanın toprağı uyandırmamak için gizli fısıltılarla konuştuğu saatte: Ne yapacak benim erkeğime?

La Garduña çatlak bir kahkaha attı ve toprağın rahatına aldırış etmeyen yüksek bir sesle o kağıtlarla aynaların kendi gözünde, Villa'nın askerlerinin dediği gibi, bir Wilson'luk bile önemi olmadığını söyledi.

Ay yüzlü kadın, "Senin gözünde önemi olan nedir, peki?" diye sordu.

La Garduña da Durango'daki köyündeyken teyzesi Josefa Arreola'nın mübarek namusunun koruması altında nasıl masum

ve yapayalnız olduğunu anımsadı. Derken ilk ihtilalci askerler köyden geçerken heyecanla sokağa çıkmış ve yakışıklı bir çocuk görmüştü ama gözlerinde ölüm yazılı bir çocuk. Göz göze gelmişlerdi. Çocuğun yürüyüşü kızı çağırır, artık yalnızlık çekmemesini söyler gibiydi. La Garduña biraz hüzünlü gene de tatlı bir sıcaklık hissetmişti, acıma gibi bir duygu. Bir daha eve dönmeyerek kızının babası olan çocuğun yanında kalmıştı, çocuk La Ascensiòn savaşında bir kurşunla vurulup ölünceye kadar. İşte böyle orospu oldu derlerdi onun için.

General Tomás Arroyo kendi kendine, "Hiç değilse alınyazım kendimin," dedi birçok kereler sıkıntılı rüyalarında, yaşh gringoyu öldürdüğü ve çöle yağmurun yağdığı gece, yanmış sözcükler rüzgarda çığlık çığlık dağılırken.

20

Pancho Villa pırıl pırıl bir bahar sabahında atını sürerek Camargo'ya girdi: Bakır renkli başına altın işlemeli, geniş bir sombrero geçirmişti, toz ve kan lekeli bir sambrero, bir lüks değil de iktidar aracı, bir savaş simsesiydi, tıpkı o iri nasırlı elleri, dağ rüzgarlarıyla cilalanmış bronz mahmuzları gibi. Baruttan, dikenden ve kayadan, çamlık orman yollarıyla göz alan uçsuz bucaksız ovalardan oluşmuş bir cila onun o ceylan rengindeki kaba saba elbisesine, güderi tozluklarına sinmişti sanki, çelik palasıyla gümüşten tören üvendiresine, pantolonuyla, kısa yelek ceketindeki altın ve gümüş düğmelere; parıltılar saçan bu altın ve gümüş bolluğu istif edilecek değerli birer hazine değil de bizleri savaşta ve ölümde süsleyecek olan birer metal parçasıydı: Işıklardan yapılma bir kostüm.

Villa kuzeyliydi, uzun boylu, gürbüzdü, bedeni o kısa Kızılderili bacaklarına göre uzuncaydı, uzun kolları, iri, güçlü elleri ve çok eskiden, bir başka adamın gövdesinden kopartılmışa benzeyen bir başı vardı: Eski zamanlardan, uzak diyarlardan, geçmişten kalma bir kesik baş ki değerli bir metal kutu gibi çağdaş ve ölümlü bir bedene, güçlü gene de çaresiz bir bedene kaynak yapılarak tutturulmuştu sanki. Birer kırışıklar tarlasının ortasına yerleştirilmiş, gülümseyen ama gene de zalim, Uzak Doğulu gözler; dudaklarında hep hazır duran bir gülüş; beyaz mısır taneleri gibi ışıldayan dişler; seyrek bir bıyık ve üç günlük sakal; bir baş ki Moğolistan'da, Endülüs'te ve Rif'te, Kuzey Amerika'nın göçer kavimleri arasında görülmüştü ve şimdi işte burda, Camargo, Chihuahua'daydı, ışığın saldırısına karşı gözlerini kısıp kırpıştırarak, ağzı kulaklarında gülümsüyordu, sonsuz sezi, şid-

det, yırtıcılık ve büyük gönüllük birikimleriyle yüklü bir baş, sonunda Pancho Villa'nın omuzları üzerine gelip oturmuş bir baş.

Toprak sahipleri kaçmışlar, tefeciler gizlenmekteydiler. Keyifle gülen Villa doru atını Camargo'nun kayalık yollarında, gemini doğru dürüst çekmeden sürüyordu. İnsanları kölelikten, tefecilerden kurtarmak için yağmaladığı yıkık hasiyendalar bölgesinin tecimsel merkezi olan Zacatecas'a saldırmadan önce öteki generallerle buluşmak üzere Kuzey Tümeninin merkez kolunun başında buraya gelmişti. Atının nalları parke taşlarında şakırdıyor, taş döşeli sokakların o tuhaf koltuğunda kontrpuan yaparcasına çınlayan bir dizi metalik sesin başını çekiyordu: Bakır ve çelikten gemlerle zincirler şıngırdıyor, at kılından kırbaçlar ıslık çalıyor, kamçılar havada şaklıyordu.

Bütün kent sokağa dökülmüş, oyma demir balkonlardan konfetiler saçılıyor, lamba direklerinden serpantinler savruluyor, pembeli mavili allı bir Meksika fiestasının dalgaları metalle taşın çakışmasını yumuşatıyordu; büyük, cam damacanalar içinde serinletici şerbetler, renk renk, dilim dilim şekerlemeler, içlerinde kara, kırmızı, yeşil sosların fokurdadığı kocaman güveçler.

Gazeteciler de ordaydı, yeni bir icat olan film kameralarıyla gringo gazeteciler ve fotoğrafçılar. Villa gönlünü bu yeni icada çoktan kaptırmıştı, aklını yeniden yatırmanın gereği yoktu. Çok iyi biliyordu ki bu küçük makine onun bedeninin hayalini yakalayabilirdi, ruhunun etiyle kemiğini yakalayamasa bile: Ruhu yalnızca kendisine aitti, sevgili ölmüş annesine, bir de Devrime; hareket halindeki şu bedeni, cömert ve buyurgan, şu pantere benzeyen bedeni evet, o yakalanabilir ve sonra bir karanlık odada yeniden serbest bırakılabilirdi, tıpkı ölümden değil de çok uzak yer ve uzamlardan dönüp gelen bir Lazarus gibi, siyah bir odada, beyaz bir duvar üstünde, dünyanın herhangi bir yerinde, belki New York'ta, belki Paris'te. Villa eli kameralı gringo Walsh'a söz vermişti: "Merak etmeyin, Don Raúl. Sabahın dördünde ışık bu küçük makine için uygun değil diyorsunuz ma-

dem, tamam, hiç sorun değil. İnfazlar saat altıda yapılacak. Ama daha geçe kalamaz. Sonra yürüyeceğiz, dövüşeceğiz. Anlaştık mı?"

Şimdi, Zacatecas'a yürüyüp Huerta'ya karşı yapılan ihtilalin –ve bu arada Wilson'un Meksika siyasetinin– kaderini belirlemesinin öncesinde, Camargo'da toplanmış olan bütün Yankee gazeteciler onu sorulara boğuyorlardı. "Eğer kazanırsanız Birleşik Devletler hükümetinin sizi tanıyacağını umuyor musunuz?"

"Böyle bir sorun yok. Ben Devrimin birinci önderi Carranza'nın emri altındayım."

"Sizin Carranza'yla geçinemediğinizi herkes biliyor, General."

"Kimmiş bilen? Siz biliyor musunuz? Bana da anlatın, lütfen."

"Sizin General Maclovio Herrera'nın Carranza'ya çektiği bir telgrafı ele geçirdik, General Villa, sizin Zacatecas'a saldırı başlatmanıza izin verilmeyişinden sonra. Metin çok kısa. 'Seni orospu çocuğu,' diyor."

"Ah, benim küçük dostum. Ben bu ayıp lafların İspanyolcada nasıl söylendiğini bilmem ki! Yemin ederim, yalnız İngilizcelerini bilirim. Hem zaten Senyor Carranza, Zacatecas'ı Arrieta kardeşlerin almasına karar verdi."

"Ama işte koca bir tümenle burdasınız, toplarınız, onbin askerinizle."

"Devrimin emrindeyim, beyler. Eğer Arrieta kardeşler, çoğu zaman olduğu gibi Zacatecas'da sıkışır kalırlarsa ben beş gün içinde oraya varıp onlara yardım edebilirim. Beş gün yeter bana."

"Son olarak, General Villa. Amerikalıların Veracruz'u işgal etmelerine ne diyorsunuz?"

"İstenmeyen misafir de ölüler gibi, iki gün sonra pis kokmaya başlar."

"Biraz daha kesin konuşabilir misiniz, General?"

"Deniz piyadeleri kenti bombalayıp Meksikalı genç harp okulu öğrencilerini öldürdükten sonra Veracruz'u işgal ettiler. Huerta'yı batıracakları yerde halkın vatanseverliğini depreştirerek onu daha da güçlendirdiler. Devrime verilen desteği böldüler, Huerto denilen o ayyaş itin o iğrenç seferberliğini mümkün kıldılar. Veracruz'daki gringolarla savaşmaya gönderildiklerini sanan genç çocuklar bana karşı dövüşmek için Coahuila'ya gönderildiler. Sizin istediğiniz bu mu bilmem ama bana öyle geliyor ki gringolar ya kendilerine bile zarar verecek ölçüde kurnazlık ediyorlar ya da eni konu avanaklık."

"Bir Amerikalı subayı arkasından vurdurttuğunuz doğru mu? Birleşik Devletler ordusunun bir yüzbaşısı sizin adamlarınızdan biri tarafından gerekçesiz olarak öldürülmüş, öyle mi, General?"

"Bu nasıl boktan bir...?"

"Birleşik Devletler'deki sorumlu kaynaklar sizi resmen adi bir eşkiya olarak tanımlıyorlar, General Villa. Kamuoyu sizin burda, Meksika'da güvenliği sağlayabileceğinizden kuşkulu. İnsan hayatına değer vermiyor musunuz siz? Uygar ülkelerle anlaşabilecek misiniz?"

"Hangi bok herif demiş bunları?"

"Bayan... şey, Harriet Winslow diye biri... Washington'dan. Olaylara tanık olduğunu söylüyor. Babası Küba savaşında dövüştüğünden bu yana kayıpmış. Adamın niyeti aile sorunlarından kaçmakmış, gene de ölmeden önce, artık yetişkin bir kadın olan kızını görmek istemiş. O da buraya onu görmeye gelmiş. Sizin ordunuzdan bir generali suçluyorlar, General Villa. Hey, Art, adı ne diyordun?"

"Arroyo. General Tomás Arroyo. Kadın onun babasını kurşunlayıp öldürdüğünü gözleriyle gördüğünü söylüyor."

"Kusura bakmayın, General, size şunu anımsatmak istiyoruz, Meksika'da ya da dünyanın başka herhangi bir yerinde öldürülen Birleşik Devletler vatandaşlarının naaşları, ailelerinin is-

teği üzerine geri verilmelidir, Hristiyanlara yaraşır biçimde gömülebilmeleri için."

Villa, "Yasa böyle mi diyor?" diye homurdanırcasma sordu.

"Evet, öyle diyor. General."

"Nerede yazdığını göster bana."

"Yasalarımızın birçoğu yazılı değildir, General Villa."

"Kağıt üzerinde yazılı olmayan bir yasa ha? Öyleyse ne bok yemeye öğreneceksin okumayı?" diye sordu Villa hınzır, küçümseyen bir gülümsemeyle. Sonra güldü; hepsi de gülerek Devrimi simgeleyen bu adama yol açmak için kenara çekildiler: Bu nama asıl layık olanın, Meksika'nın sözümona uygar kişilerinden biri sayılan o parfümlü ihtiyar senatör Carranza değil de, Caranza'nın en hor gördüğü tip olduğunu bütün dünyaya göstermeye hazırlanan bir adam: Huzursuz Durango dağlarından gelme yalın ayak, kör cahil, *pulque* içen, taco tıkınan bir *campesino* ki kızkardeşlerinin ırzına geçen hasiyenda sahiplerinin dayağını yemişti. Hayır, diye güldü, sonra St-Cyr'deki Fransız Akademisinden diplomalı olan seçkin topçu komutanı General Felipe Angeles'e güvence verdi: Bunları söylemem sana değildir, Don Felipe, onlaradır. İşten gördün ya onları; bu gringolar biz yokmuşuz gibi davranıyorlar, sonra günün birinde varlığımızı keşfediyorlar, ama ayağını denk al! Bizler onların canına, malına kasteden birer şaytanmışız meğer. Eh öyleyse, biz de sahiden ödlerini koparalım bari, -Pancho Villa ağzı kulaklarına vararak güldü- bir kez de biz onları işgal edelim de gösterelim bakalım nasıl oluyormuş!

Sonra, onun durumunu anlamayacak kişilerin varolduğunu düşündükçe müthiş bir öfkeye kapıldı. Carranza onun Chihuahua'da elini kolunu bağlamıştı, Mexico City yolunu açan Villa olmasın, şan ve şeref cici beylerin payına düşsün diye, of be! Villa'nın asıl ayranını kabartan şey o ihtiyar keçinin her fırsatta Chihuahua'h eski sığır hırsızına bambaşka çevrelerden gelme olduklarını anımsatmasıydı: Hayır, siktiriboktan bir avukat olmak,

canını tehlikeye atmakla bir *değildir*! O da sekreteri olan profesöre Tümenden istifa ettiğini yazdırmıştı, dananın kuyruğu kopmak üzereydi yani, görelim bakalım, Natera'yla o süslü Arrieta kardeşler Zacatecas'ı kendi başlarına alabilecekler miydi; anlayalım bakalım, o iki yüzlü Pabla González neden Monterrey'den cephaneyle kömür yollamamıştı; Pancho Villa'mn askeri desteği olmazsa onların sivil otoriteleri kaç para ederdi, görelim, her şey hemen şimdi, buracıkta belli olsun, bakalım. Bütün bunlar yetmezmiş gibi bir de Chihuahua'da takılan götüboklunun biri gringolarla aramda sorun çıkarıyor be! Villa küplere binmişti ama sonra, her zamanki gibi, sevişmekle geçen bir gece onu yatıştırdı.

General Tomás Arroyo, yaşlı gringoyu gömüldüğü yerden çıkarıp Camargo'ya getirmesi için emir almıştı. Hayır, mahsus yalan söylemişlerdi ona. Naaşı isteyen gringonun ailesi değil, bir gazeteymiş, *Washington Star* diye bir gazete. Gelgelelim bu emir en sonunda alayı Miranda'ların yanık hasiyendasından çekip koparıldığında Arroyo naaşı isteyenin kim olduğunu çok iyi biliyordu. Rüyalarında görüyordu onu: İhtiyarın parçalanmış başını kucağına almış, vagon kapısında duran Arroyo'ya, "Bana ait olan bir şeyi öldürdün," dercesine, hem de ondan medet umarcasma bakışını, çünkü şimdi artık ikisi de yalnız kalmışlardı, ikisi de yetimdiler ve birbirlerine kinle bakıyorlardı, birbirlerini canlı bir yaratığın aracılığıyla besleyebilme, içlerinde duyumsadıkları azap boşluğunu doldurabilme yeteneğinden yoksundular.

"Elinde ne var baksana! Bak, ne tutuyor avcunda!" Arroyo'nun tek diyebildiği buydu. Harriet yanık kağıtları görüyor, Arroyo yaşlı gringonun kendi ruhunu yakmış olduğunu söylüyordu. Harriet de onun, bunun bile ötesinde bir şeyi, Meksika'nın tarihini yakmış olduğunu kabul ediyordu ama mazeret değildi bu, çünkü bir insanın hayatı bir ülkenin tarihinden daha değerlidir; genç kadın şuna inanıyordu ki her şeye karşın Chihuahua çölü

de onunla birlikte haykırmaktadır: Katil, köpek, pis vahşi, mendebur korkak! Bana sahip oldun ama onu da öldürmeden edemedin.

"Buraya beni kışkırtmaya gelmişti," dedi Arroyo soluk soluğa. "Tıpkı senin gibi. İkiniz de beni kışkırtmaya geldiniz. Eşşoğlusu, siktirici gringolar, siz de!"

Hayır, sen kendi kendini kışkırttın, dedi Harriet o uzun gün sona ererken, sen kendi kendini kışkırttın, kim olduğunu kendi kendine kanıtlamak için. Adın Arroyo değil senin, ananınki gibi; senin adın Miranda, babanınki gibi. Evet, dedi genç kadın, yağmur kağıtların küllerini eritirken, sen isyancı kılığına girmiş kindar velihatsın.

"Zavallı köpek. Tomás Miranda'sın sen."

Zalimce söyledi bunu, onu yaralamak isteyerek. Gene de biliyordu ki aynı şeyleri, fırsat olsa, şimdi vagon tekerleklerinin yanında yatan –sırtındaki kurşun deliklerinin her biri açıkça görülebiliyordu– ihtiyara serinkanlılıkla söyleyebilirdi. Ama zalimce söyledi, adalet adına, kendisinin de dövüşebileceğini, dişe diş kendini savunabileceğini ona anımsatmak için. Tomás hiçbir şey anlayacak durumda değildi. Yaşlı gringoyu öldürmüştü. Harriet Winslow'nun hâlâ kavgaya gücü olmasını aklı almıyordu; onun içinin de kendisininki gibi boşalmış, kupkuru kalmış olması gerekirdi. Yaşlı gringoyla o yakılmış kağıtlar.

Arroyo kağıtların küllerini göstererek, "Siz ikiniz bana ne yapsanız katlanırdım," dedi. "Ne yapsanız, bundan başka."

Harriet elinde kalan son mizah ve acıma kırıntılarıyla, "Tasalanmana gerek yok," dedi. "O zaten ölmüş olduğunu düşünüyordu."

Ne var ki o akşam saatinde Arroyo kendi ruhunu dağlamak isteğindeydi. "Halkımızın hakları yanında ihtiyar bir adamın hayatı nedir ki?"

"Dedim ya, sen bir ölüyü öldürdün. Şükret. Kurşuna dizme töreninin masrafından kurtulmuş oldun."

İhtiyarın kurşunlarla delik deşik olmuş cesedini gördüğü zaman Pancho Villa hem kendi adamlarını hem de düşmanlarını yıldıran o ünlü öfkesine gem vurarak Tomás Arroyo'ya, bir idam töreni düzenlemesini buyurdu. Yaşlı gringonun kurşun yaralarıyla delik deşik sırtına dokununca aklına, Camargo'da yaptıkları konuşma sırasında o Yankee gazetecilerden birinin söylediği bir şey geldi: "Size bir lafım var, General Villa. 'Ölmek denilen şey yalnızca en son ıstıraptır'."

"Kim demiş bunu?"

"Aah, küskün ihtiyarın biri."

"Yazı mı yani?"

"Dediğim gibi, küskün bir ihtiyarın sözü."

"Demek küskün bir..."

Villa infazın hemen o gece, gece yarısında gerçekleştirilmesini buyurdu. Bunun gizli bir tören olması için uyarıda bulundu. Kendisi, General Arroyo ve infaz bölüğü dışında hiç kimse bilmeyecekti. Bay Walsh'la kamerası siktir olsunlardı. Bu Bay Walsh'a göre iş değildi.

Yaşlı gringoyu biraz güçlükle duvara, infaz bölüğünün karşısına dayadılar, başı göğsüne düşmüş, dizleri bükük, yüzü çöle ilk gömülmesinin asit izleriyle biraz bozulmuş.

Komut, Villa'nın karargahının arkasındaki taşlıkta verildi. Yere aralıklarla konulmuş fenerlerin ışığında adamların yüzlerine garip gölgeler düşüyordu. Silah sesleri havada çınladı ve yaşlı gringo ikinci kez olarak eski dostu ölümün kucağına düştü.

Pancho Villa, "Şimdi artık yasal olarak önden vuruldu, yasa uyarınca," dedi.

İnfaz komutanı, "Cesedi ne yapacağız, General?" diye sordu.

"Amerika'dan kim istemişse ona yollayacağız. Federale'lere karşı yapılan bir çatışmada öldüğünü söyleriz, onu ele geçirip vurdular, deriz."

Villa, Arroyo'nun yüzüne bakmadan, Wilson'a Carranza'yı

tanıma ya da kuzeyde Villa'ya müdahale etme fırsatı verebilecek bir gringo cesedini yanına alıp taşımak istemediğini söyledi.

Yırtıcı bir gülüşle, "Birkaç gringo öldüreceğiz, merak etme," dedi. "Ama zamanı gelince ve de ben karar verdiğim zaman."

Yüzünün ifadesini değiştirmeden Arroyo'ya döndü. "Cesur bir adammış bu, öyle değil mi? Cesur bir gringo? Yaptıklarının hepsini duydum. Şimdi artık önden vuruldu, hakça, korkaklar gibi sırtından kurşunlanmış değil artık, çünkü korkak değildi, öyle değil mi, Tomás Arroyo?"

"Hayır, General. Aramızda en cesurumuz bu gringoydu."

"Gel, Tomasito. Ona *coup de grâce* kurşununu sen sık. Biliyorsun, sen benim oğlum gibisindir. İyi yap bu işi. Her şeyi yolu yolunca, kitabına göre yapmak zorundayız. Bu kez yanlışlık yapmanı istemiyorum. Her olasılığa karşı hazır olmalıyız. O hasiyendada bir güzel dinlendin sanırım; epey kaldın orada, hatta isim bile yaptın."

("Arroyo," demişti Yankee gazeteci. "Adı Arroyo.")

Arroyo, "Evet, General," demekle yetindi.

Yaşlı gringonun duvar önünde yatmış duran cesedinin yanına gitti, diz çöktü, Colt'unu çekip çıkardı. *Coup de grâce*'ı titizce uyguladı. Yaşlı gringonun boynundan kan akmıyordu şimdi. Sonra Villa bahtsız Arroyo'nun üstüne ateş edilmesi için emir verdi. Arroyo'nun yüzü canlı bir acı ve inanmazlık imgesiydi. Gene de genç general, "Viva Villa!" diye bağırmayı başardı.

Arroyo yaşlı gringonun yanına düşünce Villa, subayların yabancılarla böyle oyunlar oynayarak onun başına gereksiz sorunlar açmalarına izin veremeyeceğini söyledi. Gringoları öldürmek konusuna gelince, bunun neden ve ne zaman yapılacağına yalnızca o, Pancho Villa karar verebilirdi. İhtiyarın naaşı kızına yollanacak, konu temelli kapanacaktı.

Yaşlı İndiana'lı General'in gözlerini, o pırıl pırıl mavi gözleri, o gece Camargo'da, göğsüne çifte fişeklik takmış, kapkara misket gözlü bir çocuğun, bir gün, "Pancho Villa'yla tanışmak is-

ter misiniz?" diye sormuş olan bir çocuğun elleri ebediyen kapadı.

Pedrito pantolon cebinden, Arroyo'nun yaşlı gringodan yana fırlattığı o Colt 44 tarafından delinmiş olan pesoyu çıkardı, iki kez ölmüş olan ihtiyarın lekeli gömlek cebine koydu. Tomás Arroyo'ya *coup de grâce* kurşununu Villa kendi eliyle sıktı.

21

Harriet Winslow, yaşlı gringonun kurşunlardan delik deşik olmuş naaşının kimliğini saptamaya gitti ve evet, dedi, babam; sonra onu Arlington'a, annesinin yanına gömdü. Annesi o eski köşe masasının üstündeki lambanın yanıbaşında ölmüştü, en sonunda gölgelere yenik düşerek. Bu yüzden Harriet ilkin zavallı annesini düşünmüştü: Annesi onun iyi yetişmiş, kültürlü ve saygın bir genç hanım olmasını öyle istemişti ki... gerçi para sıkıntısı çeken aileleri el üstünde tutan pek olmazdı ya. Ruh kibarlığı gündelik yaşantıda bir tamamlayıcı ister: Kibar bir beyin varlığı. Harriet hem önyargıları hem fikir ayrılıklarını hoşgörüyle karşılamıştı; sonunda mutluluğun baskın çıkıp düzenin zafer kazanacağını umuyordu. Kendisinin de bir gün burada, annesinin ve öldürülmek için Meksika'ya giden yalnız, yaşlı bir yazarın yanında yatacağını düşünüyordu.

"Yaşlı gringo buraya ölmeye geldi."

Onun öldüğü gece Harriet sersemlemiş bir durumda kamp yerinde dolaşmış ve ansızın dayanılmaz bir açlık duymuştu, kaynağı bedensel olmayan, gene de ancak yiyecekle doyumlanabilecek bir açlık. Birden aklına eserek, isli bir mangalda tortilla pişirmekte olan bir kadının yanına oturdu, yardım edebilir miyim, diye sordu. Hiç konuşmadan mısır unundan yapılma lapanın birazını aldı, yanına çömelen kadına öykünerek tortilla yapmaya girişti. Sonra tortillaların tadına baktı.

Kadın, "Tortilla sever misin?" diye sordu.

"Severim."

"Çok lezzetlidir. Yakında gideriz burdan. Çok kaldık artık."

"Biliyorum. Burası onun yeri. Gitmek istemiyor aslında."

"Eh,. napalım, çaresiz. Hep yol almamız gerek. Ben erkeğimin peşinden gidiyorum; onun yemeğini yapıp çocuklarını doğuruyorum. Bir savaş oldu diye yaşam durmuyor ki! Sen de onunla gidecek misin?"

"Kimi demek istiyorsun?"

"Generalimiz Arroyo'yu. Onun yeni kadını değil misin sen?"

O çok eskilerde kalmış çöl gecesinde, kadının yanında oturmuş tortillasını yerken, daha sonra yaşlı gringonun -taşında kendi babasımn adı bulunan- mezarı başında otururken ve daha da sonra, yaşlılığında, tek başına, bütün bu olup bitenleri anımsarken Harriet kendini, hayatında yalnızca bir kez, yaşlı gringonun naaşını almak istediğinde dışa vurmuş olduğu bir acıma ve sevecenlik duygusu için hazırlıklı tutmuştu çünkü bunun sonucunun ne olacağını biliyordu. O günahın yüzü suyu hürmetine kendine bağışlanmış olan bu yeni duyguyu, yaşam sunan genç bir Meksikalı devrimciyle ölüm aranan yaşlı bir Amerikalı yazara borçluydu: Onlar Harriet'e Washington'da, Meksika'da -nerede olursa- uzun yıllar yaşamasını sağlayacak kadar hayat vermişlerdi. Harriet Winslow'nun şiddet ve şanın yüzüne baktığı zaman duyduğu hissin adı acımaydı ve en sonunda şiddet de, şan da maskelerinden arınarak gerçek yüzlerini göstermişlerdi: Ölümün yüzleri.

Sonra Büyük Savaş çıkmış ve güney sınırındaki Devrim gazetelerin baş sayfalarından silinmişti, Villa'nın New Mexico sınırındaki bir kente saldırmasına kadar. O zaman General Pershing onu bulmak için Chihuahua dağlarına gönderilmiş ve tabii hiç bulamamıştı. Yalnızca Villa'nın bu tepelerle tozlu yolları ezbere bilmesinden ötürü değil de daha başka, daha temel bir nedenle: Pancho Villa'yı ancak içerden bir hain öldürebilirdi.

İşte bu yüzden, diye düşünüyor Harriet Winslow şimdi, her şeye karşın General Tomás Arroyo'nun kurşuna dizilmesinde hazır bulunmuş olmayı isterdi, onun hep kendine malettiği, baş-

kasından değil kendi iradesinden kaynaklandığına inandığı alınyazısının uçup gidişini gözleriyle görmek için. Oysa Arroyo önderi Pancho Villa'nın eliyle ölmüştü. Ölmese neler yapabileceğini (onu Devrim öldürdü), Meksika'mn geleceğinde nasıl bir kaderi olacağını Harriet kendi kendine sorar dururdu. Yaşlı gringo ölürken çifte bir geleceği yakmıştı belki de: Tomás Arroyo'nun ve Meksika'nın geleceğini.

Ölümlerin sonrasında Harriet Winslow Camargo'daki otel odasından çıktı. Gece yarısında uzaktaki yaylım ateşini duymuştu: Yaşlı gringo iki kez ölmüş oluyordu. Derken bir yaylım ateşi daha -bir ilk ölüm- ve peşinden tek bir el silah sesi, Arroyo da iki kez ölmüştü.

Otelin resepsiyonunda -saksı bitkileri ve kanaryalarla dolu bir taşlık- ay yüzlü kadın onu beklemekteydi.

Konuşmadı. Harriet onun peşinden küçük harap bir kiliseye yürüdü. Pancho Villa kapıda durmaktaydı. Onlara: İçeri girin de erkeklerinizi görün, dedi.

Tomás Arroyo ile yaşlı gringonün ölüleri içerde yatıyordu. Ay yüzlü kadın ağlamaya, sonra haykırmaya başladı, ne var ki Harriet Winslow, Tomás Arroyo'nun ilkin bu avuntu kabul etmez kadınla beraberken haykırdığını anımsıyordu: Bir kadınla sevişirken bağırabilmenin katıksız kıvancıyla haykırmıştı. Harriet Winslow aynı zamanda, kendisinin de tıpkı böyle, bu ölmüş adamla beraberken ilk olarak zevkten bağırdığını anımsıyordu.

"Yiğidim benim, yavrum, erkeğim," diye ağıt yakıyordu Tomás Arroyo'nun kadını, Camargo'daki o kilisede ona yas tuttukları gece; karşılarındaki cam bir kafesin içinde İsa, başında dikenlerden tacı, omzunda gülünesi bir pelerinle boş bir bira kasasının üzerinden onlara bakıyordu.

Harriet'in yaşlı gringonun cesedine tek sözü, "Bir askeriye kabristanında boş bir mezar seni bekliyor, Baba," demek oldu.

Ertesi sabah -ısırıcı bir ayaz- Camargo'dan da birlikte ayrıldılar: İki yorgun katırın çektiği iki köy arabasının üzerinde iki

tahta tabut. La Garduña, Inocencio Mansalvo, bir de Pedro onları kavşağa kadar geçirdiler. La Garduña rezobosuna sardığı çocuğunu kucağında tutuyordu. Kavşağa geldiklerinde Harriet'e teşekkür etti. "Görürsün, kızım benim Durango'da gömülmemi sağlayacaktır, teyzem Josefa Arreola'nın yanıbaşmda."

Harriet Winslow, "Daha uzun yıllar yaşarsın umarım," dedi.

"Kimbilir? Gene de son nefesime kadar o hiç doğmamış meleği, küçük erkek kardeşimi düşünüp size şükürler edeceğim."

Inocenco Mansalvo, "Dona, General Arroyo'yu nereye gömecekler?" diye sordu ay yüzlü kadına.

Kadın, yaşsız gözlerle Arroyo'yu çöle, adının bir daha hiç duyulmayacağı bir yere gömeceğini söyledi.

Inocencio, "Keşke ben de seninle gelebilseydim!" dedi. "Ama Amerikalı kadını götürmek zorundayım. General Villa'nın emri."

Tomás Arroyo'nun kadını, evet, der gibi başını salladı, yaşlı katırı dürttü ve bilinmeyen hedefine doğru yola koyuldu. Tam o sırada da Albay Frutos García eski önderine son saygısını sunmaya gelmişti. Araba ağır ağır, bir toz bulutunun içinde görünmez oldu. Frutos García Harriet'e bakarak onu sınıra kadar geçireceklerini söyledi; Inocencio Mansalvo'yla Pedrito da beraber. Pedrito yürekli bir çocuktu, yaşlı gringoyu da çok severdi. Sonra Frutos, biraz da İspanyol çapkınlığıyla, yanımızda bir çocuk olursa kimsenin aklına bir şey gelmez, diye ekledi.

Sonra ciddileşerek, "Kaygılanmayın," dedi. "Siz üstünüze düşeni yaptınız. Yaşlı gringo Meksika'ya ölmeye gelmişti. Ulu Tanrım, bir gringa yüzünden öleceğini kim bilebilirdi? Sınırı geçtiği için öldü aslında. Yeterli bir neden değil miydi bu?"

"Ben de geçtim. Sınırı geçtim," dedi Harriet.

"Merak etmeyin. Biz size de, yaşlı gringoya da saygılı davranacağız. Yaşlı gringoya cesur olduğu için, gözlerinde hüzün okunduğu için. Ve sonra bu Generalimiz Tomás Arroyo'nun son emri olduğu için: Yaşlı gringoya saygı gösterin!"

"Ya bana?"

"Size de... bütün bunları anımsayacak olan sizsiniz de onun için."

Sonra vedalaştı, atını sürüp gitti.

Camargo'yla Ciudad Juárez arasındaki uzun yolda Harriet Winslow'nun, Washington'a döndükten sonra süreceği yaşamı uzun uzun düşünecek zamanı oldu. Ama şimdi yanında sıcak bir nefes hissediyordu: Meksikalı bir çocuk. Pedrito, Yüzbaşı Winslow'un Arlington'daki mezarına götürülmekte olan ölmüş adamı çok sevmişti. Yolculuğun bütün sorumluluğunu Inocencio Mansalvo yüklendi: Yiyecek, barınak, rota, güvenlik. Bu işaretsiz yolları iyi bilirdi. Bu bölge zaten Devrimcilerin safına geçmişti, burada herkes birer Villista'ydı.

Juárez'de, Harriet sınırın ötesine geçmeye hazırlanırken genç Pedrito ilk olarak konuştu. "Senin istediğin gibi oldu, ihtiyar," diyerek gringonun naaşıyla vedalaştı. Bu arada Harriet, bir naaşın Amerika Birleşik Devletleri'ne girebilmesi için gereken zor işlemlerin resmi kağıtlarıyla uğraşıyordu. "Tam senin istediğin gibi, ihtiyar. *Coup de grâce* kurşununun sıkılmasını Pancho Villa'mn kendisi emretti."

Inocencio Mansalvo köprünün parmaklığına yaslanmış, sigara içiyordu. Sınır baharının sıcağından kavrularak sert bir işaretle Harriet'i çağırdı. Harriet buyruğa boyun eğdi. Bu onun Meksika'yla vedalaşmasıydı. İkisi de bir süre hiç konuşmadan, Kuzey Amerikalıların Grande, Meksikalılarınsa Bravo dedikleri ırmağın hızlı akan koyu renkli, sığ sularını seyrettiler.

Harriet Mansalvo'ya ilk olarak gerçekten baktı. Mansalvo yeşil gözlü, Uzak Doğulular gibi simsiyah saçlı, zayıf bir adamdı. Ağzının iki yanım iki çizgi belirliyor, alnından da iki çizgi geçiyordu, hepsi çifter çifter, sanki bir çift sanatçı onu bir an önce dünya yüzüne çıkartmak için palayla yontmuşlardı. O biçimli çenesi bile ortadan ayrıktı. Harriet dudağını dişledi. Bu güne, şu dakikaya değin bu adama hiç bakmamıştı.

Onun o hareketsiz, okunmaz duruşuna baktı, çeneden yukarısı ikiye bölünmüş bir adam; onun, gözlerini Meksika'nın o uzun kuzey sınırından hiç ayırmayacağını Harriet biliyordu, çünkü Meksikalılar için savaşmanın tek nedeni her zaman gringolardı.

Mansalvo bakışlarını elinde olmadan sınırın Kuzey Amerika tarafına yöneltti. "Yaşlı gringo artık gringolar için sınır kalmadığını söylerdi. Ne doğuda ne batıda ne de kuzeyde, yalnızca güneyde kaldı, derdi, hep güneye doğru," dedi gerilla, bir gazete kağıdını çıkarıp açarak.

Harriet, Mansalvo'nun yanıbaşına, parmaklığa dayanınca onun alkol, soğan ve kara tütün kokan terinin kokusunu duydu. Onunla birlikte yaşlı gringonun bir Kuzey Amerikan gazetesinin küpüründeki yüzüne baktı. Inocencio Mansalvo küpürü ırmağa attı.

"Ne yazık," dedi. "İngilizceyi okuyamıyorum. Ne yazdığım şimdi sen de bana okuyamayacaksın artık."

Döndü, Harriet'i sıkıca kollarından kavradı. "Ne yazık! Neden beni sevmedin? Generalim bugün yaşıyor olurdu." Sonra onu bıraktı.

"Hep güneye doğru," dedi gene. "Ne yazık. Buraya, aslında sınır değil, diyenlerin hakkı var. Bir yara izi bu."

Sonra yürüyüp gitti ve Harriet, Inocencio Mansalvo'nun uzaklaşan sırtını seyretti: Yakasız mintan üzerinde güderi ceket, onun o Meksikalı *vaquero* adımlarının ritmiyle toz saçan kirli Stetson şapka.

Harriet bir daha onlara bakmadı, ne adama ne de çocuğa. El Paso'da sınırın ötesine geçtiğinde bir gazeteci kalabalığı onu beklemekteydi. Gümrük görevlileri değil de onlar olmuştu sorup soruşturan: Yüzbaşı Winslow, Küba'da savaşırken kaybolmuş, besbelli kafası karışık, amnezinin ve İspanyol tutsak kamplarında gördüğü kötü muamelenin kurbanı, ama hiç eksilmemiş olan askerce yiğitliğini saygıdeğer kızı tanımış ve Meksika dev-

rimcilerinin kanlı savaşlarından kurtarmıştı... Harriet dinliyor, basının yarattığı bu öyküyü dinleyip içine sindirerek onun korumasına teslim edilen o zaman parçasının bir bölümü olarak kabul ediyordu. Tabut tren istasyonuna götürülmek üzere bir top arabasının ön kısmına kondu.

"Siz ülke çapında önemli bir habersiniz, Bayan Winslow. Washington'daki arkadaşınız, Bay Delaney adında biri, sizin Meksika'daki barbarlıklar üstüne Senatoda ifade vermenizi bir onur sayacaklarını belirtti."

Harriet kıpırdamadan duruyordu. Yaşlı gringonun uzaklaştığını görünce yoldaşıyla, "kurtarılmış olan" cesetle arasındaki bağlantının kopacağından korktu: Ölümde yitip gitmiş olan o bilinçle, hortlaklar, katledilmiş babalar, yitik oğullarla meskun olan o huzursuz bilinçle arasındaki bağlantı.

"Bayan Winslow... ülke çapında..."

Mavi bir buğu onu gene yaşlı adamdan ayırdı: Harriet bu serüvenci cesedi insanların yarattığı dumandan, dakik işlemlerle enerjinin kızgın buğusundan kurtarmak, birbirlerinden ayrı düşmelerini engellemek ister gibi elini uzattı; onlar ki Amerikan bilincinin bundan sonraki sınırıyla – sınırların en çetini – yüzleşmek üzere Meksika'ya gelmiş iki gringoydular, erkek bilinçli olarak, kadın farkında olmadan; Harriet neredeyse, haber, diye bağırıyordu, ülke çapında haber, gazeteciler kalabalığından kendini kurtarabilsin de yaşlı gringonun naaşından ayrı düşmesin diye: Sınırların en yakını olduğu için en çetini, en yadırgatıcısı ve o yüzden en çabuk akıldan çıkanı, en sık gözardı edileni ama uzun uyuşukluğundan uyandığı zaman da en korkutucu olanı.

("Ne yazık. Neden beni sevmedin?")

"Adım Fiske, *San Francisco Chronicle*'dan. Sorumu yanıtlamadınız. Meksika'ya uygarlık ve demokrasi getirebilmemiz için ifade verecek misiniz? Şunu bilin..."

Harriet, "Biz mi getireceğiz? Kim?" diye sordu, ordan oraya dönerek, sersemlemiş, ölü dostundan ayrı düşmüş; bir yanda ba-

şına güneş geçmiş bir asma köprüyle cansız tozları, öbür yanda rayların cıvaması yoluyla tren istasyonunun mavi buğusunu görüyordu: Birleşik Devletler bayrağına sarılmış tabut.

"Kim mi? Birleşik Devletler, Bayan Winslow. Siz bir Amerikan vatandaşısınız."

"Adım Fiske. Beni aradınız, babanızın vahşice öldürüldüğünü bildirdiniz."

"Ülke çapında haber..."

"Size yardım etmekten onur duyarız. Şimdi siz..."

"Meksika'ya müdahale etmemiz gerekir mi sizce?"

"Babanızın ölümünün öcünü almak istemiyor musunuz?"

"San Francisco Chronicle..."

"Washington Star..."

"Meksika'yı demokrasi ve uygarlık adına kurtarmamızı istemiyor musunuz, Bayan Winslow?"

"Yok! Yok! Ben Meksika'yla yaşamayı öğrenmek istiyorum, Meksika'yı kurtarmak istemiyorum," diye bağırdı Harriet aniden, sonra gazeteciler kafilesinden, yaşlı gringonun naaşından kaçarak dönüp sınıra doğru koştu, ırmağa, o gün batı sınırının üzerinde ölmekte olan bezgin güneşe doğru koştu, arkasında, gazetecilere söylemediği bir şey unutmuş gibi, arkada bıraktıklarına bir şey söylemek istiyormuş gibi: "Meksika'yı demokrasi ve uygarlık için kurtarmak," sözlerinin hiçbir anlam taşımadığını onlara anlatabilmek, önemli olanın uygarlık ve demokrasiye karşın Meksika'yla yaşamak olduğunu, her birimizin kendi Meksikamızla Kuzey Amerikamızı kendi içimizde taşıdığımızı anlatmak: Geçmeyi ancak geceleri göze alabildiğimiz karanlık, kanlı bir sınır! Yaşlı gringo böyle demişti.

Harriet ırmağın karşı kıyısındaki genç Pedrito'yla Inocencio Mansalvo'ya baktı. Onlara seslenerek Tomás Arroyo'nun ölümünden ötürü kendisini bağışlamalarını diledi ama onlar onu duymadılar, duysalar da anlamazlardı zaten. *Ben yalnızca Arroyo'nun genç ölmek isteğini gerçekleştirdim, onun payına düşen za-*

manı benim almam, onun adına saklayıp korumam konusundaki isteğini.

Tam köprünün alevler içinde havaya uçtuğu sırada onun, "Ben burada bulundum," diye seslendiğini duymadılar. "Bu ülke her zaman benim bir parçam olacak."

Sırtları ona dönüktü. Onların gözünde Harriet sonsuza değin, duvarları ayna kaplı bir balo salonuna giriyordu, aynada kendine bakmadan, çünkü aslında bir düşe adımını atmaktaydı.

22

Arroyo sonradan, o evin içine baktım, demişti, (sonradan, o şimdi tek başına oturmuş, bunları anımsıyor) ve annemin evlendiğini gördüm. Annem, babamın evinde evlendi. Babamın karısını gözlüyor, yaşlı bir kız olarak görüyordum. Onun böyle olmasını istiyordum. Babamın nikahlı karısına kimse el sürmemişti. Babam el sürmemişti ona. Anneme el sürmüştü; ben dünyaya gelmiştim. Babamla evli olan annemdi, nikahlı karısı değil. Bana ebediyen damgasını vuran o gecede, ihtiyar Graciano'yla birlikteyken hayalimde canlandırdığım gibi değildi o kadın, gringuita. Bayatlıktan çatlamış, onca zaman yenmediği için sararıp büzüşmüş bir peynir parçası gibiydi. Giysileri gibi kapkaraydı, sırtındakilerin karası onun etinin gizli kovuklarının karasına öykünürdü. Tenin aşağılanması, tenin rezilliği: Kilisede çocukluğumuzdan bu yana duyduğumuz budur, tüm günahların itiraf edilmesi, tüm günahların ölümümüzden önce bağışlanması. Sizin kiliseniz de bizimki kadar haşin ve iyiyürekli midir, gringa, omuzlara günah yüklemeye hevesli olduğu oranda günahları bağışlamaya da hazır? Yortularda babamın nikahlı karısı kiliseye geldiğinde, acaba günahlarını itiraf ettikten sonra bağışlanacak mı, diye merak ederdim, çünkü babamın dizüstü çökerek, "Beni bağışla," dediğini gözümde canlandıramazdım: Bu karısına düşerdi, babamın günahlarını üstlenmek, servetini, adını, ilgisini üstlendiğine göre; bütün bunların bedelini babamın adına günah çıkartarak ödemeliydi. Babamı asla diz çökmüş olarak göremezdim. Buna karşılık o, anneme hiçbir mutluluk, hiçbir maddi servet vermediği gibi günah da vermemişti: Ben bir günah değil-

dim. İtiraf edecek hiçbir günahım olmadı, hiçbir zaman. Nikahlı kadım kapkara, buruşmuş, el değmemiş bir kadına dönüştürmem bile günah sayılmazdı. Ya babam? En gizli arzum ölümünden sonra onunla beraber olmaktı. Ölürken değil; Don Graciano buna babamdan bin kat daha layıktı ama ben ona bunu verememiştim. Hayır. Kendi kendime yemin etmiştim: Kaderin bir cilvesiyle babamın ölümünde hazır bulunsam bile gözlerine bakmayı reddedecektim; o, bakışlarımla ona ölümün yolunu göstermem için yalvarsa bile. Bakışlarımı onun çürümesine saklayacaktım. Onu gömüldüğü yerden çıkartıp yanıma alacak ve günler, geceler boyunca etinin çürümesini seyredecektim, saçının uzayıp sonra dökülmesini; sivri tırnaklarının dünyanın sessizliğini tırmalamasını, sonra da durmasını; göz kapaklarının dökülerek yerinde ölümün bakışlarının belirmesini ve bak bakabilirsen, diye bana meydan okumasını; kemiklerinin çöldeki sığır ölülerinin kafatasları gibi bembeyaz, tertemiz, ortaya çıkmasını. Kaç zaman sürer, biliyor musun, bu gerçek ölüm, kemiğin bu çırılçıplaklığı (diye Harriet ona sormuştu, onun sormasına fırsat vermeden)? Yeryüzündeki ölümsüzlüğümüzün katıksız özünün ortaya çıkması kaç zaman alır, Arroyo? Ve de her şeyden önce, ilerideki halimizi görmeye dayanabilmemiz kadar yeryüzündeki sonsuzluğu olduğu gibi, ruhlara, yeniden dirilişe falan inanmadan, masalsız kabul edebilmemiz kaç zaman alır? Babanın yanında, onu seyrederek kaç zaman kalabilirdin, Arroyo? Zavallı, yiğit budala, ölümün yalnızca bizim içimizde olup biten bir şey olduğunu anlamadan peşpeşe ölümler seyretmeye kaç zaman dayanabilirdin? Peki, haklısın ama sandığın gibi değil, senin inandığın gibi yaşamdan soyutlanamayan bir ölüm değil de, yaşadığımızı sandığımız sırada yaşamın yerine geçen bir ölüm. Ben, Harriet Winslow, öyle çok yönden içimdeki bir ölümü yaşamaktaydım ki ölü olduğumu bile bile ve bunu bildiğim içindir ki ölüm yalnızca benim içimde gerçekleşebiliyordu, içimde, gerisinin de hiç önemi yoktu. Şimdi sen bana söyle, General Tomás Arroyo,

içimden dışarıya çıktım mı ben, her nasılsa, benim bile bilmediğim gizemli bir yoldan? Ölümümü yalnızca içimde yaşadıktan sonra şimdi dışımdaki hayatın içine mi çıktım, şimdiye değin bilmezlikten geldiğim -artık itiraf ediyorum bunu- hayata? Sen de bu hayatın bir parçasısın ama yalnızca bir parça işte, küçük adamım benim, pek böbürlenme; fışkırmış üstüme gelen binlerce şey var ve sözlerim, düşlerim, zamanım, senin yaşlı gringo konusunda dediğin gibi, zamanım ikiye katlanmış bile olsa, ama senin dediğin gibi ona bir yetmiş yıl daha bağışlamaya kalksak bize diş bilerdi: Ah, onu ölümüne sürükleyen sen değilsin de başkaları mı, Arroyo? O benim dışımdaki hayatın bir parçası ama şimdi sanki bir mucizeyle, içimdeki hayat da bu dışımdakinden ibaretmiş gibi geliyor, anlıyor musun? Senin sevgilin, o Luna denilen kadın da bu hayatın bir parçası, öbür zavallı kadın bile, hani kızının hayatını kurtardım, kurtarmaya değip değmeyeceğini bilemediğim halde; günün birinde benim de bir çocuğum olur mu, olursa onun hayatını da bu tanımadığım, adı konmamış çocuğun hayatını kurtardığım gibi kurtarabilir miyim, bunu da bilmediğim halde. Arroyo, biliyorum, senin halkından olanların hepsine doğru dürüst bakmadım, keşke bakmış olaydım, bir şeylerden yoksun kaldım, acaba nelerden? Ta içine bakmam gerekirken bakmadığım gözler mi var? İlk olarak kendi dışımda, kendi kapalı dünyamın dışında bir dünya kurabilecekken kurmadım mı, Arroyo? Söylemelisin bana. *Bu kadar kısacık bir zamanda her şeyi birden algılayamıyorum.* Zayıfım, buranın yabancısıyım, şu zavallı, yoksul kibarlığını bile kapalı yetişmiş olmamı gösteriyor. Anlıyor musun bunu? Gene de çok şey öğrendim. Öğrenmeye çalışıyorum, yemin ederim. Anlamaya çalışıyorum bütün bunları, senin ülkeni, halkını. Ne var ki ben aynı zamanda kendi ulusumun bir parçasıyım; benliğimi yadsıyamam, Arroyo. Burada bana ait olan tek şey ana, baba ya da başka herhangi bir şey değil, yalnızca ihtiyar bir adam; bir yandan sizlerin hepinizi anlamaya çalışırken içinde kendimi bulabildiğim tek şey

o. Yalnızca o, duyuyor musun? Sen benim sizleri hepinizi işitebilmemi sağladın (bir şey kaçırıyorsam söyle bana, Arroyo), ben de sizlerin bütün bunları neden yaptığınızı anlamaya çalıştım. Ama senin onlara, onların başkaldırdıkları şeyleri yapacağını gösteren bir şey yaptığını görürsem (hepimizi tutmuş sürükleyen bu hareket onların kendi içlerindeki ölümden kaçışlarıdır), onları, senin çocukluğunda incinmiş olduğun gibi inciteceğine inanırsam, Arroyo, işte o zaman, Arroyo, beni öldürmüş ve kendi ölümüm olan ıssızlığa geri göndermiş olursun, ömrümde bilegeldiğim tek ölüme. Ama bunu yaparsan ben seni bağışlamam, Arroyo. Kendi halkına karşı olan hiçbir şey yapma. Ama benim burdaki *tek* halkıma, yazılar yazan yaşlı adama karşı olan hiçbir şey de yapma. Bunu da bağışlamam, Arroyo, demişti.

Derken, o vıyaklıyan domuzların gecesinde ölenlerin cesetleri meydana, kilisenin önünde getirilip yatırılmıştı. Harriet, büyük amcasının hem nefret hem de arzu ettiği şaheser tablolardan birinin röprödüksiyonunu görmüştü. Amcası bu tabloların ünlü ve paha biçilmez olanlarını arzular, gene de onlardan nefret ederdi çünkü bu tabloların realiteyi çarpıtmalarını, gerçeğe çıldırtıcı biçimde aykırı olan, kendi kendilerini tiyatrolaştıran perspektiflerini ünleri bile gizleyemezdi. (Amcasının acaba dünyada, tiyatronun hayatın yerine geçmesi kadar nefret ettiği şey var mıydı: Onun, Bay Halston'un, dünyanın saygın merkezi olmasını sağlamak için eriyip hayatın akışına karışarak gözden silinmeyen, sessiz ve ketum olmayan her şey. Nereye kadar? diye Harriet neredeyse bağırıyordu, öfke içinde.) Ölüler ona Mantegna'nın İsa'sını çağrıştırmıştı, ölüm sehpasında öylesine yapayalnız, ayakları, tüm gövdesi tuvalden dışarı çıkmış, seyirciyi tekmeliyor, sanki bu şiddetiyle onu uyarmaya çalışıyor ki ölüm asil değil adidir, dingin değil çırpıntılıdır, umut verici değil de dönüşü, kurtuluşu olmayandır: O yarı aralık cam gibi gözler, iki haftalık seyrek sakal, yara olmuş ayaklar, o soluksuz yarı açık ağız, tıkanmış burun delikleri, kan pıhtılı döş, tozla tere bulanıp keçeleş-

miş saçlar, yeni ölmüşlerin yanında bulunmanın, onların daha kısacık birkaç saat önce söyüp saydıklarını, yürüyüp ayakta durduklarını düşünmenin uyandırdığı dehşet duygusu. Babasının ölümünden, oğulun onun ölüsü başında nöbet tutmasından sözederken Arroyo haklıydı: Ya ölenler birden ayağa kalkarak bizim çoktan ölmüş (Harriet bunu demin, vagonda Arroyo'yla yatarken algılamıştı) ve zamanımızı bir başka yerde, bir başka durumda, bir başka zaman içinde ikiye katlamakta olduğumuzu kanıtlarlarsa! Meydanın ortasına rengi kaçmış taş bebekler gibi (Arroyo'nun alçak yerlerde ödünü koparan, dağ tepelerindeyse özlediği sisler gibi solgun) özenle yatırılmış duran bütün bu cesetler basit bir kanıttan ibaret miydi acaba, onların -yaşlı adamla genç general, serüvenci babayla vefalı anne, Pedro'yla ay yüzlü kadın- ölülerce işgal edilmiş birer kadavradan ibaret olduklarının, şu sırada Harriet Winslow, Tomás Arroyo, Ambrose Bierce adında kişiler tarafından işgal edilmiş birer kadavra olduklarının bir kanıtı mıydı yalnızca?.. Genç kadın baz gibi bir korkuya kapılarak kalakaldı. Sanki birini adıyla anmak, hele ilk seferinde, gerçekten onun hayatına kastetmekti. Adını söylemekle yaşlı adamı o saat ölüme mahkum etmişti, şimdi onun savaş alanındaki cesetler arasında yattığını görüyordu. Acaba Arroyo mu öldürmüştü onu, kendisi hayaliyle mi öldürmüştü, yoksa yaşlı adam kendi ölme arzusunun o karanlık, dolaşık, çıkmaz yollarında kendi kendini mi öldürmüştü? Onun beraberinde taşıdığı kitapların kapağında okuduğu bir isim, herhalde onun olmayan bir isim, yaşlı adam bir adla anılmak istemediğine göre. Harriet onun dışa vurduğu isteklerine saygı gösterirken dile getirmediklerine de saygı gösteriyordu: Gördükleri yoluyla görünmeyenleri, göremediklerinin yoluyla gördüklerini esirgemeyi öğrenmeye başlamıştı. Bu cesetler daha birkaç saat önce canlıydılar, oysa Harriet şimdi onları, bağırsakları dışarı taşmış olarak görüyordu, beyinleri kurşunlarla dağılmış, bağırları şarapnelle delik deşik, bacakları asit sülfürün yanardağlarıyla püskürmüş, kıçları

son pislikle yapış yapış, pantolonları son sidikle ıslak –son tohumla belki de, eğer kimi erkeklerin ölüm karşısında yaşadıkları sertleşmeyle ölmüşlerse. Ambrose Bierce ihtiyarın yanında taşıdığı iki kitabın kapağında yazılı ölü bir isimdi. Harriet onu, öteki kitabın kapağındaki yazarın adıyla, Cervantes, diye çağıramazdı ya. Öyleyse ona Bierce demek de aynı oranda ilişkisizdi belki. Gene de bu son ad genç kadının içini ürpertiyordu: Görünmez bir addı çünkü yaşlı adamın adı yoktu; daha şimdiden ölmüş bir isimdi bu. Köy meydanına özenle yatırılmış duran cesetler kadar ölmüş. *Onlar* hiç ad taşımışlar mıydı acaba?

Bayramına ve yasına tanık olduğu şu köy meydanında şimdi zikzaklar çizercesine uzatılmış şu cesetler arasında hangisi vardı... ağlayan kadınlar köşeleri tutar ve yaşamı da ölümü de jeste ve sözcüğe dönüştüren değişim ayinini başlatırken onun gördüğü cesetler arasında bildik olan, hangisi vardı? Kendi babası da onların arasında mıydı? Yaşlı gringo orada mıydı? Arroyo'nun babası da var mıydı o ağlaşıp çığrışmaların, havaya yükselen tozların, unutulmuş yemeklerin körelmiş korlarının arasında?

"Babam Yucatan'da vurulup öldü. Koca pezevenk, güzel bir Kızılderili kıza sahip olmayı aklına sardırmıştı, hem de o ilin ilelebet valisi olan Don Olegario Molina'nın hasiyendasında. *Sisal* sürümünün alıp yürüdüğü günlerdi. Hiçbir şeyin *maguey* ürünü kadar para etmediğini hepimiz biliyorduk. Yucatan'ı kutsal sınıf yönetiyordu: Kendilerine bu adı takmışlardı, aşağılık deyyuslar. Babam kuzeyde büyük toprak sahibiydi, şimdi bulunduğumuz yerde; çöl, sığır sürüleri, şurada burada birkaç asma, sabırotu bitkileri ve iyi ürün veren pamuk tarlaları. Buz gibi geceler, burada, çölde, biliyorsun. Yüksek rakım, incelmiş hava. Aşağılarda hava yıl boyu sıcak ve rutubetliymiş diyorlar. Kabuk gibi sert bir toprak, ırmaksız. Derin kuyular. Kurşuni, balta girmemiş ormanlar, diyorlar. Ben orada hiç bulunmadım. Dediklerine göre eskiden kuyulara bakireleri atarlarmış. Babam hasiyendada ko-

nukmuş, gördüğü o güzel hizmetçi kıza sahip olmayı kendi hakkı saymış. Olağandır.

"Dediklerine göre kızla tam da Devrimin arifesinde yatmış. İhtiyarlamıştı artık ama her zamanki gibi zamparaydı. Belki de bütün ülke kükürt ve kan koktuğu için babam, yakında cehenem çukuruna düşeceğine göre, bir an önce son bir kez, şahane bir seks yapması gerektiğini düşünmüştü. Dediklerine göre kızı kendi odasında düzmüş, kız tekmeleriyle cibinliği başlarına geçirmiş, babam da bunun üzerine zevkten homurdanmaya başlamış, kızın kanının tülleri ıslattığını hissedince. Tüller hafif gene de boğucu bir bulut gibi üzerlerine çökmüş, arada kalan sinek ve böceklerle birlikte. Karyolanın pirinç direkleri titreşiyormuş, tıpkı kız gibi. Bir genç adam da, benim gibi -kızın sevgilisi, anlarsın ya, sözlüsü- o hasiyendanın anahtarlarının bakıcısıymış, belki saatleri de kurarmış, kimbilir? Kızın babamın odasından çıktığını görmüş, yüzüne anahtarlarla vurmuş ama kız bağırmamış, adam içerde, demiş yalnızca: Babam içerdeymiş, gringuita, bereli kamışını ovuşturuyormuş gene, üzerindeki kanları siliyormuş, kamışı ebediyen kan lekeli, güçlü kuvvetli bir ihtiyar ki bir tek bakireyi düzerken Meksika'daki tüm kadınları düzdüğünü düşünüyordu, ah, aşağılık duyyus, nasıl da diş biliyorum ona, nasıl da isterdim orada olabilmeyi o genç çiftle, öyle bir çift ki benimle benimle... benimle... sonra... kahretsin, Harriet, senin gibi değil, belanı versin, senin gibi değil, hiç sahip olmadığım bir kadın gibi, La Luna gibi de değil, of babamın sahip olduğu o en son kadın benim sahip olduğum kadınların hiçbirine benzemiyor, Tanrı belanı versin senin gringa, eşi yok o kadının, Tanrı bin belanı versin, senin de, La Luna'nın da, anneme benzemeyen bütün kadınların da, çünkü annem o lanet olası babamın en son düzdüğü kadının ikiz kardeşiydi: Onu oracıkta, yatağında öldürmüşler; biliyor musun nasıl? Çok feci: Hasiyendanm anahtarlarını gırtlağına sokmuşlar, hepsini, anahtar yutturmuşlar ona, gringa, soluğu kesilip morarıncaya değin, sonra, şafağın daha

akıldan bile geçirilmediği en koyu gece yarısında cibinliğe sarıp sürükleyerek dışarı çıkarmışlar. Çamaşır sepetine koyup gün ağarsın diye beklemişler, sonra en derin kuyuya götürüp atmışlar onu, taşaklarından asmışlar, sisal balyalarında kullanılan bir çengelle, gringa. Sonra çocuk kıza demiş ki: Ben Devrime katılmaya gidiyorum, sen burada kal ama hiçbir şey deme. Buraya gelir, onun çürümesine bakarsın; onun nerede olduğunu hiç kimse bilmez. Unutma, sen de bir şey bilmiyorsun. Arada tek başına gelir, ona bakarsın. Kimseye çaktırma. Çürüyüp de o tertemiz, ihtiyar kemiklerinden başka hiçbir şeyi kalmayınca bana bildirirsin. O zaman onu bulmuş olursun, Hristiyanlara yaraşır biçimde gömülmesini sağlarsın.

"Ben kuzeyliyim. Tanımadığım bu genç, babamın katiliyse güneyli. Devrim hareket halinde. Bir yerlerde karşılaşacağız. Belki de başkentte, Mexico City'de. Onu kucaklayacağım. O gelip bir zamanlar babamın kudretli olduğu, korku saldığı bu yerleri görecek. Ben de gidip babamın kuyuya sarkıtılmış bir iskelet olduğu yeri göreceğim."

"Aynı zamanda o kızı seveceksin, babanın katilinin elinden alacaksın onu."

"Belki."

Sonra Arroyo ona bir kez daha sahip oldu ve Harriet onun o sert, o pürüzsüz, kıvrak bedeninin, öylesine şiddetli hem de tatlı, kendi klitorisini ezdiğini hissetti. Arroyo onun içinde kaldığı o sonsuz an boyunca o gergin, pürüzsüz bedeniyle klitorisini bilinçle okşayarak belinin gelmesini bekliyordu. Onun yalnızca sertleşmiş kamışına değil aynı zamanda pubisle klitoris arasındaki bu ikinci yürek çarpışına güvendiğini hissettikçe Harriet de bunun tek bir an olduğunu ve bu anı bir daha asla yaşamayacağını biliyordu: Canı isteyince istediği kadar seks yapamayacağı için değil de Arroyo'nun bundan başka hiçbir şeyine sahip olamayacağı için. Beli dayanılmaz bir iniltiyle geldi, başkasından duysa asla katlanamayacağı derin, hayvansı bir inilti, Tanrıya

karşı çıkan, terbiyeyi alaya alan günahkâr bir iç çekiş (bir ay önce olsa kendisinin böyle bu şey yapmasına göz yummazdı), bir sevda çığlığı ki bunun dünyada yapmaya değer, yaşamaya değer, bilmeye değer tek şey olduğunu dünyaya ilan ediyordu; başka hiçbir şey yoktu dünyada, bize can veren o ilk anla canımızı ebediyen alan o son an arasındaki bu bir tek anın dışında. O iki anın arasında, bırak şu bir tek anı yaşayayım, diye yakardı Harriet, sonra kendini Arroyo'nun bedeninden zorla ayırdı, kesip koparmaktan daha ürkünç bir devinimle, ona asla gerçekleşemeyeceğini bildiği bir şey sunan bu adama karşı duyduğu sınırsız kini dışavuran bir devinimle. Bu şeyin asla gerçekleşemeyeceğini bildiği gibi Harriet onun kendine verdiği, her zaman verebileceği şeyin aslında veremeyeceği şey olduğunu da anlıyordu: O erkek bedeninin bereketinin uzun, sıradan bir yaşam yolculuğunda bölük pörçük harcanarak boşa gitmesi. Bu eşsiz an ebediyen onundu ama bu anın kaynağı asla onun olamazdı. Yucatan'da, kutsal bir kuyuya asılmış bir cesedin çürümesini bekleyen bir kız için olabilirdi, ya da kentli kılığı giymeyi reddeden yalınayak bir ihtiyar adam için, ya da La Garduña adında doğurgan bir kadın için, ya da kendisi sabırla kapı önünde beklerken erkeğinin bir başka kadına sahip olmasına izin veren ay yüzlü bir kadın için -kadifelere bürünmüş, başı dikenli, kan lekeli bir İsa'ya doğru dizüstü yol alan, neredeyse puta tapan bir halk için, ya da Arroyo'nun ikizi olan öbür eli kanlı genç için- ki Devrimle birlikte güneyden gelerek esmer bir bedene benzeyen bu ülkenin, bağrındaki esmer bedenlerin toplamı olan, sert derilerle susamış etlerden, terli kasıklarla cılız kollardan oluşan boş bir bereket boynuzuna benzeyen bu ülkenin göbeğinde Arroyo'yla buluşacaktı -onların hepsi için olabilirdi ama Harriet için asla; hiçbir zaman bir anlam taşıyamaz, uzatılamaz, onun geleceğinde sürekli bir varlığı bulunamazdı, bu gelecek ne olursa olsun.

O anda, Arroyo'nun kolları arasında, Arroyo'ya en çok bunun için diş biliyordu: Bu dünyayı tanımıştı ama asla bunun bir

parçası olamayacaktı, Arroyo da bunu biliyordu, gene de ona sunuyordu bu dünyayı, tadına bakmasına izin veriyordu oysa hiçbir şeyin onları temelli birarada tutamayacağını biliyordu, belki de dalga geçiyordu onunla: Buraya hiç gelmeseydin senin için daha iyi olmaz mıydı, gringuita? Harriet de, hayır, demişti. Sana saygılı davransaydım? Harriet, hayır, demişti. Adamlarımı yanma katıp seni hemen sınıra yollasaydım? Harriet gene, hayır, demişti. Burada, temelli benimle kalsan, ben La Luna'yı bıraksam, sen de benimle gelsen, babamı öldürmüş olan Yucatan'lı kardeşimle tanışsan? Harriet, hayır, demişti, hayır, hayır. (Birlikte yaşayıp çocuklar yetiştirsek, evlensek, birlikte ihtiyarlasak, gringuita?)

Hayır.

"Günün birinde bir kurşun canımı alacak diye mi korkuyorsun?"

"Yok, sen can alacaksın diye korkuyorum."

"Ha, senin şu gringonun canını, öyle mi?"

"Bir de senin kendinin, Arroyo. Senin kendi kendine yapabileceklerinden korkuyorum."

"İnan bana, gringa, çoğu zaman ben kendi kendim olmuyorum ki. Sana anlattığım bütün bu şeylerin içinden bir çırpıda atılıp çıkıyorum: Beni bu çölde adım adım kovalayan kurt benim geçmişimdir. Burada duraladım, geçmişini olan bu evde. Ama bu ev benim geçmişim değil artık. Ve ben şimdi bunu biliyorum. İleriye gitmeliyiz. Hareket durmuş değil."

"Burada fazla oyalanmakla emirlere karşı mı gelmiş oldun?"

"Hayır. Dövüşüyorum ben. Aldığım emir bu. Ne var ki" -Arroyo güldü- "Pancho Villa evine dönmeyi düşünenlerden nefret eder. Vatan hainliği gibidir, nerdeyse. Miranda hasiyendasını zaptedip burada oyalanmakla büyük kumar oynadım."

Güneye, Mexico City'ye gidiyordu, babasını öldüren kardeşiyle buluşmaya.

Harriet güneye gitmiyordu.

"Olamaz bu," diye acı acı konuştu. "Asla benim olamayacak bir şey sunuyorsun bana."

İşte bu yüzden, Tomás Arroyo'yu asla bağışlamadı.

En sonunda uzanmak, yaşlı adamın o kalın nikah halkalı, çilli, kemikli eline dokunmak isterdi, "yaptığımı senin öcünü almak için değil de Arroyo'ya, bana yaptığı haksızlığı ödetmek için yaptım," diyebilmek: Arroyo ona ne olabileceğini göstermişti, onun bunu olamayacağını bile bile. Harriet ihtiyarın naaşıyla evine dönmeye mahkumdu madem, eve dönmeye kimsenin hakkı olmadığını Arroyo'ya göstermek zorundaydı.

Gene de Harriet Winslow biliyordu ki (yitik yazara böyle söyledi, onun o beyaz tüylü elini okşayarak) Arroyo'ya zararı dokunmamış, tersine ona bir kahramanın utkusunu bağışlamıştı: Genç bir ölüm. Yaşlı gringo da kendi utkusunu kazanmıştı: Meksika'ya ölmeye gelmemiş miydi? Ah, ihtiyar, başardın bunu sonunda, öyle değil mi? Yakışıklı bir cesetsin işte, olmayı istediğin gibi. Ah, General Arroyo, istediğini başardın işte, öyle değil mi? Genç öldün, istediğin ölümle. Ah, yaşlı adam. Ah, genç adam.

23

Şimdi tek başına oturmuş bunları anımsıyor.

Koca Gringo, Amerikalı yazar, asker, gazeteci Ambrose Bierce'in hikayesini ve onun Meksika'da, Pancho Villa'nın askerleri arasında geçirdiği son günlerini anlatır; özellikle de Bierce (Koca Gringo) ile Villa'nın generallerinden biri olan Tomás Arroyo'nun çatışmasını... Romandaki bir diğer kişilik de Meksika'ya gelen Amerikalı kadın Harriet Winslow'dur; Winslow'un Bierce ve Arroyo ile ilişkileri kitabın sonuna doğru kritik, tehlikeli bir niteliğe bürünecektir.

ISBN-975-414-058-8